

~~15, 665.~~

Wf. 1400.

Biblioteka Jagiellońska

SIDR0011678

Wf 1400 a, b

Lasilya

23

DE RVSSORVM
MOSCOVITARVM ET
TARTARORVM

RELIGIONE,
SACRIFICIIS,
NVPTIARVM, } RITV.
FVNERVM,

*E DIVERSIS SCRIPTORIBVS, QVORVM NO-
mina versa pagina indicat.*

His in fine quædam sunt adiecta, de Liuonia pacisq; conditio-
nibus, & pace confecta hoc anno, inter Serenissimum Re-
gem Poloniae & Magnum Ducem Moscouiae

Nunc primum in lucem edita, cum indice copiosissimo.

✠ B & D ✠

Spiræ libera Civitate Veterum Nemetum excudebat
Barnardus D'albinus, Anno
M. D. LXXXII.

Ex
Biblioth. Reg.
Berolinensi.

Contenta huius libri, & nomina authorum.

1. Colloquium de religione Magni Ducis Moschorum cum Robi-
ta ministro Ecclesie fratrum Bohemorum, quos mali Picardos
vocant.
2. Huiusce colloquij literis mandati ab eodem Duce Refutatio.
3. Lasicij Poloni, verae religionis Apologia falsa confutatio.
4. Ioannis Fabri religionis Mosconiticae descriptio, seu laudatio.
5. Sacrami libellus quo 40. errores Moscorum, siue Russorum, &
12 secessiones Graecorum à Romana Ecclesia ostenduntur.
6. Appendix Scarga Iesuita de iisdem Russorum erroribus, &
causis, propter quas Graeci à Romana Ecclesia defecerunt.
7. Alexandri Guagnini Veronensis, Equitis aurati, de religione
Moscouitarum, omniumq; Ruthenorum.
8. Narratio de Russorum, & Tartarorum Religione, ritibus nup-
tiarum, funerum, Victu, Vestitu, & moribus ad D. Dau-
dem Chytraum, recens, scripta.
9. Alia eiusdem argumenti, de religione, & Sacrificijs Veterum
Borussorum, ad Georgium Sabinum olim missa.
10. Quaedam de Liuonia, & conditiones pacis, composita inter
Serenif. Stephanum regem Poloniae, & Io. Basiliadem Ducem
Moscouia.
11. Oratio Christophori Warsuicij ad Serenif. Stephanum Regem
Poloniae, qua gratulatur de pace confecta cum Ioanne Magno Mos-
sorum Duce ad Zapolciam XV. Ianuarij.

1016596

ILLVSTRI DOMINO
D. IOHANNI HLEBOVITZ,
MINSCENSI CASTELLANO MAGNI
Ducatus Lituaniae thesaurario, Onixtinenfi & Radofcoui-
enfi Capitanco: Dambrowni, Ilæ, Zaslauia, Wiefouiefij,
ac Keblouij Domino hæredirario, Senatori di-
gnissimo: Iohannes Lasitzki perpe-
tuam felicitatem à Deo
precatur.

¶

Diturum me è tenebris in lucem, theologiam
Moscouiticam, Hlebouici heros magnanime,
multa impellebant, vt tam nouo operi, illu-
stre nomen tuum, & honoris & tutelæ causa
præponerem. Primùm autem obtinet locum
amor in te magnæ theologiæ purioris, hoc tandem seculo
Diuinæ voluntate in Europa patefactæ. Deindè haud
vulgaris tua erga me beneuolentia, atq; beneficentia, ne
tot annorū in Lituaniam Remp. merita, sempiterna laude
digna commemorem in super, fundis tuis per amplis: no-
xia cum Moscis vicinitas & cum illo sincere senatore, Io-
hanne Krostoskio mei dum vixit amante, contracta affi-
nitas. Quæ singula, cum sint per se magna, nolo maiora

A 2

PRAEFATIO.

facere oratione mea. Nec illud nunc multis attingam, quibus te cum mandatis, idem Moscorum princeps, cuius est hæc Theologia, in patriam remisit: postq; vi captus ab eo, altero anni 1563. mense, in arce Polocensi, iam cum omni suo territorio à vobis recepta, aliquot numum aureum millibus, vitam libertatemq; redemisti. Quorum mandatorum isthæc summa erat, vt ipsi regnum apud nos si fortè prior fatis cōcederet Rex Sigismūsus Augustus, q̄ maximè posses paratas & matrimonium cum Anna regia sorore conciliares. At homo immanis vtroq; excidit Deo vt regnum, ita virginem regiam seruante Stephano Bathorio à Szomlio Hungaro meliori, prudentiori feliciori- q; ipsomet quoq; Mosco, nunc id sentiente & fatente, licet inuitissimo. Porrò, quæ fuerit huius scripti, quod tibi do dedicoq; ratio, id tu quidem non nescis, sed alij multi ignorant. Etenim anno redempti orbis 1569. quo est facta Lublini in comitijs Lituaniæ vestræ magnæ, cum regno Poloniae arctissima atq; perpetua consociatio (vnionem vulgus vocat) ablegati in Moscouiam induciarum gratia, à rege nostro, & duce vestro Sigismundo Augusto Jagellonide, 7. die Iulij, 1572. mortuo, viri honoratissimi tam Senatorij q̄. equestris ordinis, Io. Kroloskius Voiuoda Wladislauiensis focer tuus, Mosco ob sapientiam & animi candorem in primis carus Raphael Lescinkius, Radzicouin- sis prædiues præfectus: ac totidem Lituani, Nicolaus Taluossius Castellanus Minscësis (cuius te hac in dignitate virtus tua, successorem fecit) & Andreas Iuanouicius, cum magno & splendido comitatu: vsi sunt in sacris concionibus opera Iohannis Rohitæ Litomisiensis, ministri Ecclesiæ fratrum Bohemorum maiorem Poloniam ab anno

1548.

PRAEFATIO.

1548. quo sunt Bohemia à Ferdinando rege ob religionem eiectionem incolentium. Quod vt gentis illius Dux intellexit in colloquium cum ministro venit: idemq; conscriptū habere voluit, vt utrumq; factum. homine terribili subinde animos Rohitæ addēte, vt ad omnia interrogata intrepide responderet. Metus enim cunctis iniectus non mediocris erat propterea q̄ certis inclusi septis, quæ transgredi non licebat veluti captiui, dies & noctes seruabantur: illi abundè omnia ad victum, è fisco principis suppeditabantur, ac Moscus quidē nostrates iure gentium violato tunc terruit quosdā etiā pro sua barbarie ignominia affecit, & malè tractauit, verū multo magis terrori ipsi fuerūt. Vere anni insequētis opinor ex cōposito, Tartari Præcopēs, cū igni ferro, rapinis magna regionis eius parte vastata, & 40. milibus hominum ductore Bielscio secū cōgressorū falsis multisq; ab actis, Moscouiam quoq; urbē, gentis caput diripuerunt, & arce excepta concremarunt. Quoniam verò contrarium scriptum, datum Rohitæ eo consilio videbatur, ne nos, qui Lutheriani cognominamur, qualis esset Moscorum religio ignoraremus: dedi operam Lutherum in eo imitatus, qui pro veritate Euangelica ab hinc annos duos & sexaginta, aduersus Henricum 8. Anglorum Regem imperterritio animo scripsit vt vt utrumq; ad eosdem cum fænore rediret. Quod quidem legati, cum inducijs triennialibus, hoste decennales expetente reuersi ita sparserunt vt & ad me peruenerit. Hoc tu linguæ peritus Latinæ eiusmodi sit quantum per negotia licebit cognosces ac si quod vellem placebit, ad finitimos tuos perferri curabis, facilis enim nunc est cuius, vt tute isthic vides in Moscouiam aditus. Grassatur iam diu in ea regius miles, vrbes, oppida,

A 3

P R A E F A T I O

pagos comburit, arces expugnat, incolas sacram ento regi addicit timente in aciē prodire & manu conferta rem agere, quondam nimium glorioso tyranno nunquam antehac quod sciam auditum regis Poloniae, & (si Vitoldum vestrum à Tamberlane illo profligatum excipias) ducis Lituaniae exercitus sexaginta amplius milliaria Germanicis longiora, à finibus Lituanicis progressos in Moscouiam esse Scythasq; & Turcas tantopere vt nunc terruisse. quin auctorem habeo senatorem quendam, nuper ex castris reuersum, q̄ ait nostros traiecto Tanai Illustri & generoso Duce Christophoro Radzuilo Trocensi Castellano & copiarum Lituanicarum praefecto iam Asiam attigisse. adeo prosperè Rex noster Stephanus, Deo vindice iniuriae contumeliam mali tunc acceptorū antecessoris sui legatorum vlsissitur tribus iam annis olim amissa recuperat fines Imperij sui, & Lituaniae vestrae tot mala à Moscis p̄pessa, magis ac magis dilatat, Liunioniam violenter occupatam, dura seruitute eximit. Quem tu, pro tua erga pium pietate, anno 1580. digno tanto rege conuiuio Radoscouicijs excepisti, familiam quoque maiestatis ipsius, muneribus expleuisti, & ascriptis sumtibus tuis copijs eius sexaginta millia selectissimorum virorum superantibus, trecentis equitibus, quinquaginta verò peditibus, ipsemet quoque cum alijs proceribus, (quos inter haud postremi, Ioannes Kissca Samagitiae praefectus, & Alexander Pronski, Regi à mensa) euntem in bellum prosequutus es, vnde hosti tantus incussus est timor, vt ad Papam Romanum, licet sibi, vt hinc cognosces subinuisum, supplex confugerit, modo auctoritate ipsius, quam summam esse in Europa non ignorat, eo citius pax componeretur. At nondum huius ad Regem

P R A E F A T I O.

gē peruenerat legatus in Moscouiā post ire iussus, cū tyrānū belli sibi grauis tēdio, tota p̄p̄modū Liunia (etsi omnia fallaciter) regi caderet. Cæterū vos Imperatore Iohanne Zamoiscio prudētissimo ac Regi carissimo regni Cancellario, Moscos manus ab alieno cohibere, armis docete: nos dediti literis, mendacium calamis oppugnabimus, veritatem defendemus. Quod reliquum est, faxit Deus, vt & victor (iam enim nuncij certi de Liunia nobis concessa afferuntur) & saluus cum inclyto Rege, cui Lasicius notus, domum reuersus, diuturna voluptate ex filijs bene educatis, vna cum Catharina coniuge lectissima fruaris, tuaq; à Moscis aliquando recuperes.

Cracouiae, mēse Februario, Anno vltimi temporis 1582.

* *

A 4

1

QVAESTIONES THEOLOGICAE IOHANNIS BASILII, MAGNI DUCIS MOSCORVM, AD

QVAS IO. ROHITAM, MINISTRVM CHRISTI, IN CONSPECTU magnificorum Legatorum, SIGISMVNDI Augusti, Serenissimi Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Kioviae, Voliniae, Podlasiac, Livoniae, in vrbe Moscuua, incunte,

Anno 1570. respondere iussit.

PRIMA.

Q Vis tu es? *Responsio.* Sum Minister atq; concionator Ecclesiae Christi.

SECUNDA.

Quid ergò tuos auditores doces? *R.* Id ut firmo assensu amplectantur uniuersam Doctrinam, Prophetis atque Apostolicis monumentis comprehensam, & miraculorum testimonijs obsegnatam, cuius summa Decalogo, Symbolo Apostolorum, Precatione Dominica, Baptismo & Cena Domini, duobus Sacramentis, ac doctrina de officiis uniuscuiusq; Christiani continetur.

Summa doctrina Euangelica.

B

THEOLOGIA
TERTIA.

Quod est fidei vestre, de hominis apud Deum iustificatione fundamentum? R. Primum doceo, ut se quilibet meritum esse pœnas æternas, propter delictum primorum suorum progenitorum agnoscat: quo se nemo ipse liberare, nec pro illis ullis benefactis creatori suo satisfacere potest. Post hæc, conscientia, multitudine peccatorum cognitorum consternata, dolorq; obmajestatem Diuinam offensam affecta, monstro cum Iohanne Baptista, Agnum illum ac Filium Dei Iesum Christum, peccata mundi tollentem, & omnium ipsi fidentium iustitiam. Qui quidem salutis nostræ causa, conceptus est Spiritu S. natus Maria Virgine, passus mortuusq; propter peccata hominum: deinde tertio die, nos iustificaturus resurrexit, ac Cælo conscenso, ad dexteram Dei Patris consedit, deprecator atque Mediator noster: venturus illinc iudicaturus viuos & mortuos, de quo hæc Apostolus 1. ad Timoth. 2. Vnus est Deus, vnus Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Necessè est autem, ut homo credat, se à Deo Patre cælesti, propter meritum huius solius Filij ipsius, recipi in gratiam: peccataq; sua, non ob vlla pia opera, quibus nullus vnquam coram Deo iustus fuit, sed gratuitò condonari, iustitiam sibi fide in Christum obuenire. Omnem enim scripturam sanctam testari, nos propter solum Christum, à peccatis absolui, postmodum vita hæc transacta, æternum cum eodem degere.

Q V A R T A

Si sola gratia Diuina salui fiunt homines, cur eos Christus secundum opera ipsorum iudicaturus est? R. Fides latet in corde, at fructus eius, hoc est, bona opera, incurrunt in oculis omnium. Porro cum in publico iudicio opus sit probationibus manifestis: fiet ut illo supremo die iudicetur arbor ex suis, siue bonis, siue malis fructibus. Video autem Potentissime Princeps, nos apud

Homo dicitur à Deo, propter Iesum Christum.

Cur erit iudicium.

MOSCOVITICA.

apud te ab aduersarijs nostris deferri, quasi homines ab agendis operibus bonis abduceremus, dum eos sola misericordia Diuina per fiduciam in Iesum Christum, iustos fieri docemus. At verò ego hic coram Deo, Angelisq; stans eius profiteor, ac tibi confirmo, nos sentire & docere, hominem Christianum, sanguine Iesu purgatū, Deoq; reconciliatū, non amplius prauis cupiditatibus frenum laxare nec fœdum hac misericordia, regnum peccati, confirmare in se debere. Sed totum vite curriculum, ita transigere oportere, ut feruiat Deo omni sanctitate, iustitia, veritate. Etenim fides absq; operibus bonis, teste Iacobo Apostolo, mortua est, nō prodest, non est saluti homini, iustitiæ fidei, iustitiam piarum actionum accedere neceffe est.

Fides mortua non prodest.

Ceterum opera, quibus Deus à reconciliatis honore afficitur, aimus esse, nō illa, quæ ratio excogitat humana: sed quæ sunt præcepta lege Diuina: tam decalogo, quam illis Christi dictis, Diliges Dominum tuum toto corde, & proximum tuum, uti teipsum, summam comprehendit. De operibus verò, extra normam verbi Diuini inuentis, illud idem, quod & Christus, Matthæi Cap. 15. dicimus: frustra me colunt, docentes doctrinas, & mādata hominum: at quæ à fiducia in Iesum Christum, auctore Spiritu Diuino proficiuntur: hæc tantopere placere Deo credimus, ut ea tam hæc in vita, quam in futura remunerentur. Idcirco omnes hypocritas, qui sub prætextu nominis Christiani flagitiosè viuūt, neq; vllam morum emendationem faciūt, gratia Dei excidere aimus, à sacramentis arceremus, nec condonari illis peccata, testari possumus. De quibus hæc Paulus 1. Cor. 6. An ignoratis, inquit, iniquos non esse regnum Dei possessuros? neq; scortatores, neq; adulteri, nec ij qui concubunt cum masculis, neq; idolorum cultores fures, auari, ebriosi, maledici, rapaces, molles, Regni Dei heredes erunt.

Opera humana.

Augustinus

THEOLOGIA
QVINTA.

Quam tu Religionem profiteris: eam o pinor, quam & Martinus Luther, qui defecit ab antiqua, Christiana & Catholica Ecclesia, quo tamen vos in fide vestra nitimini.

R. Nos fundamentum religionis, in solo Christo, & Evangelio eius, velut in petra firmissima statuimus. Verum tamen, si vel Lutherus, vel quispiam alius, doctrinam suam, verbo Dei congruentem esse, nobis probet: non secus illam, quam ipsum verbum Diuinum admittimus. Sin ei repugnantia doceat, is, ut Apostolus prescripsit, anathema nobis est. Porro, num vestra Russica Religio, sit per omnia scriptis Diuinis consentanea, nolo in presentia decernere. Deum toto pectore oro, ut vbiuis gentium, adeoque, hac in tua ditione, omnia ita agat, ut ea sint salutis populo Christiano.

Nos Ecclesiam Catholicam, nec loco, nec genti vni alligamus. Est enim hic cætus, per vniuersum orbem dispersus, eorum qui in nomine Patris, Filij Spiritusque Sancti baptizati, ex Evangelio viuunt. Ab hac Ecclesia, nos nequaquam deficimus: sed à Latina, cuius caput est papa Romanus. Ideo quod ipse prior cum suis descinerit, à disciplina institutis, atque exemplis tam Christi quam Apostolorum, cuius tamen facti, nemini placide, uti conueniret, rationem reddit: non seipse corrigit, nec corrigi à quoquam, docerine patitur. quin imò omni violentia, errores suos & facta omnia defendit. Principatum hac in Ecclesia, summa contentione appetit. Ac cum Græca olim iugo se illius subtraheret, idemque, quod & nos ab eo reposceret, percussa est ab ipso anathemate. Vnde natum id, quod etiam hodie videmus, inter has duas dissidium: factumque est ut hæc Romana, & Romana huic sic schismatica atque hæretica.

S E X T A.

Quandoquidem vos à veteri Ecclesia seiunxistis: age dic, à quo Luther, atque tu ipse, cum cæteris, vocati ad mu-

nus

MOSCOVITICA.

nus Ecclesiasticum estis? Quomodo enim prædicabunt, scribit Apostolus, nisi mittantur? ad hoc, neque vllis miraculis, de quibus Christus ad Apostolos, dogmata vestra confirmatis.

R. Testis est Paulus, Christum cælo conscenso, dare dona hominibus, ita ut alios faciat Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores, & Doctores, ad adificationem sui corporis, siue Ecclesie Ephes. 4. Quapropter cum vel Lutherus, vel alii ministri Ecclesie Evangelium purè tradunt, iuxta & Sacramenta à Christo instituta, fideliter administrat: hi nostra opinione, veri sunt serui Iesu Christi, salutis humane cause, à Deo excitati, et Doctores populo missi. Nam nos, quemadmodum dixi, nec Ecclesiam Catholicam, nec autoritatem inaugurandi ministros Ecclesiasticos, soli capiti Romano tribuimus. quippe persuasi, Deum semper, et vbiuis locorum habuisse, atque etiamnum habere electos, voci sue obsequentes, & Christum, unicum salutis sue caput agnoscentes. Qui in nomine Christi coacti, potestatem habent, legendi ministros verbi & Sacramentorum. Habet, inquam, Deus, eiusmodi homines, quamvis nonnunquam mundo ignotos, & numero paucos: usque, eò, ut ne Elia quidem Propheta olim noti fuissent, nisi oraculo admonitus, illud audisset: Reliqui mihi septem millia hominum, Baalo genua sua minimè flectentium. Rom. 11. Ad me quod attinet, facile id pius probare possum, me prius in vita, moribus, & doctrina benè exploratum secundum & exempla & præcepta Apostolorum, à senioribus Ecclesie, in nomine Christi congregata electum, missumque, ad id esse, ut pœnitentiam & Christum prædicem crucifixum: in cuius nomine, offertur hominibus peccatorum remissio. Gala. 6. Luca 24. Caterùm, qui hunc in Ecclesia ordinem frande, potentia, Simonia aliisve artibus consequuntur: eos, Petrum Apostolum imitati, exsecramur. ita

Veri ministri.

Ordinatio illorum

miracula. enim Simoni mago, idem precio ambienti dixit Acto. 8. Pecunia tua, tecum una percat. Facultatem edendorum miraculorum, datum esse à Christo Apostolis non nescimus. quippe quod in iisdem, Doctrinam Evangelicam confirmari eiusmodi prodigijs necesse fuerit, quæ posteriori tempore edi desierunt: nec nos hodie illa facere opus est, ut qui non novâ quæpiam dogmata, sed à Christo & Apostolis tradita, mirandusq; testimoniis obsegnata, postea verò injuria temporis quasi sepulta, Christianis in lucem rursus proferimus.

SEPTIMA.

*Ieiunia du-
plex.* Quid sentis de ieiunij Christianis, quæ vestros minime observare intellexi? R. Primum spirituale ieiunium, omnibus diligenter commendamus. de quo illud Esaia 58. Nonne hoc est, à me electum ieiunium, ut dissolvatis nexu improbitatis, solvatis fascies graves, & dimittas conquassatos, ut sint liberi, omneq; lorum dirumpatis? Nonne ut frangas esurienti panem tuum, & pauperes ejectos introduces in domum tuam? visum nudum ut operias, & à carne tua non abscondas te? Hæc de spirituali ieiunio. quod abstinere se à peccatis, & misericordiam erga proximum declarare iubet. alioquin illud absq; hoc aliud, abominatur DEVS. Deinde id ex sacris literis, auditoribus nostris inculcamus, ut parcè semper & absq; luxu, comedant ac bibant. Imminentibus verò adversis, iram divinam nobis denunciantibus, publicum plebi ieiunium, quemadmodum id censuere Ionas & Joel Prophetæ indicimus. quò sic omnes ieiuni et stentesc, DEVM per Christum invocent, & necessaria ab eo implorent. tale ieiunium non minus quàm preces, elemosinas, aliq; in nomine Christi benignè facta, DEO cor humile & fractum aspicienti, gratam esse hostiam fatemur. Interim cum Apostolo populam docemus, ieiunium non in delectu, sed in modico usu ciborum, & *carnis*

*Ieiunium
in abstinentia
confi-
sit.*

carnis mortificatione consistere. 1. Timoth. 4. Posterioribus, inquit, temporibus, attendentes quidam doctrinis Demoniorum, prohibebunt contrahere matrimonium, & abstinere iubebunt à cibis, quos DEVS creavit, ad participandum cum gratiarum actione fidei libus, & iis qui cognoverunt veritatem.

OCTAVA.

Quæ est apud vos precandiratio? R. Constat, unicum DEVM, per Filiû ipsius Iesum Christum invocandum esse. Id enim nos ipsemet hisce verbis docuit Psal. 51. Invoca me die necessitatis, & ego te exaudiam. Hoc etiam Christus facere nos iussit. Pater noster cælestis, da nobis Panem, remitte nostra peccata, & libera nos à malo. Item, Ego sum via, veritas & vita. Io. 14. Via nimirum in cælum perveniendi. Sanctos verò defun-
*Solus Deus
invocandus.*
et non alios
in invocatione
sanctorum
ctos propterea non invocamus. quòd nullum hac de re existet divinum mandatum, nullum sit in libris canonicis exemplum, nulla facta de precibus eiusmodi exaudiendis promissio. Quid? quòd DEVS se tantum coli iubeat? DEVM, inquit, tuum adorabis, huicq; soli servies. Mat. 4. Idem cum nullo alio gloriam suam communem esse patitur. Esa. 42. Consimiliter Petrus in solius duntaxat Christi nomine, dari hominibus salutem ait. Act. 4. Salva igitur gloria divina, de sanctis ea omnia sentimus atq; credimus, quæ sacræ littera credenda docent, ad Doctrinam illorum puram, & vitam sanctam nostros mores pro virili componentes.

NONA.

Quam ob causam non adoratis imagines sanctorum? R. Quia non id solum, verum etiam fabricari quoq; eas, & ad cultum proponi DEVS vetuit, Levit 26. Nec idola, nec sculptile imagines, vobis facietis, nec statuas erigetis, nec lapidem figuratam ponetis in terra vestra, ut vos eis incurvetis. Ego enim Dominus

DEVS vester, & Io. 1. Epistola. Filioli, caute vobis ab idolis. Horum aliorumq; mandatorum memores, nullas omnino imagines in templis nostris habemus. non ignari pœnarum, quas quondam DEO, cultores illarum dederunt. Christus in cœlum palam ascensurus, pollicitus est se nobiscum per Spiritum Sanctum, usq; ad consummationem mundi futurũ. Quam obrem Paulus 1. Cor. 6. corpora nostra, templa spiritus S. vocat, in quibus is habitat. Cũ autem sciamus Sanctos, dum hic vixerunt, se adorari noluisse: surge Corneli, inquit, Petrus: nam & ego homo sum. Acto. 10. Et Angelus Iohanni ante se procidenti, vide ne id feceris. DEVM adora. Apoca. 22. minimè credendum est, id nunc eos libentius accipere, (si modò sentiunt) cùm ad se homines auxilii causa, magis quàm ad ipsum DEVM confugiunt, munia sibi, hoc vel illud agendi, quasi DEVS omnibus satisfacere, vel nolit vel non possit, assignant. Nota sunt omnibus, qua David de imaginibus scribit. Oculos, inquit, habent, attamen non vident, & aures, sed non audiunt: similes illis fiant fabricatores earum, quiq; spem figunt in illis. Has ob causas, nullæ imagines in templis Christianorum, aliquot seculis post Christum natum conspiciantur. Id quoq; memoriae proditum est, Epiphanium visam in templo pendentem depictam imaginem concerpisse, ac aditus dixisse, nullum eo loco poni debere eius rei, qua coleretur simulacrum. Quòd si à quibusdam nostrum, in sacris adibus imagines tolerantur: non est hoc perpetuum futurum. Tollentur enim postquam ex animis hominum, verbo Divino eiecta fuerint. Nos id magis necessarium esse dicimus, ut voluntas Divina, & diligenter & fideliter populo explicetur. undè multò plura commoda, quàm ex imaginibus, auditores percipiunt. Quò Petrus, illud dicens respexit. præcepit nobis Iesus, ut prædicaremus populo. Acto. 10.

*Diu nullæ
in templis
imagines
fuerunt.*

DECI.

De coniugio Sacerdotum atq; cœlibatu, quænam est vestra sententia? R. Hac in re, uti in alijs, servatur à nobis disciplina Apostolica. Laudamus enim, beatumq; dicimuseum, qui hoc donum à Deo accepit, ut tam spiritu quàm corpore puro, seruiat Christo in Ecclesia. Quò si caret, facit melius, cùm idem munus obit in connubio: ne forè sua impuritate, tum Deum offendant, tum Sanctam eius Ecclesiam. Ut autem Deus quondam, Sodomam & Gomorrhã perdidit propter libidines: ita idem rursus adulteros ac scortatores iudicabit. Heb. 13. Quo magis anteferenda est Latina, Græca Ecclesia: in qua licet Sacerdotibus in matrimonio viuere. Quòd Romana & anathemate, & ferro fieri vetat. De Monachis, quid scribam, ignoro. Nihil enim de illis Christus, nihil Apostoli sanxerunt. Deus sit uniuscuiusq; Iudex & propitijs omnibus. Filium eius spiritu & veritate inuocantibus, qui cum Patre & Spiritu, est Deus, in secula benedictus Amen. Hac habes magne Dominator, ad tua interrogata, quantum te loquentem intelligere potui: sospes abs te, ut intrepide responderem animatus. qua iussu tuo breuiter conscripta, tibi offerre. Quòd si quid à me, non omnia reor verba tua assecuto, prætermisum est: quæso ut id in meliorem partem accipere digneris. Cũ verò, quibus firmamentis nitatur doctrina nostra, videas: ne oro abs te habeat Hereticus, sacris rebus, margaritisq; cœlestibus audiendis indignus: ut qui eas non calcare, cùm mihi verbo diuino ostenduntur, sed humo tollere solitus sum. Ad hæc, est nobis omnibus communis iudex iustissimus, Iesus Christus, Dei Filius, qui solus agnos ab hædis, Zizania à tritico stultas virgines à prudentibus verè separabit, ac mercedem unicuiq; pro meritis dabit: oues voci suæ hic obsequentes, in gloriam cœlestem recipiet: impios autem, æternis pœnis addicet. ubi erit fletus oculorum, & stridor

*Coniugi-
um Sacer-
dotum.*

Monachi.

*Vnus ius-
dex omni-
um.*

C

dentium. Quod reliquum est, Deum id indignus eius seruum oro, ut te magnum principem, & Monarcham, generis Slauinici, per Spiritum suum omnibus bonis augeat, atq. regat. quò tua omnes actiones, sint maiestati ipsius laudi, Christianæ Reipub. commodo, hostibus autem generis Ethnici exitio.

De hoc scripto. 1528) 25. Die Augusti, in perniciem hominum nato. Vides pie lector quàm verè, quàm modestè. Ad quæ ut is, & ineptè, & superbè Respondit, dato eidem Rohita scripto Rusico, eleganter ornato, id facile erit hinc cuius sani iudicij cognoscere. Quæ ego, ex inculto ac horrido Moscouitico, verbis quidem Polonicis, at non Phrasibus expresso: incultè etiam fatcor, ne quod videlicet verbum, adèd arguti Theologi prætermisum esse, aut purum propriè redditum videretur: tamen bona fide, quantum semirussica percipere licuit, interpretatus sum, additis singulis capitibus Apologiis. adiunxi & alia Fabri, Sacrani atq. Scar-ge, ex quibus omnibus, tam vera, quàm falsa religio Russorum, facili negotio cognosci à lectore poterit.

* *
*

RESPON.

RESPONSIO IOHANNIS
BASILII, MAGNI DVCIS MOSCO-
RVM, AD HANC RAHITAE CONFSSIONEM

fidei: data ipsi in vrbe Moscua, Anno 1570.

Kalend. Maij.

* *
*

P R A E F A T I O.

Ixi antea coràm, quod nunc etiam repeto, nolle me tecum vllum colloquium institue-
re. Non enim eo sciscitaris animo, vt assentia-
ris dictis: sed quò nostra explores. Faciendum
igitur mihi existimaui, id quod nos Dominus
noster docuit: Nolite, inquit, sacra dare canibus, neque
nostras margaritas ante sues proiicite, ac si dicat, nec Dei
verbum, cum canibus infidelibus, Sacrae scripturae crede-
re nolentibus communicandum, nec Diuina mysteria
iisdem esse ponenda. Vtpote qui hisce arcanis cognoscen-
dis, indigni sint, ac innata malicia, veluti canes, ea allatrèt,
& dilacerent inq; suis sordibus, ceu sues volutentur. Pro-
indè indigna res est, vt pretiosa verba, ante istiusmodi ho-
mines spargantur: quippe qui ea non tantùm dissipent,
verùm etiam docentem mordeant: eòq; insolentia deue-
nerint, vt nondum percepta, alios doceant, ac ita in dete-

C 2

rius ruant. Quo fit vt verbum saluificum, vertatur illis in perniciem. Præterea Apostolus Paulus, Epistola ad Timotheum, iubet nos hæreticum hominem, semel vel bis admonitum vitare: quòd talis erret, & peccet, damnatus à seipso. Itaq; hæc tua, silentio præterire volui. Huc illud accedit, quòd in multis nostris regiis negotiis occupato, non liceat, de his, è scripturis sanctis veritatem tibi demonstrare. alioqui me dicentem, æstas assequeretur. attamen non nihil respondebo. ne me fortè, vel non intellexisse, quàm lethale effuderis venenum: vel ad eò rudem sacrarum litterarum esse existimes, vt vestra refellere nequeam: neue me ad tam dolosas tenebras, negligentia deflexisse, aut gratè tua dogmata accepisse putes. veri enim est Christiani, Mysteria suæ religionis tenere. Quapropter conscientia vestra causa, paucis mihi compellandi estis.

LASICIVS.

Qualia sint futura istius hominis, ea quæ sequentur dicta, satis ostendit ipsa præfatio. qua omiſsa, ad ea quæ infra, non minus perperam scripsit, pro ingenii mei tenuitate Respondebo. ne utiquam prætereundam silentio ratus, tantam in homine barbaro, Christianitatis arrogantiam. Neq; enim causam video, cur nobis compertiora tradere, verumq; tueri non liceat, si isti incerta falsaq; scribere libuit. Quæ à Christiana Religione, non sunt aliena, vel saltem non esse, mihi videntur: ea non refellam. Sicubi prolixior fuero, Zelo id pio ascribet pius lector. Impiorum hostiumq; veritatis iudicia, nihil moror. verorum Christianorum sententia, mea omnia subijcio. Sed prætermittendum non videtur, quòd Rohitam nihil minus quàm hæreticum, iste tot errorum defensor, in numero

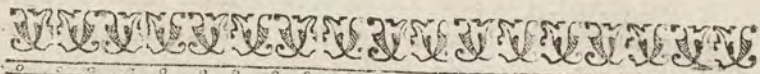
*Adagium
moscorum
Ebi longa
Hyemes.*

mero ponat hæreticorum, ab Apostolo vitari iussorum. melius de hæreticis Aeneas Syluius, in gestis Concilii Basiliensis. Hæreticus, inquit, nemo est, nisi q̄ Catholicam fidem respuit. Cõstat autè hæc 12. articulis cõplexos esse Apostolos. quam nos, qui Euangelici vocamur, subscribimus, purè confitemur, ac mordicus defendimus. Præter hæc, prima illa quatuor Concilia suscipimus. videlicet Nicænum. Anno Christi 326. (etsi paulò plus triennio durauit) contra Arrium, inæqualem Deo Patri Filium statuentem: Constantinopolitanum 383. contra Macedonium, Spiritum S. Creaturam esse dicentem. Ephesinum primum. 434. aduersus Nestorium, non Deum, sed merum hominem Christum, Maria esse natum aientem: & Calcedonense. 453. aduersus Eutychetem, corpus Christi, post eius cum Deitate coniunctionem, in Diuinitatem esse conuersum somniantem, celebratum, à quibus conciliis qui dissentiunt, ij Imperatoris quoque iudicio hæretici sunt. Quicumque, inquit, ita non credunt, vt 318. Sancti patres tradiderunt, Catholicam fidem in ciuitate Nicæa fundantes: centum quoq; & quinquaginta alij venerabiles Episcopi, qui in alma vrbe Constantinopolitana postea conuenerunt: & sicut Athanasius, & Theophilus & Cyrillus sanctæ recordationis, Episcopi Alexandrinæ ciuitatis, credebant, quos etiam Ephesina Synodus, (cui beatæ memoriæ Cyrillus præfuit, in qua Nestorii error expulsus est) in vniuersis secuta est: quos & nuper venerabilis Chalcedonensis Synodus est secuta, prioribus conciliis Sacerdotum, ex omni prorsus parte consentiens, nihilq; adimens Sacrosancto Symbolo, neq; adiiciens, sed Eutychetis dogmata funesta condemnas: sciant se esse hæreti-

Hæreticum.

*Prima 9
concilia.*

cos Iustinianus Codicis lib. 1. tit. 5. de hæreticis. Quod de nobis hisce omnibus subscribentibus, minimè dici potest. Carpere vitia, tam doctrinæ quàm morū, quæ tanto ævo, prætextu religionis irrepserunt in Ecclesiam, nequaquam est hæresis habenda.

CAPVT I. DE LVTHERO.

SIt autem primum de Luthero doctore vestro, meum verbum, qui vt vita, ita cognomine sibi vsurpato (Lut enim sermone nostro, truncem significat) trux erat. Etenim impetu in Christum, lapidem angularem facto, tam instituta eius euertit, quàm Apostolorum sanctorumq; Patrum doctrinam distrahit, destruit, in obliuionem adducit & sacras scripturas inuertit, sensum illis affingens, non quem in se habent, sed quem ipsi deprauatâ mens atq; libido suggerit. Cæterum væ illis, ait Esaias, qui fratribus suis turbidam aquam dant bibendam, id est, qui eos, à vera fide, doctrina inconuenienti abducunt. hætenus de nomine. nunc rem ipsam magis declarabo.

LASICII APOLOGIA.

Vides prudens lector, quàm imperitè is homo, etymon Lutheri, media Germania in oppido Isleben, Comitum Mansfeldensium, Patre Iohanne Luther, Matre verò Margareta

retato. Die Nouembris Anno 1483. nati, ac ibidem 18. Februarii 1546. flagrante bellis Germania mortui, è lingua derinet Moscovitica: cum si origo illius inspicienda foret, non ab asperitate, sed à puritate tractum esse videatur. Lauter enim superioribus Germanis, Luter Saxonibus, purus clarusq; est. aut si literam h, interponas, Luther populi Dominum significat. quod nomen Germanis antiquum est. ac Lambertus Assafunburgensis (ita enim cognomen eius legi debet) in historia Germanorum, quibusdam in libris titulo carente, Anno Do. 842. Lutherum regem & certè negari non potest quin fato quodam, huius viri opera, doctrina Ecclesie reddita sit purior. Non minus Mosco in eptii Gilbertus Genebrardus, Theologus Parisiensis, cum eundem virum, lib. 4. sue illius Chronographiæ maledicæ, Hebraice Luther cognominat. nisi forte cultor scribere voluit. ex quo posse elici illum Antichristi numerum 666. Apoca. 13. pueriliter ratiocinatur. contra lib. 3. Anno Christi 671. Vitaliani Papa res gestas commemorans, ex μαοιϋετιτ verbo, secutus opinor Postellum, eundem numerum exprimit. At, quod illi Antichristo indet cognomentum, quem sub finem mundi, vt Iudæi Christum, exoriturum, & duos tantum ac quadraginta menses, regnaturum, cum Romana Ecclesia credit? Cuius opinionis, et si sit Iodocus quoq; Chlichoueus, eiusdem scholæ alter Magister: tamen negat ea quæ in Daniele, Euangelis Epist. ad Thessal. de Antichristo scribuntur, posse facillè Mahumeti accomodari: aut in eo completa complendaue videri. vt de grauissima tribulatione, ventura circa finem mundi, de arrogantia diuini numinis, qua extolletur Antichristus dicens se Deum, de diebus abbreviatis propter electos, cum lex corruptissima Machumetana, in dies maius sumat incrementum, de Elia & Enoch mittendis contra Antichristum, de Iudæis ipsum pro suo Christo recepturis,

& reliquis. quae ille scribit in Cap. 27. Damasceni lib. 4. aded tam hi, quam Moschus, opinione de Antichristo errant. Quod si hoc Moschicum Argumentum, alicuius momenti habendum esset: tum sanè & illud oppidum Anglicum Luteruort, hoc est puri verbi in quo Iohannes Vicleuus Luthero puritate Doctrina penè par, ducentis ab hinc annis concionatus est, atrox & immitte habendum foret. Cetera à Mosco simpliciter dicta, eodem pacto negamus. ad species corrupta à Luthero Christiana Doctrina, euerforumq; Apostolicorum institutorum, si descendisset, nos quoq; responderemus, Lutherum id fecisse, omninò negamus. vitia cum Ecclesia Romana ostendisse, corrupta emendasse. superflua rescuisse aimus. Qui se tamen disputationi publica. semper offeribat, & Iudicibus non suspectis submittebat. Verum ut à Papa Leone x. Anno Christi 1520. 17. Iulij condemnatus est, non conuictus: ita nunc damnatur à Mosco non visus non lectus, nò expensus. Cuius rudi prauidicio, ego hoc multò grauius oppono Erasmi Roterodami, de eodem iudicium. Anno 1520. Colonia typis editum. Optimus quisq; & Euangelica doctrina proximus, minimè est infensus Luthero, is omnibus aequis, aequum petere videtur, & quia nihil ambit: idèò minus suspectus est. Qui haëtenuis scripserunt contra Lutherum, improbantur etiam à Theologis. Mundus sitit veritatem Euangelicam, & fatali quodam desiderio videtur huc ferri. Vnde quia id fortè à Deo, non oportet odisse, resisti. Idem Erasmus, Marino, & Eleandro, legatis Leonis x. Papa pollicentibus sibi, magnorum censuum atq; vectigalium Episcopatum. si aduersus Lutherum. pro sede Romana stylum stringeret. Maior est, inquit, Lutherus, quam ut ego in illum scribam: maior est, quam ut à me intelligatur. Planè Lutherus tantus est, ut plus erudiar & proficiam ex lectione vnus pagella ipsius, quam ex toto Thoma Aquinate. Et libr. 22. Epist. ad Iodocum Decium. Sigismundi Regis

Erasmus
de Luth.

Regis Polonia Secretarium, Anno 1529. Quae Lutherus destomachatur in nostros veriora sunt quam vellem. De libero arbitrio, de bonis operibus ac meritis, deq; similibus, & quae vrget si moderate tractentur, mea sententia propius accedunt ad vigorem Euangelicam. Themat a cum fructu pietatis, disputari possunt inter eruditos, si absit peruicacia veritatis inimica. Sic Oecolampadius, vir itidem suo tempore doctissimus, qui Basilea decessit Anno 1531. uti Erasmus. 1536. Lutherus, inquit, Euangelica veritati propius accedit, quam aduersarij sui. Mirum cum meliora non offerunt, quod sole clarius est, tamen condemnare non verentur, quod improbare quantum satis est, non possunt. Verè dicit Ennius: pellitur è medio sapientia, vi geritur res. Quae ego Lutherana legi, non enim omnia legi, aded immeritò reijciuntur, ut fiat etiam iniuria sacris literis, quas ipse syncerius exponit. Pleuraq; ab eo dicta. tam certa sunt apud me, ut si etiam caelestes Angeli contradicant, non me sint à sententia mea depulsuri. Refert & Io. Manlius in locis communibus Maximiliano 2. Imp. Anno 1562. dicatis, haec Philippi Melanctonis verba: Dux, inquit, Fridericus Elector, Erasmus Roterodamum in eo conuentu, quem Carolus 5. Imp. post coronationem Colonia habuit, amanter orauit, ut liberè diceret, num erraret Lutherus in iis, de quibus praecipue differuit controuersus. Vbi Erasmus planè dixit, rectè sentire Lutherum. Interrogans ulterius Princeps, quid tandem o Erasme peccauit is meus miser Monachus, quod ipse tam infestis sint omnes, & sic eum persequerentur? Duo inquit, clemētis. Princeps peccata commisit. Nam coronā Papa & Episcopis, Monachis autem ventrem abstulit. Hac docti viri de Luthero. Quum & ipsemet ita de se ad Henricum 8. Anglorum Regem, Anno 1525. Tomo 2. Vittenbergensi: Tua Maiestas apud se cogitet, quidnam mali possum docere, qui nihil aliud doceam, quam fide Iesu Christi,

Oecolampadius.

Duo peccata Lutheri

Lutherus de se.

Filij Dei pro nobis passi & suscitati, nos saluos fieri oportere. sicut testantur Euangelia & Epistola. Hoc enim est caput & fundamentum doctrinae meae. super quod postea aedifico & doceo charitatem, erga proximum, obedientiam erga politicos magistratus, tum crucifixionem seu mortificationem corporis peccati, ut itidem praescribit doctrina Christiana. Porro quod ab usum & tyrannidem pontificum taxo, qui alia quam ista praedicta, imò contraria docent, interim censibus, pompae, ventribus, imò regnis & principatibus omniumque opibus inhiantes nonne id ipsum & vulgus sentit & dānat. Atque ipsimet coguntur fateri? cur non emendant sese, & recta docent, si odio & correptione liberi esse volunt? videt maiestas vestra, quot viri sapientissimi, quot illustrissimi principes, & ciuitates mecum faciunt, & Deo gratia, doctrinam Euangelij singulari Christi beneficio per me repurgatam, cupiant indemnata.

Repurgat
doctrinā.

CAPVT 2. DE LVTHERIANIS CON-
CIONATORIBVS.

Alterum esto meum verbum, de cognomine vestro, nimirum quod imitati magistrum vestrum Lutherū, Kaznodzieie vocamini. neque id ab re. Etenim nimia praediti calliditate, verbum Dei falsò explanatis. Ut autem Diabolus caelo deiectus, pro Angelo lucis, nomen tenebrarum & deceptoris acquisiuit, Angeliq; illius, Diaboli appellati sunt; eodem modo etiam vos, ac quemadmodum Satan, origo

origo est diabolorum, & Angeli ipsius diaboli dicuntur: sic & vester auctor, vocatur Luther: vosq; Kaznodzieie dicimini. Quia de re haec Paulus, electum illud instrumentum. Non mirum, inquit, nam sicut se Satan in Angelum lucis transformat: ita ministri etiam eius, seruos se esse veritatis dicunt. Similiter praeceptor & Dominus noster Iesus Christus: Cauete à falsis Prophetis, ad vos in vestibus ouillis venientibus, qui intus sunt lupi rapaces: quos ex fructibus ipsorum cognoscetis, id est, ex doctrina, qui à Deo sint, quiq; falsa doceant intelligetis, non ex titulo doctorum, quo tanquam veste simplici ornati, intus fouent spiritum malitiae, falsas, fraudis plenas, & inhonestas doctrinas, Iohanne id scribente. Qui non intrat per ostium in ouile, sed caulam transcendit, is est fur & latro. Simili modo vos septa verbi Diuini transiliistis: occupatisq; doctorum cathedris, oues Christi, pretioso sanguine quaesitas, doctrinis vestris depredamini: & veluti fures, nequaquam per ostium ingressi, nec id à quoquam agere iussi, surripitis maectatisq;. At ille ostiarius dixit Petro superiori Apostolo: Pasce oues meas. Idq; ter idem repetiuit, quod ipsum toties abnegasset, initium poenitentiae omnibus ostendens. Quam salutem vos reiecistis. Sic alio etiam loco eidem dixit. Dabo tibi regni caelestis clauis, quicquid ligaueris in terra, id & in caelo ligatum: si quid solueris in terra, id quoque solutum in caelis manebit. Postea idem beatus Apostolus, potestatem à Christo omnium rectore accepit, quam suis discipulis tradidit, & per oppida Episcopos, id est, visitatores, qui vsque ad nos peruenerunt, constituit. Hi verò per ostium introierunt, & Christus ostiarius, fores illis aperuit: cuius oues, pro viribus quisq; suis

Errata
Propheta-
rum doctri-
na.

Petrus
Christus
ter com-
pellat.

Episcopi.

pauerunt. At vos nequaquam per hostium ingressi, petulantè vobis munus docendi arrogastis. ideoq; fures ac latrones appellamini. sed de his satis.

LASICII APOLOGIA VOCATIONIS
MINISTRORVM, REFORMATARVM ECCLESIA RV M.

S Imihi singula verba, istius insulsi hominis confutanda essent, si ea quorum nos insimulat dilucenda, in immensum opus excresceret: nec id sine bili, cui & ipse indulgit, fieri posset. quocirca multa, tam hic quam alibi, ex industria pratermitto, aliis ea iudicanda relinquens. nec minus rursus inepte ludit, in verbo ministrorum Ecclesie: qui Kaznodzieie lingua nostra, non à corrupendo, ut is egregius scilicet grammaticus autumat: sed à cortionibus habendis, appellationem sortiti sunt, toto hoc scripto, insigni iniuria ab illo grauati, calumnijs obruti. Caterum nos illud tempus futurum aliquando speramus, quo equiorem Christus feret, de veris Ecclesie sua Ministris sententiam. Non conuenit ut conseruus damnet conseruum. Dei enim est hoc omne iudicium, cui omnes vel stamus vel cadimus. Non esse ante tempus iudicandum. Apostolus monet: ac de talibus iudicibus, qualis Mofchus vnus est. Hæc ad Corinthos scribit. Ego, inquit, minimi facio, de me, vel à vobis, vel ab humano die iudicari. Diem, tēpus hominum intelligens, quo alij de alijs, (plerumq; perperam) iudicare solent. Omisiss igitur alienissimis à verbo criminationibus, ad rem ipsam accedamus. Quæ ratione Ministri Ecclesiarum reformatarum extiterint, vocatiq; ad docendum sint, responsum est paucis questione 6. Plura dicentur ad caput 9. Verum & hic aliquid. Etenim nos, quotquot nomina Christo dedimus, scripturas scrutari, Spiritus probare, & id quod acceptū sit domino, quæq; eius voluntas

De Mini-
stris refor-
matarum
Ecclesiarum

voluntas esset explorare, Prophetas ex fructibus ipsorum cognoscere, Babylone spiritali excedere, ac ut Pater cœlestis operarios in messem suam extruderet, petere orareq; iusti, id fecimus: corda nostra (absit dicto inuidia) ad ea omnia spiritu Diuino impellent. Tum verò, cognitissimis falsis spiritibus & Prophetis, id est, legis Diuinae interpretibus, ad meliores, & ad illos sapiētes transimus, quos se Christus cœcis Pharisæis, qui nec hodie quidem non sunt, missurum recepit. Matth. 23. Accepti hi à vera Ecclesia, reiecti à falsa. Haud aliter quam, uti olim & Christus: & Apostoli spreti à Iudæis non electis fuere. Ac ut eorum series, à Waldensibus in Sabaudia, circiter Annum Christi 1160. à Fratibus Bohemis, in Bohemia, Anno 1467. à Luthero in Germania 1525. Semel instituta est: ita adhuc successione doctrina eiusdem, integra durat. Hi porro, dum accepta à Deo sapientie dona, cum alijs communia faciunt, populum Dei captiuum Babylone educunt, eductum rudimentis puræ fidei imbuunt, Antichristi, tam diu latè dominantis, fraudes, scelera, errores deregunt: manet penes illos, eadem ligandi fontes, soluendiq; respicientes potestas, qua veri antecessores ipsorum, idem agentes, prædicti fuerunt. Enimvero Petri, Pauli, Timothei successor habendus est, non qui in cathedris eorundem, ut doctrina dissimilis, ita moribus dispar sedet: sed qui virtutes exprimit, officium exequitur: nempe ut Turca, non est ideò Caesar habendus, quòd Constantinopolim, Caesarum seu Imperatorum sedem occupauerit: sed solus Rudolphus 2. qui nunc Rempublicam Christianam feliciter administrat. Licet igitur talem Apostolorum successorem, homo vetet Euangelium alijs nunciare: tamen quia minister Dei est, prestare id, vel vitæ suæ periculo debet. Clama, inquit, nec cessato: attolle tanquam tuba, vocem tuam. Esaiæ 58. item prædica sermonem, insta tempestiuè, in tempestiuè, increpa, exhortare. 1. Tim. 4. Ita Apostoli prohibe-

Ordo illo-
rum.

biti ab illis, legitima successione sacerdotibus, ne in nomine Domini Iesu docerent: non paruerunt id veteribus. Act. 4. Aldad quoque & Medad, afflati à spiritu Diuino prophetarunt, non petita à Mose id agendi facultate. Nume. 11. Prophetavit etiam Saul, quamuis extra ratum numerum. Idem fecerunt illi, quos solos spiritus Domini inuaserat, præteritis superbis Episcopis & Pharisæis. Act. 2. Tantò minus hodie, minor Mose Papa, à nostris Aldadis atque Medadis, ab eodem spiritu voluntatem Diuinam edocetis, & à patre illo familias, ad vineam ipsius, melius prioribus colonis excolandam missis, consulendus super hac refuit. Ad hæc, si quid hoc ad rem pertinet, vincti rasiq; in papatu fuerunt, & docendis alijs destinati, qui primùm veritatem Euangelicam, è tenebris, in quas conuersus erat mundus, Dei beneficio, in apertum protulerunt, ut sponso breui venturo, sponsam Ecclesiam, vera fide atque caritate exornarent. qui tandem consentiente Ecclesia, collegas sibi sacro ritu asciscere: delegatiq; sibi à Deo muneris, alios participes fecere. Verùm licet ij tales non essent: tamen Babylone, voce Angelica exire iussis. Apoc. 18. tacitè permittitur, meliorum ductorum, ministrorumq; nouus ordo. Cætus enim omnis tam diu durare solet, quam diu capita habet. Cognita semel voluntate Diuina, opus præconibus erat. per quos ea ad posteros propagaretur. Insuper, nemo sana mentis inficias iuerit, datam esse Ecclesia Christi, duodecim capita catholica religionis profitenti, (quod certè nos, ut ante dixi facimus,) sicut peccata remittendi, tenendiq; & iudices idoneos, ceteraq; quibus ordo conseruetur constituendi facultatem: ita homines ad docendum accommodos, eo quo id in Actis fecerunt Apostoli modò, & Paulus præscripsit, ad ministerium publicum vocandi. Mitto Pharisæos, sibi solis Ecclesiam, à qua tamen sunt remotissimi arrogantes, & hæc omnia negantes. Quid enim amplius cum istis disceptaremus, quos pridem instin-

Et

Et Diuino, haud temerè missos fecimus? Mortui sunt nobis, ut nos ipsis, de vtriusq; autem, iudicet Deus, iudex incorruptissimus. Porro, qui hos nostros, ut vocatos esse à Deo appareat sui muneris, miranda aliqua testimonia edere volunt: illi eodem iure, ab omnibus, qui hodie sunt Christianis, miracula exigant, quæ credituros in Patrem, Filium & Spiritum Sanctum secutura Christus prædixit. Matth. 16. Iohan. 14. aut neget illos fuisse Christi discipulos, qui Demonium lunatico eijcere nequiverunt. Matth. 17. Quamuis potestatem in Demonas, iam ante acceperant. Matt. 10. Verus Dei legatus atque minister erat Iohannes Baptista: tamen nullum signum fecit. Io. 10. Quid enim nunc miraculis opus ijs, qui nihil diuersi ab illis adferunt, quorum tot prodigijs firmata roborataq; est doctrina Euangelica? Pulchrè autem IOHANNES CALVINUS, de hoc nouo Ministrorum ordine. Cum inquit, nobis Spiritus Dei, per os Pauli præscribat, ut decenter & compositè fiant omnia: ordinarium Ministerium reuerenter semper colendum esse censeo. Sic igitur fert, vera ratio & Dei mandatum, ut nemo se temerè ingerat, nec priuatus quisquam sibi pastoris munus usurpet: sed ut pastorum iudicio electus, & gregi oblatus, ipso consentiente approbetur. huc accedat solennis manuum impositio, quam ordinationem vocant. De qua sola, cum tant opere nobiscum litigent Papiste, satis ostendunt, quod præcipuum erat, se negligere, nempe electionem Et infra. Quia Papa tyrannide, abrupta fuit, vera ordinationis series, nouo subsidio nunc opus est, ad Ecclesie instaurationem. Remedium verò affert Deus ipse, dum idoneos & probos doctores excitat, qui Ecclesiam in deformibus papatus ruinis iacentem edificent. Atque omninò extraordinarium fuit hoc munus, quod Dominus nobis iniunxit, dum opera nostra ad colligendas Ecclesias usus est. Qui ergo ita præter spem hominum, insolito more repente apparuerunt. sincera pietatis vindices: eorum

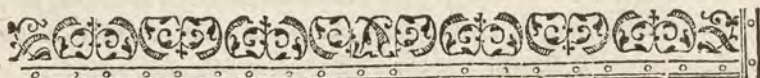
De miraculis

Calvinus de ordine ministrorum.

D 4

vocatio, à communi regula aestimari non debet. Caterum hac lege
 Diuinitus vocati sunt, ut Ecclesijs rectè compositis, alios pastores
 substituunt in suum locum. hac ille epistola ad Sigismundum Au-
 gustum Regè Polonia, Anno nati vnici Sacerdotis omnium 1554.
 Ait Moscus ex doctrina iudicandū de doctore esse accipimus con-
 ditionem. modo ne sit cæcus, neq; surdus iudex. At quis cæcus, ni-
 si seruus meus? aut surdus sicut nūcius meus quem mitto. Esa. 42.
 Catera sunt mera conuitia, ab eo qui nunquam gustauit Luthe-
 rianam doctrinam profecta. Nos ouile Christi nequaquam trās-
 gressi sumus, ut fures dici iuste possimus. Sed nati in eo ciues, veri-
 tatem Euangelicam asserimus, oues Christi, quorum hoc interest,
 melius mercenariis pascimus. De Petro quod adducit, nihil ad
 rem facit. fatemur cum Augustino, Christum non soli Petro, sed to-
 ti Ecclesie, quam Petrus significabat, locutum fuisse. tractatu super
 Iohan. 118 & 124. Cap. 21. Constitutos esse ab Apostolis Epif-
 copos, quorum series adhuc duret verum est. eodem pacto propa-
 gati ab Adamo homines, vsq; ad diluuium peruenierunt. Sed viri-
 que corruptissimi. Aded, ut illos priores Deus eluuiè perdiderit,
 octo exceptis, istis verò Apostolorum successoribus, ut videre est
 spretis filios Abrahæ fidelis è lapidibus excitauerit, qui sub hunc
 mundi occasum clamarent, quod iidem antesignani, non absque
 scelere tam diu reticebant.

Petrus sig-
 nificat Ec-
 clesiam.

CAP. 3. NEGAT ROHITAM ESSE
 Christianum.

Christianum te appellas, at nos ea de re filius tonitruui
 sic edocuit. Qui non confitetur Iesum Christum, in
 carne

carne venisse, nec hanc doctrinam adfert: hunc vos gratulan-
 tes ipsi, ne quidem alloquamini. alioqui qui hoc fecerit, is
 particeps fiet, malorum eius operum. Secundum quod di-
 ctū, non es tu Christianus. nam quemadmodum Christi,
 ita Sanctorum Patrum Doctrinam & peruertis, & reiicis.

LASICII APOLOGIA.

Qvod Moscus, huic Ministro Christi, omnia religio-
 nis Catholica capita, ab Apostolis tradita amplectēti,
 nomen Christiani adimit: id eodem iure facit, quo
 Liouones solo illorum exiit, & Lituaniis pridē multa
 abstulit. Deinde, tam hoc verè dicit, quàm illud iu-
 dai de Christo in Talmud, Nizahō cap. 209. At inquit nouerunt,
 quod maleficus magus fuit & omnia miracula eius fuerunt vene-
 ficium. propterea sententia mortis, iure in eum lata est sicut prace-
 pit nobis Deus noster. hac Io. Reuchlin in defensione contra calum-
 niatores suos Colonienfes, Tubingæ. 1514. Possè autem ò Mosce de-
 monstrare. peruertere a nobis disciplinam Christianam, nec nos sacro-
 sanctam habere. scripturarum diuinarum auctoritatem, hoc opus
 his labor est. sane hæc facilius nobis, à malis obijciuntur, quàm pro-
 bantur. Nos cum Iohanne Iesum in carne in mundū venisse, eamq;
 certo in loco semper esse credimus. alij olim erant, qui hoc non cre-
 debant. Profecto nimium ridiculus es, qui aded inscitè, oracula di-
 uina contra nos inslectis. Proinde tam his, quàm alijs crimina-
 tionibus tuis, illud bona conscientia opponimus. 2 Cor. 6. ut
 deceptores, & tamen veraces. Et ipse Dominus Mat. 5. Beati
 eritis cum conuiciati fuerint vobis, & persecuti fuerint, ac dixe-
 rint omne malum aduersum vos, mentientes. propter me. Idem a-
 pud Lucam. cap. 6. Beati eritis, cum vos oderint homines, & sepa-

Iudaorum
 sententia
 de miracu-
 lis Christi.

Moscos ri-
 diculus.

rauerint vos, & conuiciati fuerint, nomenq; vestrum, ut malum eiecerint, propter filium hominis. Gaudete illo die & salite. Satis autem constat, ista omnia, etiam hodie, veros Christianos experiri falsos, alta pace frui.

CAPVT 4. DE PATRIBVS SEV
Doctōribus Ecclesie.

Nis te id tuos docere, vt quilibet Christianus, firmè credat omnibus scripturis, à Patribus & Apostolis, nobis traditis, magnisq; miraculis confirmatis. At verò vos ipsi, ea quæ alios docetis transgredimini: omnia à Sanctis Patribus accepta peruertistis atque abiicistis. Ite, inquit, Iesus, ac Paganos omnes crudite, Baptizantes eos in nomine Patris, Filij & Spiritus Sancti. Docentesque seruare omnia, quæ præcepi vobis. Ego autem vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Hic aduerte, quam diu se nobis affuturum polliceatur. Vbi autem nunc sunt Apostoli, illa diuinæ aquilæ? An non secundum dictum eiusdem, ibidem vbi illud cadauer Diuinæ incarnationis cum Patre sedet? Esse eum nihilominus hodie cum credentibus, futurumq; non solum vsque ad exitum nostrum, sed etiam donec secula finiantur, id quod dixit declarat. Et illi quidam tanquam boni ædificatores expleto munere: à suo rectore sibi

*Apostoli
sunt in
salo.*

sibi demandato, ad cœlestia gaudia commigrarunt, Iesus enim Christus, postea quàm impletum fuit illud prædestinatum mysterium misit prædicatum Diuinos discipulos Apostolos. quibus cum fuit, ac etiamnum est cum fidelibus. quin futurus cum iisdem vsque dum mundus consummatur, & ipse veniat iudicatum viuos & mortuos. Ad hæc, cum pro nobis pœnas lueret, naturæ corporatis explens arcanum cumque patri pro discipulis, & mundo vniuerso supplex esset, dixit se illos ita in mundum mittere, sicut ipse in eum demissus erat. Nec, inquit, pro his solum te oro: verum etiam pro credituris in me, ad horum verba. Vt omnes sint vnum, quemadmodum tu in me, ô Pater es, & ego in te. Donec, inquam, omnes idem sint in nobis, & mundus fidem accipiat. Vides Sanctorum Patrum multitudinem: quodq; Christus genitorem suum pro illis etiam orarit, qui propter verba Apostolorum, credituri erant in ipsum: quod vnum fieret cum Patre Filio & Spiritu Sancto. At non essentia, sed fide, mandatorumq; Diuinorum obseruatione, vt deinceps cœlestibus bonis exsaturarentur. Pater enim in Filio, ac is in Patre, faciunt, vt homo præstandis mandatis idoneus sit, habitetq; in Deo. Apud Marcum quoq; hæc idem. Credentes, ista sequentur miracula. Nomine meo expellent Dæmonia, exteris linguis loquentur, serpentes tollent, ac toxica illæsi bibent, ægri ad impositas sibi manus illorum sanabuntur. Multa verò talia fecere Sancti Patres. Magnus ille Basiliius Casareæ archimysta, præscriptam Theophoro atq; Ephremo Syro precationem lingua Syra, mandauit vt recitaret sermone Helenico, quarum rerum multa similia, si voles, in Diuinis monumentis reperies. Quod si illi falsi Pa-

*Christus
nobiscum
semper
fuit.*

*Fide
sancti
vni.*

*Basilii
miracula.*

stores fuissent, nec per ostium ad pascendū gregem Christi ingressi: nullo modo ista stupenda, de quibus Euāgelium, patrare potuissent. Quomodo autem habendam fidem esse, omni sacrae scripturae dicitis, quam ipsi & deprauatis & respuitis? Quod de miraculis scribis, de his Paulus, missa ad Corinthios. videlicet miracula & Prophetias fieri, non credentium, sed infidelium causa. Quapropter si vos è numero credentium essetis, Sacris literis fidem adiungeretis, miracula non spectaretis. Sic & apud Iohannem Christus. Quæritis me, non ideo quod miracula videritis, sed quia pane saturati estis. Et vas electū ad Hebræos, Sapuistis veluti pueri, iique quibus lacte, non solido cibo opus est. omnis lactens iuuenis est, nec in verbo exploratus. Sic igitur vos etiam de miraculis persuasi estis, eaque tanquam lac requiritis, ignari potentia scripturae, qui solidus est cibus. Idem Paulus priore sua missa. Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt. nos verò prædicamus Christum crucifixum. at de his fatis.

LA SICII APOLOGIA, DE PATRIBUS ET MIRACVLIS.

Roferenda erant ò homo, hæc Patrum placita, à nobis sine causa abiecta. Nos enim nihil agimus aliud, quam quod suadet Pater Augustinus, neque inquit, quorumlibet disputationes, quamuis Catholicorum & laudatorum virorum, velut scripturas Canonicas habere debemus, ut non liceat salua honorificètia, qua illis debetur, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere: si forte inuenerimus quod aliter senserint, quam veritas habet, Dinino adiutorio

Quaremus
Patribus
et edemur.

adiutorio, vel ab alijs intellecta. vel à nobis. Hæc ille ad Bonifaciū. Et in Prologo Lib. 3. De Trinitate. Noli meis libris. quasi Canonice scripturis deseruire: sed in illis, & quæ non credebas, cum inuenis, incunctanter crede. In istis autem, quod certum non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmum tenere.

Quod si ea intelligis Mosce, quæ longo post Apostolos tempore, pastores Ecclesiarum, nec iussi à Deo, nec ulla necessitate adacti, tenenda Ecclesie obtulerunt (qualia sunt quæ enumerat Erasmus Epist. lib. 18. ad Pistorium. Constitutiones, inquit, Ecclesiasticae, quædam sunt Conciliorum generalium, vel perpetuae, vel ad tempus datae. alia inuolabiles, ut puta mixta diuinis literis. alia pro rerum presentium statu possunt mutari quædam ex rescriptis. quædam Episcoporum peculiare quædam Romani Pontificis. sed instar plebiscitorum, quales sunt constitutiones Imperialis Camera) si inquam ista adeo varia intelligis, verum est. Placuit enim Spiritui Sancto, & Apostolis, ne grauetur Ecclesia multis oneribus Acto. 15. accipere Christus, v. e. ait legis interpretibus homines oneribus portatu difficilibus onerantibus nec ea ipsis vel digito attingentibus. Luca 11. Sin de Apostolicis statutis hoc accipis falsissimum est. nam ea nos ita asserimus, ut non aliam ob causam, in odium istorum legis interpretum incurrerimus, & cognomen Euangelicorum nacti simus. Secta, inquit, breui tempore mirabiliter creuit. quæ Euangelica dicta est. eo quod haud ullam assueret recipendam esse legem, quæ ad animarum salutem pertineat, nisi quam Christus aut Apostoli dedissent. primumq; Anno 1519. suum vestigium in terris posuit. mansurum ut videtur, quoad Christus ipse populum suum, culpa rectorum, ita in duas sectas scinditum. rursus coiuerit. hæc presbyter Polidorus Virgilius, libro de inuentoribus rerum 8. cap. 4. Est Patribus apud nos sua auctoritas: ita tamen ut Christi, magistri omnium maior. audiuntur, hi à

Constitu-
tiones Ec-
clesiastica
multiplica-
ces.

Secta E-
uangelica

Quomodo
audient li-
patres.

nobis, uti pastores & Doctores Ecclesie: sed quatenus, consona diuini oraculis tradunt. Homines enim sunt: sancti illi quidem, at tamen Apostolis nequaquam conferendi. Ita imitandos esse maiores, Cicero 1. offi. monet, ne vitia imitemur, quod maxime in religione spectandum est. Qui veri, qui falsi Pastores sint, quibus vitijs laborarint, virtutibus ornati fuerint, quae per illos miracula Deus, infidelium causa ediderit, nos id non latet. Quin ipse Christus vnus omnium doctor, ita nos scribis Phariseis in sede Moysi sedentibus morigeros esse voluit, ut fermentum illorum, tam doctrina vitiatæ, quam corruptæ caueremus. Multo maiore illis Patribus honorem exhibemus, qui ante quam vinculis solutus esset Apocalypticus Satan vixere. At, qui hoc post mille annos soluto fuerunt, quæque miranda fecerunt, hæc nobis merito suspicet, ipsiq; minoris apud nos auctoritatis sunt. Fateamur Basilium, aliosq; ei similes, veros Episcopos Ecclesie Christi fuisse. verum tamen ex prodigijs illorū gestis, veritate doctrina legitimūq; in Ecclesiam ingressum colligere velle, infirmum admodum argumentum est. quippe quod ea communia sint, tã Moysi, quam magis Ianni & Iambri Exodi 7 2. Timo. 3. tam Christo, quàm Antichristo 2. Thessal. 2. siue illi bestia Apoca. 13. & spiritibus demoniorum cap. 16. multi illo postremo die dicent mibi inquit Christus Mat. 7. Domine an non tuo nomine demonia expulimus, & tuo nomine, multa prodigijs fecimus? consimiliter cap. 24. surgent pseudoprophetae, qui edent signa magna & miracula. Quæ autem in Ecclesia, hæc iam pridem fiant, quis non videt? In nostra, nulla sunt maiora, quàm quod impotentes & rudes potentissimi versutissimiq; regnum Antichristi. ad eod felicitè demoliantur, ut non aliter nūc existimatio sedis Romanæ minuatur, quàm quæ admodum nix, sole magis ascendente liquefcit. Miracula, ut iam diu vera esse desierunt, aucta vbiq; fide in Christum: ita Antichristiana

christiana, Ecclesiam in tot erroribus retinent. Ostendunt id in templis, varij generis tabella. Quæ miracula si ad regulam verbi diuini exploraueris, nihil aliud efficiunt, quàm homines insuperstitioso cultu Sanctorum censurant, à Christo auocant. Itaq; nos ea minime expetimus. fiducia in Christum absq; illis donati. Citat Moschus, ridenda planè stultitia, tam hoc quàm alijs capitibus diuina testimonia, quasi de nobis Euang. vic scripta. at qui nos omnibus verbis Canonis, & veteris & noui fæderis, plenam fidem habemus. Quæ cum quibusdam in locis, sensu ardua sint: quis sapiens miretur, opinionum de illis, quæ nunquam non fuerunt varia in Ecclesia, diuersitatem? Et tamen hac dissensione, tantopere quidam hac tempestate offenduntur, ut quamuis id quod verius meliusq; est intelligant: tamen ab eo sunt auersi. concors ad nocendum alijs error, illis est melior, consensus cum malis iucundior multitudo cæcorum paucitate sapientū, viam in cælum certiores monstrantium potior. Sunt hodie, fateor, quedam hereses in Ecclesia. Sed enim tempus dari potest nullum, quando ea non fuerint. Augustinus inde ab initio Euangely, vsq; ad suum seculum, quæ aringentorum à Christo

Annorū 87. recenset tomo 1. opusculorum

Philaster Brixianus. ibidem 128.

ponit attamē y perstiterunt

in ea doctrina orthodoxa, quam & nos profiteremur. etsi iam rum doctrina humana pullulare incipiebāt.

* * *

E 4

Hereses
semper
fuerunt

CAPVT 5. QVO DECALOGVS
ABROGATVR.

* *

*

QVod ex libro Moisis secundo, decem præcepta Diuina profers: scito ea, præter hæc duo, Diliges Dominum Deum tuum, toto pectore tuo, proximũque tuum, vti te ipsum: abrogata ab Apostolis esse, quæ ne vos quidem ipsi præstatis. Sic autem ille beatus. Qui se dicit in Deo permanere: is ita incedat oportet, quemadmodum Christus Dei Filius incessit. Quid vos ad hæc: cuncta abieciſtis & deceptam vitam vestram concupiscentiis cordis, pessundediſtis. Quod attinet ad alias, alterius legis doctrinas: hæc si obseruandæ forent, necesse esset nos cum omnia eiusdem præcepta, tum verò Circumcisionem retinere, atq; ad eò Iudaizare, quod veris Christianis, nequaquam conuenit. Christus enim prædestinatæ humanitatis, Diuino mysterio, Legem destruxit: ac in locum veteris, nouam iustituit. Qua de re hæc Iohannes, Lex per Moysen: gratia verò cum veritate, per Iesum Christum exhibita est: & Apostolus ad Hebræos, de altera lege. Si prima Lex, inquit, inculcata, seu perfecta esset, non quæsitus fuisset secundæ locus. Porro noua Lex, est Christiana gratia, nobis postea facta. Ita etiam protomartyr Stephanus in sua illa, vt est in Actis confessione, de vetere lege. Accepistis, inquit,

quit, Legem mandata Angelorum, quàm nõ custodiistis. Similiter Apostolus ad Hebræos. Moyses fidelis erat seruus in omni domo eius, in testimonium dicendorum: at Christus, tanquam in domo sua filius: quæ domus, nos sumus. Dedecet igitur veros Christianos, à doctrina Euangelica, ad veterem Legem trāsitio: quin is, qui ad illam transit: deplorandus apostata est, & vnà cum Iudæis, Christum crucifigit. De Circumcisione verò ita Paulus ad Galatas. Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. Ideoq; qui præter Euangelium, vel parum, vel multum, quod sit legis alterius obseruat, is Christum abnegat. Scripsisti etiã capitulum Matthæi vsus testimonio, de fide, precatione, cultu Diuino, quem cum Baptismo, & cœna Domini confundisti. Cæterum nos, Apostolica doctrina, Sanctorumque Patrum institutis edocti, nõ nescimus, quid de his sentiendum sit, te verò percontati sumus, vt quomodo hîc te gereres, aliosque doceres, nobis explicares, quod non præstitisti: hæc hæctenus.

AD CAP. 5. LASICIVS, ASSERTIO
DECALOGI.

Non obscure hic Moscovus, suam prodidit inscitiam, vt in prioribus conuicijs, malitiam. Qui enim hæc scribit. Ergo inquit legem destruimus per fidem? absit. imo legem statuimus: an is abrogat legem? Rom. 3. Simili modo. Scimus bonam esse legem: si quis ea legitimè vtatur non iusto positam sed iniustis. 1. Timo. 1. Et rurſus ad Rom. 7. vocat eam sanctam, seq; ipsi seruire mente, ac delectationem ex ea capere ait. Quin ipse Christus, negat se ve-

F

nisse, ad dissoluendum legem Mat. 5. Et quendam volentem ad vitam ingredi, mandat a seruire iubet Mat. 19. qua Marci 10. enumerat. ubi loco postremi de concupiscentia rerum alienarum, damnatum proximo dare vetat. quod Moscovitica inexplebili habendi cupiditati, omnino aduersatur. Excitant nos ad legem præstandam, Apostoli Iacobus Cap. 2. & Paulus ad Roma. 2. item 1. Cor. 7. nihil est Circūcisio, nihil Præputiū: sed observatio mandatorum Dei. Insuper Ioannes. Per hoc scimus nos Deum nosse si mandata ipsius obseruemus. 1. Io. 2. Quomodo autem ea obseruabis, si nulla esse dices? Si igitur hæc nobis suadent præcipiuntq; Apostoli, an hi abolerent legem? Et seruator hominum cuidam summam legis recensenti, id fac & viues respondit. Luc. 10. Adeo illam, nusquam inuenio, abolitam esse. Lex enim hæc moralis, est Dei unius rite colendi, hominis sincere amandi, honesteque, viuendi perpetua norma, animis omnium mortalium, natura impressa Rom. 2. Est & partit. etiam Dei cum Israelitis iustum Deut. 9. quibus Christiani substituti sunt. Rom. 11. Qua sublata nec peccatum cognoscitur: Peccatum inquit, non cognouissim, nisi per legem Rom. 7. nec Christus, qui eam solus pro nobis impleuit expetitur. Cum ergo eiusmodi sit, minimè est tollenda. Mosis ad carimonias pertinentes, & ad tempus in una illa repub. duraturas, aduentus Christi aboleuit. Legem mandatorum in ritibus sitam, ait Paulus, carne sua sustulit Ephe. 2. idem scribit de chirographo deleto. Colof. 2. Liberant nos igitur Christus: verum ab execratione legis Gal. 3. Deut. 27. Iere. 11. ita ut ea nos non damnet amplius: nec iram Dei in uis operetur, qui fide in Christum, iusti facti sunt, Rom. 5. attamen ex leges, nos esse noluit. Non ego id nego, complexum esse Christum summam legis, tã Dei quàm hominis amore: nec ea inficias Paulum, caritatem expletionem legis vocare. 1. Timo. 5. totamq; legem hisce verbis contineri, Diliges proximum tuum uti teipsum. Gala. 5. Sedis

Lex moralis est perpetua.

partit.

Liberati sumus ab lege.

Sed is amor, suas in partes deductus, quid aliud est, quàm decalogus? Quid diligere toto animo Deum, quàm se simulacro non incuruare, in nemine præter Deum, spem auxilij habere, neminem alium, tempore periculi inuocare. Quid hominè amore prosequi, quàm nihil falsi de illo (quod tamen hic oblitus est Moscovitus) unquam dicere? Quid nullam rem alterius concupiscere, quàm manus à Liouonia, Lituania, Russia, nostra pridem ditioris, nostri imperij prouincijs, abstinere? Rectè autem Moscovitus, negat nos exequi legem. at ipsemet eodem tenetur crimine: nec melius cor nostris habet. Idcirco omnibus nobis Christo necesse est, ad quem nos lex deducit. Gal. 3. opus nobis aliena iustitia, cum salui esse nequeamus propria. Iustum fides, non lex facit gratia, non meritum. iustum non lege, sed fide uiuit. Habacuc. 2. Nunc inquit, absq; lege, iustitia Dei patefacta est. per fidem Iesu Christi, in omnes qui credunt. Rom. 3. Qua verba, non abrogant legem: sed infirmitatem eius, seu hominis potius, ad viuendum ex illa ostendunt. Et alibi, cum legis impotentia nihil posset in carne. Deus suo ipsius filio misso, condemnauit peccatum in carne. Rom. 8. item, mandat unum præcedens abrogatur, quod nullis sit viribus præditum. & inutile Hebre. 7. Quod de Circumcisione obseruanda, admissio decalogo Moscovitus scribit puerile est. alia enim est legis naturalis, recta perpetuo imperantis. prohibentis cõtraria: alia temporalis, morte Christi finita ratio. Etsi Circumcisionem quod obseruent, simul cum Baptismo Aethiopes, qui tamen ideo Christiani esse non desinunt, idq; eam ob causam quò hac nota filij credentis Abrahæ à ceteris nationibus discernentur. id quod illi ab Annis 2649 faciunt Baptistismi mysterijs, ab eunucho Aethiopo, de quo Acto 8. Initiati: ut autem hanc ipsi tueantur ceremoniam. & præter mares, feminas etiam circumcidant, Maqueda Regina instituto, quæ auidum Salomonis sapientiam venerat, filiumq; Dauidem ex illo

Opus moralis aliena iustitia.

Christiani circumcisi sunt.

*Damianus
a Goet.*

susciperat: id qui uis legere potest in libro Damiani à Goes de moribus & fide Aethiopum. De Cana Domini dicitur cap. 11. Baptismus est, cultus Diuini. prima pars. qui apud fratres Bohemos, quos vulgus Waldenses. mali Picardos vocant, datur infantulis, quorum esse regnum caelorum, Christus testatus est, in nomine Patris, Filij & Spiritus S. Ab his tribus, in quos pie creditur, quique in Baptismate ut nominantur, ita inuocatur, omnia uita necessaria ijdem precantur: his in hos, de his phrasi Ecclesie sua peculiari credunt. hi, Deus illis sunt. pares inter se natura, aeternitate, potentia, maiestate. Itaque, non confudit haec Robita: sed quae bene dixit: ea Moscius, alia tum cogitans, male intellexit.

CAPVT 6. DE STATV MORTVORVM
*ante natum Christum, Bonis operibus, Sanctis Patribus,
Maria uirgine. S. Trinitatis aequalitate.*

Scribis etiam nos omnes, propter Adami peccatum, nasci morti obnoxios, atque ob hanc causam, Deum uerbum, carnem esse factum, & habitasse in nobis. Sic enim Deus dilexit hominem, in errorem abductum, ut ipse factus sit homo, natus Maria uirgine castissima. Nam mors dominabatur ab Adamo, usque ad Abrahamum: & ab hoc, usque ad Moysen: ab isto, usque ad Iesum Christum, etiam iis qui non peccauerant. Iusti quoque donec Christus natus foret, mortis damnabantur, & ad inferos descendebant. At uero Christo in lucem edito, fracta est vis mortis. Is enim

Iusti ad inferos descendebat

reno-

renouauit uiam, bene agentibus commodam, & credentibus ueritati salutarem. Nullae iam nunc morti uires sunt. omnes iusti, tanquam somno correpti, possessionem regni aeterni ad eunt: tenere illos aerei Cacodamones non possunt. Anima bonis coruscans operibus, lucidius sole splendet: non potest a spiritibus sibi inimicis, utpote qui nihil sui in ea inueniant retardari. Principes huius mundi, inquit, apud Iohannem Christus, uenit: sed in me nihil habet, sic nec in illos, qui Christi uestigii insunt, idem quidquam iuris habet: nec morti est in eos potestas. At illi qui se uero, huic Principi dedit, fallaciasque ipsius sequuntur: hi se regno mortis subiiciunt. Quorum animae cum ingenti acerbitate, a corpore auulsae, in cruciatus perpetuos deferuntur. Liberi enim arbitrij hominem, Christus Dominus noster creauit, quod ipsius uestigia imitaretur, quemadmodum Adam, peccato obsequens factus est. Transgressio Adami, uita iustorum soluitur: neque mors habet in hos Imperium. Contra peccatoribus, uel apostatis, non modo illud Adami delictum imputatur: uerum etiam, suis id ipsi augent sceleribus. propter quae, tanto magis torquentur: iique sunt, quibus mors dominatur, quod mandata Christi praestare neglexerint. Scribit autem ad Romanos Paulus, tam Iudaeos quam gentes peccato teneri. iam uero antehac dictum est, ut apud Deum non sit delictus personarum: nulla inter Barbarum & Paganum, liberum ac seruum, uirum atque foeminam differentia: omnes hos unum esse in Christo: benefactis differere inter se. Quod scribis, neminem bonis operibus, seruari posse. simul & ostendis ea de re Pauli ad Romanos & Galatos testimonia: uerbigratia, operantibus dari mercedem, non gratia, sed

*Homo liber
ut arbitrij*

*De bonis
operibus.*

merito: isti verò quoniam non operatur, sed credit in iustifican-
tem impium, fidem pro iustitia imputari: scribitur hac de
re ad Hebræos. quoque. Iustus, inquit, fide vivit. quòd si
dubitaverit, non benedicet illi anima mea. & cætera quæ
ibi Apostolus de fide tradit. verum & hoc considerandum
est, quod Iacobus in sua catholica ponit. Quæ est utilitas
fratres mei, si quis se habere fidem absque operibus dicat?
num hunc fides absque operibus servare potest? Et post
haud multa sic concludit. videtis igitur, operibus iustum
fieri hominem. non vnica fide. Quid ergo hinc nobis faci-
endum est, Paulo de fide, Iacobo de operibus scribente?
An putas esse inter Apostolos dissensionem? nulla est, imò
verò magna est, hos inter concordia. vnus enim opera, al-
ter fidem firmat. vtrisque nobis studendum: quòd illorum
eadem sit utilitas, salus hominis. Animũ aduerte, vt idem
Paulus fidem deprædicet, opera verò stabiliat. Nisi enim
Abel sacrificium fecisset, non fuisset iustus pronuntiatus.
Nec Enoch fidelis fuisset, ni translatus esset: ac nisi Noe na-
uem ædificasset, non credidisset. Ni Abrahamus Isaacum
cædi obtulisset, haud credidisset, posse Deũ mortuos exci-
tare. idcò acceptus est, & amicus vocatus. Vide mihi eun-
dem Paulũ, quid præter ea tradat de operibus. vbi, inquit,
abundauit peccatũ ibi superat gratia Dei. Et sicut per mortẽ
dominatur peccatũ, ita & gratia. Quemadmodum autem
Christus à mortuis surrexit, cũ gloria Patris: sic etiam nos
in nouitate vitæ ambulemus. Animaduerte hinc vt sit mos
Deo gerendus, bonis operibus. Inculcas hoc identidem,
dari salutem hominibus, per vnicum Iesum Christum: e-
amque ob rem traditiones, & cõstitutiones Patrum con-
temnis. verum quid dicas, non intelligis, nec te hinc firmas.

Scriptura

*Cõsiliatio
Iacobi &
Pauli.*

Scriptura enim negat posse iaci aliud fundamentum præ-
ter iam positum, qui est Christus Iesus. Porro cùm San-
ctæ Fidei fundamentum, in lege sit positum, & præscripta
Christianitatis forma: idcirco tam Apostoli quàm Patres, *De partibus.*
tanquam boni ædificatores, & manu ductores, homines
ad obseruanda Diuina mandata adducunt, ignaris myste-
ria aperiunt, mentes illorum ad Diuina cognoscenda eru-
diunt. Tu ergo mi filii Timothee, scribit Paulus. Corro-
bora te gratia, quæ est in Christo Iesu. quod autem ex me
multis testimoniis audisti, hoc exponas fidelibus homini-
bus, & ad docendos alios idoneis. Considerasne vt duces,
exemplaria aliorum, doctoresque esse iubeat? inter quos,
nullus est, qui ipse fundamentũ esse voluerit. Omnes dedu-
cebant homines ad Christũ basim solidam. Id quod illis verbis
Paulus docet. Dei sumus imitatores, Dei cœtus, Dei æ-
dificium estis. iuxta gratiam mihi datam, velut sapientissi-
mus architectus fundamentum posui, supra quod, alius
ædificat, at quilibet videat, quomodo ædificet. Nã funda-
mentum aliud præter iam iactum, qui est Iesus Christus,
nemo ponere potest. Et ad Timotheum. Gratiam illi ha-
beo, qui me fidelem expetiit, quem ministrum faceret.
qui antea blasphemus persecutor, obtrectator fui, verum
dilectus eram ignarus: quod feci, cùm essem in incrudeli-
tate. Exuberavit autem gratia Dei supra modum, cum fi-
de ac dilectione, quæ est in Christo Iesu mediatore inter
Deum Patrem & homines. Et sanè perfectione carnalis
prædestinationis, sublatum est Adami peccatum: iuxta &
id, quod quis ante susceptum baptismum ignorans fecit. hæc *Hominis*
omnia, gratia Christi purgantur. post sumtum baptismum. *officium*
fit homo expers peccati, ac veluti infans suo in lauacro ab- *post. bapti-*
sum.

lulus, cui iam seruanda sunt omnia præcepta, alioqui peccanti, nihil proderit Christi natiuitas. Etenim si Dominus pro seruis passus est: cur ii vicissim propter eundem non paterentur, neque præcepta eius exequerentur? Dicit hoc is ipse. Si quis mihi seruit, me sequatur. Et non omnis intrabit in regnum cœlorum, qui mihi dicit Domine, Domine, sed qui facit, quod vult Pater meus cœlestis. Cernisne vt nos minimè pigros esse, in bene agendo velit? Et alibi. Nisi vestra veritas Pharisaicum superauerit, non introibitis in regnum cœlorum. Quod testimoniū ex epistola ad Galatas citas. Tute tibi contradicis. Apostolus enim ibi abolens legem, ad quam tu confugis, de altera loquitur. *Abolito legu.* Addidisti etiam Baptistam Christum monstrasse, eundemque agnum Dei peccata auferentem appellasse. Ego verò supra iam ostendi, vti Christus peccata sustulit. Timeo enim multa loqui, ne cū Iuda damper si hostibus mysterium patefacerē. De quibus diuus Paulus ad Philip. Sæpe vobis dixi, at hodie flēs dico, de hostibus crucis Christi, quorum finis est interitus, Deus venter, & gloria ad pudorem: quòd in rebus mundi huius, ingenijs indulgeant. Preter hæc commemorabo tibi verba triū adolescentum ad Regem Nabuchodonosorem. Scito, inquit, ó Rex, Deum esse in cœlis potentē, qui nos fornace ardente liberare potest: nos enim Deos vestros non colimus, nec colosso abs te erecto genua flectimus. Paucis hæc dico, volēs vincere silentio impietatem vestrā Christum hac in re imitatus, qui cum Pilato & Senioribus Sacerdotum paucis verbis egit. Vt autem superiora repetam, aio vos effrenatis cupiditatibus ventri seruire, & inferioribus partibus connubia soluere.

Hæresis

Hæresis est, quod scribis de incarnatione verbi Dei, qui filius eius est, hunc conceptum esse, ex virgine purissima Apostolus Philipensibus hisce verbis perscribit, Idem sapite, quod et de Christo Iesu, qui cū in forma Diuina *De Christo* esset, non reputauit pro rapina, esse Deo æqualem: sed seipsum effudit. Et assumpta serui figura, in similitudine humana fuit, habituq; repertus est, tamquam homo. Vides non alium genitū Maria esse, quàm illud, semper existens verbum Diuinum cum Patre & Spiritu Sancto? Is vnicus à Patre filius, primogenitus principio carens, ex illibata virgine, nostræ salutis causa, corpus sumsit, quemadmodum omnis masculus, vterum aperiens, Sanctus fit Deo. Vocatus & Deus & homo perfectus. De cuius supplicio, resurrectione, in cœlos ascensione, ad dexteram Dei Patris cōfessū, & ad iudicandos viuos mortuōsq; reditu, nos nō ignoramus. At tu vt hæc inteligas, non exposuisti. Mediatorem eum esse, ac se pro nobis, vt Paulus scribit interponere ais. Sed heus tu? si hæc legens, Apostolorum scriptis credis, dic quo eosdem, illōsq; honore afficies, qui nobis eiusmodi mysteriū declararunt, quiq; errantes in verā viā induxerūt, & docuerūt? Profecto enim honorē merentur. Colimus aurifabros, geometras, philosophos, edificatores, lapicidas, ac quosuis alios mundanos opifices: verū *De Docto-
ribus Ec-
clesia.* quātò magis honorādi sunt doctores, ac præfecti nostri, quibus summā sapientiā detexerūt, & ad possessionē eius cōsequēdā præcepta tradiderūt! Tute nosti, vt in regionibus vestris aurifabri aliq; ingeniosi artifices, pro opere benè elaborato, duplicem mercedem capiant, qua si digni sunt nihili atque caducarum rerum fabricatores: multo illis maior honor debetur, qui nos ad veram beatitatem insti-

G

tuunt, cognitione Dei imbuunt, & quasi manu ad Christum perducunt. Esto autem, vt scripto tuo, de auctoritate verbi Dei, fidem habeam. quid? si Euangelia non fuissent scripta, dicitur quomodo verba Diuina intellecta essent? si Apostoli, neque docuissent, neque legationem suam scriptis mādassent, qua id ratione, quod ablegati ad homines erant, eosdem ad obeunda mandata, & ad ipsummet Deum adducebant, notum mundo fuisset? Beati non sunt, neque honorem, venerationem, laudem merentur tum Apostoli tum patres Sancti, qui tale lumen cordibus nostris intulerunt, creditum sibi à Domino thesaurum auerunt, & fructum nobis ingentem attulerunt? Quamobrem nos veri Christiani, credimus Christum Deum, deprecatorem nostrum apud Patrem, salutisq; originem, & mediatorem esse. Cuius supplicio redempti seruatiq; veneramur creaturæ idè eum, vt & Patrem Spiritumq; Sanctum, vnius essentia, sed trium personarum Deum. precamur quoque eundem, celebramus, omnipotentiam ipsius perpetuò extollimus, remissionem peccatorum regni cœlestis hereditatem, & omnia cùm animarum: tum corporum nostrorum necessaria, ab hoc eodem rerum conditore omnium, cuncta manibus suis tenente petimus.

Quod ad Mariam sanctissimam & virginem intemeratam, sic habeto. Hæc cùm sit digna inuenta, quæ tantorum mysteriorum ministra foret, ignem Diuinitatis suo ventre innocua complecteretur, incomprehensibilem Dominum comprehenderet: cùmque per eam reconciliati Deo simus, & illæ Adami inimicitia sublata sint: merito eam: quippe matrem gubernatoris omnium, reatricem, reginam, deiparam, cōsidentia ma-

terna

Si Euangelia non fuissent.

Messe Veri Christiani.

De Virgine Maria.

terna apud Filium pollentem, defectus nostros, eiusdem gratia suppletentem, (prout Apostolus potentiam Christi, in infirmitate perfectionem accipere scripsit) pro vniuerso Christianorum genere orantē, illudque protegentem, inuocamus, auxilium ab ea imploramus, ac vt nobis veniam peccatorum, salutem, dukemq; futurorum bonorum possessionem à suo nato impetret, rogamus. Accipe etiam de Apostolis. quos absit vt pro diis habeamus. Ait enim vnus illorum. Ego plantavi, Apollo rigauit: Christus verò auxit, idè neque is quidquam est, qui plantauit, neque qui rigauit, sed qui auxit. Honoramus verò beatos Apostolos, quòd sint verbi Diuini doctores, legati, salutis nostræ adiutores, viæ ductores, hos oramus atque invocamus, vt q̄ nobis tradiderūt, ea percipiamus. Simili honore prosequimur, cum Sanctos Patres, emendatores, & in veritate beatitudine nostros magistrōs, tum martyres, multa propter veritatem atque beatitudinem perpeffos, quorum æmulatione inflammati, eo studiosius piis moribus incumbimus. Nec minori honore à nobis coluntur ceteri electi, qui doctrinam Apostolicam reapse præstiterunt, quos æmulati, viæ ad beatam vitam ducentis, eò impensius insistimus. Summa hæc est. Et Iesum Christū, vnicum esse nostrum intercessorem: & huius castissimam matrem intercessione sua opitulari omnibus Christianis credimus. omnium etiam Apostolorum, Prophetarum, ceterorumque ordinem Sanctorum nobis in veri cognitione seruientium, & nostrorum ad Christum ducum, memorias colimus, ad ossa illorum genua fleuimus: vt eò maius auxilium ipsorum sentiamus. Ita pronunciauit Dominus noster Iesus Christus. Non est discipulus supra magistrum:

Rursus de Sanctis.

Memoria Sanctorum.

sed perfectus est futurus, si sit magistri sui similis, vides vt id vetet, ne nos supra magistrum efferamus, sed solum ipsum imitemur. & beatus Apostolus Paulus. vnicuique datur declaratio Spiritus ad vtilitatem. vni quidem datur Spiritu, sermo sapientiæ, alii intelligentiæ, alii fides ab eodem Spiritu, alii donum sanationū, & alia plura ibidem. Satis iam demonstratum tibi est, quo sint afficiendi honore, tam Apostoli quàm patres illuminati. Quod de mediatore Christo deque huius solius, quo seruamur nomine, peccatorum remissione, ac vita æterna scribis, eadē nos quoque credimus. sic tamen, vt nos ad ea, viamque veram ab Apostolis, & beatis patribus perducere possit. Dixisti etiam de fundamentis. verum ipsi Apostoli non se fundamentum hominū: sed ministros gratiæ summi rectoris, atque ædificatores, Christo fundamento in-nixos, esse fassi sunt. Scripsisti & id, condonari nobis, delictisque peccata nostra gratuito, non propter vlla humana opera: & defectus gratia suppleri. Cæterum nisi præcederent opera, cur illud Christus diceret in Euangelio, si quis non reliquerit parentes, vxorem, liberos, bona, nec se ipse abnegauerit, non potest esse meus discipulus, ac nisi quis sumta cruce sua me sequatur, nō est me dignus? Vocat autem cruce[m], rebus omnibus mundi huius crucifixum esse hoc est omnes mundanas cupiditates posthabere, à cōgerēdis opibus, possessionibus, pastu, potu abstinere, nulla re egere, iis tantum quæ fortuito acciderunt eum omni continētia, fortitudine, continua precatione contentum esse, inimicōs, eosque à quibus opprimaris diligere, Deum pro sibi molestis orare, quæ habes quasi non habeas iuxta facere, sollicitum de illis non esse, assiduis precibus,

- ieiuniis

*Mos. con-
sentiant
nobiscum.*

*Cruz Civ.
Siana.*

ieiunijs, obeundisque Diuinis mādatis, magno cum studio incūbere, vt peregrinos decet viuere, ac vt dicit Paulus, futura bona expetere, in æterna illa tabernacula velle migrare, id esse cruce[m] suam portare, id mundo crucifigi, hoc Christum sequi. Quod ais Deum Patrem, propter merita filii sui, hominem in gratiam recepisse, peccatisque illius gratuito ignoscere, hæresis Arriana est. Filium enim obligatū Patri facis, nos autē filius tonitrui sic docuit. In principio erat verbū, idque apud Deū. Et Deus erat verbū, p quē omnia facta sunt. Nū cernis absque initio Filiū cū Patre, propter huius erga eū caritatē, indiuisum, nec tamē cōfūsum esse? Qua de Diuinitate sunt, illa etiā dicta. verba que vobis dico, nō de me dico, sed Pater manēs in me facit opera credite mihi, vt ego in Patre sum, sic & ille in me est. Si quid à Patre meo nomine petieritis, hoc faciet: vt inclarescat Pater in filio. Alio quoque loco id dicitur. Pater diligit filiū, mōstratque ipsi omnia quæcunq; facit. Et sicut Pater excitat mortuos, & vita donat, ita & Filius quos vult viuificat: nec Pater quenquam iudicat, sed omne iudicium dedit filio: vt omnes honorent eum, sicut honorant Patrem, qui misit ipsum. Missionem autem intellige, non humilitatem, sed vnicam Patris & Filii & Spiritus Sancti voluntatem, ynicus tamen hac in trinitate filius verbū Dei, prædestinata carne mysterii, sui peperit hominibus salutem, cum Patre & Spiritu S. vbi enim est filius, ibidem & Pater ac Spiritus. ac vbicumque is, ibi & Pater ac Filius. Cum inquit venerit cōsolator, quem ego vobis mittam à Patre, Spiritus verax, & à Patre procedens de me testabitur. En vt Pater absque ætate, Filius sine principio, & Spiritus substantia semper existens: vnus sunt gloriæ, honoris, potestatis,

M. S. S. filio

actionis, voluntatis, quod est opus Sanctæ Trinitatis. præter hæc idem ait. Postquam venerit verax ille Spiritus, inducet vos in omnem veritatem. Non enim de se loquetur: sed omnia quæ audit, & res futuras aperiet vobis. Quæ habet Pater mea sunt: ideo dixi, à me accipiet. Animaduertisne æqualitatē, & vt filius missus, paterna suaq; volūtatē ac Spiritus Sancti. opera, salutem attulit hominibus. vtque Spiritus Sancti. non de se ipso locutus sit, ac eiusdem cum Patre & filio sit voluntatis? Proinde missio filii, de corporali cōspectu eius intelligenda est. Ad hæc scriptum extat in Euangelio Ioannis, de vna essentia, & Filio apud Patrem absque principio. Eam ob causam Diligit me Pater, quòd ego animam ponam meam, rursūque eam recipiam: nec est quisquam, qui mihi eam auferat. Vtrò illam pono, præditus potestate resumendi eam, quod mandatum accepi à meo Patre. Hic obserua illum qui apud Patrem, expers est, principij nemine egere per quem à mortuis excitaretur: sed ipsummet vi sua resurgere à mortuis. Prout Paulus vas electum scripsit. Non arbitratus est rapinam esse Deo æqualē, sed se ipse effudit serui similitudine sumta. Ita exiraturus Lazarū. Gratias tibi, inquit, ago Pater quod me audias. ego verò sciui audiri me abs te verum propter populum circumstantem dixi. vt me abs te missum esse credant. Et alibi idem. Si quis me diligit, verbum meum obseruat, & diliget eum Pater meus. ad eundē mansuri veniemus. Vbi que videre est, quemadmodum sit Patri æqualis, Filii potestas, non vlla demissio. Rursū idem. Pater glorifica Filium, vt & is te glorificet. Plura eius generis in Diuinis scriptis reperies de Filio, vt non sit seruus, sed honore Patri par. de quibus hætenus.

AD

AD CAPVT 6. LASICIVS.

Multa hoc caput habet superuacanea, quædam etiam reprehendenda. Primum quod Moscus, oblitus eorum, quæ paulo post verius scripsit. Peccatum originale tolli aut umet. sanctimonia iustorum, Apostolodiuersum sentiente, ad Rom. 5. Sicut, inquit, per vniū delictum reatus venit in omnes homines ad condemnationem: ita per vniū iustificationem, bonum in omnes homines ad iustificationem vitæ. Et 1. Iohan 3. Scitis Iesum esse patefactum, vt peccata nostra tolleret. Alterum est, (alia enim alii notent) quòd vt alibi, ita hic parum accomodate sacram scripturam citet: ac ex ea, illa inferat, quæ nihil ad rem faciunt, nec Diuinis hominibus, hæc sententia vnquam in meatem venerunt. Noe prius credidit Deo, quam arca extruende manus admouit. ita & alter. Credidit inquit Abraham, Iehouæ, & imputatum est ipsi ad iustitiam Gen. 15. capite verò 22. post. mactare vult Dei iussu filium. sed Moscus vt opera humana tueatur, peruertit testimonia Diuina. Tertium minime tolerandum. non prodesse homini Baptisato natiuitatem Christi seruatoris mundi, nisi is omnia mandata Dei præstet. At qui supra Moscus negauit plura duobus esse, Diuina mandata. Necesse fateor, nos Deum atq; homines. toto animo diligere, & hæc ipsa mandata, quæ sunt norma viuendi, semper ob oculos habere. Veruntamen, si inquam maximo id agendi conatu, vi peccati in nobis hærentis. Rom. 7. à via salutis abripi aliquem contingat, nequaquam est de salute lapsis desperandum. Quinimo, quiquid in

Mosco
peruertit
scripturam.

G 4

operibus credentiū, (si nō sponte peccauerint. Heb. 10. desideratur: id imbecillitati illorum, propter Christū condonatur. ut Moscus,

Diaboli colloquii cū S. Martin.
ita quondam Diabolus, disceptās cum Sancto Martino Pānonio, negabat dari veniam criminosis, & semel lapsis nullam a Domino clementiam præstari contendebat. cui Martinus, si tu ipse ō miserabilis, ab hominum insectatione desisteres, & te factorum tuorum vel hoc tempore, cum dies iudicij in proximo est, pœniteret: ego tibi verè cōfessus in Domino, Christi misericordiam pollicerer.

Antiqua delicta, meliori vita purgantur: & misericordia Diuina peccatis absoluntur, qui peccare desinunt, hæc Sulpitius Seuerus in Vita Martini: verissimè. Datus enim nobis semel, ille filius virgine natus, salutis est semper omnibus, in gratiam cū eo per resipiscentiā redeuntibus, sibiq; ipsum fide vendicantibus. Quare omnes ad se peccatis onustos vocat, omnes nos Patrem cœlestem, cum spe impetrabilis uenia, orare iussit omnibus nobis, legatus ipsius faciē dum censuit, primū ne peccemus: deinde vt peccata consitemur cōmissa. 1. Io. 1. Misericors est enim is Pater: etiā pditissimis liberis, ad frugem reuersis. Luc. 15. Cōuertimini inquit filij rebelles: sanabo rebelliones vestras. Misericors sum. Iere. 3. Ego sanè nihil magis miror, quam quod iste homo, qui sc̄niendi in Christianos tam suēditionis, quam quos sibi violentia subiecit, modum facit nullum, tantopere urgeat bona opera: fiduciam in Christum, hominum absoluiam iustitiam. Iere. 23. Esa. 56. 1. Cor. 1. Leuiter praterit. Hostes nos appellat. at cuius? si Diaboli et progeniei Agarenica, omniumq; veritatem corrumpentium, verum est: si Christi, aut veritatis, tam id falsum, quam quod maximè. addit, & in libidinem proiectos nos esse. verum si hoc de omnibus intelligat, callūnia est.

Mosci cruci delicta

Cacūna.

Habet sua frena, Christiana libertas, veri cultores Dei, memores dicti illius, Nisi abūdauerit iusticia vestra, plus quam scribarum, non intrabitis in regnum cœlorum. Mat. 5. Et illius. Reddet vni-

cuiq;

cuiq; secundum opera eius. Rom. 2. Dant pro virili operam, omni virtutum generi. alijs gula, venter, religio est, mundus amicus, hæc vita summa voluptas. De incarnatione Filij Dei, vt & de quibusdam alijs hic commemoratis, nos quoque idem sentimus. Sunt nō pauci in Regno Polonia, quibus solus Pater cœlestis est Deus: Filius autem huius, Iesus Christus, merus homo, omnia precario à Patre adeptus. Qui tūc primum esse cœperit, quādo eum virgo peperit: Dei appellationem, vti Moses & omnis magistratus sortitus. Negant iidem Spiritum Sanctum Diuinæ naturæ esse, aut suam hypostasim habere: nec eum inuocāt, multò minus credūt in ipsum, ac sumtum in Papatu Baptismum in fluminibus renouant, ad quem non nisi adultos admitunt. Animas vnā cum corporibus dormire, donec tuba Archangeli exitentur, opinati.

Hæretica in Polonia.

Quibus cum, nulla est nobis fidei communio. Multus est Moscus in præconijs Sāctorum, quasi nos Deo caros vituperemus: Sed quod eos tam hic, quam capite 13. Diuinæ atq; Apostolicæ voluntati satisfecisse putat: facit Christi proprium cum hominibus commune. De hoc enim solo id scriptum est. veni vt impleam legem. Matt. 5. Et. Qui peccatum non fecit. 1. Pet. 2. Contrā, de omnibus hominibus ista. Fraudulentum est cor hominis. Iere. 17. Cor mundum crea in me Deus. Psal. 51. Nemo bonus, nisi vnus Deus. Luc. 18. Quis se mente purum, quis mūdum à peccato dicat? Prou. 20. Non est homo qui non peccet. 2. Paralipo. 6. Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis non est. 1. Io. 1. Omnes peccauerunt, nō est qui rectè faciat, nō est ne vnus quidem. Rom. 3. In multis labimur omnes. Iacobi. 3. Quid est mortalis vt mundus sit? & vt iustus sit natus muliere, qui imbibit vt aquam iniquitatem? Iob. 15. Conclisit scriptura omnia sub peccato. Gal. 3. Scio nō habitare in me, id est, in carne mea bonū. & facio malū quod nolo. Rom. 7. Et ipse Christus ad di-

Quales natura hominet.

H

scipulos. Si uos cum sitis mali. Luc. 11. Et Salomon. Septies cadit in-
 stus Pro. 24. Ac Deus de Mose. Morere in monte uti Aaron. Nam
 culpam in me commissistis. Deut. 32. De yslem & Prophetis. Tui in-
 terpres in me deliquerunt. Esa. 43. Nec secus Dauid, nos vitio-
 rum negotium superauerat, sed tu delicta nostra condonas. Psa. 65.
 & 40. Plures sunt iniquitates mea. pilis capitis mei. Et 106. Pecca-
 uimus cu Patribus nostris, deliquimus, impij fuimus. Hec is de se
 alijq, sui generis. quem tamen Petrus. Acto. 2. & Patriarcham
 & Prophetam fuisse dicit. Rursus Esaias. Cap. 64. Omnes iustitia
 nostra sunt menstruati panni similes. Et Apostoli de seipsis. Pau-
 lus. Christus, inquit, uenit in mundum, ut peccatores seruaret.
 Quorum primus sum ego. 1. Tim. 1. Idem cum Barnaba. Nos quo-
 que sumus homines, yslem affectionibus quibus & uos obnoxij.
 Acto 14. Iacobus. Elias homo erat. yslem affectionibus, quibus &
 nos obnoxius cap. 5. Iohannes. Dilexit nos & lauit a peccatis no-
 stris sanguine suo. Apoc. 1. Liqueat hinc, ne plura eiusmodi adferā,
 ut se Sacti nequaquam satisfecisse Legi Dei fateantur. Nec se res
 habet aliter. Dauidis, Iosephi, Abrahami, Zacharia, Elisabeta,
 Pauli, aliorumq, piorum externa iustitia, remissione peccatorum
 perficiebatur. Omnium nostrum sordes tediumq, animi, Christum
 abluere necesse est. Quorum autem non abluit q non sunt futuri,
 regni caelestis participes. Iohan. 13. Tales sunt Sancti fueruntq,
 semper, qui has ad Deum uoces attollunt. Remitte nobis debita:
 uel ut Lucas habet cap 11. Peccata nostra: quig, Dum uiuunt cre-
 dunt: peccatorum suorum remissionem prout fert symboli Aposto-
 lici formula. Alioqui qui hac neq, consistetur, neq, sibi condona-
 ta esse credit: is ita non erit tanti beneficij particeps, quemadmo-
 dum Iudei ex Aegypto educti, non sunt potiti terra sibi promissa:
 quod id Deum, ut ea potirentur prestare posse non crediderunt.
 Tu psallit Diuinus ille cantor, iniquitatem peccati mei remisisti.

Pro

Pro hac te omnis Sanctus orat, tempore opportuno. Psa. 32. Pela-
 giani, inquit, Augustinus, in id etiam progrediuntur, ut dicat Vi-
 tam iustorum in hoc seculo, nullum omnino habere peccatum, &
 ex his Ecclesiam in hac mortalitate perfici, ut sit omnino sine ma-
 cula & ruga. quasi non sit Christi Ecclesia, que in toto terrarum
 orbe clamat ad Deum, Dimite nobis debita nostra, Hec ille libro
 de haeresibus. Sanè nemo longius abest a uera religione atq, per-
 fectione, quam qui sibi uidetur, esse bonus ac religiosus. errabant
 peccabant fallerantur quig, Sanctissimi, mortui iam nō peccāt. Quae
 omnia cum ipsi in sese experirentur, ita de sua iustitia scripsere.
 Basilius, concione de humilitate. Qui gloriatur, in Domino glorie-
 tur, quod Christus nobis factus sit sapientia a Deo, iustitia, Sancti-
 ficatio & redemptio. Hec enim est integra & perfecta gloriatio in
 Deo. Quando neq, propter iustitiam suam quis effertur: sed agno-
 scit sibi deesse ueram iustitiam, fide autem sola in Christum iusti-
 ficari. Chrysost in cap. 3. ad Galatas. Dicebant Iudei. Qui sola fide
 nititur, execrabilis est. Paulus autem demonstrat, qui sola fide
 nititur, eum benedictū esse. Ambrosius in epistolam ad Roma Hoc eti-
 am constitutum est a Deo, ut qui credit in Christum saluus sit sine
 opere. sola fide, gratis accipiēs remissionem peccatorum Hierony-
 mus lib. 1. contra Pelagianos. Tunc iusti sumus, quando nos pecca-
 tores fatemur: & iusticia nostra non in proprio merito. sed in Dei
 consistit misericordia. Bernardus in cantica sermone 22. Quisquis
 pro peccatis compunctus, esurit ac sitit iustitiam, credat in te qui
 iustificas impium: & solam iustificatus per fidem, pacem habebit
 ad Deum. Plura eius generis in yslem Sanctis Patribus leguntur.
 Honorandos esse Dei ministros, & quidem duplici modo, ut iubet
 Paulus, quis negauerit? At uenerandos, uel simul atq, homines esse
 desierunt inuocandos, quis zelo Dei pradius censuerit? habet suos
 limites honor, habet cultus, habet ueneratio. Sic nos aestimet ho-

H 2

S. m. di. pec
64188.Iustitia
Sanctorū,

Pelagiani.

Sola fide
iusti su-
mus.Sancti ho-
norandi.

mo ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei. 1. Cor. 4. Item Quis est Paulus, quis Apostolus, nisi ministri per quos credidistis. Et nec is qui plátat, nec qui rigat est aliquid, sed qui auget Deus. Contemnit is adorationem sui, qui nos de se hac sentire iussit. Nouerat enim, uti & alij, nihil se solum in homines conferre. Deum tantum esse, qui mortales quacumq; & quando vellet doceret, corda eorum ad bona impelleret, ac multiplicibus beneficijs afficeret. Itaque unus illorum in hec verba prorupit. Quid ó Israëlita miramini, quasi propria vi aut pietate effecerimus, ut hic ambulet? Acto. 3. Et alter de Paulo. Virtutes non vulgares edebat Deus per manus Pauli. Acto. 19. Iisdem alios docentibus, non plures dictis suis obediens habuerunt, quam quot ille voluit, qui est vnicus doctor omnium. Mat. 23. Et crediderunt, inquit, quot quot erant ordinati ad vitam eternam. Acto. 13. Et Per ministros credidistis, ut cuiq; Deus dedit. 1. Co. 4. Itē. Dominus addebat quotidie Ecclesia, qui salui fierent. Acto. 2. Sic & Moses olim. Vos vidistis omnia facta Iehoua in Aegypto. Sed nondum dederat vobis Iehoua mentem ad cognoscendum, vsq; in diem hunc. Deut. 29. Non dissentit ab his Augustinus. nolite putare quēquam hominem quicquam discere ab homine, admonere nō possumus per strepitū nostrae vocis: si nō intus sit qui doceat, manifestē inanis sit strepitus noster: hac tractatu 4. in epist. Iohan. Rogat Moscus quomodo voluntas Diuina, nota hominibus fuisset, si suas Apostoli legationes, scriptis non mandassent. Dignus profectō, cui tum demum respondeatur, cum scripta interierint Euangelica. Idem iactō de Sancta Triade, bono fundamento, prorsus ligna, fœnum, stipulam, in eo ponit. Ait enim doctores corda hominū illuminasse. Cōtrā Paulus Spiritum S. datorem esse fidei scribit. 1. Cor. 12. Id quod apparet ex illis igne caelesti, ab eodē Spiritu collustratis. Acto. 2. Facit hoc idem oculata vi in alijs, adeo ut & ipsemet Moscus, Patres ipsos illumina-

Nihil per se agunt.

Etiam dicitur
tum Mos-
eorum bo-
num.

tos vocet. Si illustrati: an non ab illo, de quo hac Simeon effatus est? Lumen ad illustrationem Gentium. Luc. 2. & Esa. 42. atque 49. Iacobus quoq; de eodem cap. 1. Progenit nos sermone veritatis. Et Iohan. cap. 1. Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in mundum. Quod si omnem: ergo & Patres. Vocatur quidem lux mundi Apostoli. Mat. 5. & Paulus lux Gentium dicitur. Acto. 13. Sed quam ipsi ab illa vnica mutuati sunt, quemadmodum luna suam sumit a sole. Sic idem nimius hominum admirator, de dignitate beatæ Mariæ talia adfert, quæ ipsa nō agnoscit. ita enim de se. Respexit humilitatem ancillæ suæ. non dixit, vidit in ea dignitatem. Item. fecit mihi magnifica ille, qui potens est. Et exultat Spiritus meus super Deo seruatore meo. Insuper Angelus. Aue gratis dilectā, inuenisti gratiā apud Deū. Nulla hic dignitatis visa ante in ea, quam mater esse sui Domini cœpit, mentio. Quæ si in ipsa fuisset, causa non erat, cur suā submissionem sui dilectionem gratuitam, aut se ancillā, Deum verò, seruatore erga se beneficū agnosceret, atq; ab Angelo, gratiam inuenisse apud Deum more aliorum. Iud. 6. Ruth. 2. Gen. 18. & 30. 2. Tim. 1. diceretur. Scimus qui inire gratiam apud alios soleant. Et se alia apud Deum, vbi omnia gratuita, alia apud homines est ratio. Nec id nos fugit, seruatorem dici, vel pereuntium vel perditorum respectu. Christus, inquit, venit in mundum, ut peccatores seruaret. 1. Tim. 1. Factus est nobis redemptio 1. Cor. 1. Eos qui sub lege erant redemit. Gal. 4. Seruauit populum suum à peccatis ipsius. Mat. 1. Hinc consequi necesse est, vel non esse conseruatā redemptamq; Mariam, sub lege itidem natam, quod credere nefas: vel eam è numero illarum ancillarum Dei fuisse, quas Christus, uti alios omnes electos peccatis liberauit. Sicut igitur illi tantum beati sunt, quorū remissa sunt peccata. Rom. 4. Ita & Maria beatissima est fœminarum, non suis meritis, sed ob Dei in se singularē gratiam: quod Filium ipsius &

De B. Maria.

proprium & unicum pepererit. Beata quae credidit, inquit, Elisabetha. Nam persciantur ea quae ipsi à Domino dicta sunt. Luc. 1. Et ipsamet ibidem. Ecce ex hoc, beatam me dicent, omnes aetates. Pro-

Dignitas
hominum
in Deo est.

fecto omnis hominum dignitas in Deo est. Rogate, inquit, omni tempore, ut digni habeamini, qui effugiatis ista omnia futura. Luc.

21. Profecti sunt à conspectu Concilii gaudentes, quod digni habitis essent, qui pro nomine Iesu contumelia afficerentur. Act. 5. Iudicium certum est, iusti iudicij Dei, ut digni censeamini Regno Dei, pro quo etiam patimini. 2. Thessal. 1.

Quae de eadem virgine Moscus addit, & ut solet cap. 13. repetit, Quasi opera eius reconciliemur Deo quae nobis defunt ab ea consequeremur: in istis transferuntur filij beneficii in genitricem. Clare enim tradidit Apostolus Deum sibi omnia in caelis & in terris, per filium suum reconciliasse. Col. 1.

Et Deus in Christo mundum sibi reconciliauit, non imputando eis peccata. 2. Cor. 5. ac ad Rom. 5. Si cum inimici essemus reconciliati fuimus Deo per mortem filij eius: multo magis reconciliati serua-

B. Maria
Deo reconciliata.

bimur per vitam ipsius. Constat autem Mariam quoque, illam, Iosepho pactam partem mundi fuisse: ergo haec etiam reconciliata Deo est, olim omnibus in senso per eum cuius ipsamet parens fuit. Idem Apostolus disertis testatur verbis, non alium hominem, quam Iesum Christum, esse Dei hominumque mediatorem. Qui semetipsum dedit redemptionis pretium pro omnibus. 1. Tim. 2.

Cur igitur ingratus hic mundus, alios sibi homines statuit, per quos redeat cum Deo in gratiam? Nec Moscus minori errore eam reginam vocat, & omnia materno iure apud filium agere possit, peccata nostra tegere, Ecclesiae patrocinari, scelerum humanorum expiationem esse, cum latina Ecclesia putat. Quae omnia ex uno et eodem fonte, vel ignorantiae, vel malitiae promanarunt simulataque Satan homines à creatore, ad rerum ab eo creatarum cultum, propter earum quandam

Diabolus
orbem de-
cepit.

utilitatem, excellentiam atque vitam sanctitatem auertit. Is enim se-

ducit

ducit totum terrarum orbem. Apoc. 12. Ita ut hodie, à multitudine credentium ratiocinari, ad rei veritatem demonstrandam infirmisimum sit argumentum. Caterum execrabilis est omnis, qui confidit homini. Ierem. 17. Veris Christianis solus Deus est caeli terraeq. rector. Nec socium creatum, in administranda hac mundi miranda machina, habet ullum, nec aliquam patitur adiutricem, aut natus eius, aliam praeter seipsum expiationem. Solus est spes omnium finium terrae. Psal. 65. Huic soli seruiendum est. Matt. 4. Is tantum in auxilium vocandus. Psal. 50. Is nouit quibus sit nobis rebus opus, prius quam petamus ab ipso. Matt. 6. Abraham non nouit nos. Esa. 63. Hunc eundem inuocauerunt Patres nostri, & conseruati sunt: spem in eo suam posuerunt, nec frustrati sunt. Psal. 22. Non falso id. Hic enim Noe à diluuiio, Lothum à caelesti incendio, Isaacum ab imminente gladio, Iosephum à calumnia, Iacobum ab Esau, Moysen, Aaronem, nec non omnes Israelitas ab Aegyptijs, Daniele à leonibus, Susannam à falsis testibus, aliosque innumera- biles se inuocantes semper liberauit. Diues enim est misericordia. Eph. 2. Diues in omnes inuocantes ipsam. Rom. 10. propinquus iisdem. Deut. 4. Valde clemens Psal. 86. Exorabilis & ad iram tardus. Psal. 145. Non agit nobiscum pro nostris peccatis, neque pro delictis nostris mala nobis reddit. Psal. 103. Credentes custodit. Psal. 31. Cura est illi de nobis. 1. Pet. 5. Conseruator est omnium hominum, maxime fidelium. 1. Tim. 4. Huius solus filius, propitiatio est pro peccatis nostris vita hominum. Io. 1. Solus complacitus est Patri. Matt. 17. Causam nostram apud eum agit. 1. Iohan. 3. Unicus est inter ipsum, & homines mediator, unicus noui foederis pacificator, deprecator. 1. Tim. 2. Hebr. 8. & 12. Lumen ad illustrandas gentes caelitus demissum. Matt. 2. Via in caelum. Iohan. 10. Per hunc patet aditus ad Patrem. Eph. 2. & 3. Intellectus contingit scripturarum. Luc. 24. Cognitio veracis. 1. Iohan. 5. Ex huius solius plenitudine omnes ac-

Vera de
Deo sententia.

De Chri-
sto.

cepimus. Iohan. 1. Plures ei his in officijs addidit collegas, hominum partim superstitio, partim adulatio. At tibi o homo, per diu expectandum erit, antequam Petri, Pauli, Nicolai, Basilij aliorumq; beneficio, tradita nobis Diuina mysteria, cognita habeas. In quorum auxilijs, cum spem fixeris tuam, probe videmus ut sacra intelligas. Et tamen tibi tuisq; tot erroribus scatentibus, nomen verorum Christianorum, superbè arrogas, dissentientes abs te damnas! Flectis genua ante ossa mortuorum, interea viuos sanctos contrucidas? Signum crucis, fronti, pectoriq; toties adhibes, & de collo suspendis, interim tot immeritos, in cruces agis? Alios vrsis famelicis discerpandos, crudelissimè obijcis? o insignem viri pietatem? Qui sunt ij, queres fortassis? Sunt Sancti Mosce semper, non tantum ut vulgus putat in caelis, verum etiam in terris, quibus cum colendum est nobis fidei vinculum. Sunt illi omni tempore inter nos, de quibus hæc omnium nostrum iudex. Amen dico vobis: quatenus id fecistis uni fratrum meorum minimorum, mihi fecistis. Matt. 25. Quorum, quot millia in Lituonia, Lituania, ac in tuo regno, vel nulla, vel leui de causa interfeceris, nec tute ignoras, neq; nos præterit, qui hæc prodit a literis Latine, Polonice, Germanice legimus. Huius nunc crudelitatis, Deus à te expetit pœnas, per Regem nostrum Stephanum, æterna memoria dignum: grauius sibi illud iudicium in posterum relinquens, de quo hæc Apostoli. Damnatio absq; misericordia erit ei, qui non præstiterit misericordiam. Iaco. 2. & 5. Agite nunc diuites. flete & ululantes super miserijs vestris superuenturis. In delicijs vixistis super terram & lasciujs, condemnastis, occidistis iustum: non resistit vobis. Item. Opera carnis sunt, adulterium, scortatio, idololatria, inuidia, homicidia, ebrietas, cõmessationes, qui talia agunt, Regni Dei non erunt heredes. Galat. 5. His addit auaros, maledicos, rapaces. 1. Cor. 6. Ac certe tales sunt Mosci, qui tam multa aliena rapiunt,

Crudelitas
Mosci.

Qui dam-
nabitur.

piunt, qui, veris Christianis adèd maledicunt, ut eos canes appellent. Et in Apocalypsi. cap. 21. & 22. dicitur. Homicidis, scortatoribus, veneficis, idololatrijs, & omnibus mædacibus, pars est in stagno ardenti igne & sulphure. Verum cõsideret lector, ut is homo, nihil absq; compendio faciat. Et memoriam, inquit, Sanctorum colimus. & ossa mortuorum veneramur: ut hoc manus auxilium illorum demereamur. At cur non potius auxilio demerendo studes, omnes nos ad se inuitantis Christi! an non Deum suum homines consulere debent? Esa. 3. Tua est pernicijs Israelitæ: sed in me est auxilium tuum. Osea. 13. o Beatum illum cuius est auxilium Deus Iacobi. Psalm. 146. Conatur idem, allato in medium testimonio de ferenda cruce, quam Monachorum more definit, sententiam orthodoxam de gratuita peccatorum remissione infringere: Deum immortalẽ, quàm ineptè. Multo aptius & verius. Augustinus. cap. 14. De fide & operibus, legis opera sequi iustificatum, non præcedere iustificandum sensit. Ostensum etiam supra est, ne vnum quidem esse iustum, qui suis factis, uitam æternã mereri queat. Plena sunt Sancta litera huiusmodi dictorum, Deum iustificare impium. nos prius dilexisse. in dilectos suos, Spiritum S. bonorum operum auctorem effundere. non operibus, sed sua misericordia, homines seruare. Semel abs se vocatos, iustificare. Porro quæ in Biblijs, de mercede, merita sequente leguntur: eam vnusquisq; qui se modo benenorit, gratuitam esse, necesse est fateatur, licet enim vel omnia nobis præcepta faceremus: tamẽ serui inutiles sumus. Luc. 17. Quis autem inutili seruo præmium iure persoluerit? Itaq; vera sunt illa, ut alia confessionis Augustinæ verba. Quamquam Euangelium requirit pœnitentiam: tamen ut remissio peccatorum certa sit, docet eam gratis donari, hoc est, non pendere ex conditione dignitatis nostræ, nec dari propter vlla præcedentia opera, aut dignitatem sequentium. Hæc articulo. 4. Vera & hæc Augustini. Tanta

Mosci ossa
mortuorum
venerantur.

Quidam fuit
qui peccatis
suis se esse
pauit.

Mercos
piorum
gratuum.

est erga omnes homines bonitas Dei, ut nostra velit esse merita, que sunt ipsius dona: & pro illis que largitus est eterna premia sit donaturus. c. 32. Libri de Ecclesiasticis dogmatibus. & cap. 26. om-

*Dei dona
nostra me
ritia.*
nia opera & merita Sanctorum, ad Dei gloriam laudemq; referenda sunt. Quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo quod ipse donauerit. Sic. & epi. 95. sup. Iohan. Tract. 3. De verbis Domini sermone. 6. De equalitate veneranda Trinitatis personarum, non fuit Mosco necesse cum eo disputare, qui ipsam adeo non negat, ut Patrem Filium & Spiritum Sanct. unum esse Deum profiteatur.

Arriani. Arrij quoq; heresim malignè idem, obijcit, ministro Christi, nihil magis quam Arrium detestanti. Arriani, inquit. August. de heresibus. nolunt esse Patrem & Filium & Spiritum Sanct. vnius eiusdemq; natura atq; substantia, non potest equidem Filius esse genitori, natura sua par: veruntamen, quia dives cum esset, nostra causa pauper factus est. 2. Cor. 8. seq; vsq; ad mortem crucis, vltro demisit. Philip. 2. Seruus ab Esaia cap. 53. minister ab Apostolo Rom. 15. vocatur. cuius mysterij respectu Patrem, nunquam in carne conspicuum factum Iohan. 5. se esse maiorem dixit.

CAPVT 7. MALEDICTA CONTINET.

Item quomodo Mosci Biblia diuidunt.

Reriscriptisti causas futuri aduentus Christi, ad homines tam viuos quam mortuos iudicandos. De quibus supra memoratum est. Etsi tu sententiam nostram non es assecutus. Nos enim quid de iudicio Dei, mortuorumq; resurrectione sentires quærebamus. Verum tu aliud quidpiam locutus, ad mea non respondisti. Quòd autem negas, ea opera esse habenda bona, quæ sibi ipse homo excogitat: id
abs

abs te, de Apostolis, Sanctisq; Patribus scriptum est. De quo iam ante diximus, uti & de verbis decē. Nam si legem Moſis recipis, æquum est, ut sabbathum etiam riru Iudai-
co obeas. Paucis quidem de his supra: sed tamen accuratè explicatum est, etenim cum sis canis, & crucis Christi ho-
stis, nolo tecū multis agere. Quæ capita ex epistolis Apo-
stolicis, atque ex euangeliis in mediū adducis, cum nostris non conueniunt. ea vobis tradidit Lutherus, cætera men-
tiris. Scribis etiā haberi hæc in Matthæo. Cur me colitis inuentis hominum? Verum hæc in eo nusquam leguntur, præterquam in Luca. Idq; aliter ac tu scribis. Nam ibi dicitur. Quid me compellatis, Domine, Domine, nec ea quæ vobis dico perficitis? Sed tu hostis, Christi crucis, in medio tritici paleas feminas, & ut Christus ait, mendacium in veritatem trāsformas. vos inquit, ex patre vestro Diabolo estis, desideriiq; eius vultis obsequi. Is cū loquitur mendacium, de suo loquitur, & sanè mendax est, mendaciiq; pater. Citas & Pauli verba ad Corinthios. non esse regni cœlestis heredes futuros, adulteros, illos qui vel manu, vel alio modo obscœna agūt, Sodomitas, fures, ebriosos, maleficos, obtrectatores, latrones. Quæ omnia. apud vos Lutherianos fiunt. Quæ verò dicta de idolis, vos Lutheriani ad cultum imaginum refertis, de his infra. Nec minus in aliis quæ scribis mentiris. Hæc enim in Diuinis scriptis non leguntur.

* *
* *

Rauè hic, Phalaris affuitit maledictum, cum verum Christianum canem: capite autem 12. Onagram: & strenuum crucis Christi defensorem, hostem ipsius appellauit. illius, ut multorum aliorum è caritate proficiscentium. 1. Corint. 13. Oblitus. Qui dixerit fratri suo, Raka. tenebitur confesso qui fatue. gehenna ignis. Mat. 5. Raka vox indignantis, tam Hebraeis quam Chaldaeis hominem nihili inanem & vacuum significat. 2. Reg. 16. sed quanto grauius est bestia. seu obscæni canis, in eum iactum conuicium, quem Deus à beluis ratione distinxit, Christus pretioso suo sanguine redemit, Spiritus Sanctus domicilium esse suum voluit? At mirum non est, ita esse hunc virum à superbissimo Principe appellatum, cum Moscis, omnes Latina Ecclesie homines, profani sint & immundi. Scribit Martinus Bielescius, nobilis Polonus, capite tertio & septimo libri de Moscouia, se vidisse Basilium, istius qui hæc cõsarctnauit, vel id fieri mãdauit patrem, salutis Regis Polonia Sigismundi legatis, (quorum è numero ipse etiam fuit) manus suas frigida abluentem idemq. solere facere omnes Moscorum Ducès, quotiescunq. alicuius principis Regisue, Romana Ecclesia legatis, tam in aduetu quam discessu illorum, dexter as porrigat. adeo illis hi omnes impuri, atq. heretici sunt. Quid ad hæc Sanctus Petrus? Mihi, inquit, ostendit Deus, ne quem hominem impurũ dicerem. Acto. 10. proinde haud incredibile est, quod iam per omnem Poloniam diuulgatum iactatur, hunc eundem principem, Anno quo hæc conscribo. 1581. Legato Pontificis Romani, mandata sedendo exponere volenti, callidè sedem subtrahi, ut penè caderet iussisse: ac quod suus, quem Romam miserat orator, pedem Papæ osculari coactus fuerit, indignissime id tulisse. De seruandis prace-

Opinio
Moscorum
e Latina
ecclesia
rominib.

Legatus
Papa Mos-
co ludi-
hrium.

ptis

ptis decalogi, Christi, Iacobi, Iohannis, ceterorumq. Apostolorum mandato, dictum est in Apologia ad caput 5. Sabbathum quoq. sacro cultu obiremus. ni Dominus sabbathi. Mar. 2. eius vacationem, sua resurrectione in sequentem transtulisset. Feriatum merito habendum: tamen extra superstitionem Iudaicam, & Dominicum Apoc. 1. vocatum propterea quod eo Dominus Deusq. noster caro factus quieuerit, noua creatione absoluta. Nec ego valde miror, non esse in Mattheo lingua Russica scripto. si quid modo Moscus, rabie cæcus, videre potuit, hæc que nos cap. 15. De inani cultu Dei institutis humanis legimus: aut illud Iohannis, quod cap. 13. commemorabitur, Filioli cauetè vobis ab idolis: cum maiores Russorum, quos iste toties Patres Sanctos vocat, Ecclesiam suis inuentis intantum obruerint, ut delenda non dubitauerint, que suis consilijs contraria esse videbant, que in dubium velle vocare, aut vltò emendare modo, religio Moscis est Planè ut serui, ac filij Dei facti sunt serui hominum. Similiter à Socrate Histo. Ecclesia. lib. 7. cap. 32. memorie proditum est. Omnes qui Diuinitatem ab humanitate Christi sciungere studebāt. hæc verba epistole Iohannis Catholica, Omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est. ex vetustis exemplaribus delere, tollereq. non dubitasse, à quorum non ferenda audacia, nostri hodie Ebionæi, atque Macædoniani, suo peruicaci errori, patrocinia petūt. Queritur & Optatus. Afer. lib. 1. de simili Donatistarum in legem Diuinam furore: idemq. olim Arrianos factitasse testatur. Victor. lib. 3. Nec est alia verior causa tanta in Hebraicis, Grecis & Latinis vtriusq. fæderis codicibus varietatis. Sublata sunt enim quedam in illis ab hereticis: quedã partim cõmutata, partim addita, Snyda quoq. idem, in verbo Lucianus affirmate. Obseruarunt hæc Sacrorum Bibliorum interpretes, Erasmus, Pagninus, Beza, Castalio, Franciscus Lucas & Franciscus Iunius. Quin nec aliam magis ob rem ydem

Dies Do-
minicus.

I 3

Mosci in
colendis
imaginib.
superst.
nostris.

Mosci decalogum rejiciunt, quàm quò secundum eius præceptum, vetet imaginum cultum: cui sunt dediti superstitionissimè. Rei huius, inter alia multa, id saltè nunc ponere lubet exemplum. Expugnata à nostris, eo quod nunc geritur bello, quinto die Septembris. 1580. Vielcoluco, arce Moscorum & per anpla & valida: in qua defensorum septem circiter milia, nitrati autem pulveris, quadringenta vasa fuerunt: omnes propemodum obfessi, imagunculas habuerunt Sancti Nicolai, aliorumq; & cruces de collis pendentes. quas identidem dissuauati, incassum opem deastrorum implorabant. Stabant etiam quinquaginta Sacerdotes, cum obuersis ad victores imaginibus pictis maioribus. ut quos à vehementi insultu, vis humana reprimere nequiuit. falso crediti numinis reuerentia arceret. verum capti, casiq; simul cum idolis, omnes illorum cultores, quicunq; se vrbe combusta in arcè receperant. Frustra auxilia ab iis petita, qui oculos, auresq; habentes, neq; vident neq; audiunt. Quo minus ferendi illi quoque sunt, qui præterito in suis catechismis, de non fabricandis imaginibus, secundo præcepto postremum de frenanda rerum alienarum concupiscentia diuidunt, prima duo in unum constant. Scilicet, Deus tãta breuitate superfluum aliquid dixit, quod à nobis prætermitti debeat: vel ita non rectè digessit, ut nos id rectius faciamus. Ut Deus & idolum, longè diuersa sunt: sic vxor proximi nostri liberi, familia omniq; utensilia, nihil aliud quàm domus eiusdem habentur.

Perperam
omittitur
secundum
Præceptu.

Qua in re, nullius neq; concilij antiqui theologi, eo modo præcepta partientis maior esse deberet, quàm diuina auctoritas. Ut autem Mosci, ita Pharisei, traditiones maiorum suorum pluris faciebant voluntate Diuina: Matt. 15. Marc. 13. Sed quid David. Psal. 119. Execrandi qui declinant à præceptis tuis. Manent vero, etiam hodie, nõ solum in Russia: verum etiam in Latina Ecclesia, istius veteris erroris vestigia. Est ubiq; maior vis consuetudinis,

nis quàm dictorum diuinorum: maior Ecclesia, id est, hominum, quàm illius auctoritas, de quo id cælitus existit oraculum. Hic est filius meus dilectus: hunc audite. Matth. 17. Quem errorem, ceteraq; deprauata, qui correctæ esse optant, aut nolentibus ijs quorum id maxime interest, ipsimet corrigunt. Hi sunt hæretici, falsi Prophetæ, bestia, canes, lupi, fures, latrones. Nepe quòd sic omnes sanctiones Apostolicæ sedis accipiendæ sint, tãquam ipsius Diuina voce Petri essent firmatæ. Agatho Papa, omnibus Episcopis Dist. 19. Et immanis illa belua Bonifacius 8. Extrauagant. Com. lib. 1. tit. De maioriæ & obedientia. Subesse Romano pontifici omnem humanam creaturam, declaramus, dicimus, desinimus & pronuntiamus, omnino esse de necessitate salutis. En tertiumdecimum fidei vniuersalis articulum, quòdam multis ignotum, tam in Africa quàm in Asia Ecclesiis. Aliter distingui à Russis Apostolica scripta, quàm pridem à quibusdam (non à Lutero, ut iste blaterat) tollendi lectorum tædij causa, diuisa sunt. Apparet ex cap. 14. huius scripti. Quorum lingua, habet. Matthæus capita 116. Quæ Zaccharias, hoc est, in captiones cognominant. Pleraq; adeo parua, ut ex tribus consistant versibus, prout fert scripti Diuini, de re vna sententia. In Marco sunt. 71. In Luca. 114. In Iohanne. 67. In Actis. 51. Paulinas epistolæ, caput. 79. Inchoat, qui numerus ad. 335. Collectus finitur in ea quæ est ad Hebræos scripta. Quem rursum excipit. 51. ab initio Iacobi Canonica. Desinitq; in Iuda. Apocalypsim quoq; Iohan. se habere, rogati à me Cracouia, cum Anno. 1578. bello exardescente, Legati ad Regem Stephanum missi, superbe se gessissent, dixerunt. Omnia hisce capitibus discretæ, à quodam Cyrillo, Constantinopolitana Ecclesiæ (cui parent, sacerdote, lingue gnaro Sclauonica. Idè credo Morauis & Bohemis, ut tradit Aeneas Syluius Histo. Bohe. cap. 12. Anno nati Messia. 995. Fidem in Christum persuasit. Onuphrius, Polonorum etiam Apostolum appellat. Cate-

Qui hodie
hæretici.

Moscorum
noni Test.
capita.

Bohemis
christianis
falsis.

rum, quod præceptis furore Moscus, tot flagitia Lutherianis obijcit certè per trabem suam, videt festucam alienam. Non enim mentiar. si ut seres habet dixero, in Moscovia, hæc fermè omnia, nonnullaq; alia non vigere tantum. sed etiam regnare vitia. Quod ego ex ijs habeo, qui in bellis capti, cum Moscis complures annos vixerunt. Furta & ebrietates rariora apud eos. Cultros illorum cubitales, quibus, sub intimis vestibus latentibus, se inuicem irati, hostem verò incautum confodiunt, semper exhorruui. In technis fallendi alios, pro eo quo pollet ingenio sunt vaserrimi. in vèdendo autem, mercem decuplo pluris æstimant, quàm constat, modò. emtorem decipiant. Nec minor est illorum calliditas atque mutabilitas, in pactiõibus quibusq; constituendis, In congressu amico, cum nostris nihil illis tumidius, ni prior ipse salutaueris, non salutaris. Honore præuenire (vt Paulus iubet) vel honoratissimum, dedecus habetur. Mendaciũ verò, ad eò est vulgare omnibus, vt illud infimi superioribus, ac ipsimet principi more prorsus barbarico, impune obijciant. Rei huius hic quoque leguntur aliquot exempla. Quod enim urbaniores Christiani, veniam præfati, per verbum negandi, verecundè efferunt: Id isti Syluestris ingenij homines, mentiris simpliciter dicunt. Atqui in promptu est cuius, vel hoc odiosum uerbũ, vel aliquod crimen alteri impingere: sed Christiano dignus est, missis conuicijs, solidis rationibus docere errantes, conuincere argumentis peruicaces. De idolis seu imaginibus, dicetur ad cap. 13. Quòd si scripta Diuina, de idolis Ethnicis, ad *uagines* falsorum Christianorum imagines, veris vt olim, ita nunc ignotas, referimus: id fit ideo, quòd ij Ethnicos, malo illarum usu imitentur, ad eò obliuiosi facti, vt nec supplicare superis, nec sacra celebrare queant, nisi signis admo-
neantur.

CAPVT 8. INVEHITVR IN LVTHE-
rianos: nonnihil attingit de Russica Religione,
& Romana Ecclesia.

Quod scribens de Lutheri doctrina, ais vestros fidem, non in Luthero, sed in Christo Domino nostro figere. Attamen si vel Lutherus vel quispiam alius ea proponat, quæ cum sacris literis conueniant: nõ secus vos iis, quàm voci Diuinæ assensuros esse. Sin pugnantia cum Christi Apostolorumque disciplina doceat, eum licet sit, vel Angelus cœlestis, pro anathemate habendum esse. Audi verò quid de his scribat Apostolus. Miror, inquit, tam citò vos à vocante gratia Christi, transire ad aliud Euangelium. Etsi nõ est aliud: nisi quòd vos quidam turbant, & ab Euangelio Christi auertere volunt. Verùm, si aut nos, aut Angelus è cœlo, prædicauit vobis aliud, præter id quod est à nobis prædicatum, anathema esto. Notum autem vobis facio fratres, prædicatam à me doctrinam, non esse humanam. Neque enim ego ab homine accepi didiciue, sed è reuelatione Iesu Christi. Vide mihi, vt non sua voluntate, nec abs se excogitata, nec quæ scripturæ Diuinæ cõgruant inuenta, (quemadmodum vos, qui à concionibus estis, vestro cum Luthero fecistis,) sed patefaciente sibi Domino aliis tradiderit: & in Christo acquiescens, nequaquam ip-

femet fundamentum esse voluerit. Super quod fundamētum, si quispiam exstruat aurum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, arundinem, vniuscuiusq; opus manifestum erit. Dies enim ipsis declarabit. En vt nemo ponere queat aliud fundamentum, præter Christum iam positum. Qui rediuius, discipulos, beatorq; Apostolos ad nunciandum allegans Euangelium, dixit vt irent, ac omnes nationes in nomine Patris, Filij, & Spiritus S. Baptizantes, docerent seruare omnia sibi præcepta. Vbi animaduertis, iubere eū obseruare, etiam non scripta præcepta. Scribit idem Filius tonitruui. Multa, inquit, alia fecit Iesus coram discipulis, non scripta in hoc libro, quæ si sigillatim scriberētur, opinor, nec totum mundum comprehendere ea posse. Attendant autem ij, qui se dictis Apostolicis, non præbent obsequentes, id quod Christus apud Lucam dicit. Qui vos audit, me audit. Qui vos reiicit, me reiicit. Etenim Apostoli ad prædicandum Euangelium digressi, surrogarunt sibi septuaginta vicarios, itidem Apostolos: ac secundum hos, ordinē spiritualem, à quo, vsq; adhuc, sacerdotes, doctoresq; populi propagati sunt. Qua de re Paulus ad Titum. Propterea te in Creta reliqui, vt nõdum absoluta perficias & in singulis oppidis, Sacerdotes constituas. Quòd si hac re nõ esset Christianis opus nõ scripsissent de ea Apostoli. Porrò Lutherum vestrum atque vos ipsos, quis nam ad hoc munus designauit? Quorum, præter id quod in veritate non inceditis, magis se prodit peruersitas, Petro superiore Apostolo, secunda epistola, id aiente. Quemadmodum, inquit, dilectus frater noster Paulus, pro sapientia sibi data vobis scripsit, ac in omnibus epistolis, de iisdem loquitur. Quibus in epistolis, sunt quædam difficilia intellectu

*Nõ scripta
præcepta
obseruanda*

*A quo mis
sio Luth.*

lectu: quæ indocti & infirmi, vt alia omnia scripta, suo exitio peruertunt. De fundamento, dixi iam antea, in quo ædificata aurum, argentum, lapides pretiosi, sunt bona opera. ligna autem fœnum. harundo fragilis, sunt opera viliora atque peccata. ô vos perditos, qui secundum Petri dictum, scripturam pro libitu vestro peruertitis. Similiter Paulus, negat aliud fundamentum, præter Christum iaci posse. Vos ergo prætermisissis Sacerdotibus, posthabitis doctoribus, & sacrați ordinis viris, adeoque ipsis Apostolis, Christi mandatum peruertitis, eundemque apud vos ipsos crucifigentes, dissoluti doctores facti estis. Atqui Apostolus scribens ad Galatas, ne Angelū ipsum quidem, aliam ab illa quam acceperant doctrinam tradentem, audiendum esse dicit, abiicistis, vt omnia ita traditionem Apostolicam: ideoque ipsimet vobis execrationem inducitis: ac nos in vos veritatis hostes, & inhonestos quæstores, fulmen anathematis iure optimo torquemus. Antichristiani enim estis. Antichristus autem is est, qui se opponit Christo. Facta est à te Rossiacæ nostræ fidei mentio, de qua hæc habeto. Baptizantur nostri in nomine Patris, Filij & Spiritus Sancti. nunc & in secula benedicti, postquam primus noster progenitor, beatus ille & magnus Czar *Fides
Russica.* Wlodimirus, diuinitus illustratus, nomē Basilij ad mysticam vndam nactus est, à quo tempore, vsq; ad hanc diem, non Rossiaca. sed Christiana, appellatur fides nostra. Quã obrem, vbicunque in orbe terrarum est fides Christiana, ibidē & Christiani nominantur. At vbi ii aliter vocantur, ibi vera fides nõ est: sed sunt hæreses, dissidia, apud Gêtes, inquit Paulus, multi Dei & Domini sunt. Sed nobis vnus est Deus & Pater, ex quo omnia, ac nos in illo. & vnus Do-

minus noster Iesus Christus, per quem omnia atque nos, vnus Spiritus in quo omnia ac nos in eo, vna fides, vnum baptisma. Si Pagani in vniuerso orbe credūt & sacrificant: Illicet se id Deo facere sibi persuadeant. tamen Diabolis credunt, & sacra faciūt. Quocirca Deum in Trinitate laudandum, etiam atque etiam oramus, vt tam nos, quàm omnes vera Christianitate celebres Rossiacas terras, ab inimicis tenebris in crudelitatis vestrae conseruet. Quibus in terris, si quos vides insita infirmitate segnicie, non omnia mandata exequi: id non Legi, sed negligentiae illorum ascribito. Quae autem nobis desunt, quaeque ipsi implere non valemus: ea Christus sua gratia complet, qua si qui freti negligētes sint, ii aduersum se grauem Dei iram concitāt. Scribis nequaquam vos Ecclesiam vni nationi, loco, linguae alligare. Quae propter vna est Christiana, cathedralis, & Apostolica Ecclesia. Nec obstat, quod vrbe in vna in arce, in villa, in toto denique mundo sint multae. Cū omnium vna sit constitutio, vna actio. Quod verò de Latina dicitis, non lubet de ea multis agere. Vt enim haec versutissima est, seu astute decipit: ita vos tenebrae estis. Iam si quis

*Latina
Ecclesia
versutissi-
ma.*

aliquem è carcere tenebroso eductum, inducat in obscuriorem, impostura est, non utilitas habēda: Haud aliter, qui è tenebris prodire in lucem volens, rursus in eas incidit, seipsum feducit, neque est verax. Atque de his haecenus.

* *
*

AD

AD CAPVT 8. LASICII
Apologia Lutherianorum vbi & de Israelitica
Ecclesia, Christianae congruenti de
traditionibus atque de
Antichristo.

Deo Mosus flagrat odio Lutheri, & iusticiae fidei, & Theologiae purioris fortissimi instauratoris, libertatisque Christianae acerrimi vindicis, vt quae de ipso atque sectatoribus scribit eius planè non intelligat: & ignarus artis differendi, multoties pueriliter repetat quod semel dixisse satis erat. Ne illud rursus dicam, ineptissime illum omnia è sacris literis, aduersum nos torquere, ac nos ea docere velle, quae pueris nostris sunt notissima patere dicitur istius Domini imperium in longitudinem, quingenta miliaria Germanica. Id quod confirmat. Mat. Miechouiensis, Mathematicus libro 2. de Sarmatia. verisimile. Nam Iohannes, huius quo cum nobis res est auus, & Basilius Pater, Lituaniis vi ademerunt ac dolo prouincias amplissimas. videlicet Plesconensem, quae nunc recuperatur, Nouogrodenensem, Smolenscensem, Vielcoluscensem, iam receptam, Sueuierensem, & Mosaiscensem. Quae verò iste etiam, ne suis maioribus inferior iniquitate foret, isdem Lituaniis finitimis suis abstulerat, ea iam ad ipsos, opera optimi Regis Stephani intra hoc triennium redierūt. Et tamen in tanta soli magnitudine, ne vnicum quidem est, Germanicis simile Gymnasium, in quo iuuentus, in Theologia salte institueretur. Omnes dediti sunt armis: nō tam

*Amplitu-
do Mosco-
uia.*

ad sua defendenda, quàm ad aliena, per nefas occupanda. Tamen hic princeps, nihil nisi Christianam iustitiam crepitat. A qua tam procul abest, quam iniqui à regno cælorum. A nobis verò Mosce, quos Lutherianos, ut tuos tantum, Christianos cognominas, nihil reor peccatum est. quòd impulsore Spiritu Diuino. vitia Ecclesiæ, multis contracta annis notauerimus: quòdque ijs tollendis hæcenus incubuerimus. Nam quid nos aliud facere oportuit, illis quorum hoc maximè officij erat, partim id negligentibus, partim ne tam præclaro operi manus adiuucremus prohibentibus? Sed nihil hi, à suis diuersum maioribus egerunt. Væ, inquit, vobis Scribae & Pharisei hypocritæ: quoniam clauditis regnum cælorum coram hominibus vos enim non introitis, nec introeuntes, finitis introire. *Matth. 23.* Ea enim certè nunc est ratio Ecclesiæ, hicq; eius status qui fuit Christi Apostolorum, superioribusq; temporibus. Nam ut parumper à proposito digrediar. Pharisei, deinceps sibi hypocrisis vulgi animis, eo loco fuere, ut ipsis auctoribus omnia fierent primas ubiq; tenerent, ac sicut inuare (*Iosepho lib. 18. cap. 23. teste*) ita ledere quo suis facile poterat. idem facit hodiè ordo eorundem. Longis precatationibus, laxis vestibus, crebris ieiuniis, auctoritatem sibi ydem parabant: humanas traditiones, uerbo Dei scripto, pluris faciebant, multa onera plebi ferenda, immunes ipsi eis imponebant. Idem fit à nostris noui Testamenti Phariseis. Secta ibi præter sacrificulos, Phariseorum, Sadduceorum, Essæorum Samaritanorum Herodianorū, dogmatis inter se diuersa fuerunt. Sunt eadem præter sacerdotes, inter monachos hodiè. Multi tunc pseudopropheta exoriebantur, non pauciores sunt hoc tempore. Offerrebat tum Deo pro peccatis hostia, licet iam Christus pro omnibus esset mortuus, & multis cerimonijs res Diuina peregebat. Offertur nunc eidem eadem, de qua ad caput 11. Nec minoribus cerimonijs grauata est Ecclesiæ. Misit olim Diuinitus Prophetæ, religionis

Euāgelici
coacti re-
purgant
Ecclesiā

Comparatio
Israhelitica
Ecclesiæ
cum Rom.

ligionis morumq; populi instauratores, male accipiebantur. nec melius nunc tractantur, excitati à Deo. rerū in Ecclesiā corruptarum emendatores. Sæpe Israhelitica Ecclesiā, ob imaginum cultum scortata esse, ac grauitè ideò punita dicitur: non rarius id facit patiturque, etsi non sentit, Christiana. Oblectarūt se Israhelitæ operibus manuum suarum, ut Stephanus protomartyr ait, & traditi à Deo sunt, ut seruiret exercitui cæli. Haud minorem hodiè voluptatem Christiani in fabricatis simulacris ponunt. Angelos caterosq; cælestes colunt, virginem Mariam, reginam cæli & vocant & inuocāt. Fuit Israhelitis summus sacerdos, paries dealbatus à Paulo. *Act. 23.* Vocatus fuerunt, & alij pontifices. *Act. 3.* Ad hæc ingens turba sacrificulorum successione Leuitica gaudentiū, Deo exosa, propter peccata. Sunt hæc tempestate similimi in Ecclesiā, nomine tenus Episcopi, Abbates, canonici, sacerdotes, atq; monachi. Latissimè id temporis extensa esse Ecclesiā Dei videbatur. quam tamen soli Zacharias cum coniuge & filio Ioanne, Ioseph, Maria, Anna, Simeon, Apostoli & pauci alij constituebant. sensim crescente eius numero. Haud alia eius incrementa. si quis attendat, vidimus nostro sæculo. Omnium tunc iustitia, vicio doctorum, in operibus legis sita erat. Fit penè idem hoc tempore. Cæcos duces, cæcus ille populus habebat. nec y nunc perspicaciores esse videntur. Christus olim præterito, superbiorum sacerdotum ordine, alios voluntatis suæ. mundo patefacienda præcones delegit. Idem prorsus ab eo factum, cernimus hodiè. Nulli tum alij magis quam sacerdotes, Christo hominum iustitiæ aduersati sunt, nulli alij discipulos eius Synagogis suis exigebant, puram Doctrinam spargere vetabant. Quæ cuncta, similitum ordo facit hodiè.

Erant illa tempestate pastores, qui oues sibi creditas non pascebant. *Ezech. 34.* sunt nunc etiam permulti titulotenus Pastores iuuenes, aulici, illiterati, impij. Geri enim omnia confuse necesse

est, in Babylonia. hoc est, confusione. Expectabatur tum vulgò alius prater illum Christus, quem omnes intuebantur & audiebant. Similiter nunc expectatur alius prater hunc Antichristus, quem omnes aspiciunt, osculo pedis venerantur, & ut quæ vidi testor, tam summissè quam ipsum Deum compellant. Templum Domini, Templum Domini Israelitas quondam vociferabantur, eodem pacto nunc Cacolyci, Ecclesia, Ecclesia clamitant. Deportata eras in Babyloniâ Israelitarum Ecclesia. Deuenit & Latina in seruitutem illius alterius Babylonis Apoc. 17. Ideoq; Papam Dominum suum appellat. Solo bis aquata est sedes Israelitica Hierusalè. Idem passa aliquoties caput latina Roma, donec illud eius veniat exidm, simile Sodomitico Apoca. 18. Habuerunt Israelita hostes Assyrios & Chaldaos, virgâ furoris Dei habent nunc Christiani. & Turcas Scythas, utrosq; insuperabiles. Fugere Babylone Iudeos hortatur vates Ieremias cap. penultimo. Exire altera Deus suos iubet, ne pereire malint. Apoca. 18. A planta pedis, usq; ad verticem capitis, morbos illius in se transtulit Christus. Idem pastor sue Papa Adrianus 6. de morbis ordinis Ecclesiastici fassus est, legatione sua ad conuentum Noribergensem Anno 1522. Vti Andr. Friccus Polonus, cap. 7. libri 1. De Ecclesia memorat. At Platina in Marcelino primo Pontifice, Cuspintanus in vita Sigismundi Impe. Picus comes Mirandulanus oratione ad Leonem 10. De reformandis moribus Ecclesia, aliq; plures, has tantas corruptelas, ad omne Christianum nomen referunt. Ita ut non falsò Angelus ille, monacham Elisabethâ, Abbate Trithemio in Chronico Hirsaugiensis id tradente, Anno 1162. affatus hisce verbis sit. Clama fortiter, & dic Heu, ad omnes gentes, quia totus mundus, in tenebras est conuersus exite ille vos vocauit, qui de terra vos formauit. penitentiam agite, quia prope est regnum. Quid multis? ouum ouo non est tam simile, quàm Israelitica Ecclesia Christiana. His nos moti Mosce,

Mosce, alijsq; huius generis pluribus, ad emendationem, ad eò scède contaminata religionis, salutis prospicientes nostræ, animum apulimus, excogitatum à nobis nihil, quod non prius mentibus nostris, vnicus ille veritatis doctor inseruit.

De non scriptis Apostolorum præceptis, non est hic differenti locus, nec Ioannes de illis agit, sed narrat veluti historicus, multò plura Iesum fecisse, quàm ipse facta scripserit. quibus, quomodo credemus, nisi ea Canonici scriptores prodât literis? Caterùm satis id liquet, nihil Prophetas, nihil Apostolos, suis in scriptis prætermisisse, quod Israelitas tenere, Christianos credere necessum esset. Quin, quod Christus atq; 12. Apostoli, homines docuerunt, id 4. Euangelista, Paulus item Petrus, Iohannes, Iacobus, Iudas Apostoli, literis mandauerunt. Lex Diuina vtriusque fœderis, absolutam tradit normam beatè viuendi, benè credendi, & Ecclesiam rectè administrandi. Occulta, inquit, Iehouæ Dei nostri, sunt reuelata, nostraq; sunt, & filiorum nostrorum in perpetuum ad omnia legis huius dicta exequenda. Deut. 29. Et noui Instrumenti auctor. Vos dixi non seruos sed amicos. quia omnia audita à Patre, nota feci vobis. Ioh. 15. Et Paulus. Non subterfugi, quominus vobis annunciarem, omne consilium Dei. Acto. 20. Quod cõsilium, & illa Christi omnia, nos etiam hodie, ex monumētis, cum Euangelistarum, tum eiusdem Apostoli cognoscimus. Nam ut plurimum scripsit, & laborauit in plantando Euangelio: ita eadem omnibus tradebat. Reducet, inquit, vobis Timotheus in memoriam, quæ sunt viæ meæ in Christo. sicut ubiq; in omnibus Ecclesiis doceo. 1. Cor. 4. sic cap. 7. & ita in omnibus Ecclesiis constituo. Eodem recidunt illa eiusdem, de seruandis traditibus, siue per sermonem siue per epistolam expositis. 2. Theff. 2. ut & illa 1. Corinth. 11. Reliqua cum venero constituam. Quædam parui momenti in cœna Domini seruanda, ut est ordo, locus, tempus, & si quæ sunt plura

De tradi-
tionibus
Apostoli-
cis.

Paulus
dam om-
nes doce-
bat.

eius nodi, alias se constituturum pollicetur: rem ipsam per scripta. Ego inquit, accepi à Domino quod & tradidi vobis. Dominum no-
 ste qua prodebat. panem accepisse, gratijs actis fregisse, accipite,
 edite. hoc est corpus in eum pro vobis frangendum dixisse. Simili-
 ter capite 15. ad eosdem Corinthios. Tradidi vobis in primis quod
 & acceperam. Christum mortuum esse pro peccatis nostris, & se-
 pultum, tertioq; die resurrexisse. Ea igitur quæ non sunt scripta,
 ab ijs Apostolis, qui aliquid literis prodiderunt, sed tamen tra-
 dita: ad caerimonias, non ad fundamentum fidei, quod scriptum
 Spiritus S. esse voluit. pertinent, quæ caerimonia quàm varia fue-
 rint in antiqua Ecclesia, docent nos ij historici, qui Ecclesiastica,
 scriptis persecuti sunt. Talia etiam apud Iudeos fuerunt. iter sab-
 bathi Mat. 24. Id est, quartæ partis miliaris Germanici spacium
 seu quod idem est, bis mille cubiti, hoc est, passus minores, vñ Chal-
 deus paraphrastes in Ruth ponit. Et pugillaris manuum, quod ipse
 vidit, atq; utensilium crebra lauatio. Marci 7. Ponunt autem
 hoc in numero veteres, præter symbolum Apostolorum, Baptizan-
 dis tradi solitum. Augustino de fide & operibus cap. 11. teste, id,
 quod à Paschate vsq; ad Pentecosten, genua inter precandum olim
 non flectebantur, versa ad orientem solem facie in templis, Deus
 etiam num adoratur, dies Dominicus consecratus religioni habeat-
 ur. Nati. passi, rediuiui, in cælum resumpti Christi, Spiritusq; S.
 illinc demissi, statis temporibus memoria recolantur. item Baptis-
 ma infantum, Baptizandorum trinam immersionem, vigiliam
 noctis Paschatis, signum crucis. Quadragesimam, diebus Mercurij
 & Veneris ieiunium, ceteraq; pauca, quæ neq; nos omnes, plane re-
 ijcimus. Licet negligendi quedam, non desint cause. Quæ verò
 antiquitus instituta, in abusum & superstitionem, versa iam longo
 auro erant: in ijs ipsum Christum, Ezechiam, aliosq; huius pietate
 similes imitamur. Quorum ille, mercatores templo Dei eiecit: hic
 statuas

iter Sab-
 bathi.

Traditio-
 nes.

statuas idololatricas contriuit, Lucos succidit, serpentem illum
 Mosaicum, licet Christi passuri figuram, ab Israelitis suffitu cul-
 tum, comminuit. 4. Reg. 18. Omnia enim ad eraditionem nostrri
 scripta esse, omnia, nostra esse docet Paulus. Proinde nos etiã, mer-
 catores Missarum, templis exturbamus, aras Christum in pane,
 pro viujs & mortuis Deo offeretium disticimus, simulacra ad ve-
 nerationem prostituta perfringimus. Malum ptoificem cum Apo-
 stolo parietè dealbatum sacerdotes vitiosos, hypocritas cum Chri-
 sto, unico omnium eodemq; perpetuo Sacerdote appellamus. Cate-
 ris, quæ Ecclesia in captiuitatem Babylonis Spiritualis abducta,
 coinquinata fuerunt, innouatis perpurgatisq; (vt olim Iudei Ba-
 bylone liberati) melius vtimur. traditiones humanas, moniti ab
 Apostolo Coloss 2. Omni cura cauemus. Pharisæicum enim est, po-
 pulo Dei aliquid aliud, quàm lex Diuina tradit præscribere. Phari-
 sæi scribit Iosephus, multa instituta à Patribus accepta populo tra-
 debant, non in Mosis Lege scripta, quæ Saducæi negabãt esse ser-
 uanda. Hec lib. 13. cap. 18. Anti. Iuda Ac reuera tum demum pu-
 ra atq; beata est futura Ecclesia, cum in ea, omnia ex præscriptis
 Christi Apostolorumq; agetur. Religio ad ipsos fontes reducetur.
 Non alia eius forma, præter ea quæ in Diuinis legitur oraculis,
 constituetur. Hæc qui in suis cætibus faciunt, vel vt ita fiant co-
 nantur, an hi in tenebris versari, perire, salutiq; prorsus excidere
 dici debeant, iudicent illi quorum mentes vt veri lucem cum
 Paulo videant, illustratæ diuinitus sunt. Ait Moscus Apostolos,
 septuaginta alios eiusdè dignitatis sibi surrogasse. Verùm id ipsum
 met Christum fecisse, Lucas. cap. 10. testatur. Horum nomina re-
 fert Dorotheus Græcus. Idem verba illa Apostoli, de auro gem-
 mis stipula lignis de bonis & malis operibus accipit. Dicat homi-
 nem verè operarium, in quo tamen perparū est bonorum operum.
 Melius Tertulianus lib. 5. aduersus Marcionem de doctrina, stipula.

Pharisæi-
 ca instituta.

Verba Pau-
 li de auro
 stipula.

dicta esse interpretatur. quæ super Christum, credentium fundamentum, vel digna illo, vel indigna edificatur: quæq; posteriore ætate. qualis sit patet, ac nos ipsi cernimus hodie, quemadmodum falsa, ad ignem verbi Dei, veluti nix sole liquefat. Qui ea ad Platonium atq; Virgilianum ignem lustralem magna vi scripturæ Diuinæ trahūt: his omnino, quò melius sapiant, helleboro opus est. Quæ tamen opinio, mentibus hominum astutè instillata, ingentes opes attulit sacerdotibus.

Antichristiani Mosco esse videmur, tam verè, quàm ego sum Moscus. Age igitur Christum & aduersarium eius paucis depingamus. Ne qui habendi sint Antichristiani, ignoremus. Christus se solū viam & ostium esse, per quod ad Patrem cælestem peruenitur ait. Antichristus illi tot milia cælitū, & abs se sacratorum hominum, eodem in munere adiungit. Est enim Antichristus is Iodoco Clithoueo Parisiensi theologo in cap. 27. lib. 4. Damasceni, quisquis oppositus est aut contrarius Christo, doctrina illi aut moribus contradicens. Christus seruator hominum dicitur. Antichristus filius perditionis appellatur. 2. Thessa. 2. Christus credentes, certò sperare remissionem peccatorum iubet. Antichristus morituros, ad expianda peccata, in ignem purgatorium demittit, credere dubitanter docet. Christus, seruos nos esse inuitiles, etiam si omnia exequeremur mandata pronuntiat. Antichristus propter merita Adalberti nostri, cæterorumq; Sæctorum se exaudiri precatur, ac in templis vociferatur. Christus semel oblatus est, ut multorum peccata tolleret ad Hebr. 9. & 10. ubi est peccati remissio, non est amplius oblatio pro peccato. Antichristiana Canon Missæ, ita inquit, Suscipe Sancte Pater, æterne Deus, hanc immaculatam hostiam, quam ego indignus famulus, offero tibi pro omnibus fidelibus Christianis, viuis atq; defunctis, ut mihi ac illis proficiat ad salutem, in vitam æternam. Christus auctor coniugij.

(Dei

(Dei enim sermo est, quo omnia facta) hæc dixit. Qui potest capere capiat. Antichristus tanquam naturæ humanæ Dominus, omnes suos Sacerdotes capere, id est sine vxoribus esse, ut capite vltimo docebo, iubet. Christus illum à quo vocatus erat bonus, arguit modestè. Et si is verum, imprudens dixerat. Antichristus, quamuis sit malus, tamen gaudet titulo Sanctissimi & beatissimi. Christus auream coronam respuit, accipit spineam. Antichristus hanc fugit, illam gestat triplicem, ac veluti rex coronatur. Christus mundanarum curam rerum ita vitauit, ut ne de hereditate quidem, inter fratres decidere voluerit. Antichristus, omnia politica curat. Imperium à Græcis ad Germanos se transtulisse in Decretis gloriatur. Iratus Georgio, Regi Bohemiæ, Philippo Gallia, Albretio Nauarra, Regna illorum alijs regibus addixit. Ducentos amplius annos reges nostros, propter crimen vnus, qui Stanislau Episcopum Cracouiensem occidit, coronari vetuit, hoc est, Duces tantum non Reges dici mandauit. Christus & minister fuit. Rom. 15. Mat. 20. & munere docendi ipsemet functus est. Antichristus, dominus ab omnibus habetur, cunctis imperat, nunquam ipse cõcionatur. Christus crucem ligneam humeris gestauit. Antichristus auro gemmisq; nitentem, crepida suæ imponit. Christus pedes lauit discipulorum suorum. Antichristus, ad pedem suum osculandum, ipsos etiam monarchas admittit. Christus se vsq; ad mortem crucis demisit, & diues natura, nostra causa pauper fuit. Antichristus, ex paupere Ecclesiæ Romanæ pastore, ut pios opprimeret, ditissimus factus, se supra omne id, quod Deus aut numen dicitur effert 2. Thessa. 2. Qui titulus regibus tribuitur Psalm. 81. & Codicis lib. 1. tit. 14. l. 8. in sacro inquit numinis nostri consistorio recitatur. Christus, homines solū credentes Baptizari iussit. Antichristus campanas quog; Baptizat. Christus, omnes quibusuis tibus vesci sinit. Antichristus tẽpore ieiunij, ad cõ certis interdicat, ut qui

L 3

Antithe-
sis Christi
& Anti-
christi.

secus faxi pœnas capite lu. t. Sex dies, deditos nos esse labori debere Christus dixit. Antichristus permultis festis institutis, occidit illud Sodomiticum induxit quo res malediscuntur & fiunt. Ezec. 16. Christum esse caput Ecclesie, Apostolus scripsit. At Bonifacius tertius, ut sua sedes Romana, caput foret omnium Ecclesiarum, ab Phoca Imperatore Anno 607. impetrauit. Christus. beatius esse dare, quam accipere, inquit, Acto 20. Antichristus beatius esse accipere ducit, ac beneficentia regum, atq. dominorum opulentissimus factus, omnibus pridem terrori est. Christus semper voluntatem Dei Patris sui executus est. Antichristus in ea mirandis dispensationibus vititur. nuptias lege, vetitas fieri sinit. Pueros facit Episcopos, Canonicos, Abbates. Petro Cardinali, Hieronymoq. fratri eius, cum uniuersa ipsorum familia (horresco referens) Iunio, Iulio, Augusto, tribus anni mensibus calidissimis masculinum concubitus, hac cum clausula, Fiat ut petitur permittit. Quod de Sixto 4. Narrat Vesellus Groningensis tractatu de indulgentijs. Christus, Iezabel meretrice in Ecclesia Thyaritensi, vehementer offenditur Apo. 2. Antichristus sua in vrbe septicolli, innumerabiles esse patitur, ac questu ex illis fruitur. Certè anno, quo Romam adij 1560. Duodeciginti sortorum milia, in ea esse dicebantur. Christus, regnum suum huius mundi esse negabat, nec ubi caput reclinarat habebat. Antichristus contra, tot prouinciarum rex est, in splendidis habitat palatiis hortorum amœnissimorum fruitur delicijs. Christus veris suis discipulis, vnicus aduocatus est. vnica illorum vita, spes salus. Antichristus Mariam virginem, hæc omnia esse vult, ac in fanis plateijs, decantat. Ille solum Deum Patrem inuocat atq. inuocandum discipulos docet. Is aliorum etiam Patrum, quorum magnus textitur in Litanijs catalogus, auxilia implorat. Christus, Petrum condere gladium in vaginam iubet, visisq. duobus gladijs, satis esse dicit. at Bonifacius 8. vestem Imperatoriam

Anno

Anno. 1300. indutus & diademate redimitus, portari ante se strictum ensẽ mandat, ac in throno residens exclamat, Ecce hic duo gladij, vt Goltius in vita Adolphi Cesaris commemorat. Christus Patris tantum sui id munus esse testatur, vt quis ad dexteram & sinistram in regno ipsius sedeat. Antichristus, quos vult, inferis per indulgentias eximit, in Sanctorum numerum refert, in caelis collocat. Christus, nos obediẽtes esse magistratui, tributaq. suo exemplo p̄dere precipit. Antichristus, quando vult, Imperatorem gradu mouet, Distinct. 96. duo. Clericos suos militia immunes item ab omnibus vectigalibus dandis liberos facit, & ex iurisdictione magistratus ciuilem eximit. Christi Pater. sacerdotes hereditatem habere cum Israelitis prohibet Deut. 18. Num. 18. Antichristus cum suis, reges possessionibus superat, Romam cum præcipua Italia parte, Constantinum Imp. sibi dono dedisse, in libris Decretorum fatetur, ac mortuo Imperatore, heredem se imperij Rom. iactat. Clement. lib. 2. tit. 11. cap. 2. Christus venit, non vt perderet, sed quò perdita seruaret. Antichristus, Henricum 4. Imp. vt Beno Cardinalis testis est, toties perdere conatus est. Ludouicum 4. itidem Imp. ad Concilium abs se prouocantem, vt est auctor Goltius, Satanæ tradidit, & cum omnibus eum secutis barathro adiudicauit. plus quàm centum millia Christianorum (huius enim instinctu omnia vbiq. geruntur) inde ab exortu Lutheri, in Europa perdidit. Christus ad suam doctrinam amplectendam, neminem vnquam vi compulit. Antichristus ad sua omnia placita credenda, armis homines cogit, non probantes illa, immanissimè trucidat. Apostoli Christi præceptum est, vt sint Episcopi, ad docendum apti, continentēs, ab auaricia alieni. Inter Antichristianos Episcopos rarissimi sunt, qui docere possint. Pleriq. omnes dediti ocio, voluptati, auaritiæ libidini. Christi ministri. eodẽ Apostolo præcipiente, vnica singuli uxore contenti, non se rebus implicant poli-

L 4

ticus. At verò plurimi seruatorum Antichristi, aliquot scorta alūt, omnium principum familias occupant, mūdānis se negocijs immiscunt. Christiani ut nomine ita re sanctè viuunt, hominem occidere, nefas esse ducunt, Catechismum tenent, cuius se percontanti, rationem fidei facillè reddūt. Antichristiani iniqui, crudeles, malitiosi sunt, & de vera religione interrogati, asinis rudiores. Christo cum Satana congressuro, & cum sacerdotibus Phariseis, Saducaisq; disputaturo, verbum Dei gladius erat. Antichristo cum hereticis, quos ita vocat disceptaturo, aqua, ferrum, ignis, laqueus praesto sunt. Ille omnes, multitudine caerimoniarum, morte sua liberauit. Is Ecclesiam permultis obruit. Ille se à nobis aliquando absfuturum praedixit. Hic eum in pane sacrato, semper adesse asserit, ille nos separatim bibere, sanguinem suum vult. Iste laicos, à bibendo eo arceat. Ille panem, corpus suum esse pronuntiat. Iste panem mutari in corpus affirmat. Cenam ille suam, lingua omnibus nota, cum discipulis simpliciter peragit, is à caena nomine abhorēs, Missam quandam, in qua solus edit ac bibit sacrificulus, vestitu picturato, ridiculus gesticulationibus, & sermone peregrino celebrat. Illum oportere caelo capi vsq; ad tempus restitutionis omnium Petrus Acto. 3. ait. Contra Antichristus singulis eum Missis illinc deducit. Nos inquit agnum tollentem peccata mundi, dominatorem terra, de loco caelesti verbis Dominicis veris, non methonymicis deuocamus ad aram, maētādum mysteria liter adorandum humiliter, sumendum hilariter offerendum toti Triadi reuerenter. Andreas Lubelcicus concionator Leopoliensis 1549. Praefatione in liturgiam Armeniorum. Sexcenta sunt alia, quae ista malus, contraria illi facit, cuius se vicarium esse simulat. Ita ut eum verissimè Apostolus vocarit talem, qui se opponat, Dei numinisq; nomen habenti. Hic est Mosce Antichristus, alio nobis loco,

Antichristiani.

si vita suppettat describendus, cuius superstitionū pars, ad vos quoque

que peruenit. Hi sunt Antichristiani, qui haec agunt, approbant scientes atq; defendunt. Neq; id inficiamur, ita esse istos qui hodie sunt, sacrificulos, ab Apostolis propagatos, quemadmodum illi, qui Christum in crucem egerunt, à veris Leuitis originem ducebant. Verum nec hoc ignoramus, exorturos aliquando fuisse, Doctores, Prophetas & fratres falsos, atq; istorum antesignanos Antichristos, quos hac tempestate, maximè deprehensus, cognitosq; esse in confesso est. Paucorum enim Episcoporum Bauariae sunt illa verba apud Io. Auētinum lib. 7. Annalium Boiorum. Anno Domini 1241. multo plures eadem hodie dicunt. Hildebrandus, inquit, ante annos cētum septuaginta, primus specie religionis, Antichristi Imperij fundamenta iecit. Hoc bellum nefandum primus aspiciatus est, quod per successores hucusq; cōtinuatur. Primò illi Imperatorem à comitijs pontificatibus extrudere. & plura alia: quae multa sunt in Auētino Pontificio. Ingolstadi An. 1554. excusò, Lutherianus valde similia. Omnia de Pontificibus Romanis, ex Augustorum Caesarum Imperio ortis. Quocirca rectè illud Sibylla lib. suorum oraculorū tertio de Antichristo cecinit *ἐλθε βασιλεύς*, inquit, hoc est. Ex Augustinis autem, voluentibus annis, adueniet Belial. Proinde nos seriem continue successionis, sacerdotibus concedimus: sed eosdem, à suis maioribus, tam moribus degenerasse, quam doctrina diuersos esse aimus, atq; demonstramus. Illud bonis dolorem parit, quòd oculi hominum tot praestigijs & erroribus Antichristianis cæcati, id quod verius, puriusq; est videre nequeunt.

De Luthero, quem Moscus toties nominat, dictum iam supra *Luthero.* est, diciturq; infra. Qui non ipse sibi docendi munus usurpauit: sed acceptum à superioribus melius alijs executus est ac sicut illud accepit, ita alijs ritu meliore tradidit. Nec refert quòd ei adempta fuerit à sede Babylonica concionandi facultas: cum & Christus,

M

Antichristi Imperij fundamenta iecit. Anno Domini 1071.

& Apostoli simili sacrificarum malitia, docere populum prohibiti officium suum facere, nequaquam destiterunt. Munus pastorum atq; doctorum in Ecclesia, nõ Papa est, sed Christi institutum. Quocirca, impediri à Papa nec debet, nec potest. Is verò id bene obit, qui ita sicut mandat Dominus Ecclesie. Vt autem quondam Brutus, ciuitate Romana expulit Regem Tarquinium superbum: ita Lutherus noster eiecit ciuitate Dei, quàm fæde incestarat, arrogantissimum Antichristum, reiecti ab eo, omnig; renascenti Ecclesie doctores: sed falsi, ac ij quorum tanta erat, quanta Euangelistarum auctoritas cõtemti sacerdotes: At mali sublata nõnulla. Verùm superflua. Et Paulus, & Apollos, & Cephas, seu presentia seu futura, omnia vestra sunt, inquit. Idem Paulus 1. Cor. 3. Si hæc omnia nostra: ergo iuris aliquid habent, alij in alios licet vni, monere alium. Nefas seruum Christi, esse seruum hominum.

Cognomen
Russarũ.

Quod Moscus scribit de Russica fide, & Wladimiro Duce, videtur esse pluribus attingendum. Cognomen Rossorum, à disseminando ductum est, lingua nostra. Nam quod Latinis disseminare est, id nos omnes, generis Slauinici Rossiacum c. litera liquecente, dicimus. Propterea quod gens Heneta, seu Slauinica, (errant qui hoc in verbo, literis s, & l, c, tertiam interponunt) ab illa turri Babylonica profecta, ad aquilonem confederit indeq; in varios locos ac populos dispersa fuerit. Ideò etiã Græci hos ipsos Rossios, dispersos vocant. Comemorat hoc Rossorum cognomon (etsi non bene intellectum) Proculus Episcopus Hierosolymitanus, apud Socratem & Nicephorum, victoriã Theodosii Imperatoris de ipsis recitans, quibus, à Rotz Hebraico cognomen inditũ existimat. Meminerunt etiam Moscorum Asiaticorum, Berosus, Mela, Solinus. Porro Wladimirus, filius fuit illius Sdwatostani Ducis Nonogrodensis è cuius cranio patera, à victore principe Picinigorum facta, hæc verba insculpta habuit: Dũ aliena appetis, perdis tua, quæ d. & huic

contra

contra quem ista scribimus, nunc accidit. Is excisis suis fratribus, monarchiã apud Russos adeptus suscepto Cõstantinopolim itinere, fit Christianus. Anno instauratæ salutis 990. (Mosci annũ à condito mundo 6469. falso ponunt) Annam Constantini & Basilij Imperatorum sororem, matrimonio sibi iungit. subiectos suos mysticum Baptisma accipere mandat, quod Kiouia coluit Peruni, id est, fulminis argẽteo capite auribus aureis simulachrũ, in Borystenem hanc ipsam urbem alluentẽ abijcit. 12. Filios procreat, multa templa exstruit, & more Græcorum exornat, quæ ipsi apud Latinos, parum ornata esse, & cæremonia Latine, Græcicis, minus splendide vise sunt. Proinde etiam Græcam religionem, Latine prætulit, atq; amplexus est. Quod Moscus de Latina seu Romana scribit Ecclesia, haud procul verò est. Imò ipsa veritas, si quis veterum scripta legat. Idem de illa cecinit cuius eius Franciscus Petrar-
cha, Anno Christi nati 1375. mortuus.

Romana
Ecclesia.

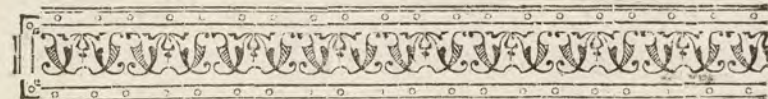
Fons arumnarum, domus iræ, plena furoris,
Errorum ludus, sectarum mobile templum.
Roma quidem fueras, nunc es Babylonia fallax:
Ex qua tot luctus gemitusq; feruntur in orbem.
O fraudum mater, carcer teterrimus iræ,
Carnificina boni, sed iniqui sedula nutrix,
Viuorum infernus miraculum in signo futurum,
Si nunquam contra te Christi seuiat ira.
Casta in pauperie, tua sunt fundamenta iacta.

Sed modò fundantes oppugnas cornibus altis. Et alia epigrãmate tertio. Sonettos ipse vocat, quæ ex Italicis, toti dem verbis latinis expressa leguntur in libro Marij, cuius est titulus, Eusebius captiuus. Idem Petrarca epistola ad amicum, quæ tale habet initium. Diu distuli. Libet ex te querere, quid viro optimo, cũ pessimis locis? quid tibi cum Babylone! quis oro non fugiat Babylonem,

M 2

& vitiorum simul omnium, & laboris ac totius miseria mæstam domum? visa loquor, non audita. Nulla ibi pietas, nulla Dei reuerentia, de veritate sileo. Nam quis unquam vero locus, ubi omnia mendacijs plena sunt? Adiuuro te Pater per te ipsum, ne illuc eas, vnde nemo vnquam exemplo melior factus, pessimè autem, innumerabiles redierit.

CAPVT 9. A QVO VOCATVS FVIT
ad docendum Lutherus.

Cripsisti Lutherum legitimè munus docendi aggressum esse, & nos sæpè iam de illo tulimus sententiã: ostendimusq; tam eius quàm vestram doctrinã atq; actiones, peruersas esse. Quin imò sicut Satanas, suis cum Dæmonibus, homines vbique decipit: ita & vos in hęc dolis Satanæ adiutores estis. Dictum iam suprã est de Latina Ecclesia. Hic verò nobis ostendendum erat, à quo lectus constitutusq; ad docendum Lutherus, & Apostoliue an Episcopi dignitate præditus fuerit. Nam Apostolus de his qui sibi temerè docendi partes sumunt, hæc prodidit. Quisquis inuocauerit nomen Domini, is saluus erit. Quomodò verò inuocabunt, in quem non crediderunt? Quomodò credent, de quo non audierunt? Quo pacto audient absq; prædicante? Quæ ratione prædicabunt, nisi missi fuerint? Cæterum vos, à quonam vocati estis, qui peruertendo veritatem, homines seducitis? Scribis & de spirituali mercatura

tura opum, quæ legibus Patrum prohibita est. Quòd si tibi re quapiam opus est, & scriptis credis, cur verã religionem non amplecteris?

LASICIUS. AD CAP. 9. DE ORTV
Lutheri, & Fratibus Bohemis.

E iam dicta repetam, legantur ea que sunt capite superiore, alijsq; scripta. Sed quia idem agit & iterat Moscus, scribam & ego idem. Vt si hæc ad eum aliquando perferentur: rem omnem de instaurato in Europa Regno Christi, planius intelligat, & ignarus veritatis instruat. Anno 1517. Scribunt Peucerus, ^{Peucerus} Chronicorum Carionis auctorum libro quinto, & Melancton ^{& Melancton} in vita Lutheri, circumferebantur titulo Alberti Archiepiscopi ^{tion de} Magdeburgensis venales indulgentie in his regionibus, à Teclio ^{Luthero.} Dominicano sycophanta impudentissimo. Huius impijs & nefarijs concionibus irritatus Lutherus, studio pietatis ardens, edidit propositiones de indulgentijs, quæ in primo Tomo monumentorum eius extant. His Tecelius nihil sui dissimilis, ac sperans etiam se gratiam apud Romanũ Pontificem initurum esse, suum Senatũ conuocat, monachos aliquot & theologos, sophistica sua utcunq; leuiter tinctos. Hos componere aliquid iubet aduersus Lutherum. ^{1 Mut. a} ipse interea ne esset ^{persona.} κωφὸν ὑπόστολον; nõ iam conciones sed fulmina in Lutherum torquet, vociferatur ubiq; hunc hereticum igni perdendum esse. Propositiones etiam, & concionem de indulgen-

ty's Lutheri conijcit in flammis. Hi furorē Tecelij & eius satellitum, necessitatem imposuerunt Luthero, de rebus iisdem copiosius differendi, & veritatem tuendi. Hec initia fuerunt huius controuersie, quae inclinationem fecit regni pontificij. Sed Lutherus tunc nihil adhuc suspicans, aut somnians de futura mutatione rituum, neq. quidem ipsis indulgentias prorsus abiicit, moderationem tantum flagitauit. Hec Caspar Peucerus, Melancthonem socerum suum secutus. Sleidanus quoq. libro primo, suorum. 26. commentariorum de statu religionis, Carolo 5. Imperatore, sic eandem rem, bona fide persequitur.

Leo decimus Pontifex Romanus missis per omnia regna diplomatis omnium delictorum expiationem, ac salutem eternam pollicebatur, interuētu pecuniae, quā quisq. daret. Ad eam, rem, qui mittebatur quaestores, ac huius tanti beneficii praecones, araria passim per omnes prouincias constituerant. nec id modō, verū etiam editis libellis, dogmata sua defendebant, in Germania praesertim. Hanc verō condonationem peccatorum nominabāt Indulgentias. Adhac ouis, lacte, caseo, carne vescendi facultatem diebus vetitis, pretio vendebant. Erat tunc Wittebergae, quod est ad Albim oppidum Saxoniae, Martinus Lutherus, theologus Augustinianus, Anno salutis humanae 1517. In concionibus illis, & quaestorum libellis excitatus, quū videret vulgō credi quod illi iactabāt, cepit monere homines agerent prudenter, neq. merces illas tanti compararent. Quod enim his rebus impenderent, multo posse collocari melius. Vt autem maiore cum fructu, rem ageret, pridie Calendas Nouemb. Ad Archiepiscopum Moguntinum, Albertum Brandeburgicum datis literis, quid illi doceant exponit, & populo sic esse persusum queritur, quasi pecunia comparatis illis diplomatis, de salute nihil amplius dubitare debeant, quasi nullum possit admitti tantum scelus quod eius rei beneficio non sit condonatum. Quasi

Summa
indulgen-
tiarum.

corum

eorū animae, qui cruciētur igni purgatorio, simulacrum in arculam sit iniectus, in caelum euestigio subuolēt soluta pœnis. ostendit mandatum esse Christi, ut doceatur Euangelium, & Episcoporum esse proprium munus, ut rectē populum erudiant. Commonefacit igitur officij. & orat ut pro sua auctoritate libellos editos aboleri iubeat, & declamatoribus illis meliōrē sequi rationem praecipiat, ne grauius aliquod ex eo dissidium oriatur quod omnino futurum sit nisi coerceantur. Cum ijs literis unā mittebat themata, quae nuper disputandi causa promulgarat. numero ad 95. Iis & de purgatorio, & vera pœnitentia, & charitatis officio, deq. indulgentijs copiose disputat, & quaestorum contiones immoderatas impugnat: sed indagandae solum veritatis causa. Nam & ad disputationem inuitabat omnes, qui vellent in medium aliquid adferre, & eos quibus adesse coram non vacaret, ut scripto sententiam suā ostenderent orabat, & plura eiusmodi alia, ad quae nihil respondit Archiepiscopus. Similiter Paulus Eberus in calendario historico. Anno Christi 1517. 31. Octobris. publicē proposita, & foribus templi ad arcem Vitebergensem affixa est. prima disputatio, doctoris Martini Lutheri contra indulgentias, impudentissimis mendatijs ornatas, & venditatas à Tecelio monacho, quae edita paulatim doctrina caelestis de pœnitentia, & remissione peccatorum fide accipienda, propter Filium Dei Dominum nostrū Iesum Christum, repurgata & illustrata est, & postea, lux reddita est, multis alijs quoq. articulis doctrinae necessariae in Ecclesia Dei hactenus Eberus. Longum esset. plures horum similes testes Euangelicos, in medium producere. Satis hinc patet quid Lutherum, creatum Witteberge Anno Dom. 1513. Theologiae doctorem ad priorem doctrinam populo Dei proponendam impulerit. Quin etiam ex ipsis Pontificijs testimonia petamus, de primordijs renascentis in Germania Euangelij. Primus autem Erasmus Roterdamus,

Eberus.

Erasmus
Rotterd.

M 4

suo seculo theologorū princeps, has rei istius causas atq. occasiones refert, epistolarum libro 12. ad Albertum Archiepiscopum Moguntinensem. Spectandi sunt inquit huius mali fontes. Mundus oneratus est constitutionibus humanis, oneratus est opinionibus, & dogmatibus scholasticis, tyrannide fratrum mendicantium, qui cum sint satellites sedis Romanae: tamen eo potentiae ac multitudinis euadunt, ut ipsi Romano Pontifici, atq. ipsis ad eum regibus sint formidabiles. His, cum pro ipsis facit, Pōtifex plus quam Deus est. In his, quae faciunt aduersus eorum commodum, non plus ual. t. quam somnium. Ac perfricta fronte iam coeperant, omisso Christo nihil predicare, nisi sua noua & subinde impudentiora dogmata. De indulgentiis sic loquebantur, ut nec idiotae ferre possent. His & eiusmodi multis rebus, paulatim euanescebat, vigor Euangelicae doctrinae. Et futurum erat, ut rebus semper in deterius prolabentibus, tandem prorsus extingueretur illa scintilla Christianae pietatis, uide redaccendi poterat extincta charitas. Ad caeremonias plus quam Iudaicas summa religionis uergebat. Haec suspirant & deplorant boni uiri. Haec ipsi etiam theologi non monachi, & monachi quidam, in priuatis colloquijs fatentur. Haec opinor mouerunt animum Lutheri, ut primum auderet se quorundam intolerabili impudentiae opponere. Quid enim aliud suspicer de eo, qui nec honores ambit, nec pecuniam cupit? Ausus est de indulgentiis dubitare: sed de quibus alij prius, nimis impudenter assueuerant. Ausus est moderatius loqui, de potestate Romani pontificis: sed de qua isti, nimis immoderate prius scripserunt. Ausus est Thoma decreta contemner: sed quae Dominicani penè praeserunt Euangelij. Ausus est in materia confessionis, scrupulos aliquos discutere: sed in qua monachi sine fine illaqueant hominū conscientias. Ausus est ex parte negligere Scholastica decreta: sed quibus ipsi nimium tribuunt, & in quibus ipsi nihilominus inter se dissentiunt: postremo

Monachi
formidabi-
les.

postremo, quae subinde mutant. pro veteribus rescissis, inducentes noua. Discruciatat hoc pias mentes, cum audirent in scholis, fere nullum sermonem de doctrina Euangelica sacros illos, ab Ecclesia iam olim probatos authores haberi pro antiquatis, imo in sacris concionibus, minimum audiri de Christo, de Potestate Pōtifis, de opinibus recentium ferè omnia. Totam orationem iam palam, questu adulationem, ambitionem ac fucum praeseferre. His impudendum opinor, etiam si qua intemperantius scripsit Lutherus. Scripsit autem multa imprudenter magis, quam impie: quorum hoc istos habet pessimè, q. Thoma non multum tribuit, q. minuis questum ueniarum, quod ordinibus mendicantiū parum tribuit, quod scholasticis dogmatibus, non tantundem deserit quantum Euangelij. quod negligit humanas disputatorū argutias. Haec nimirum sunt haereses intolerabiles. haec Erasmus, licet à Lutheri causa, ut ibidem profiteretur alienissimus, Louanij Kalend. Nouembr. 1519. Massaeus quoq. ita Anno 1515 Franciscus Dux Massaeus. Valesius Rex Gallorum apud Bononiā cum Leone decimo, amicitias copulauit, & accepit ab eo tubilaum diuulgandum per Gallias, qui & alia Christiani orbis climata occupauit, abyssus malorum. Nam sub umbra perfectionis in Turcas, inestimabiles thesauros collegerunt, quarum constatores & commissarij quidam, persuaserunt turbis, ut quicūq. daret decem solidos, liberaret animam pro qua daret, à pœnis purgatorij. Nam pro regula certa tenebant, Dominum Deum facere, quicquid ipsi uellent, secundum illud. Quicquid solueris super terram, erit solutū & in caelis. quod si uel iota minus fuisset, quam decem solidi, nihil prodesse concionati sunt. Displicebat hic questus Sanctis Ecclesiae filiis, & cepit questio uentilari de potestate vicarij, & uide haec nouissimis doctrina noua praelatis, quam prisci Pōtifis ignorassent. Quenam in pectore benedictij reuersatio, ut quoties uellet, daret & reciperet idem.

Massaeus.

Solidum
Gallicum
idē quod
grossum
Polonicum
seu 2. crua.
cisera.

Erat in Germania tunc Martinus Luther, qui nimis acriter inuectus est in has indulgentias, & inter aliqua vera, quaedam non vera commisit. Opposuit se illi Io. Eccius, vicissimq; hi duo suggestum conscenderunt, coram populo contentiosissime disputantes: tandem utriusq; rationes Parisium missæ, ut à Sorbonicis iudicarentur. Verum quia non facile fuit videre, cui potissimum palma daretur: dum censura differtur in longum, Leo interim longo fulmine, Martinum damnat hæreses & à cætu fidelium projicit. Ille primum à Pontifice minus edocto, ad eum magis edocendum, mox ad futurum Concilium appellavit. Interim quia Leo iusserat libellos eius incendio tradidit Pontificum, quas Decretales vocant atq; Decreta publicè Viteberge combustis dicens. Sicut fecerunt mihi, sic feci eis. Hæc Massæus Cameracensis Canonicus, Cronici mundi lib. 20. quod Antuerpiæ excusum est ab Io. Crinito 1540.

Polydorus Polydorus verò sic, inquit, libro 2. de inuentoribus rerum cap. 4. Cum Leo X. Rom. Pontifex Anno 1517. haberet etiam in Germania procuratores indulgentiarum, quas vocant: & illi sua quoq; utilitatis studio predicarent eas indulgentias, non solum valere ad salutem viuorum, verum etiam ad subleuandas mortuorum animas, quæ in purgatorio, quod dicitur, essent. Tum Viteberge præsto fuit Lutherus, Augustinianus Monachus, homo in Theologia apud suam gentem primarius, qui illud improbauit. Procuratores ea re valde commoti, primo quoq; tempore Romanam ad Magistratus deferunt nomen Lutheri. Is cõtinuò ut Deorum contemptor accusatur, citatur, causa agitur: sed quia ad diem di. Etiam non adfuit Roma præsens ut responderet, paulò post declaratur hereticus. Verum quoniam eiusmodi indulgentiarum questus, iam in odia hominum cum procuratoribus incurrerant, per multi magni viri Luthero, protinus adiumento fuerunt, & in his Fredericus Dux Saxonie. Hæc in auctiore Polidoro Virgilio. Sic & al-

Guicciardus ter Italus, Franciscus Guicciardinus Historie Italice lib. 13. Sequitur, inquit, annus 1520. Quo doctrina, contra Romanam Ecclesiam auctoritatem excitata, vehementer augeti cœperunt, quæ res in Saxonia Germania prouincia, ex Martini Lutheri, Augustinianum sozalitalem professi concionibus, maxima ex parte, veteris Bohemorum sectæ, quæ Constantiensi Cõcilio damnata. & Iohanne Husio ac Hieronymo Pragensi duobus, huius doctrinæ præcipuis autoribus, eiusdem auctoritate combustis, diu intra Bohemia fines inclusa fuerat, excitatoris originem habuit. Ut autem hæc in Germania denuò excitarentur, occasionem dederant, Pontificatus auctoritas, quæ Leo nimis licenter utebatur, qui in ijs, quas Indulgentias vocant, quæ à Pontificibus, in sacerdotijs & alijs rebus sacris concedi solent. Laurentij Puccij, Quatuor sanctorum Cardinalis consilium sequutus, nullo temporum & locorum habito delectu, per vniuersum orbem amplissima privilegia, quibus non modo viuus delictorum veniam consequendi, sed & defunctorum animas eius ignis, in quo delicta expiari dicuntur, penis excimendi facultatem pollicebatur, promulgat. Quæ, quia pecunie tantum à mortalibus extorquenda gratia, concedi notum erat, & à quæstoribus huic negotio præfectis impudenter administrabantur, magnam plerisq; in locis indignationem offensionemq; concitarent, & præsertim in Germania, ubi à multis ex eius Ministris, huiusmodi mortuos, pœnis liberandi facultas, paruo pretio vendi, vel in cauponum tabernis alex subijci cernebatur: quam indignationem auxit, quod Pontifex, qui ob naturæ suæ facilitatem, multis in rebus parua cum maiestate, Pontificio munere fungebatur, multarum Germaniæ partium, ex huiusmodi venia exactioinum emolumentum, Magdalene sorori suæ dono dederat: quæ cum Aremboldum Episcopum eius muneris, quod fert summam avaritiam & extorsionem exercebat, dignum ministrum huius ex-

Elioni profecisset, & per totam Germaniam eam pecuniã qua extorqueretur, non ad Pontificem sacrumve ararium, unde fortasse ut aliqua eius pars, in bonos usus converteretur fieri potuisset deferri sed ad mulieris cupiditatem explendam destinatam esse,

Pecunia
Indulgentiarum, in
libidinem
multi ebre
conuersa.

fama loqueretur, non modo eam exactionem, & Ministros ad eam delegatos, verum etiam eius qui tam inconsulte ea concedebat nomen auctoritatemq; detestandum reddiderat: qua occasione arrepta Lutherus hæc contemere, & in his Pontificis auctoritatem accusare: cumq; in hac causa, populorum auribus grata, magnus auditorum numerus accederet, Pontificis auctoritatem indies magis aperte conuellere cepit. Hæc ille. At quidni Surium etiam Monachum Colonensem, licet nomini Lutheriano, ut omnes huius farinae, valde inimicum audiremus? Et quia interdum, inquit, non parui abusus eiusmodi euulgendis indulgentijs sese immiscuerant: inde sumpta occasione, Lutherus primum in indulgentiarum immodicos quosdam & sordidos, suo dumtaxat quaestui seruiantes buccinatores, acriter inuectus est, datis ad Albertum

Surium

Maguntinum antistitem, quem huic negotio Leo Pontifex præfecerat in Germania literis, mox etiam 95. Propositiones palam edidit, quibus indulgentias oppugnauit. Contra verò Tetzelius Dominicanus 106. Propositiones euulgauit, Lutheranis planè contrarias. Ex hac lite ortum est illud immane & horrendum Lutherane heresis incendium, quo tota pene Europa postmodum conflauit. In ipsis huius tragediæ initijs, visus est Lutherus, etiam pleriq; viris grauib; & eruditis non pessimo zelo moueri, pla-

Deformes
abusus
Ecclesie,

neq; nihil spectare aliud quam Ecclesie reformationem. Cuius quidam deformes abusus, non parum malè habebant bonos omnes. Item post pauca. Et quia multa erant in Clero vitia, ea summa animi acerbitate omnibus propalare & mirè exaggerare studuit Lutherus, cuius, discipulorumq; eius nefanda dogmata, usq; adeo fæ-

lces

lices habuerunt multos annos progressus quòd nulla apud Catholicos, etiam in ipso clero, secuta est vite in melius commutatio. Ista sunt Suriy verba, eo in libro, cuius est inscriptio, Commentarius rerum in orbe gestarum ab anno Dom. 1500 vsq; ad 1574. Iam igitur clarum est ne plures scriptores in testimonium vocem, quomodo Lutherus fatali illo tempore, quo Europa Latina diuturniorem sitim Euangelij, ferre amplius nò potuit, nec Deus publicã moru corruptelam tollerare diutius voluit, Diuinitus excitatus vocatusq; sit, ut esset pastor atq; doctor Ecclesie. Dedit Christus, (scribit ad Ephesios Apostolus) alios quidem Apostolos, alios verò Prophetas, alios autè Euangelistas, alios Pastores & Doctores. Ex quibus quidem, hi duo postremi, idem Augustino sunt epistola 59. Nam ad pastores pertinet docere.

Fratrū autem Bohemorum, quorum hic vnū toties carpit Moscus. Iste hæc origo erat. Hussus & Hieronymo Bohemis in cōsilio Constantiensi illo quidem, Anno nati conseruatoris hominum 1415. Hos autem hunc sequenti crudelissimè exustis: gliscere inter horum ipsorum, & Papæ sectatores primum odia & conuitia, deinde bella ceperunt. Ii qui Hussus fauentes, Calicem Cene Domini defendebant, mense Ianuario Anni 1420. Plures tribus millibus in puteos Cutnenses, ubi sunt argenti fodinæ viui precipitati sunt. Captus Calixtinorum sacerdos, quinque florenis vno laicus vendebatur quorum ora iussu iusti Episcopi Vratislauen- sis, & Baronis Sesbizosij, puluere nitrato impleta incendebantur: quidam verò in fornacibus torrebantur: alij alijs modis enecabantur. Natum hinc bellum intestinum, innumerabiles mo. tales absumsit vsq; ad Concilium Basiliense, Anno 1432. Celebratum, a quo Bohemis Morauisq; Calix Domini est permissus Cuius propugnatores, Pontificos, vocare Antichristianos, sacrilegam Ecclesiam, meretricem Babylonicam, Papam Antichristum,

Origo Fra-
trum Bo-
hemorum,
quos malè
Picardos
vocant.

N. 3

Pseudopropheta, falsis miraculis ornatum, illud à vatè Zacharia predictum, positumq; in templo Dei idolum stultum pastorem cæli sacrorumq; venditorem, veritatis Christiana corruptorem, hominum piorum interfectorem, adeoq; illum ipsum de quo Iohannes Abbadonem seu Apolyonem, hoc est, perditorem. Hi contra illos apostatas, hereticos, transfugas, periuros: qui suorum sacerdotum consecrationem suffurati, veris sacerdotibus carerent: sed fures, latrones, & Sacramenta falsa haberent, ut Ecclesia: ita vera fide excidissent. Fuit illa tempestate, Bohemorum disertissimus concionator Iohannes Rohitzana, Archiepiscopus Pragensis, Sigismundo Imperatore annuente, Anno 1435. designatus. Is facta pietatis hominum sui temporis cum ea comparatione, quæ Diuinis literis tradita est, quæq; esse in Christianis debet, perspicue demonstrabat, quos in errores Ecclesia Romana deuenerit, ac in quæ scelera prolapsa sit, ex quo tempore, Constantini aliorumq; Regum igne purgatorio territorum liberalitate, prædiues facta, Phoca Imperatoris flagitiosissimi voluntate, principatum in omnes alias acquisiuit. Ego, inquit, aperte dico, Ecclesiam Romanam, Babylonem esse occidentalem, in qua regnat peccatum in Spiritum Sanctum. Papam verò ipsissimum Antichristum, qui tot superstitionibus simplicem Dei cultum obruit, sincerae religioni, multa de suo asiniuit, multis miraculis plebem credulam, in varios errores induxit. Demonem in omnia Sacramenta inuasisse, eademq; vitia, sacrificiis quæstiosa fecisse, ac homines per ea, in falsam salutis consequendæ spem induxisse. Quæ in errore & mendatio sumta, latus pons ad orcum essent. Eos qui viderentur, ita esse Christianos, uti piæ Petrus, viuus habendus sit Petrus. Verum Christianum, æquè esse inuentu difficilem, ut cum cornibus aureis in ponte Pragensi cernum. Sacerdotes omnes quidem esse rasos, sed non omnes Sanctos, Pauciores, Christi sectatores, plerosq; omnes auaros, superbos, ambitiosos, luxu-

Babylon
occiden-
talis.

luxoriosos, simulatores, ociosos, qui falsa pro veris, populo proponant, vim soli conuenientem Deo, Sacramentis, hominumq; meritis tribuant, sceleribus auditores superent, quorum duces omni pietatis genere esse deberent. Monachos, Satanae instrumenta, post mille à Christo nato annos, cum soluendus erat idem malus, ad opprimendam hypochrissi veritatem, Papalem sedem stabiliendam, & cibos pauperum viduarumq; absumendos instituta. Quorum claustra, essent maleficorum receptacula, veneris lustra, superstitionis simulationisq; seminaria. Omnes lata ad cælum via tendere, angustam declinare. Magistratum scelera non punire, fontes absoluere, subiectis grauem esse. Paucos in ouile Christi, tam spirituale, quam politicum, per ostium introire, paucissimos suis officijs satisfacere. In omnibus fidem viuam extinctam esse, caritatem refrixisse. Ut rem in pauca contraham, dicebat esse Ecclesiam, vrbi magna, ab hoste vastata per similem, ex qua veri ciues, alij egre euaserint, alij repugnantes cæsi, capti alij, ipsaq; facta sit latibulum ferarum, & spelunca latronum immanium, sentibus obsita atq; rudibus. Cuius recuperatio & repurgatio p̄dificilis foret. Hostes autem, beluas, latrones, Papas cum sacerdotibus esse, qui eam sensim occupauerint, depredati uti latrones, depastiq; ceu apri sint, rudera, errores sceleraq; eorundem dici, ciues, illos omnes qui secum, unquam, immoderata dominationi ipsorum opposuissent, falsis doctrinis restitissent, vitia reprehendissent, quorum omni seculo fuerit cunctis locis, aliquis numerus. Sed qui propemodum omnes, vel interimerentur, vel vitæ consulentes suæ, laterent occulti, Plura eiusmodi, pro ea qua pollebat facundia, in medium adfererat. Ecclesia captiuitatem demonstrans, ac identidem illud Angelicum auditoribus, cum annis superioribus, tum verò 1453. posterioribusq; inculcans. Exite Babylone, exite citi: ne participes sitis peccatorum plagarumq; eius. Quæ dum h, qui nunc Fratres, more Christiano-

Ecclesia
vrbs capta
similis.

rum prisco vocantur, diu tacite, perpenderent: subjēt animos illorum noua cogitatio, aliam esse viā salutis, & angustiorē ad cælum portam, præter eam quæ vulgò crederetur querendam. Igitur cognitīs Ecclesiæ, tam in doctrina quàm moribus vitijs in aliud populi Dei corpus, metu æterni exitij. Anno 1456. coaluerunt. Postmodum recordati exemplo Apostolorum, qui fidum Matthiam, perfido Iudæ, certis fortibus surrogarant: ipsimet sibi ministros Ecclesiæ, ex quibus purum Euangelium audirent, eodem prorsus quo illi modo crecarunt, id quod ab illis factum anno decimo post secessionem à Calixtinis, magna cum deliberatione: sed maiore cum fiducia, persuasi Deum moderatorem sortis futurum, quæ bono consilio, in nomine ipsius iaceretur. Segregarant autem nouem viros, omnium testimonijs ornatos, è quibus Diuina maiestas sumeret, quos rectores esse suæ Ecclesiæ vellet. Erāt etiam chartula duodecim conuoluta, in urnam coniecta, ex quibus, nouem vacuis tres inscriptum verbum Est, voluntatis Diuine iudicium habebant, quæ tribus obtigere viris, adolescente singulas singulis porrigente. Horum igitur ordo vsq; adhuc durat, & cætus maiorem in modum excreuit. Medulla Christianorum, à quibusdam appellatus. Ea pietas, modestia, charitas, cōcordia, doctrinæq; inter eos viget puritas & genitrix honorum morum, antiqua illa disciplina. Multa semper mala ab aduersarijs, virtutibus ipsorum quas imitari noluerunt inuidensibus perpeſsibus verò exiliū. Primum Anno 1481. Eiecti Moravia, à Mathia Rege Hungariæ in Valachiam Deinde 1548. Iussi ex Bohemia excedere, Ferdinandi Regis mandatu, deuenērunt in Poloniam. Inter seniores secundū ordinis, quos habent. 12. ut primi. 4. Eiusdem potestatis & officij, is Rohita vnus est cuius scriptum Moscus ridiculè refellit. Sed nos de Fratibus, libris octo copiosus, quos si iste homo, quid credant, quorū Deum colant, utq; viuant & ament inter se co-

Ratio for-
mā, quā
Fratres
sunt &c.

gno

gnosceret, meliora spero de illis sentiret. Faxit Deus ut eorum similes Ecclesiās habeamus, saltem in nostra Sarmatia.

Mirabitur autem opinor, Moscus, quod Pontificum, qui vel Lutherum, vel hos ipsos ad docendum consecrarent, nulla hic fiat mentio. Verū nec Romanus Patriarcha, de ijs rebus quæ regnum ipsius, Christi Regno, plane repugnans atq; contrarium, demolitura erant, consuli debuit: nec consultus, illorum sapientum, (de quibus Christus Matth. cap. 23.) consilia approbasset, quos Deus hoc postremo seculo, mirabili modo in messem suam, iam maturam extrusit, & indices tot vitiorum, medicos morborum Catholicæ Ecclesiæ esse voluit. Ut qui hodie ferro & igne (huius enim impulsu atq; concessu, omnia geruntur in Ecclesiā) illos omnes persequatur quicumq; prauos ipsius mores corrigunt, Babylonem grauius ægotantem curant, doctrinam Ecclesiæ vitiatam, egere emendatione dicunt. Ita quondam Paulus, ita ceteri Apostoli à Christo ad predicandum Euangelium vocati, se vocanti exemplo paruerunt minime hac de re consulto Pontifice Hierosolymitano, quem non ignorarunt hoc negotium extraordinarium, omnibus modis impediturum fuisse. Habes iam Mosce vocatos: habes vocantem eos Deum, quorum doctrinæ veritas atq; certitudo, arcanis sanctarum literarum confirmatur.

Papa de
regno Chri-
sti infla-
rando non
est consu-
tendus.

* *

*

CAPVT 10. DE IEIUNIIS MOSCOVITICIS.

QVæ tu de ieiunio, in his mentiris: nec rem bene explanas. Christus enim ipse, simulacra quis egressus est, quadraginta dies ac noctes ieiunauit: vicitque deceptorem prædestinata sua corporali Diuinitate. Item testes sunt Marcus & Lucas suis in scriptis, quid idem in monte transfiguratus, ac de illo descendens dixerit discipulis, postquam ad eos mutus Dæmoniacus è turba adductus est. Quo tēpore discipuli nondum perfecti, neque donorum Spiritus Sancti compotes, haud potuerūt illud Dæmonium eiicere, ipsemet id Christus perfecit. Qui quidem domi ab iisdem super hac re rogatus respondit, non posse id genus Dæmonii aliter quam precatione & ieiunio expelli. Qua de causa, nos etiam Christiani, Christum Dominum nostrum imitati, dies 40. ieiunamus his addentes Diuinam eius & passionem & resurrectionem. Deinde ieiunium Apostolorum, continentia causa nobis præceptum, sponte obseruamus. Itē in honorem Deiparæ ieiunamus. Qua autem modò Apostolicum, eodem & aliud ante natalem Domini obimus. Præterea illa annua, diebus Mercurii & Veneris ieiunia seruamus. Altero enim horum die, de occidendo Domino gloriæ consilium inutum: altero idem cruci affixus est, quæ nos miramur. Deum celebrantes & vt conseruator, salutis humanæ causa, secundum prædestinationem

ieiunia.

nem, mortem subiit perpendimus. Dolenter id ferentes, quod creaturæ ausæ fuerint manus creatori iniicere. Maiora verò durioraque ieiunia, instituta sunt continentia, subigendi que corporis gratia. Sic enim Apostolus. Ego ita curro, non quasi aërem verberans: sed corpus contineo, & in seruitutem redigo. Ita inquam nos quoque ieiunamus, quo corpus frenemus, idēque spiritui subiiciamus, & omnes Diuinas iustificationes suscipiamus. Sicut enim densa nubes, conspectū solis nobis aufert: ita onustum cibo corpus, quod est nube multò crassius, præcepta Diuina intelligere, ac Christum verū solem videre nequit. Citas verba Elia de ieiunio. Sed audi vt Christus. Væ, inquit, vobis Scribis & Pharisaïs hypocritis, decimas aneti ac mentæ dantibus, posthabitis melioribus, Lege, iudicio, fide, caritate. O cæcos duces, culicem percolantes, sed camelum deuorantes. Consimiliter Apostolus. Ne inebriamini vino, in quo sit error, atq; alia mala. Homo enim ieiunio sobrius factus, & aptior fit ad omnia bona opera, & ad mutandos affectus vitiosos, stipem pauperibus dandam, cætera que opera pacis, beneuolentiæ, concordia, caritatis exercenda promptior. Qui autem non ieiunant, ii nihil istiusmodi præstare possunt. Legimus & de Ionano, in vrbe Niniue, Aggeano, ac de illo ab Achabo indicto, postquam occidit Nabortū de que aliis ieiuniis. Quemadmodum Dauid dixit. Cūm eos Deus disperderet, tum eum quærebant, & mane ad ipsum reuertebantur, tuncque recordabantur adiutoris sui. Quem ore quidem atque lingua diligebant: at in cordibus eorum, non erat erga illum veritas, nec ipsi fidi, in testamento eius fuerunt. Multa alia eius rei exēpla, in sacris literis reperies. Porro quæ ex epi-

stolis, Pauli ad Timotheum, de falsis prophætis, & deceptoribus, posterioribus vèturis temporibus adducis: hæc omnia vos ipsi sectamini, viui capti, vt ibidem ait Apostolus laqueis Diaboli, ad eiusdem volûtatem. Plura ibi scribuntur, qua de re fatis esto.

AD CAPVT 10. LASICIUS DE
Ieiunio.

Iudanda sunt sanè ieiunia Christiana, si absit superstitio. Sunt enim illorum in Sacris Biblijs exempla, nobis ad imitandum relicta: sunt de seruandis, ablato ab Ecclesia sponso dicta: sunt magne utilitates: quas inter hæc maxima, quod ijs petulantia corporis reprimatur, & mens humana, ad supera eleuatur. Verùm si ea absq; fide fiant, neq; ij qui corpori suo pabulum ad tempus subducunt, Deitunc opem multò quàm antè magis implerent, non mores emendent suos, nec in egentes liberaliores sint: si non minus permittant iræ superbiæ, libidini, auaritiæ: similem illis fructum allatura sunt, de quibus Ierem. 14. Cum ieiunauerint, non exaudiam clamorem eorum. Et Esaiæ 58. Ieiunauimus sed non aspexisti, affliximus animas nostras, verùm tu non nosti. Si quotidie huc conueniamus, scribit Chrysostomus, ac totam Quadragesimam ieiunemus, sed non mutemus vitam in melius: maioris damnationis occasio nobis erit. Hæc de ieiunio XL^a. Homilia 73. Similiter iuris Canonici Dist. 86. Quid prodest ieiunare visceribus, & luxuria

xurari venatibus (seu veneribus) abstinere à cibis, & errare peccatis? Habuerunt olim Gentiles quoque sua ieiunia, vt ex Herodoti lib. 4. De Isidis ieiunio, Apuleij libr. 11. Senecæ Epistola penultima lib 2 alijsq; scriptoribus patet. Habent hodie Turca Tartari sua, atque Iudæi, qua nec edentes nec bibentes, vsque ad vesperum obseruant: (quo modo etiam Aethiopes Christiani in India ieiunant.) At quia neque fide, neque spe, neque caritate præditi sunt, nõ possunt placere Deo. Non propter ieiunium Mahometicum, vsque ad conspectum vesperi productum Leonardo Chiensi in Historia, expugnata Anno 1453. 29. Maij Constantinopolis, id testante, subiicit Deus Constantinopolim Turcica potestati: sed iratus male ieiunantibus atque viuentibus Christianis. Ieiunant & Mosci, vt hic legis, Rusijq; nostri. si utrosque bene noris, & paucos excipias, nominetenus Christiani: verum consuetudine magis quàm voluntate: ignari cur ieiunent, aut quomodo sit aliter ieiunandum quàm carnibus non vesci.

Ceterùm isthæc corporalis exercitatio, paululum habet utilitatis: pietas verò ad omnia utilis est. 1. Timoth. 4. Quæ esse in non ieiunante potest. Et Sanctus Nilus libro de vitiosis. 8. cogitationibus. Ad plenam, inquit anima puritatẽ adipiscendam, parum virium habet ciborum abstinentia, nisi ceteræ virtutes accedant, Verissime hæc uterq;. Quid enim iuuat abstinere se aliquot horas cibo & potu si interim animo deuores, haud temerè à te dissentientem Lutherianum? Misericordia Deo magis, quàm sacrificium placet. Matth. 12. Quæ porò misericordia atque pietas est in Moscis, vt nostros nunc Pontificios præcream? Nihil est illis superbius, nihil in contractibus fallacius, nihil vicinis nocentius, nulli penè à puriori religione, magis auersi: nulli superstitiosiores, magis dolosi minus exorabiles. Honesti si qui sunt amantes, metu id faciunt pœnarum, quas ex templo delinquentes luunt, præser-

Constantinopolis expugnata.

Quales sunt Mosci

tim ebrj. Affligit etiam ipsemet Princeps, siue Czarillorum, inedia corpus, delectumque ciborum facit. At interea nec vinetos laxat, (quorum durissimi carceres, quos Turmas appellant, semper pleni sunt,) neque vllum crudelitatis genus, leui de causa, tam in suos quam vicinos omittit: neque appetentia rerum alienarum facit modum: sed quacunque cupit, aufert, imposita inson-ti calumnia, cum fortunis, etiam vitam.

Anno facta mortalibus gratia 1569. Captos in Isborg Arce Liuonica, Trecentos Nobiles Polonos, orsus ipse detestabilis immanitate, venabulo eadem suo in conspectu contrucidari iussit. Vbi ni filius, patri succurrisset, manu cuiusdam Poloni, tantus Tyrannus perisset. Sauicia causam fuisse ferunt, quod ipsi imago Sancta Maria Vilmensis, venuste depicta, quam tot capitibus emptam esse cupiebat, a Sacerdotibus diu denegari videretur. Nec minus idem desauire voluit in tres Monachos, veritatis Euangelica amore captos, Anno 1554. nise fuga ccleri a Moscouia in Lituaniam recepissent.

Moscorum
Dux filium
occidit.

Occidit idem uti Herodes, Macrobio teste, Filium suum, Anno 1581. exeunte, eam ut fertur ob causam, quod se ad pacem cum Rege Polonia componendam, & thoros alienarum vxorum vitandos, identidem ab eo moneri videret. Quid illos commemorem, quorum pedes scipione ferrato, quo vititur, quasi iocans cum ipsis terra affixit? Scribit & Michalo Lituanus fragmine tertio, de emendanda Repub. Lituonica, hunc eundem Principem, iactare sese solere, quod tres & septuaginta arces Lituonicas occupet. Adeo iniusto, & fero homini, prodesse quis vel longissima ieiunia dicet? Nequaquam ea talibus profunt. Nam sanguinarios, & fraudulentos abominatur Iehoua Psalm. 5. Et tamen ea hic enumerat, nempe eodem animo, quo ille superbus Phariseus Luca. 18. Ieiuno, inquit bis in hebdomada: decimo
qua

quacunque possideo, Queres, quantum conferant ad iustitiam apud Deum consequendam, nisi sit in ieiunante Christiano, cor summissum, & amore proximi feruens, Christus ibidem pronunciat. Descendit hic telona iustus domum suam, potius quam Phariseus. Legat qui potest, de immemorabili istius hominis, in suos subiectos crudelitate, librum Alexandri Guagnini de Sarmatia, primo scriptum Polonice, ad Sigismundum Augustum Regem nostrum, ab Alberto Schlichtingo nobili Germano, qui in Moscouia septem vixit annos: ubi talia sunt multa, extremae saucicie exempla, quae Phalaridis, Mezentij, Herodis, Neronis feritatem superant. Obsequuntur tyranno satellites, licet longa inedia pendenecti: qua quidem Christum, Mosem, Eliam: At actionibus ipsum Diabolum, a principio rerum homicidam factum imitantur. Nam magnam anni partem, id est, viginti hebdomadas, ieiunijs transigunt, quo tempore, singulis septimanis, in diuersis tamen templis, Canam Dominicam suo more celebrant.

Primum autem, ut & ego dicam hac planius, ante Natalem Domini sex hebdomadas ieiunant, a carnibus, butyro, caseo, ouis abstinentes, leguminibus contenti. Deinde octo ante Pascha, uti Sanctus Basilus, quem plurimi faciunt, praescripisse putatur.

Tertio quatuor, ab octaua Pentecostes, vsque ad ferias Petri & Pauli.

Quarto a Kalendis Augusti, vsque ad obdormitionem, (sic ipsi dicunt) Mariae virginis, quatuordecim dies. Nos vero, quos iste oppugnat, quid hac de re? Illud quod scribit beatus Hieronymus in regula Monachorum, tomo quarto. Parcus cibus, triduanis ieiunijs praefertur. Multo enim melius est quotidie parum, quam raro satis sumere: nihil prodest, biduo triduoque transmissio, vacuum portare ventrem, si pariter obruatur, si com-

pensatur saturitate ieiunium. Etiam ex vilissimis cibus, vitanda est satietas. Similiter Didacus Couarruias Toletanus. S. Dominici Archiepiscopus. Incidit, inquit, questio insignis, que vtinam necessaria non esset, an hi seruent ieiunia iure instituta, & precepto Ecclesie satisfaciant, qui semel comedendo, tantum cibi accipiunt, tot cibarijs & condimentis vtuntur ad ingluuiem usque, vt nullam carnis afflictionem sentiant, imo gulam impensissimè irritent, libidinem excitent: tantum cibi sumentes vnicò prandio, quantum sit tribus hominibus satis, ad congruam eorum sustentationem.

Etenim multis rationibus, non temerè potest asseuerari hosce homines ieiunij precepto non satisfacisse. Hec Didacus Hispanus variarum resolutionum, ex iure Pontificio & Casareo. lib. 4. cap. 20. Vbi has ipsas rationes, male ieiunantium ostendit.

Proinde nobis perpetuum ieiunium est, inquit O Ecolampadius vt abstineamus à peccatis ac intemperantia: neue grauentur corda nostra crapula & ebrietate. Nescimus ex precepto Diuino vel dierum vel ciborum delectum. Tametsi quo sincerius precemur, etiam à cibus non interdictis, non sine fructu abstinemus. qua causa moti patres. 40. dies ante Pascha ieiunio consecrarunt sed in hoc opere, nec pietatem, nec pro peccatis coram Deo satisfactionem constitucndam arbitramur, vt quidem neque ieiunantes neque manducantes condemnamus. Ieiunium enim ἔργον est hoc est exercitatio, que non omnibus ex aequo conuenit. alius sic, alius aliter ad orandum preparari se magis experitur, alium inedia placidiorum, alium inquietiorem reddit. Viderint quique vt eam viuendi dictam deligant, qua ad Diuina capienda magis idonei efficiantur.

En moderatam de ieiunio sententiam vnus illorum, qui Evangelici vocantur. in cap. 10. Danielis. A quo ceteri minimè dissentit

Heluotiorum de ieiunij sententia.

dissentiūt. Sed satis erit pro omnibus, confessionis Augustana verba. ex capite de discrimine ciborum his adscribere. Vera, inquit, & non simulata mortificatio carnis, est tolerare crucem, versari in periculis, arumnis & afflictionibus. Huius generis obedientia est cultus Dei, & opus spirituale. sicut docet Psalmus. Sacrificium Deo Spiritus contribulatus. Docemus præterea aliud genus exercitiorum necessarium esse. Quilibet Christianus etiam corporali disciplina, laboribus, temperantia, meditatione Diuinarum rerum, & alijs exercitijs aptis ætati, cohercere carnem debet. Horum finis proprius ac proximus esse debet, ne saturitas aut desidia extimulet ad peccandum: & vt mens admonetur, & fiat aptior ad affectus spirituales. Non est sentiendum, hac exercitia cultus esse, qui mereantur remissionem peccatorum, aut satisfactiones esse. Et hæc disciplina debet esse perpetua: nec possunt præscribi certi dies pariter omnibus.

Itaque non vituperamus ieiunia, sed supersticiosas opiniones, & læqueos conscientiarum in traditionibus. Hæc ita Germani Evangelici, ad Carolum Imperatorem, Anno salutis humane. 1530. Simili modo Fratres Bohemi, apologia Vera doctrina quinta parte. Ieiunia de quibus Sacra scriptura memorat, religiosè custodimus. & alios seruare docemus. Primum, vt quiuis fidelium, iustum in cibus ac potionibus modum, inque somno, ac in omnibus huius vitæ delectationibus seruet. Secundo ieiunandum docemus, cum tentatio ingruerit ebullientibus carnis concupiscentijs, & regnum sibi in corpore vendicantibus, ob nimiam rerum abundantiam. Tertio, vbi vel toti Ecclesie nostre, vel parti eius imminet periculum, ac necessitas, oboriturq; persecutio ab impijs.

Tum vnanimi consensu constituitur tempus, quo ad Deum omnis miserationis parentem recurramus ieiunij & prædicationibus, hunc sibi propicium facturi. Sed in ieiunij nulla est apud

Germani
tam.

Bohemorum.

nos esculentorum differentia, ut alios mundos, alios immundos & prophanos habeamus. nihilominus iuxta regionum consuetudines, hominumque, quibus cum habitamus rationem, quibuscunque illi utuntur esculentis, quoque tempore, ipsdem & nos sumus contenti, ne cui simus offendiculo, aut tumultuum occasio. Ex his, cuius colligere licet, quæ sit apud eos qui Evangelici siue Lutheriani cognominantur ieiunandi ratio. Et tamen Moscus uni ex eis idem profitenti Rohita, inuerecundo ore mendacium obijcit.

Quod si quis nostrum libertate abusus Evangelica, suum quotidie aqualiculum & cibo & potione ad satietatem impleat, quis hoc Dei timens probauerit? Py enim, illorum mandatorum memores semper sunt, Cauete, ne quando grauetur corda vestra, crapula & ebrietate. Item, ne contristate Spiritum Sanctum, qui in vobis est Et vnusquisque sciat vas suum possidere:

Præterea, ut vacetis ieiunio & precibus, rursus. Cum ablatu fuerit ab eis sponsus, tunc ieiunabunt. Adhæc, approbamus nos ut Dei ministri in laboribus, in ieiunijs. Idem, In vigilijs. sæpe, in fame & siti, in ieiunijs sæpe 2. Corinth. 6.

& 11. Quod quo animo fecerit, docet 2. Thes.

3. Ut nosmetipsos, inquit, pro exemplari exhibeamus vobis, ad nos imitandos.

* *

*

CAPVT

CAPVT II. DE LITVRGIA ET SANCTIS inuocandis.

Qvod tu de prece scriptione scribens, Sanctos in auxilium vocare negas, nec Liturgiam audis: ad hæc, etsi iam ante responsum satis sit, tamen hic etiam breuibus agemus, Si tu, quod electam ouem decuit, in fundamento Christi edificio ac sepimento Apostolorum permaneres, nequam eorundem mandata violares, quæ si violas, non tantum hædus verum etiam raptor es & lupus. Etenim hæc in Euangelio dicuntur. Qui ouile transcendit, is est fur & latro. Item Sanctus Iohannes. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, alioquin mansissent nobiscum, Rursus. Qui non permanet in Doctrina Christi, is Deum non habet, & est Antichristus, memeto igitur illius quod Lucas habet. Spernere hunc, Christum qui Apostolus spernit, Cæterum quod à Matthæo scriptum legitur. Domino Deo genu flectes, ac huic vni seruias. Verba sunt Christi ad Satanam. Iam etiam supra scriptum à nobis est, fas esse ut Sanctos inuocemus. De Liturgia satis in Euangelio perscriptum. Deinde Sancti Apostoli atque Patres, & preces & modum eius obeundæ constituerunt, nisi forte eam, simplicem panem, & vinum esse existimas. At quomodo mortis Domini memoria recoletur, nisi celebretur Liturgia? Apostolus enim epistola ad Corinthios, inquit. Accepi

Liturgia.

à Domino, quod etiam tradidi vobis. nempe Dominum ea qua proditus est nocte, panem acceptum benedixisse, fregisse ac dixisse, accipite, hoc est corpus meum pro vobis frangendum, hoc facite in mei memoriam. Similiter & calicem. Hic calix, noua est lex in meo sanguine. Hoc facite. & ubicunq; biberitis, mortis Domini memoriam colite. Similiter Iesus Christus, antequàm pateretur requiescens cum. 12. discipulis suis, allocutus eos est. acceptumque panem, dictis laudibus frangebatur, iisdemque hisce cum verbis impertiebat, Hoc est corpus meum, quod vobis traditur, hoc in memoriam mei facite. Consimiliter & calicem à cæna dicens. Hic calix, noua lex meo sanguine, qui pro vobis profunditur. Ita enim apud Lucam, Mattheum, Marcum loquitur. Hic est sanguis meus nouæ legis, qui pro multis effunditur, propter remissionem peccatorum. Aduerte ergo animum, vt non possit fieri memoria Domini, nisi sit Liturgia. Quod vt suos discipulos facere doceret, preces ad Deum laudans eum, tam hinc quàm Lazarum excitaturus habuit, quare si quis Liturgiam non obit, is non recolat mortem Domini: estque Antichristus & euerfor fidei Christianæ. Ad hoc electum illud vas ait, omnia pura fieri sanguine secundum legem, nec absque effuso sanguine esse remissionem. Quacunque verò re commemoratio peccatorum agebatur, non fiebat eorum absolutio sine sanguine agnorum, atque caprarum, tum dixit, ecce veniet, vt faciat voluntatem tuam ò Deus. Primum aufert, vt alterum statuatur, qua voluntate, id est, oblatione corporis Christi illuminati semel sumus. Percipisne quàm dignum sit, vt Liturgia obseruetur atq; audiatur? Quod facere detrectantes, hæc sequitur comminatio. Voluntari è peccam

peccantibus, inquit, post acceptam rationem & veritatem non relinquitur hostia pro peccato: sed manet eos terribilis expectatio iudicii, & ignis Zelus, aduersarios deuoraturus, & cætera.

AD CAPVT II. LASICIVS DE INVO-
catione Sanctorum, Missa, & Cæna Domini.

Sanctos vita hac sanctos, inuocandos esse, nec antea probauit Moscus, nec vnquam probaturus pijs est. Qui enim illos inuocat, hunc in ipsos, credere necesse est. Quomodo inuocabunt, inquit, Paulus, in quem non crediderunt? Rom. 10. Maledictus autem omnis est, qui fudit homini, & collocat in carne presidium suum Iere. 17. Quod, si qui se facere negant verbis, certum est tamen ita eosdem de mortuis persuasos esse quasi degentes in cælis, preces viuorum audirent in terris. rem soli Deo, ubiq; presenti, & omnia intuenti, audienti, scienti, agenti propriam. Est autem hæc species idololatriæ non postrema, spem salutis auxiliæ ponere in alio præter Deum. Ne id dicam, fateri Augustinum. nescire mortuos quid hic agatur. cap. 15. De cura pro mortuis. Commemoratum etiam antehoc est, vnicum esse noui fœderis sequestrum, cuius gloria atque officium, transferre ad sanctos homines nefas. Idemq; à disciplinis, de ratione precandi compellatus, non vllum sanctum, sed solum Patrem cœlestem inuocandum esse ipsos docuit. Inuocatusq; ipse ab iisdem, ab illis de quibus in Actis, à latrone & Stepha-

no meriturus fuit. non successit illa diuiti epuloni Abrahami inuocatio. Porro si qui inuocatis Diuis, voti cōpotes fiunt: nō est ideo hoc beneficium, ipsis vendicandū. Homo uesanus, hominem absentem ut se inuuet inclamat: q̄ Deus nunquā ociosus prestat. Non Moyses dedit vobis panem: sed Pater meus Iohan. 6. Inuocat & Romulus Iouem, quō Sabinos hostes arceret, Romanorum fugam sisteret. ut Linius lib. 1. memorat. Quod, etsi ita accidit, non est tamen credendum à Ioue, sed ab Ioua Deo verò, dicente alicubi. Ego sta-refacio, & in fugam conuerto: à me sunt consilia & auxilia: quique iam quartæ Monarchiæ fundamenta iaciebat, illam Romanorum victoriam profectam fuisse. Huius enim solius providentia, regitur mundus. Nec quia Helpis ille in Africa, testante id Plinio lib. 8. cap. 16. Conspēto leone hiatu minari, Libicum Patrem inuocabat, eius ope liberatus fuisse periculo credendus est, alius hoc auxilium fuit. Deus, inquit, præteritis ætatibus, permisit omnes gentes, suis ipsarum vijs incedere. tametsi non se reliquit, non testatum benefaciendo nobis. Acto. 14. item 17. Deus non manibus hominum colitur, alicuius rei egens. Quum ipse det omnibus vitam, & habitum & omnia. ad Timotheum quoque cap. 6. Deus viuus, prestat nobis abundè omnia ad fruendum. Adeo ubique ac semper, is vnicus dominator, dat omnia omnibus mortalibus. Quæ ineptè & imperitè profert Moscus ex arcanis Christianæ religionis, quasi de nobis scripta, ea prætereo. Nam altercandi non esset finis. Num patribus, simplicissimæ Liturgiæ, (vox ea ministerium publicitus exhiberi solitum significat) à Paulo & tribus Euangelistis descripta, addere quidpiam licuerit, de hoc in presentia non disputo. Extat enim regula vniuersalis. Frustra Deum coli doctrinis hominum. extat & alia. Nihil verbis Dei addendum, nihil detrahendum esse. Non fecit hoc in antiqua lege Moyses, non Aaron, nec ullus Propheta. Non est enim discipulus supra magistrum

Nihil est
instituta
Dei addē-
dum.

strum: & eum quidem talem, qui necessaria non omisit. Cur igitur hoc in noua Lege faceret Basilius, Gelasius, Innocentius, Urbanus, Gregorius Papa? Nouimus autem, quod quis horum Cena Domini, de suo annexuit. Hic gloria in excelsis. Illi, Sursum corda alius. Te igitur. Quidam, Sanctus Sanctus. Alius, aquā vino miscendam, alius ignem, clara luce excitandum censuit. vsq; eo, ut hodie res Diuina parum differat ritibus, à Moscaico illo sacrificio. Et quidem omnia Latine, apud non Latinos Germanos, Hungaros, Sarmatas. Nuda, inquit, ab initio omnia, & simpliciter mysteria à Christo tradita, inter Apostolos tractabantur. Nuda omnis cæremoniarum ratio, plus pietatis habens quàm apparatus. auxit inde hæc mysteria Iacobus Hierosolymitanus Antistes, Auxit Basilius, aliq; alia subinde instituire. Hæc Polydorus de inuentoribus rerum, lib. 5. cap. 10. Egregiam verò precationem, memorie oblati semel pro peccatis hominum Filij Dei adiunctam. Offerimus tibi Domine calicem salutaris: tuam deprecantes clemētiam, ut in conspectum Diuinæ maiestatis tuæ, pro nostra & totius mundi salute, cum odore suauitatis ascendat. Veni sanctificator omnipotens æternæ Deus, benedic hoc sacrificiū, tuo sancto nomini præparatum. Suscipe sancta trinitas, hanc oblationem, quàm tibi offerimus ob memoriam passionis, resurrectionis & ascensionis Iesu Christi, & in honorem omnium sanctorum. Scilicet, offerendo, non autem manducando atq; bibendo, mors Domini recolitur: & Deo parandum est aliud, præter ipsummet Christum sacrificium, quod in cælum perferatur: atq; calix pro mundi salute offerendus eidem. O impietatem, eo minus tollerādam, quod verbis, memoria vnici illius sacrificij refricari dicatur: re ipsa aliud è pane & vino, Deo offerendum conficiatur. Quod etsi Augustinus quoque de fide ad Petrum cap. 19. Ecclesiam Catholicam facere dicat: tamen ibi nihil horum quæ hic audimus meminuit. Sed id tantum. In isto

Canon
Missæ.

inquit sacrificio panis & vini, gratiarum actio, atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit, & sanguinis, quem pro nobis idem Deus effudit. Id quod & nos agimus. etsi non Deo, sed seruis Dei, sacramentum corporis sanguinisq; filij eius, iusti ab eo offerimus. Item hæc leguntur in missa, pro quacung; necessitate. Da misericors Deus, ut hæc salutaris oblatio, & à proprijs nos reatibus indefinenter expediat, & ab omnibus tueatur aduersis. Quo quid magis impium dici potuit? addunt etiam hæc ijdem, profecto mente capti. Suscipe Sancte Pater æterne Deus, hanc immaculatam hostiam: quam ego indignus famulus offero tibi pro innumerabilibus peccatis meis, sed & pro omnibus fidelibus Christianis, vivis atque defunctis. ut mihi & illis proficiat ad salutem in vitam æternam. horresco hæc referens, quibus impurus sacrificulus, id sibi suoq; panis arrogat crustulo, quod est Christi proprium, qui se pro mundi peccatis tam præteritis quam futuris Deo obtulit: nullo omnino super hac re accepto Diuino mandato. Ad hæc negat homines expiatis à peccatis esse corpore Christi: nisi idololatria pollutum panem, Deo seu toti Trinitati ob id quotidie offerat. quæ errorem refellit Apostolus, ad Hebr. cap. 7. 9. 10. Et tamen hodie impudentissimè defenditur, nec absq; peccato in Spiritum S: veritatem homines docentem. Hercle ij parum diligenter, vim sacrificij Christi, certissimi contra omnia peccata remediij perpenderunt, qui hæc noua, & sacris ignota literis piacula, non eucharistica, sed propitiatoria excogitauerunt. Quamobrem rectè Gilbertus Cognatus, Erasmi quondam Amanuensis, lib. 3. narrationum. Ad Missæ, inquit, vsus sunt Canones diuersi conditi. Primus à Gratiano: quem Gregorius nonus Anno 1227. & post eum Bonifacius octauus, circiter annum 1300. nouis & terribilibus blasphemijs auxerunt. Verissimè id Cognatus. Nam quid? an vlla maior hæc blasphemia fingi potuit, quæ in Canone Missalis Cracouiensis,

uiensis, Anni 1509. hisce verbis perscripta legitur? Oramus te Pater, uti accepta habeas, & benedicas hæc dona, qua tibi offerimus pro Ecclesia tua. Memento famulorum tuorum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ, memoriam venerantes omnium Sæctorum tuorum, quorum meritis precibusq; concedas, ut in omnibus protectionis tue muniamur auxilio. Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, que sumus placatus accipias, benedictam acceptabilemq; facere digneris, ut nobis corpus fiat, Filij tui Domini Iesu Christi: iube hæc perferri per manus Angeli tui sancti in sublime altare tuum, in conspectu Diuine maiestatis tuæ, ut quot quot ex hac altaris participatione, sacrosanctum Filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cælesti & gratia repleamur. Hæc sacrosancta commixtio corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, fiat mihi & omnibus sumentibus salus mentis & corporis, & ad vitam æternam promerendam & capeßendam præparatio salutaris. Domine Sancte Pater, da mihi hoc sacrosanctum corpus & sanguinem filij tui Domini nostri Iesu Christi, ita sumere, ut merear per hoc, remissionem omnium peccatorum meorum accipere, & tuo sancto Spiritu repleri, Libera me per hoc à cunctis iniquitatibus, & vniuersis malis meis. Sed quid ego adeo putida commemoro? fugiendi templa, in quibus hæc, summa cum ignominia Christi fiunt, an non satis iusta est causâ?

Liturgiam Fratres Bohemi, melius Moscis mea sententia obeunt, quater in anno, Absorum quoddam, & præceptum murmur, sola corporis theatrica agitatione conditum, apud Russos sive Moscos audias. Feruentem Dei cultum, lentis omnis Ecclesie vocibus gestuq; modesto, declarari apud Fratres videas. Ibi ornatus Aaronicus, tintinabulorum campanarumq; creber pulsus, gem-

Liturgia
Mosconis
ex B.
hemica.

marum, argenti, ignis clara die splendor, oculos auresq; spectato-
rum prestringit, & sacrum venerabile multis caerimonijs fit: Hic
simplici modo, nullius organi pulsu, noto omnibus cantu, puris ad
solum Deum precibus, perpauca ritibus, res Diuina, mensa instra-
ta sic agitur, ut etiam profanus ipsa pietate hominum moueatur.
In Moscouia (ut me quaedam docuit, vir eximius Daniel Printz,
Nobilis Slesius, Anno 1575. Ab Imperatore Maximi-
liano, ad hunc ipsum Moscorum Ducem legatione functus) Mysta
ex adyto parietibus à plebe distincto, foras prodiens, manu in capi-
te calicem tenet populo flexis capitibus, Hospodi pomilui id est, Ky-
rie eleyson vociferante. Quod & in nostra Russia vidi. Deinde per
alias, in idem sacrarium redit fores. Eodemq; rursus ad Sacra per-
agenda egresso, & panem fermentatum cum vino rubro (talibus
enim vtuntur) consecrante, canunt doctiores quiq; lingua vulga-
ri unà cum clero, addentes symbolo Niceno hæc verba. Et in Spi-
ritum Sanctum, verum & viuificantem, qui ex Patre procedit:
quem cum Patre & Filio adoramus. Durante liturgia, populus
identidem clara voce repetit Hospodi pomilui. Si rubrum desit vi-
num succum ex pomis expressum, baccis quibusdã rubris tingunt.
vino aquam calidam, quod talis è latere Christi fluxerit, insun-
dunt. Panem sacratum calici intritum, cochleari argenteo, è ma-
nibus mystæ calicem tenente hauriunt, quem & puerulis trienni-
bus, hæc dicentes ingerunt: Telo kristouo przimite, i Stoczniaka be-
smertueho vkussite. id est, Corpus Christi accipite, & ex fonte im-
mortali gustate. Nam verbis consecrandi eam vim tribuunt. Scri-
bit Ioannes Faber, ut postquam prolata fuerint, creaturam crea-
tori cedere existiment. Quod si verè sit, quero cur non cessit crea-
tori venenum, à Monacho Dominicano Senensi, pecunia corrup-
to, clam in calicem immissum (Annus erat 1313) cum Hen-
ricus 7. Imperator, hausto sacramento perijt? Si quis id, quam-

Venenum
in Sacra-
mento por-
tatum.

uis

uis historicis aientibus negauerit, is faciat licet eius rei etiam ho-
die periculum: ubi videmus, non speciem tantum vini & pa-
nis sed ipsummet vinum & panem permanere in sacramento.
Quod Mosci non circumferunt, ita uti Latini solent. Verè Eras-
mus Roterodamus, ad Iodocum Decium lib. episto. 22. Nullum
inquit, reperio locum in scripturis Diuinis, vnde certò constet, A-
postolos consecrassè panem & vinum in carnem & sanguinem Do-
mini. & lib. 26. ad Cutbertum. Nusquam in Canonicis literis in-
uenitur, ubi Apostoli certò consecrauerint corpus Domini, sicut
nunc consecratur in altari excepto vno loco. 1. Cor. 11. & ta-
men in 10. cap. vnde fluxerat hic Pauli sermo, non videtur agi de
consecratione sacerdotali. panem liturgia destinatum, quemq; ve-
tula pinsit, Prascuram Mosci appellant, opinor à Græco πρῶτον
oblatione, in cuius circuitu, supra crucem hæc leguntur. Iesus
Christus Czar gloria. Czar autem illis nomine à Casare deducto,
Rex est: & hunc sibi Moscus titulum vendicat. Peractò sacro. pa-
nes, ex quibus sunt particule excise, astantibus distribuuntur.
Quæ autem supersunt consecrata: ea in vsum, & peregrè euntium
& morientium seruantur. Tum enim frustulum, vino superinfuso
emollitum, quasi quoddam viaticum expetentibus datur. Hæc pau-
cis lectoris gratia, de liturgia Moscouitica. At verò Fratribus
Bohemis, panis & vinum in sacra synaxi, hoc album vel rubrum,
ille infermentatus, ac triticeus, corpus sunt & sanguis Domini.
Non mutatis ad verba sacrificuli, suis naturis, alioqui sacramenta
esse desinerent: verum ideo, quia tum ea Christus, id esse voluit. i-
dem credituri vel de lapide, si eum Christus corpus suum appellas-
set. non naturaliter, dixere ipsimet in Sinodo Lipnicensi Anno
1558. Cum hoc à natura sua non habeat, sed sacramentaliter,
per attributionem Domini atq; institutionem autoris, quæ facit ut
efficaciter significant, representent atq; exhibeant id, quod esse di-

Fratrum
sententia
de Cæna
Domini.

2 2

cuntur. Sedet tamen illis in cælis homo Christus: non illinc ante supremum diem in terras descensurus quem hic esse corpore, quibusdam monstrantibus, edoeti ab ipso met non credunt, Coniunctione hypostatica, confundi naturas in eo negant, dicenti se aliquando absfuturum à nobis, & tamen futurum nobiscum semper fidem habent. Rediuiuo datum esse eiusmodi corpus sentiunt, quod quidem humanas infirmitates, non tamen ipsam naturam exuerit: non Diuinum, ut ubiq; sit, sed spirituale factum sit, vno in loco tantè quàm post resurrectionem fuerit. sursum vere ascenderit. Visus in cælo à Stephano, auditus illinc loquens à Paulo, indidem semel expectandus ab omni herede cælesti. Superest, ut vnusquisq; prudens consideret, num ij qui hæc ita agunt, verba Christi simpliciter accipiunt, & populo Euangelium, magna cum innocentia nuntiant, Antichristi infideles heretici sint, in tenebris versentur, Apostolos aspernentur, doctrinam eorum violent, atq; cuile Christi furtim transcendant.

CAPVT 12. DE SANCTIS ANTE CHRISTI
aduentum ac de iisdem simul cum Christo, mediatoribus venerandis.

Rebrò tua de mediatore Iesu Christo inculcas. Tu verò hæc accipe, quæ tam de Christo, quam discipulis eius, Patribusque sanctis in Bibliis leguntur. Videlicet, Deum principio creasse cælum & terram, omniaque quæcun- que

que vel videntur, vel videri nequeunt. Deinde Adamum cum Eua, datis ipsis vivendi mandatis, quæ transgressi, morte sunt damnati, è deliciis paradisi pulsati, & ærumnis subiecti. Tum Cherubin, ignito ferro instructus, portas Eden, ne quis introiret custodire iussus. Non tamen ideo, (ne id forte existimes) quasi quis Dei aduersarius, illud paradisi domicilium, vi occupare posset: sed vt Deus iram suam aduersus homines ostēderet, A quo tempore mors & peccatum, dominata sunt, etiam illis hominibus, qui non peccauerant, nempe ab Adamo vsque ad Noe. & ab hoc ad Abrahamum, hinc ad Moysen, ab hoc ad tempus natalis Christi. quemadmodum Paulus ad Hebræos disserit. Sancti, inquit, omnes, qui fide debellarunt regna, confirmati fide, non sunt compotes promissionum facti: ideo de nobis, quiddam melius providente, ne absque nobis perfectionem acciperent. Licet enim quidam vsque ad Christi aduentum iusti fuerint, neque contaminati: nihilominus tamen omnes propter Adami damnationem moriebantur, ac in Adam descendebant. Cùm verò Deus creaturam suam, à Diabolis cruciari sciret, motus commiseratione, misit natum suum, vt salutis humanæ causa, è purissima virgine Maria, Paulo id tradente corpus sumeret. Misit, inquit, Deus Filium suum vnigenitū, muliere natum, vt sub Lege viuētes liberaret, vtque iidem adoptionem filiorum acciperent. Rursum idē ad Hebræos. Cum, inquit, fratres pateat nobis in sancta aditus, per sanguinem Iesu, viam nobis renouantem, & per velum, id est, corpus ipsius, habeam vsque sacerdotem magnum, domini Dei præfectum, & cætera.

Hæc igitur est intercessio Christi, quo nato, extitit

cum Angelo turba exercituum cœlestium, vt Lucas memoriam prodidit, Deum collaudantium ac dicentium, Gloria in supremis Deo, & in terra pax, erga homines beneuolentia. Cæterum quænam esse beneuolentia potuit, Deo hominibus ab Adamo, vsque ad natiuitatem Christi irato atque inimico? id verò totum, Diuina illa corporis Christi prædestinatione dissolutum est, Facti sunt homines, gratia Christi liberi à morte, peccato, Diaboli potestate: ac docti rationem vincendi principem tenebrarum, & huius seculi rectorem. Ita vt verbis comprehensam Diuinam voluntatem, auxilio Spiritus Sancti exequuti, Regnum cœleste adipiscantur. Contra dissolutæ vitæ homines, qui spreis Christi præceptis, Diabolo sponte obsequuntur, ad pœnas descendunt sempiternas. Quandoquidem igitur, ad vsque Christi aduentum, iusti quoque propter iram Diuinam, & latam in Adamum sententiam, in Satanæ fuerunt potestate: idemque malus, animas illorum in orcum deducebat: Factus Christus, pro nobis execratio, illam ipsam execrationem natiuitate, morte & resurrectione sua sustulit, pacem composuit, iram Diuinam ob Adamum, sedauit, vires Satanæ retudit, hominem in libertatem asseruit: vt vel benè vel malè agere, quamadmodum olim Adam possit. quo sic, vt scribit Apostolus, Laus & honor bene agentem, falsò autem obsequentem, feruor iræ, afflictio & angustia sequeretur. Præscripsit idem hominibus modum, sua, Patris, Spiritusq; Sancti præcepta exequendi, regnoq; cœlesti potiundi. Hoc etiam in cœlum ascensurus, discipulis Apostolisq; suis tradidit, & corroborans verbi sui nuncios futuros, quò eadem alios docerent, mandata ipsis dedit. Hoc, Hoc est Christum mediatorem esse: quod & in

templis

templis canitur. Venite, dies adest nati Christi: quod mysterium læti annunciemus, gladius ignitus tergum obuertit, Cherubin ab arbore vitæ abscedit. Ego autem cibo paradisi perfruor, à quo ob contumaciam expulsus fui. Nam immutabilis imago Patris, simillimaq; effigies sempiternæ substantiæ eius, formam serui accepit, ex matre conuulsi expertæ prodiit, Deus verus, qui fuit atque est, nunc (quod antea non factum) hominis gratia, homo fit. Item de resurrectione, ista sunt Cantici verba. Christe, crucem tuam, vitam nostram reparantem sine intermissione adoramus: tuamq; tertiæ diei resurrectionem celebramus, cuius virtute renouata est hominis debilitata natura. Tu omnipotens amator generis humani, cœlestia nobis reduxisti. Hæc dicenda est intercessio, Domini nostri Iesu Christi. Præter hæc autem, plura ibi ex arcanis literarum sanctarum proferre possem, quibus tu onager non crederes, vt qui non aliter, quàm surda aspis aures obdurat suas, vocem veritatis à monitore accipis. De intercessione Apostolorum, Sanctorumque Patrum, dixi antea, qui quidem, & homines erudiebant, & eosdem ad madata Christi exequenda inuocabant: nec aliud fundamentum, quàm unicum Christum statuebant. Et sane, nullum quisque alius, ait Paulus, iacere potest. Nos quoq; inde à natiuitate Christi, vsq; ad hoc tempus Christiani nuncupamur: neq; in aliud nomen quàm Patris, Filij, & Spiritus S. baptizamur. Nam omnes illi Patres sancti atq; illuminati, homines veluti manu ducebant, ad salutaria Christi præcepta, res intellectu difficiles iisdem enucleabant, & quemadmodum credendum sit, mandataq; Diuina præstanda docebant, De quibus omnibus, supra satis dictum est. Quòd

si hos nec venerari, neq; manu nos ducentes sequi, neque duces salutis appellare vis, non est consentaneum vt scriptis illorum fidem adhibeas. Id autem si facis, dic quomodo id cognosces, quod Deus sit, quo pacto in Trinitate celebretur, quam ob causam Filius Patris descenderit, corpus assumerit, mortem subiecerit, reuixerit, ac in coelum ascenderit? Breuiter ni horum scriptis credas, qua ratione Diuina mandata intelliges? Certum est autem, versari huc in tenebris, qui fidem de Deo non tenet, cuius fidei haud futurus est compos, nisi eam ex doctrina Apostolorum, Sanctorumq; Patrum hauriat. Ex hac enim lumen fidei cernimus, Qua de re hac Iohannes, Filius Tonitru. Qui Dominum cognouit, mandata tamen eius non praestat, hic mendax est, nec est in eo veritas, vtpote obcaecatus a tenebris. Vt verò non videre Legem Diuinam tenebrae sunt: ita lux est, si quis eam cum intelligat, tum videat quae quonam modo sine adminiculo, siue scripturae, siue alterius, qui in viam inducat percipietur? Ergo beati Apostoli, Sanctiq; Patres, paedagogi nostri, necessariò honorandi, inuocandi q; sunt, scriptis illorum credendum, ex iisdem doctrinae petendae: qui, si in numero seniorum manu nos ducentium non ponerentur: consequeretur id, vt neque his quae scripserunt crederetur, neq; doctrina ex illis sumeretur. O te hominem a Satana afflatum, actui ipsius deceptorem. Id enim fieret, vt omnes homines, tanquam iumenta, expertes intellectus essent. Animum igitur aduerte ad hac Christi de vobis, apud Iohannem dicta. Non misit Deus Filium suum in mundum, vt eum iudicet, sed vt seruet: neue is qui credit in ipsum condemnetur. At qui non credit, is iam iudicatus est, quod nō credat in nomen vnigeniti

vnigeniti Filij Dei. Hæc est autem condemnatio, quòd postquam lux venit in mundum, homines magis dilexerunt tenebras. Erant enim opera illorum mala. Omnis qui malè agit, odit lucem. De quibus fati.

AD CAPVT 12. LASICIUS DE
Sanctis ante Christum, Christi ad Inferos descensu, Patrum autoritate, & seculi nostri felicitate.

Difficile est certamen, cum ignaro rerum: & vt quidam ait. Nihil est inuictius indocta garrulitate. De Christo mediatore, melius Moscis vt spero sentimus, persuasique sumus. Ita enim huic soli, simul cum illis innumerabilibus victoribus Apoc. 7. salutem nostram tribuimus, vt hoc ipsius beneficium, cum nulla re alia comune fieri patiamur: quod & Patres p̄y sensere omnes. Quid, inquit, tentatis Deum, vt imponatis iugum ceruici discipulorum, quod neq; Patres nostri, neq; nos portare potuimus? sed per gratiã Domini Iesu Christi, credimus nos seruatum iri, quemadmodum & illi. Acto. 15. Quae igitur hic, non sine fastidio lectoris, de hac re & Sanctis Patribus repetenda essent, ea in apologijs ad cap. 6. & 8. legi possunt. Quae autem Moscus de cruciamentis electorum Dei in orco, ante Christi aduentum scribit, ea cū illis minime conueniunt verbis Sapi. 3. Iustorum, inquit, anima, in manu sunt Dei, vt minime attingat eos cruciatus: Quae, apud Lucam de Lazaro & A-

Abrahamo, duobus electis atque sanctis leguntur. Ibi enim diues ille epulo cruciari, Lazarus vero cum Abrahamo solatio frui: ydemq; supra, ille infra, & in ipso ^{et dñi} oculos attollere, hiatusq; magnus inter pios & impios esse dicitur. Qui tamen sinus Abrahæ locus videtur non in cælis fuisse. Nam Christus prodromus esse in cælum scribitur Hebr. 6. cuius Christi typum gerebat Iosue (Iesus Acto. 7. Hebr. 4. vocatus) qui primus Israelitas in terram promissionis introduxit. Cum igitur Iesus Christus sit in cælum prætor, non præcesserunt illi alij, Enocho & Elia exceptis, ac ita sensit cum multis alijs Epiphanius hæresi 75. Antequam, inquit, saluator ascenderet in cælum, nemo ascendit, donec cum ipso ascenderunt. Nemo enim ascendit in cælum, nisi qui descendit ex eo, filius hominis. Et ad Ephes. 4. Ascendendo in altum, captiuam duxisse captiuitatem memoratur. Si captiui erant, fuit & hostis, qui eos abegerat. Et, si ascendeabant, in inferiori loco erant, qui Hebraicè Scheol dicitur, non supra, sed infra terram. Id verò potestas inferiorum, qua suos Deus liberaturus erat, ab Osea cap. 13. vocatur. Hoc illud quod Apostolus scripsit. Liberavit nos ex potestate tenebrarum: & transtulit in regnum filij sui. Item. Expoliatos principatus & potestates, ostentauit palam, triumphans de illis per semetipsum. Hic est Christi ad inferos descensus, ubi sunt illi, quorum mancipia ob peccatum vnius in omnes propagatum, facti eramus. Porro captiuitate talig. liberari loco, ubi conspectus Diuinae maiestatis, Christum expectantibus eripiebatur, uti summa voluptas est: ita his teneri, etiamsi tormenta non accederent grauiora satis pœnarum est. Et rursus ad Hebr. 11. de Sanctis Patribus: Omnes, inquit, testimonium adepti per fidem, nõ obtinuerunt promissionem, quam cap. 9. appellat eternam hereditatem, quam nusquam alibi, quam in cælo est. In infernum descendit solus inquit, Thaddæus, à Christo ad Abgarum Regem Edessenorum missis

Sinus
Abrahæ.

Descensus
Christi ad
Inferos.

sus, & dirupit sepem, quem à seculo nemo diruperat: suscitatisq; mortuis, ascendit ad Patrem suum cum grandi multitudine. ut hac recitat Eusebius Eccle. histo. lib. 1. cap. ultimo, idem scribente Ignatio, Petri in Ecclesia Antiochena successore. epistola ad Trallianos. Sensisse idem Hebraeos testis est Hieronymus ad Paulam, de dormitione Blesilla. Hebraei, inquit, mortuos lugent, quia ante Christi aduentum, ad inferos nouerant esse descensuros. Credere idem Syros, auctor est Albertus Widmanstadius, in præfatione Noui testamenti Syriaci, de Sabbatho Paschæ. Sabbathum, inquit, anuntiationis idcirco appellatur, quod eo Christus Patribus apud inferos agentibus anuntiauit extremo suo supplicio salutem eis partam iam esse. Non dissentiunt ab Syris Aethiopes, ut Damianus à Goes de moribus illorum scribit. Augustinus quoq; Ecclesiasticum id esse dogma ait. Ante passionem, inquit, Domini, omnes anime sanctorum in inferno, sub debito prauaticationis Adæ tenebantur, donec auctoritate Domini per indebitam eius mortem, à seruili conditione liberarentur. Fratrum etiam Bohemorum sensus est, Christum anima sua à corpore separata, ad inferos descēdisse, ad triumphum de Satana, incredulis etiã illisq; spiritibus, quibus Noe, arcam fabricans, de hac futura seminis Eua victoria concionabatur, palam ostentasse. Caterum animas iustorum, omnibus de Christo dictis certa cum spe credentium, in paradiso seu vita eterna, resurrectionem expectantes fuisse, ibidemq; etiamnum esse. Hæc ad me quidam Episcopus illorum. Sed hæc disquirant alij. Nos Moscovitica tractemus. id solū huic loco addentes, orcum Moscis Adum esse, ut & Acto. cap. 2. legitur. Porro Sibylla lib. 1. suorum oraculorum, nomen ^{et dñi} ab Adam deriuat quod eò prius mortaliã descenderit Adam. Inscienter autem hic rursus ut & cap. 6. ratiocinatur is Asiaticus. sanctos vita functos intercessores esse, venerari, inuocariq; à nobis debere propterea q

eorum opera, cœlestis notitiam veritatis consequamur. Id enim nihil aliud est, quàm Diuinis oraculis, de hoc silentibus, humani sensus commenta attexere. Quod figmentum, cum veris firmitatis sulcari non possit: sit ut non minus hic hallucinetur Moscus, nec magis ad rem pertinentia dicat, quàm id fecit plerisque locis superioribus. Pergit more suo, de sanctis argumentari. At nos sequi in disciplina Duces Apostolos, absq; omni cunctatione respondemus. In alijs patribus qui Apostolos non attigerunt dignitate, cautione utimur. Aliud enim est dictum, hoc ita censuit Apostolus: aliud, de hoc sic sensit Chrysostomus. Inter testimonia Diuina atq; humana, permulium interest. Scio verò aliter habere Apostolos, Scribit tomo 2. ad Pammachium Hieronymus, aliter reliquos tractatores. illos semper vera dicere, istos in quibusdam ut homines aberrare. Origeni interpretationem, & idiomata scripturarum semper attribui, dogmatum constantissimè abstuli veritatem. Et Augustinus epistola ad eundem Hieronymum, quod & distinct. 9. iuris Canonici habetur. Ego inquit, solis illis scriptoribus qui Canonici appellantur, didici hunc timorem amoremq; deferre, ut nullum eorum scribendo aliquid errasse, firmissimè credam. Alios autem, ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaq; polleant non ideo verum putem, quia ipsi senserint: sed quia mihi vel per alios autores Canonicos, vel probabili ratione, quod à verò non abhorreat persuadere potuerunt. Ita ibi. Hæc nimia ò Mosce hominum

admiratio, Luthero Monacho oculos aperuit. O felix seculum, quo sua Deo redijt veneratio, Christo hominum iustificatio. Abijt religione fucata superstitio. veri Israelitæ, Christum caput Ecclesiæ sequuti, Babylone egressi sunt. tot idololatriæ desierunt. mendacium ad lumen Euangelij disparuit, caligo errorum, luci Diuinæ cessit. Mercatores sacrorum, templo Dei eieciti. Hypocritæ detecti, lups Ecclesiæ, pelles ouilla detractæ. Turpitudine meretricis Babylonicæ. densa

ca denudata. libido clerifuco castitatis palliata, omnibus ostensa. Antichristus, cui tam diu imprudentes seruebamur, ille inquam Dominus Dominorum, quorum se seruum esse mentiebatur cognitus. inuncta ab eo omnibus, specie obedientiæ seruitus, Deo propitio excusa, permulta in melius sunt mutata. Quæ tamen omnia, mala sunt Mosco, & Papa. tantas tenebras, obscurus mundi huius princeps, mentibus hominum offudit, ut quod melius est videre vel nolint, vel non possint. Probra Mosci in insontem Ministrum Christi pratermitto. Quis enim meliora ab homine, leone ferociore expectarit? Quomodo potestis bona loqui ait Christus Mat. 12. cum sitis mali? Certè animaduersis tot tantisq; Ecclesia vitijs, pedem ab eis retrahere, non Satanæ est, sed almi spiritus afflatus. nec, qui hoc facit onager aut aspis dici debet: sed ille ipse, de quo Christus, Iohan. 8. Qui ex Deo est, verba eius audit. & cap. 14. Qui me tenet præcepta & seruat, is est qui diligit me. isque & à Patre meo, & à me diligitur. Sed quoniam arbiter huius controuersiæ, inueniri à nobis non potest: ideo Iesu Christo, omne illius iudicium relinquamus. Huius enim serui omnes sumus. Tu quis es, qui alienum famulum condemnas? Roma. 14.

CAPVT 13. DE VENERATIONE IMAGINVM

Uæ abs te de non adorandis imaginibus scripta sunt, ea tuam arguunt inscientiam. De quibus me tibi paucis dicere necesse est. Quod si veri cognoscendi, aliqua cupiditate teneris,

lege ea quæ sunt literis prodita, de Leone Isaurico Imperatore iconomacho, ac huius filio Constantino Copronymo, Leone Armenio, & Theophilo Deo exoso, sanctorumque eius detractori. Ibi enim omnia, explicata inuenies, de venerandis Diuinis simulacris, & horum Deo iniuiforum regum studiis in iis delēdis, quibus vos vltro adiunxistis. Quod legem veterem commemoras, responsum est iam antea. Nimirum si eam urgere voles, necessarium tibi omnia quæ hæc ipsa præcipit seruāda erunt. Sin non omnia, sed solam circumcisionem admiseris, Christus tibi vt Paulus ad Galatas scribit, nihil proderit. Adducis etiam illud de non fabricandis vllius rei, quæ in cælo quæque in terra sit imaginibus. At ego hæc aliaque Prophetarum verba, ostendam esse de idolis dicta. Iidem illud ex secundo libro Moſis, de conflato ex auro atque adorato ab Israelitis vitulo. Iidē ingressi terram Balaci Regis Moabitarum, inquinauerunt sese, forma mulierū capti scilicet quemadmodum & vos, qui nihili pendentes virginitatem, foemini copulamini. Illi igitur capti specie earum, seruiuerunt idolo Belphegor, comederuntque victimas mortuorum. Sidoniorum quoque idolum coluerunt, Chamofum defleuerunt, qua de re sic Dauid. Tētauerunt, & irritauerunt Deum altissimum, nec instituta eius seruarunt. præterea auerſi, maioresque suos imitati, corruerunt vias suas, & facti arcus peruersus, collibus idolisque suis, iram Diuinam concitauerunt, misti Gentibus, mores illarum didicerunt, conflatas imagines adorarunt. Quin imo ipse Salomon, vxoris causa, genu flexit idolis & à Deo viuo defecit. Eodem modo Ieroboam apostata, fufis Samariæ duobus vitulis aureis, vt adorarentur ab omnibus edixit, quæ adoratio

Salomon
idololatriam
tristis.

adoratio, durauit vsque ad excidium Samariæ. Multa sunt istiusmodi alia, Hæc de idololatria: cōtra quam Prophetæ detonarunt, & Apostoli concionati sunt, verum tu rem sanctam, ab abominanda minime discernens, eodem loco habes Christi, & Apollinis, Deiparæ, aliorumque sanctorum, ac Dianæ imagines. Detestanda est fateor, nec fit absque peccato idolorum Gentilium veneratio: at Christi seruatoris, Mariæ, Diuorumque imagines, nequaquam sunt cum in numerum referendæ apud quas, nullæ hodie cæduntur victimæ, nulla fit similis veteri illi idololatriæ, sanguinis profusio. An ego, inquit, Deus carnibus agni anniculi vescar? aut hædorum sanguinem bibam? immola Deo sacrificiū laudis, ac redde altissimo preces tuas. Quæ omnia de imaginibus intelliguntur, olim ad idola & aras, oblationes frigebatur, & sanguis profundebatur, ad imagines autem Ecclesiasticas, fit spiritualis precatio, atque proficiscens è corde oblatio. Ne ergo existimes, Dei nos habere loco hæc ipsa signa. Nec colorem, nec tabulam, sed ipsam primam imaginē veneramur: depictæ Christi, Deiparæ, omniumque sanctorum effigiei honorem exhibemus. Quoniam vero legem Moyſis in testimonium aduocas, producam & ego tibi eiusdem Moyſis hac de re exempla. Non enim nescis, quemadmodum is, fufos Cherubin aureos, in loco sanctissimo statuerit: velum cum iconibus omnium potestatum cælestium, acu pingi curauerit: arcam legis, vndique auro tectam fecerit, in qua pax aurea, manna continens, baculus Aaronis qui floruit, ac tabulæ legis fuerunt. omnia à Iudæis flexu poplitem culta. cum tamen ea, non aliud quam figuræ, futuræ veritatis essent. Adeo sanctissimum illud sacrarium, magno in

non nisi fidei
et imaginibus
sanctis.

Oblatio ad
Imagines.

honore erat. in quod Iudæi ingressuri, alias velati incedentes, faciem discooperiebant. Quid? tempore Verbi incarnati, annon Abgarus Edessenorum princeps, ob paraly sin lecto affixus, accepta imagine Christi, sudariolo impressa conualuit? Is ita inualidus, vt selecto mouere non posset, tamen Thaddæo Apostolo, à Christo ad se cum imagine misso, iamque tribus tantum stadiis ab oppido distanti, processit suis pedibus obuiam, vsque ad arcis portam, vbi illi occurrit Diuina imago, apud quam, & multa & varia edebantur miracula, vsque ad euersionem regni Græcorum. Cuius regni chronica, te de his rebus veritatē docere poterunt. A Egroti enim sanabatur, Dæmones fugabantur impii hostiles exercitus profligabantur, pii rursus victoriis potiebantur. Quid dicam de illa œmorrhousa, quæ sanata à Christo, statuat ipsi statura æqualem, ex ære fieri curauit? quæ ad ipsa tempora Iuliani, execrandi Apostatæ, Græcorum Regis, ac dæmonum cultoris, permultorum infirmitates curauit. Similia habes de templo Lydorum ab Apostolis condito, in quo fuit ad portam aquilonalem super columnam, Deiparæ æternique eius filii imago, non humanis manibus, sed Diuinitus elaborata, & ad discernendos fideles ab infidelibus patefacta. Nimirum vt huius religionis templū foret, cuius fuisset miraculum. Eodem mater quoque Dei, ad dedicationem ab Apostolis inuitata, Itē respondit pueri, nam & ego illic futura sum vobiscum. quo si profecti, conspecta imagine, ingenti lætitia lachrymisq; perfusi, preces ad Deum omnium creatorem fuderunt. post modum ipsa etiam Theotocos illò venit: ac visa sua minime ficta imagine, Gratia, inquit, & virtus mea huic adsit. Hanc postea foetidus ille Iulianus, demoliri est

*Exempla
de im. gi-
nibus.*

ri est conatus. vbi fabris murariis saxa frangentibus, imaginemque reuellere ac deicere conantibus calx eius, infabili vi Diuina, magis ac magis adeo saxis adhærescebat, vt violatores, ab immota & leuiter tantum incisa discesserint, stetit namque immobilis, tametsi aliquot ictibus ferri acceptis, quibus potius poliebatur quam corrumpebatur. Posthæc manibus quorundam honestorum expolita mansit & illæsa & coloribus saluis, qualis antea fuit. Eadem ratione ille Ienæus, à Petro & Iohanne valetudini restitutus, perpulchrum templū erexit. In quo etiam Mariæ virginis imago, sponte sua facta, magna faciebat mira- cula, Beatus quoque Lucas, pictam ad Deiparam attulit, quam vbi hæc vidit: Gratia mea ait & potētia, sit hac cum effigie mea. Quæ quidem dum Moscua, in nostra regia, mandatu Diuino seruatur, manet integra Christianitas. Quid loquar de illo, eiusdem diuæ simulacro, quod beatus Hermanus Patriarcha Constantinopolitanus, ex Lydio depinxit, idemque Romam siccis pedibus peruenit? Verum hæc vobis, Ecclesiæ Romanæ hominibus, notiora sunt. Quod si commemorare luberet, per Diuinas imagines, & illarum cultores, diuersis temporibus facta miracula, morbos curatos, dæmones eiectos tempus me ob rerum multitudinem deficeret, vt Paulus epistola ad Hebræos dixit. Si verum cognoscere cupis, Diuina scripta le- gito. Age verò dicito mihi quæ fuerit origo, quis modus, quæ causæ idolorum adorandorū & imaginum pingendarum? an non primus ille Seruch, memoriæ laudisque fortium, sapientum, & aliis præcellentium virtutibus virorum gratia, id prudenter fecit? Cuius ceteri non intellecto consilio eosdem viros Deos fecerunt, idola Deos ap-

*Im.igo B.
Mariæ in
Moscouia.*

*Origo i-
m. ginum.*

larunt, seq; eisvti Diis incuruauerūt. Rem hercle abominandam, & per Prophetas damnatam. Idola enim erigebāt, in honorem obscenorum hominum, adulterorum, ebriosorum, latronum furum ac ceterorum. Enimvero Diuiinarum imaginum, prima est Iesu Domini & seruatoris nostri, nēpe, quomodo is dignatus sit, corpore assumpto nos conseruate. Deinde purissimæ genitricis eius, dignæ inuentæ quæ igne Diuino, vtero suo complexa hoc arcanum exequeretur. Ea est mediatrix salutis hominum, ac per eā placatus est nobis Deus. Quapropter ante signum eius procumbimus. Tertium obtinet locum eæ, quæ sunt potestatum cœlestium Sāctorumque omnium, salutis nostræ opitulantium, quas propterea honoramus, quoniam isti quos exprimunt, voluntatem Diuinam perfecerunt, nosque in viam induxerūt, quos æmulati operam damus, vt moribus eorum honestis, nostri etiam pares sint. Habes de imaginibus, quæ de idolis dici nō possunt. Aliud enim est coram imagine, aliud corā idolo diabolico, poplitem curuare. Sed agedum, profer si potes similia, apud idola facta miracula, iis hominum sanationibus, quæ accedunt ad imagines? at quid ego de his apud te canem nō credentem, pluribus āgerem? Non licet Sancta dare canibus. Adducis testimoniū ex Iohannis epistola de imaginibus. vbi ita scriptum est. Filioli cauetes sacrificia idololatrie. Mentitus igitur es etiam hīc. Nam hæc epistola, non meminit imaginum. Sed neque id quod scribis, vsquam in sacris literis reperitur, Deum seuerē in illos animaduertisse, qui statuebant imagines. Neque huc pertinet, quod de ascensu Christi in cœlos scribis: sed illuc vbi Paulus Apostolus ait, corpota nostra, templa esse Diuina, in quibus Spiritus

Dei

Dei habitat, si modo actiones nostras, ad voluntatem Diuinam composuerimus. Quod Petrus & Angelus in Apocalypsi, exhibitum sibi adorationis cultum respuerunt, id propter humilitatem factum: cuius ipse Christus, exemplum nobis imitandum editurus, vetuit ne gloria illa in monte, cum transfiguraretur, à discipulis visa, foras antè enuntiaretur, quam ipse resurgeret. Quippe docere nos voluit, ne se quisquam efferret. Hæc in quā causa est, cur Angelus Iohannem, ante se procidere volentem erexit, & Petrus Cornelium à veneratione sui prohibuerit. At si se ita vt dicis res habet, quo id repones loco, quod terna Petri interrogatio, triplex illud eius, Christum se nosse negantis peccatum significauit? aut quo intelliges modo, illud quod est dictum eidem, Pasce oues meas? Si tollitur inflexio atq; adoratio, quæ erit pascēdi ratio? Iam igitur, quanta sit Apostolorum Sāctorumque auctoritas, ex hisce Christi ad Petrum verbis considera, Dabo tibi, inquit, regni cœlestis clauēs. quicquid ligaueris in terra, ligatum idem in cœlo manebit. quod hic solueris, id ibidem solu-

Auctoritas
sacerdotum.

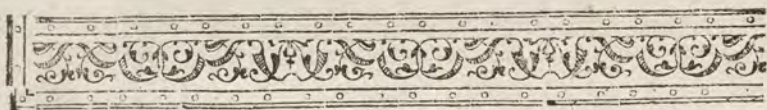
tum erit. Hic vides, cœlestes etiam res, Apostolorum sacerdotumque ordini traditas esse. Nec id te latet, quemadmodum in veteri lege Elias cœlum ita verbo suo clausit, vt totos tres annos & sex menses non pluerit. En vt Deus solitus sit eos exaudire, qui ipsius, obsequuntur volūtati. Paulus & Barnabas propterea se adorari noluerunt, quod ipsis sacerdotes exhibituri honores essent, non quales decent Sāctos, sed mactādis victimis idololatrarum more. Negas præterea quenquam Sāctum, præter ipsummet Deum inuocare licere, at in Euāgelio ita scriptum legitur, Visa, inquit, Iesus hominum multitudine, misertus est il-

lorum, hisce verbis alloquens discipulos. Messis quidem magna est, sed operarij pauci. Rogate ergo Dominum cuius est messis, vt in eam educat operarios. Tum conuocatis 12. discipulis, dedit illis potestatem in impuros Spiritus, quò eos eiiceret morbos omnes & inualetudines sanaret. Vnde intelligis, quam Dominus potestatem, discipulis sacerdotibusque dederit, non quasi ipse dare salutem hominibus non posset, sed quia ii morbos hominum curabant, rudes ad intelligentiam, viamq; veram, sicut est iam ostensum perducebant. Testimonium abs te ex Psalmo productum, de idolis non de imaginibus accipiendum est. Falsum & hoc, quòd Ecclesiam aliquot secula imaginibus caruisse dixisti. Nam vt ea à Christo esse coeperunt, ita adhuc durant. Addis & Sanctum Epiphanium Cyprium Episcopum, Diui cuiusdam imaginem in tela pictam conserpsisse, quod fictum est, nec apud veros Christianos, sed apud hæreticos locum habet. Quòd si Patrum doctrinam admittis, reuoca id tute tibi in memoriam, quam multæ fuerint huius ipsius Epiphaniæ seculo imagines adoratæ, ac omninò admiranda fuit huius Archipapæ electio. Nam moniti à Spiritu S. beati Patres, inuenerunt eum in foro, vbi tum imagines Dei emebantur. Eiusdem temporis Iohannes Chrysostomus, ego inquit, vel è cera fusas imagines colo. Et his antiquior magnus Basilius dicebat, honorem imaginibus exhibitum, ad eum cuius esset referri. Porrò, quæ in regionibus nostris imaginum sit ratio, nihil quidquam dicam. Concessisse vos vltro in laqueos Diaboli non ignoratis. Verum, vt scribit beatus Petrus, nec iudicium vestrum minuetur, nec ignis extinguetur. Quæ ex actis Appstolicis de Petro Apostolo adscribis, hæc neque ad rem

Electio E.
piphaniæ.

rem faciunt, neque ibi reperiuntur, itaque mentiris, de quibus satis.

AD CAPVT 13. LASICIUS CONTRA imagines.

Nisquam Moscus quàm in tuendis imaginibus disertior, adeò vt illis obstatem legem Diuinam, quæ secunda numero est, tollat, & laude dignos Imperatores, nosq; vnà cum eis, impietatis ob illas damnet, ac igni sempiterno addicat. Metuendam hominis sententiam si quantum in terris, tantum posset in cælis. Negat ea dici idola, at beatus Hieronymus non negat, in questionibus Hebraicis, super illa Genesis verba. Furata est Rachel idola Patris sui. Vbi nunc, inquit, idola legimus, in Hebræo Teraphim scriptum est. Quæ Aquilo *μορφώματα* id est figuræ, vel imagines interpretatur. Et Cicero lib. 1. de finibus, atomi, vanæ imagines, quæ idola nominantur. Si cui hæc non satisfaciunt: is tamen negare haud potest, quin simillima sit imago idolo Gentili. nam vtraque sunt vt docet Psalm. 115. opus manuum hominis materia auri, argenti, lapidis, ligni Deut. 29. vtraque os, oculos aures cateraq; membra, hominem experientia habent. Vtraque in veneratione sunt.

Quid igitur hic pijs agendum? nihil tutius quàm quod præcipiunt Apostoli, & quidem aliquot illud Acto. 15. abstinete ab idolothitis, hoc est ijs rebus, quæ idolis offeruntur, quæ plurima esse, etiam hodie videmus pendente, & statuuntur ante ea, multa. Et

Imago idolo simili-
m.t.

Paul. 1. ad Cor. 10. Fugite ab idololatria, quod vocabulum, quemuis cultū imaginis significat. Et Iohannes ultimo cap. prima sua Catholica, quod & in fine commemorabo, Filioli caute vobis ab idolis: quæ tria, hoc quoq; tempore, quo more Gentili inuicta sunt in templa, Sanctorum simulacra, vitanda nobis sunt. Ac destitutus Moscus de iis venerandis præcepto Diuino, vertit se ad exemplam, magna ex parte fabulosa, quasi exemplis, aut Patrum auctoritate, agenda sit res in religione, ubi nos oracula Diuina deficiunt. Futurum Apostolus prædixerat tempus, quo Christiani sanam doctrinam, non erant toleraturi: sed coaceruatis sibi pro libitu magistris, animum à veritate auersum, ad fabulas conuersuri. 2. Tim. 4. quod tempus nunc esse videmus. Ante Lutheri seculum, personabant fabulis templa, ex Discipulo, Dormisecure, vitis Patrum petitis, quas hodie, etiam pueri rident. Harum hic nonnullos audis pie Lector. Impio hæc oracula sunt. In Moscorum enim fanis loco verbi Dei homilia Chrysostomi, aliorumq; Sanctorum. Plurimum verò Historia, siue legenda Diuorum, publicè leguntur. quibus, ea ferè, quæ Euangelio fides habetur. Verùm Patres, multa superstitiosè egerunt, plura de illis falsò scripta sunt, quorū omnium fides, ad normam verbi Diuini tanquam ad Lydium lapidem referenda est. Scilicet natus illius, qui imagines fieri interdixit, suam ipse linteo expressit, & Abgaro Toparcha Edessenorum missit, Epistolam ipsius ad eundem, (quam tamen Gelasius primus Papa inter Apochryphos refert libros, tomo 1. Consiliorum) recitat Eusebius histo. Eccle. lib. 1. cap. ultimo, ex ipsis archiuis Edessæ ciuitatis: & Cælius Curio Historia Saracenicæ lib. tertio, expugnata ab Geogio Maniace Edessa, missam esse ad Imperatorem hanc ipsam epistolam scribit, de effigie neuter facit mentionem. Græcorum hæc fabula est, vt multæ aliæ, tradita à Damasceno monacho nimio imaginum laudatore, & ab alijs eiusdem generis hominibus

Tempus nostrum fabulosum

Legenda sanctorum

Epistola Christi.

minibus, quò ita mandato simulacra fabricandi destituti, saltem ficto exemplo palliarent suam audaciam atq; idololatriam. Similiter de curato per Tattheum Abgaro, multo aliam à Moscouitica narrationem contexit Eusebius. Magnum Romanis harpyis questum adfert, altera eiusdem Seruatoris imago, cui Veronica nomen. Quam & ipse ea veneratione coli vidi, vt supersticiosior esse nequeat. At interim Lutherianos, multo veriores imagines Dei, & templa Sacri Spiritus, angue peius oderūt, & veluti cæci idololatra, immisericorditer trucidant. Cùm verò Papa Romanus non ignoraret, Moscum magnopere delectari imaginibus, misit ipsi, donò typum huius ipsius sua Romana, Anno 1581. Quæ post annos non multos, credetur à credulis, ad sudorem Christi abstersum talis extitisse. Moses accepta semel lege imagines fieri vetante, Exod. 20. nequaquam Cherubinos, id est figuras pueriles fecisset, nisi hac de re singulare mandatum posthac habuisset Exod. 25. Quod quidni nos etiam expectaremus? adhuc illa intra velum posita, non patebāt hominum conspectui: at nunc contrarium facit corrupta ecclesia. Non imagines, sed legem suam Deus pingi, etiam in postibus domus iussit Deut. 6. Nec Israelitæ Cherubinos, aut quod aliud in templo, vt Moscus putat, sed Deum ibi presentem sæpeq; loquentem, demississimè coluerunt. Exod. 25. Psalm. 80. Alio qui nunq; id passus fuisset fieri Moyses, tanti vir zeli in Deum, vt conspecta suorum idololatria, tabulas legis, non artificis, sed Dei solius digito scriptas perfrerit. Eiusdem ponderis sunt, cætera Mosci dicta, De incessu Iudæorum velata facie, negatur. Solutus id Moyses fecit. De statua ad similitudinem Iesu, ab illa muliere profluuio sanguinis diu laborante formata, eadem scribit Eusebius Eccl. Hist. li. 7. cap. 14. Non mirum. Nam quòd olim Deus homines, ab erroribus ad veritatem Euangelicam multifariam pellicere solitus fuerit id apparet ex omni historia de Christo, & Apostolorum actis.

Pomifici imagines Dei distemperant.

Iudæi non imagines adorant.

Statua Iesu.

Nūc fide in Christum sparsa ubiq, talibus hamis, minime est opus. Imaginum alteram à Deo, alterā ab Luca Evangelista depictam fuisse, tertiam sponte sua extitisse, commentum est illius qui cælitus ad Tartara detrusus, potestatem in aërem accepit: quiq, omni præstigiarum genere per imagines illudit mortalibus. Simili superstitione illi homines simulacrū Diana Ephesina, cælitus fuisse delapsum opinabantur Acto. 19. qui error, & in illis erat Hellespontis, Pauli Apostoli scripta respuētibus, qui librum quendam circumferebāt, rati eum de cælo lapsum, cuius verba qui audiret, remissionem peccatorum acciperet. Euseb. Eccl. Hist. lib. 6. cap. 28. Nescio autem, num ridenda sit isthac Mosci credulitas, an dolenda animi cæcitas, quod vera esse putet omnia, à superstitionis atq, mendacibus Gracis scripta, qui nō terram solum, sed etiam cælum fabulis impleuerunt, tot Deos deasq, finxerunt, veras historias mendacijs contaminauerunt. Lucam fuisse non pictorem, sed medicum, docet Epistola ad Colossenses cumq, & comes Pauli fuerit 2. Tim. 4. & adiutor in propagando regno Christi. Acto. 16. & in Epistola ad Philemonem: minime credendus est, imaginibus pingendis dedisse operam, quibus ex cordibus hominum euellendis, simul cum eodem, sedulo incubuit. Quandoquidem igitur Moscus eorum quæ asserit, testes nullos probatæ fidei, qui hæc pro certo affirmēt adhibet: tam hæc vera sunt omnia q̄ in Polonia Monachi Cestochouenses, ab rege Wladislao An. 1393. instituti, de simili imagine Maria, & eodem Luca pictore impudenter mentiuntur. Qua arte præpingues facti sunt, intet idolū illorum, pretiosis donariis exornatū, qua clam libido absomit hypocritica. confluit undiq, ad spectandum cæcum vulgus cæcos accensos figit, nummos dat, contingere illud vel linteolo gaudet, honores ipsi varij generis impendit, simulantes furias Diabolicas, ad idem adducit. Prædixit Daniel Prophetæ cap. 11. Antichristum, Deum maiori-

Gracis mendaces.

Lucas non fuit pictor

Imago Maria in Polonia.

bus

bus suis ignotum, auro, argento, gemmis culturum esse. Eat quis ad hoc Cestochouiese Monasterium eat in Mosconiam, adeat Mariam Loretanam, tota celebrem Italia, videbit hūc ipsum cultum, & præscis Christianis ignotum in pane, ciborijs, atq, imaginibus Deum. Beatam Mariam Raphael Volaterranus, scriptor diligens lib. 31 Anthropologia, vnum tantum annum, post filij sui obitum, superstitem fuisse, apud receptum auctorem se legisse testatur, idem aiente Masseo lib. 8 Cronici mundi. etsi is huic anno, quinq, ferme menses addit, obiisset, illam Anno. ætatis 49. (Volaterrano est 51.) quintodecimo die Augusti mensis, Anno Domini 36. tradit, Intra quod tēpus, vix fieri potuit, ut Apostoli homines pauperrimi, templum aliquod edificarent, ad cuius dedicationem, Matrem Domini vocassent, ne id dicam mandata eos ab Christo, non de sacris, sed viuis templis Deo extruendis accepisse. Quos probabile est, citò in orbem terrarum, prædicatum Euangeliū tuisse: paucos, aliquod tēpus Hierosolymis, moratos propter Iudeos esse, fabulatur more Græcorū Damascenus, in oratione de assumptione B. Maria, Apostolos passim per orbem dispersos, nube instar retis cuiusdā, ad morientem apportatos fuisse verum neq, intemerata virgo, eius animi fuisse existimanda est, vt pictura eam gratiam, qua ipsa prædicitæ erat optauerit. Haud ignara secururam hinc aliquando fuisse idololatriam, ita nec illud ferendum est mendacium, seruari Moscovie, Dei iussu, eiusdem virginis imaginem: eandemq, conseruare in Moscouia Christianum nomen. Quis enim Angelus, quis vates, hoc ad illos mandatum attulit? Si Mosci seruantur vllò Mariæ patrociniò, quid facit seruator omnium Deus? nisi quis eum existimet, conditum semel mundum, aliorum administrationi permisisse. Sed procul faceat, à Christianis tã Pagana persuasio. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, imaginum defensor, mare siccis pedibus superare potuit, sed vel gelū concretum, vi si-

Obitus B. Maria.

Mendacium Moscovitarum.

Germanus Patriarcha Constantinopolitanus.

in Septentrione: vel sedens in navi. Solum Petrum atq; Christum id fecisse credimus Matth 14. ut tum quoq; fidei eius infirmitas, Christi autem potētia apparet. non pauca de hoc Germano, Paulus Diaconus lib. 21. Historiarum commemorat. eius tamen rei, quae praetereunda non erat, nequaquam meminit. Lego percussum anathemate in synodo fuisse, quae opera Constantini s. Anno salutis coacta 745. statuit nefas esse Christianis ullius rei simulacra, cultus gratia in templis ponere. Requirit Moscus exempla miraculorum, ad idola Ethnica factorum. Verum ea non esset difficile conquirere, modo id ad tantum eius errorem deponendum aliquid conferret. Pauca tamen ex multis audiamus Cicero actione 6. in Verrem de simulacro Cereris in armoreo, apud Ennenses in Sicilia. Multa saepe prodigia, inquit, vim eius numenq; declarant. multis saepe, in difficilimis rebus, praesens auxilium eius oblatum est. Et Strabo lib. 8. Mos fuit apud Gracos, in templo eius Dei, qui auxiliatus esset, & praesertim Aesculapij quod in Epidauro insigne exstabat, tabellas appendere, in quibus morbi sanati erant inscripti. Scribit etiam Virgilius r. Georgicorum, post illam nefandam Caesaris cadem, lacrymasse & sudasse in templis eburnea atq; aerea simulacra. Item Augustinus de unitate Ecclesiae cap. 16. Audiant inquit, quae narrant Pagani de templis & Diuis suis, mirabiliter vel facta vel visa. Et tamen dij Gentium Daemonia: Dominus autem caelos fecit. Exaudiuntur multi non solum Christiani catholici sed & Pagani & Iudaei, & heretici varijs erroribus & superstitionibus dediti, vel a spiritibus seductoribus, Deo permittente, siue ab ipso Deo. Ita Eusebius de preparatione Euangelica lib. 4. cap. 1. Id excutit, quales eas virtutes quae in simulacris habitant dicere oporteat. Verba Apostolica quae corrumpit Moscus, in ipso sine prima Iohannis Epistola sic habentur filiole, caute vobis ab idolis, ac ita ea legit antiquissimus Theologus Tertullianus lib. de corona mili-

miracula
ad idola e-
dit.

ris. Alius Iohannes Filioli, inquit, custodite vos ab idolis. Non iam ab idololatria, quasi ab officio, sed ab idolis, id est, ab ipsa effigie Deorum, & alia. Quod si quae ad imagines, res stupenda sunt, si Demones hominibus pelluntur, morbi sedantur, votis solutis, quidam rebus optatis potiuntur: haud dubie id astutus Diaboli, huius seculi Dei 2. Cor. 4. se in Angelum quoq; lucis transformatis 2. Cor. 11. idq; ideo, ut hinc tanto maior crescat picturae veneratio, minor in Deum fides. Quis enim dubitet, quāto in honore imagines, apud Constantinopolitanos fuerint, postquā ex illa Christi, a Iudaeo quodam, anno 560. telo petita, ut refert Massaeus, sanguis manavit? creuit & illius honos, e cuius pede stilla sanguinea cadebant Praga in Bohemia, Anno 1280. Ut Procopius Lupacius in ephemeride auctor est. Et illius Florentinae, qua orante ante se Iohanne Gualberto, caput inclinavit, Polydoro id affirmante lib. 7. cap. 2. Nam quid? Deusne mirando aliquo opere, imaginibus auctoritatem pararet, quas pingi, fundi sculpi prohibuit, pictas deleri. Num 33. comburi Deut. 7. mandavit, & omnes in uniuersum, docere mendacium dixit? Habac. 2. Si is imagines hominibus vsui esse in templis, si se suosque Sanctos honorari illis posse vidisset: profecto aliqua praecepta de erigendis dedisset. Cum esset Paganismus, Deus miracula ad monumenta martirum, tam ob causam faciebat, ut eò citius ceteri in Christum crederent: utque ij qui crediderant fidem martirum, propter quam vita priuabantur, uerā fuisse, animasq; illorum Christo caras esse sciret. At nunc hac, si ubi non sunt amplius Ethnici fiant: videndū etiā atq; etiā est, cuius arte fiant. tēpus hoc, Antichristianū est, distracto inapride Imperio Romano. q; atate Pauli, orbē terrarū tenebat, de quo tēpore idē Apof. 2. Theff. 2. Existet, inqt ille Exlex suo tēpore cū is q; nūc tenet e medio sublatus fuerit. Cuius aduentus Satanae opera erit, cū omni potētia & signis prodigijsq; mēdacibus. Tāti Moscorū erga imagines

Eadem ad
imagines.

Tēpus
Antichri-
stianum.

studij, causa est quidam Nicolaus, regionis illorū peculiaris Diuus, & quasi tutelaris Deus, quem ipsi Czudotdworetz, id est miraculorum creatorem cognominant. O bone Deus, excita quæso homines ab hoc pernicioso veterano, ac oculos illorum aperi, ut profunditatem Satanae dolos spiritualium nequitiarum, mundiꝝ, rectorum Daemonum iam tandem cognoscant. Certe enim & surdi ad audiendum, & caeci ad inueniendum in scriptis Canonicis veritatem, sunt omnes imaginum fabricatores atq; cultores: ex imprecatione Davidis percussī Diuinitus tanta cæcitate. Perbellè origo & causa imaginum Sapientia 13. atq; 14. cultus Baruchi 6. describitur. Hic Lucernas illis accendi, portariq; eas humeris dicit: ille ut homines absentem tanquam presentem studiose colant, formari ipsas decipiꝝ, ab eis scribit. Quæ omnia ij quog; hodie faciunt, ac in se sentiunt, qui eas in pretio habent: quiq; genu humi defixo, o pectora cæca, Diuis ante ipsas, planè ut Gentiles idolis suppliciant. quæ quidem à Diabolo, manauit de ipsis persuasio. Prætextu, inq; iustitiæ, semper subiens hominum mentes Diabolus, mortalem naturam in hominum oculis deificans, statuas, humanas imagines præ se ferentes, per artium varietatem expressit. Et mortui quidem sunt qui adorantur, Epiphanius contra hæresim 79. At si uiuus Petrus, cui clauis cælestes sunt creditæ, cadere ante se piū centurionem nõ est passus: sineq; Angelus tot rerū mirandarum monstrator, Iohannem id facere siuit, sed Deū adora, bis dixit. (Ethnicus erat ille custos carceris, qui tremefactus, ad Pauli & Sylle pedes accidit Acto. 10.) tu huius vini Dei, uina imago, ante mortuū te abijcies? quod Soli debetur Deo, creatura præstabis? sensu prædita, coram sensus experte te prosternes? operi hominis, suppliciter honorem præbebis? ad pedes statuae pedes tuos curuabis? genu posito, eam adorabis? ad conspectum eius, caput nudabis? intentis in eam oculis, uerba facies? manus sursum tendes? oscula ligno figes?

Si hoc

Origo imaginū.

Si hoc adorationem esse negabis, conuincet te ignorantia Euangelistæ Marcus cap. 15. inspuebant in eum, & summissis genibus adorabant eum. Matth. 2. Proidentes adorauerunt eum. Iohan, Apoc. 19. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Deut. 4. Caue, ne cum aspexeris solem, lunam, aut stellas, incuruans te eis, adores ea, Conuincet etiam alij præter Euangelistas. Augustinus enim cap. 32. de moribus catholicae Ecclesiae, ait se multos nouisse, sepulchrorum picturarumq; adoratores. Et Plinius lib. 8. cap. 1. Elephantibus, inquit, quod ad docilitatem, regem adorant, genua submitunt, coronas porrigunt. Sic & Polydorus presbyter lib. 6. cap. 13. Sunt permulti rudiores stupidioresq; qui imagines adorant non ut signa, sed perinde, quasi ipsa sensum aliquem habeant: & his magis fidant, quam Christo, vel alijs Diuis quibus dicatæ sunt, illis offerant argentum, gemmas & ut ad id faciendum complures inescunt, illi qui talem prouentum metunt, monetam perforant, filog, pendent in collo, aut manibus ipsarū imaginum suspendunt, donaria in locis conspicuis collocant, titulos apponunt, quod nomina offerentium, & Dys & hominibus notiora fiant, sic bona pars hominum, impendio per hæc delirare inducitur, ac insuper, longa aliquoties itinera conficere, ut imagūculam adeat, ibiq; donaria sua relinquat, prætermisso cuncto alio, aut pietatis aut charitatis officio, plura istiusmodi incommoda recenset, quæ euitari poterant, si imagines non essent in templis. Hi uero sunt illi idololatæ in Ecclesia, qui in Ierusalem cælestem non intromittentur. nam Ethnici ad illam non pertinent. Apoc. 22. Gal. 5. Sanctum ipsum, cuius hoc signum est, te eo gestu colere, & imaginis honorem ad ipsum exemplar referri ais. At qui iam audisti, tam summissum cultum, & eiusmodi supplicum preces, à se amouisse noui Testamēti Sanctos: nec ulla adducis uoluntatis super hac re illorum, multò minus Dei testimonia. Neg; Helias adorandus est, etiam si in uiuis

Adoratio

Fulcia sacerdotum.

Idolatra Christiana

Nullus
Sanctus
adorandus

sit, neq. Ioannes, neq. Thecla, neq. quisquam Sanctus adoratur. non enim nobis dominabitur antiquus error, ut relinquamus viuentem, & adoremus ea quæ ab ipso facta sunt. Epiphanius illa ipsa heresi. 79. Sancti sunt, viuuntq. adhuc ipsiusmet Christi testimonio Abraham, Isaac, Iacob, Sancti Apostoli: tamen ita post obitum cultos, à veris Dei cultoribus, nusquam legimus, gratissimis Diuis cultus est, si quis vitam ipsorum imitetur, & præceptis monitisq. bonis pareat. tametsi à nullo certius exemplum vite petitur, quam ab ipso met Christo. Typo siue figura alicuius exhibere venerationis cultum, Ethnicorum est, non Christianorum. Maiores, inquit nostri, ad gentilis consuetudinis similitudinem, quam proximè accedentes, eos qui tanquam seruatores illis fuissent, id est qui illis aliquid salutis & subsidij attulissent, apud se honore, ad hunc modum afficere consueuerunt. Eusebius lib. Eccle. hist. 7. 14. Et Cicero. non crederem hoc de statu, nisi iacentes reuulsasq. vidissem. propterea quod apud omnes Græcos, hic mos est, ut honorem hominibus habitum in monumentis huiusmodi, nonnulla religione Deorum consecrari arbitrentur. hac. lib. 2. in verrem. quis igitur miretur, imaginum cultum, ad Gentilium superstitionem recidere, cum ea ab illis ad Christianos peruenerunt? De quibus olim durauit contentio, centum amplius annos, ac quæ pro illis argumenta adferebantur, ea eruditè confutat Carolus Magnus Imp. libris 4. Qui typis Parisiensibus, Anno 1546. in lucem prodierunt. Adorari Reges atq. Magistratus non nescimus, quippe quod hi propter ipsam Maiestatem Imperij, qua conseruant ac regunt cætus humanos, inter Deos referantur Psal. 82. & 138. Exod. 21. item 22. eamque ob causam in solio Dei, quasi eius in terris vicarij, sedere dicuntur 1. Paralip. 28. merito igitur hac de illis scripta. Incuruauerunt se, & adorauerunt Iehouam ac regem 1. Para. 29. & de Iosepho, altero Aegypti Rege Gen. 42. ut plura prætere-

Adoratio
Regum.

am.

am. item Regino lib. 2. de Carolo Magno Anno Dom 801. Carolus Rex à Leone Papa coronatus die natalis Domini, post laudes, more antiquorum principum adoratus est. Iustinus quoque lib. 6. Persas suos Reges adorare solitos esse scriptum reliquit. Idem ego vidi in Anglia. Et hic quidem cultus communis est illis cum Deo: ceteri minime, de quibus hæc Calus Rhodiginus lectionum antiquarum lib. 22. cap. 9. Illud, inquit grauius multò principem Deum tribus coli, adoratione, thuris sacrificio, hymnis, adoratione, reuerentia cultum exhibet. Thus sicutissime cognitionis Diuinae, distributionem complectitur. Hymnorum iuconditas, cælorum refert concentum. Negas Mosce, mactari hodie pecudes ante imagines at negare haud poteris, coram illis thure accenso fumi-gari & cereos ardentis figi, quemadmodum priori seculo igni colebatur Deus. Præterea cacodæmon, callidus idololatriæ auctor, nõ magis delectatur ante simulacrum sanguinis effusione, (ἀνύμων, id est cruētus si literam d. præponas, eam ob rem appellatus) quam Diuinae imaginis genuum inflexione. Quocirca non aliud à Christo expetijt quam ut ante se procumberet, at quid responsi accepit? Deum adora. Quid verò Deus? Ego honorem mei alteri non dabo Esi 42. Et Deut 17. Si quis coluerit Deos alienos, seque illis incuruauerit, lapidetur. Quis Deus alienus, quàm aliqua eiusmodi res creata, in qua spem tuam ponas, eam impese ames, & cultu quipiam prosequaris? quis præter Apostolum, auaros idololatrias esse, & ventrem quorundam, Deum dixisset? Ephes 5. Philip 3. quod si sunt tales Di multi, idololatriæ multi multi etiam veri in ipsa Eccl. si inueniuntur idololatriæ, qui licet per sepe grauius à Deo puniantur: tamen sua idoli colere non cessant Apoc 9.

Deus tri-
bus rebus
colitur.

AETymon
Dæmonis.

Deus ali-
nus.

Nec Iudæi ad eos stolidi fuere, ut varij generis idola Ezechiel in priore templi Diuinitus ostensa cap 8. Deum esse ipsum qui cælum & terram condidit crederent. Tamen quia illis suffiebat, seque

Abol. lat. a
puniti.

ante ea religiose inclinabant, seuerè in eos licet id inficietur Adof-
cus, idoli ofor animaduertit. Dimisisti, inquit, populum tuum, quia
repleta est terra eius idolis operi manuum suarum incuruauerunt
se Esa. 2. ita verò eos perferuerat, ut etiam ultra Babylonem, teste
Stephano Acto. 7. transferet. quò seruirent militiae caeli. Quam se
& Moscus colere fatetur. hac Iudais. sol, luna, caeteraq; sidera erant,
Deut. 17. Iob. 31. Ierem. 44. Reg. 23. nunc Moscis, & Romana Ec-
clesia hominibus sunt omnes caelites. notum est, quorum hominum
sit hoc carmen. Regina caeli laetare alleluia, & illud, Salue Regina
misericordiae, vita & spes nostra. salue, à Gregorio 9. Papa, cum in-
genti iniuria Iesu Christi, vita & spei nostrae Anno 1227. com-
positum. Nos, inquit, Polydorus, caereos offerimus, illisq; accensis,
caelicolas colimus, secuti ad Saturni aras est factitatum. cap. 1. lib.
5. Cum igitur res se ita habeat, nullo sunt ferenda modo in tem-
plis Christianorum, qui Iudais in ciuitate Dei successerunt, imagi-
nes. Legislator noster scribit Iosephus, interdixit totius animati,
multo magis Dei inanimati, imagines fabricari. alijs autem hono-
ribus post Deum, colendos non prohibuit bonos viros. Hac lib. 2.
aduersus Apionem. Non multa pictura, sed viua concionatorum
voce, plebs est erudienda. Omnium fingendarum similitudinum
ratio ait Lactantius idcirco ab hominibus inuenta est, ut posset
memoria retineri, qui vel morte subtraherentur, vel absentia fuerant
separati. Deos igitur in quorū numero reponemus? Si in mortuo-
rum: quis tam stultus ut colat? Si in absentium, colendi ergo non
sunt: sinec vident quae facimus, nec audiunt quae precamur. lib. 2.
de origine erroris cap. 2. Quae verba, de nostris etiam imaginibus,
atque sanctis intelligi possunt. Et quidem tunc cepit plebem doce-
re imago, cum Ministri Ecclesiae personati esse ceperunt. Vti tum
per vicarios, res agi cepta est in Ecclesia, cum pastores muti facti
sunt. Non simulacrum utile esse ad erudiendos homines, sed scri-
pturam

Regina
caeli.Causa i.
maginum.

pturam Diuinitus inspiratam Apostolus 2. Tim. 3. testatur. non
signa, sed doctrina puritas, populi ministrorumq; Sactitas, ornant
ad eam Diuinam, non in staurationem, sed abolitionem idolorum,
geni inflexo coli solitorum, praedixit futuram temporibus Mes-
sia Esaias cap. 2. & 30. Nec sua sacra Christus peregit, & Patri pro
nobis obtulit, ad vllam imaginem, neque Apostolos in orbem di-
missurus, mandauit ut imagines, ex quibus homines caelestia di-
scerent, passim collocarent, satis superque imaginum Diuina ma-
nu factarum est, quo te cunque verteris etsi id proprie sit homo re-
generatus. Idcirco alias non tulit in templo Epiphanius. De quo
hic more suo fabulam narrat Moscus. Cum, inquit, in Ecclesiam
intrassem ut orarem, inueni ibi velum pedens in foribus eiusdem
Ecclesiae tinctum atq; depictum, & habens imaginem quasi Chri-
sti vel Sancti cuiusdam cum ergo hoc vidissem in Ecclesia Christi
contra auctoritate scripturarū, hominis pedere imaginē, scidi illud.
Hac epistola legitur, in tomo tertio scriptorum Hieronymi is enim
eam è Græco in Latinum transtulit. Sed age prodeant plures de i-
maginibus testes, quo tempore in templis statui ceperunt. mitto
illa priuata exempla, quemadmodum Seuerus Imp. ut obseruauit
in vita eius Lampridius, Christi, Abrahami, Orphei effigies, in
suo tantum larario habuit. Marcellinus, Petri & Pauli, occultè
adorauit, suffitumq; ipsis fecit, uti narrat heresi 80. in anacepha-
leosi Epiphanius. Similiter à quibusdam solum cōseruatas Petri,
Pauli atq; ipsius seruatoris, idq; ex Gentili consuetudine, Eusebius
Eccl. Hist. lib. 7. cap. 14. oculatus testis est. Vsq; ad aetatem Hiero-
nymi, scribit Erasmus in catechesi, erant probatae religionis viri,
qui in templis, nullam ferebant imaginem, opinor propter anthro-
pomorphistas. Paulatim autem imaginum vsus irrepsit in tem-
pla. Obijt diem Hieronymus ut Prosper annotauit Anno Christi
422. aetatis 91. Polydorus lib. 6. cap. 13. Auctoritate, inquit sex-

Epipha-
nius de i-
maginibusDiu fuit
Ecclesia
absque i-
maginibus

ta Synodi, quae Constantinopoli habita est, statutum fuit, ut imagines Sacrae, Diuorum in templis haberentur, magnaque, ueneratione colerentur, utpote quae imperitioribus loco sacrarum literarum forent. fuit is annus salutis 682. quo Agatho Romanam tenebat sedem. Ioan. Calvinus Institutionis Christianae Religionis lib. 1. cap. 11. de cognitione Dei. si quid nos mouet Ecclesiae auctoritas, meminerimus quingentis circiter Annis, quibus magis adhuc florebat Religio, & syncerior doctrina uigebat, Christiana templa fuisse communiter ab imaginibus vacua. Ergo tunc primum in ornamentum templorum ascitae sunt, quum ministerij synceritas nonnihil degenerasset. Quid? an passuros fuisse putamus sanctos illos Patres, Ecclesiam tam diu ea recarere, quam utilem ac salutarem esse iudicaret? Consona his scripsit Nicolaus Hemingius, Danorum huius aui decus, in syntagmate institutionum Christianorum Ante Annum Domini 427. Sancti patres, qui doctrinam sine Pontificiis corruptelis retinuerunt, nulla plane simulachra in templis esse permiserunt. sciuerunt enim, quanti damni occasionem olim praebuissent simulachra. Georgius Cassander in consultatione de Religione, ad Ferdinandum & Maximilianum Imperatores. Sanè inquit ex Augustini uerbis in Psalm. 113. constat, eius aetate simulachrorum usum in Ecclesiis non fuisse. Et infra. Nec ualebat tunc illa ratio, quae à nonnullis obrudi solet, honores istos, non simulachris sedijs quorum speciem representant deferri. Hic enim color à Paganis quoque adferri solebat, ut apud Arnobium. Non inquitunt materias aeris, auri, argenti & alias, ex quibus signa conficiunt, eos per se Deos esse, & Religiosa numina discernimus: sed eos in his colimus, eosque ueneramus, quos dedicatio infert sacra, Vera sunt igitur dicta Rohitae, per diu fuisse Ecclesiam absque imaginibus. falsa Mosci, ad ipsa primordia Christiani nominis, ea referentis falsa & Damasceni, cultum imaginum, Apostolicam esse traditionem.

Vana Est-
nicorum
& Ponti-
ficiorum
excusatio.

tionem dicentis. libro quarto capit. 17. Pij sunt Mosco Graeci Imperatores, qui imagines in templa induxerunt: impij qui illas propterea quod occasio idololatriae essent, ex eis eiecerunt, uidelicet, Valens & Theodosius, ut Crinitus lib. 9. recenset, Philippus Anno 713. Leo tertius *ἱεροπόλεως*, dictus, Constantinus 5. Copronymus uocatus, illos quoque persecutus, qui hac noua precandi formula uerebantur, Dei genitrix ora pro nobis, Leo 4. Nicephorus, Michael Balbus, Theophilus, multa hoc nomine à Romanis Pontificibus perpesti. Ita ut Gregorius 3. quemadmodum memorat abbas Vespertingensis, Leoni tercio, omnem Italiam pendere tributa, quae Christus dari iussit Caesari, uetuerit. Atqui tales omnes Mosce, in ueteri lege laudantur. Asa, qui serpentem Mosaicum comminuit 4. Reg. 18. Iosias, qui omnia uasa, in honorem copiarum caelestium facta combussit 4. Reg. 23. Rachel, quae imagines patri suo surripuit Gen. 31. Ad haec ipse Gregorius Papa 1. Seruimum Episcopum Massiliensem collaudat propterea, quod imagines adorari prohibuerit. Perlatum, inquit, ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, sanctorum imagines, sub hac saltem excusatione, ne adorari debuissent confregeris. Et quidem te eas adorari uetuisse omnino laudamus. fregisse uero reprehendimus. Nam quod legentibus scriptura, hoc & idiotis praestat pictura cernentibus. Concessit fatis hic Gregorius Anno Christi 604. Augustinus uero 433.

Ea autem tenet superstitio Moscos, ut ingressi domum alicuius primum omnium imaginem Diui cuiuspiam, oculis ubique querat. quae si se non statim offerat, patrem familias de Deo, ubinam esset rogant. inde demonstratum, corpore inflexo, ac signo crucis in fronte ac pectore ter manu facto uenerantur. quae non potest non dici adoratio. In adorando, inquit, dextram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus, Plinius lib. 28. cap. 2. & Hieronymus lib. 1. contra Rufinum. Qui adorant, Deo sculari manum, & capita sub-

Imperato-
res qui do-
lebant i-
magines.

Supersti-
tio Mosco-
rum.

Italice &
adoratio.

mittere solent. Caterum quid hac de re Deus? Execrabilis vir qui sculptam aut conflatam imaginem, exosum Deo manuum artificis opus, in secreto loco posuerunt. Deut. 27. Nisi forte Mosci, hac ratione, eas diras effugere velint, quod tantum pictas fusci coloris imagines colant. Sed opus manuum artificis, quo pacto interpretantur? Tolli putat Moscus, non solum idololatra, verum etiam antropolatra sacerdotum auctoritatem, sublata illorum veneratione. Itane vero? Ego autem dixerim, hac admissa officium illorum diminui nam hoc modo insolebant: seq. non Ministros populi Dei, sed Dominos Deo proximos, sibi persuadent. nota sunt omnibus propria illorum vitia, voluptas, auaritia, superbia. Hem quam illa intoleranda, de qua Blondus scriba Papalis lib. 6. decadis 2. Alexander Pontifex, Romam redijt, ac se populo salutandum, adorandumq. passim exhibuit, & paucis ante versibus de eodem, & Friderico Barbarossa, Anno 1177. Imperator, inquit, cernuus & plane prostratus, pedes Pontificis sella ornatissima sedentis exosculatus est. At Sabellicus Veneta Historia lib. 7. decade prima addit, fidem aliorum secutus pontificem, collo Imperatoris prostrati pede imposito, illud Psalmi Dauidici carmen dixisse. Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem. Tum Fridericum, ingentes adhuc spiritus alentem dixisse. Non tibi, sed Petro, cui ille irato similis, impressa fortius planta. Et mihi & Petro responderit hac ille. ac ego ipse, rei huius, Venetis gesta, depictam in curia Historiam, atque Romae in ipso Papa palatio, saepe intuitus sum. Est & tertius huius adorationis testis Iacobus Spinola, Genuensium orator, ad Alexandrum 6. Ponti. Maximum. Me inquit praestantissimi oratores decreuere, tuum Sanctissimum ac beatiss. nume salutari, supplicari, flexisq. ad terram genibus adorari, haec in orationibus clarorum virorum. Haud aliter legitur in speculo Historiae Vincentij lib. 31. Eugenius iacet hic

Propria
sacerdotum.

Imperator
pede Papa
calcatur.

Pontifices
Romani
adorantur.

quartus

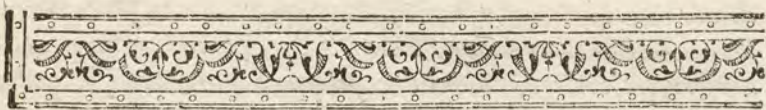
quartus, cor nobile, cuius testatur vita splendida facta sua. Istius ante sacros se praebuit alter ab ortu, alter ab occasu Caesar uterque pedes. Eodem libro Vincentij, is qui supplementum eius scripsit. Fridericus, inquit, tertius Caesar, Pontificis Nicolai quinti, in sella eburnea sedentis, pedibus exosculatis, auri massam obtulit. Tum quoque Ladislaus Bohemiae & Hungariae Rex, & Albertus Dux Austriae, ac demum Leonora Imperatrix pedem basiauerunt. Rursum Sabellicus in fine enneadis nona, vniuersalis Historia, de Martino s. Sigismundo, ad noui Pontificis conspectum humiliter prouolutus, p. gregis pastorem & Dominum salutauit, pedes exosculatus est. Hec Historici, verum hic Pontifices meminisse oportuit decretorum maiorum suorum, in quibus haec II. Dist. Cle. 95. Distinct. Esto leguntur. Episcopi sciant se ministros esse, non dominos, recordentur: quod Apostolus Petrus, praecepit Sacerdotibus cum dixit, Pascite qui in vobis & gregem Domini, praesidentes non coacte, sed spontaneae secundum Domini praeceptum. Non dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo. plurag. alia. De eminentia Sacerdotum, (si modo y Christianis sunt) nihil attinet scribere. Magna enim est. Et tamen non minor Ecclesiae, quam ministrorum eius. Idem enim ipsi dictum est quod Petro, de ligando & soluendo. Matth. 18. Dic Ecclesiae. Quicquid ligaueritis. Si duo vestrum consenserint. Quae nequaquam ad solos ministros pertinent. Nam non hi soli sunt Ecclesiae, etsi caetera ab Romanis adulatoribus vocetur. Non soli consentiunt, non in solius cleri medio, versatur Christus. Rursum se Moscus ridendum propinat, ostendens Sanctos inuocare licere, quia sit Apostolis potestas in immundos spiritus a Christo data. Basilij opinio de honore Imaginum, ad ipsos quorum sunt similitudines redeunte, non est Diuina sententia. Alioqui Ethnici idolatra, hac ratione excusabiles essent, quod solem colentes solem illum iustitia colerent. Omitto caetera Mosci,

Episcopi
sunt Mini-
stri.

V 3

hauđ magni momenti dicta ne nimis longa apologia, lectori tædi-
um pariat. Qui est versatus in Historia Euangelica, facile omnia,
qua huic sunt contraria confutabit. Sed quia nos sepe mentiri di-
cit, iudicabo & ego eum ipsiusmet legibus. Mentiris Mosce, qui-
cunque hæc scripsisti: nam illa postrema tui scripti, qua tu esse ne-
gas verba, capite decimo Actorum Apostolicorum, hoc tenore le-
guntur. Præcepit nobis (Dominus) ut predicaremus populo, ac te-
stificaremur eum esse, qui definitus sit à Deo Iudex viuorū ac mor-
tuorum. Audis quid præcipiatur Apostolis. Pictura nusquam. Ha-
bes etiam iudicem hominum. Itaq, ne iudicate, & non iudicabimi-
ni, ne condemnate, & non condemnabimini: absoluite & absolue-
mini. Luc. 6. Quo enim iudicio iudicatis, iudicabimini: & qua mē-
sura metimini, vicissim metientur vobis. Matth. 7. Sed tu nunc
opinor hanc mensuram benè sentis. Nos ea qua restant cognosca-
mus.

Mosce
mentitur.

CAPVT 14. DE CASTITATE, VOTIS
& Monachis.

Scripsisti etiam de virginitate & coniugio. Sed
non ea quæ ex te discere volebam. Mea enim
percontatio fuit, quid vos sentiretis de virgi-
nitate & impuritate: de quibus verò tu, de iis-
dem & beatus Iohānes prima Epistola. Si quis
credit Iesum Christū in carne venisse, ac se in eo dicit per-
manere, is debet ita uti & ipse incedere. Porro nec Christus
nec

nec Apostoli vxores habuerunt. Si Petro & soerus & con-
iux fuit, id ante, quàm Christum secutus est Simulatq; ve-
rò Apostoli, facti sunt Christi sectatores, castè vixerunt. so-
erus illis matres, vxores sorores fuerunt. Eodem modò
Philippus ille septimus Diaconus, quatuor filias vaticina-
trices procrearat: verum prius quàm affecla Christi esset:
postea se castè gessit, filiarū quoq; eius, virgines permanse-
runt, quæ virili constantia præditæ, donum vaticinandi a-
deptæ sunt: verbumq; Diuinū simul cum Apostolis præ-
dicarunt. Quid dicam de illis mulieribus, quæ vnguenta
attulerant: an non omnes virginitatem sectatæ sunt? Quæ
virginitas, non à viris tantum, verum etiam à genere fœ-
minino seruabatur. Constat autem apud nos Christiani-
tas, ex virginibus & coniugibus. Cæterum factò castitatis
seruandæ, extra coniugalem copulationem, & abstinendi
à carnibus voto, præstandum id est, non tamen delectus,
sed abstinentiæ causâ. Qui verò hæc non vouerunt, iis in
matrimonio viuere, & carnibus vesci licet: modò manda-
ta Christi obseruent. Eadem enim sunt præcepta viuendi
data, tam Monachis quàm secularibus hominibus. At qui
promissam non seruant castitatem, de his Petrus Aposto-
lus, præstabat tales viam veritatis non cognouisse, quàm
ea cognita, à præcepto sancto ipsis tradito, retrò labi, de
quibus illud verè dicitur prouerbiū, Canis ad vomitum
suum, & sus lotus, ad cænum fordidū reuersus est. Enim-
verò hæc sunt quæ Iesus edixit de matrimonio. Idcirco ho-
mo relinquet parētes suos, ac se suæ vxori adiunget: erūt-
que duo, caro vna. Proinde non sunt duo, sed vnum cor-
pus. Quod Deus coniunxit, homo ne disiungat. Item ali-
bi. Si quis suam repudiarit vxorem, absque causâ adulterij,

Vota casti-
tatis.

De uirginitate
 aliamq; duxerit mœchus est: iuxta & is qui repudiatam, in
 matrimonium accipit. De castitate que que hæc idem apud
 Matthæum. Dicunt igitur ei discipuli. Si talis est culpa
 hominis cum vxore, præstat matrimonium non contra-
 here. Tum Iesus. Non omnes hæc uerba capere possunt:
 sed hi soli quibus datum est. Sunt enim quidam castrati,
 ab ipso matris utero, tales nati: sunt alij ab hominibus cor-
 rupti: alij seipfos propter regnum cœleste castrant. Verum
 qui potest capere capiat. Et Paulus selectum instrumentū,
 hæc ad Romonos. Hodie propinqua est nobis salus. Nam
 postquam credidimus, tenebræ abscesserunt, lux propin-
 quior facta: abijciamus ergo actiones tenebrarum, & arma
 lucis induamus: ut in die, ornatè ambulemus: non in pu-
 dendis narrationibus, nec in ebrietatibus, neq; in adulte-
 riis, impudicis actionibus. Sed induite Dominum Iesum
 Christum, neq; carnales exequamini cupiditates. Ita & ad
 Corinthios. De illis autem, de quibus scripsistis mihi: Bo-
 num est homini si non iungatur foemina: sed causa vitan-
 di adulterij, vnusquisq; habeat suam vxorem, & quæque
 foemina virum. Vir vxori debitum amorem declare: si-
 militer vxor viro: utpote, quæ sui iuris corpus nō habeat,
 sed viri: nec is sui iuris sit, sed vxoris: ne deserat vnus alte-
 rum, nisi mutuo consensu, ad tempus dierum festorum, &
 propter ieiunium atq; precationem. Postea simul conue-
 nite, ne intretis in tentationem Satanæ, ob incontinen-
 tiam vestram. Quod mea opinione scribo, non ut præci-
 piam. Volo enim omnes homines, uti ipse sum, ita esse.
 At quilibet donum habet à Deo, & plura eiusmodi, Habes
 de ratione seruandi coniugij: de quo idè ex te querebam,
 quòd aliquos ex vobis inaudierimus, ad eò nihili facere im-
 puritatem

puritatem, ut eam peccatum esse non ducant. Quos Pe-
 trus superior Apostolus, hisce uerbis commonefacit. No-
 uit Dominus honestos, ab ipsorum lapsu conseruare: in-
 iustos autè ad diem iudicij seruat, illos potissimè, qui cu-
 piditates seculi corporales, in immundiciis volutatur, &c. *Monachi.*
 Facta est abs te mentio, etiam vitæ monasticæ: cuius au-
 ctiores sunt Apostoli: ac de qua hæc apud Matthæum Iesus
 Christus cap. 19. Qui parentes liberosq; suos plus me dili-
 git, non est me dignus: nisi quis sumpta sua crucem, me se-
 quatur, non est me dignus: & apud Lucam 18. Si quis ad
 me venit, nec suos odit progenitores, vxorem, liberos, fra-
 tres, sorores denique animam suam, non potest esse meus
 discipulus, ut qui non portet crucem suam, nec pone me
 eat. Ita omnis vestrum, qui non renunciarit omnibus bo-
 nis suis, hic nō potest esse meus discipulus. Et electum vas
 Paul. Apostolus ad Romanos de eodem. Quicumque Ba-
 ptizati, sumus in Christum, in mortē eius Baptizati sumus,
 & sepulti simul cū eo per Baptismū in mortem. Ut quem-
 admodum is resurrexit à mortuis, gloria Patris: ita & nos
 in nouitate vitæ ambulemus, & quæ sequuntur, vsq; ad il-
 la uerba, Vulnèra Domini Iesu in corpore meo gero. Di-
 cito verò mihi, qui fuerint illi, qui morbos sanabant, do-
 lores mitigabant, mortuos excitabant, potionès morti-
 feras salui bibebant, Diabolo illæsi eijciebant, aliaq; ut est
 in Euangelio agebant? Annon ab ordine monastico hæc
 omnia gesta? Sed de his hæcenus. Quod scribis, ut nobis
 loqui tibi mandantibus, liberè id & audenter faceres, abs-
 que metu seueritatis nostræ. Nos, etiam hodie dictorum
 nostrorum memores, nihil te metuere iubemus. Nihilo-
 minus tamen hæreticus mihi es, propterea quòd tua om-
 X

nis doctrina peruersa sit, & Christianæ atq; Ecclesiasticæ disciplinæ, plane aduersa, neq; hæreticus tantum es, verum etiam feruus Antichristi, à Diabolo excitatus. Non solus tamen tu es Luterianus, sunt enim alij te deteriores. Quapropter te hanc doctrinam, in regionibus nostris patefacere prohibemus. Iesum autem Christum, dominum nostrum diligenter oramus, vt genus nostrum Rosfiacum, ita conferuet, ne tenebris inuoluatur infidelitatis vestræ. Patri, coæternoq; eius Filio, & Spiritui S. sit gloria nunc & per omnia secula, Amen.

AD CAP. VLTIMUM LASICIUS.

Argumentationis Moscouitica, hæc est arbitror sententia. Ita nos Christum & calibes Apostolos imitari debere, vt & ipsi cælibem vitam agamus. Cætera quidem rectè: sed quod ad eiusmodi vitam attinet, cautiùs loquendum erat. Certum enim est, castum cælibatum, singulare Dei donum, siue opus Spiritus Sancti esse. Matth. 19. Galat. 5. Et in aliis quidem perpetuum, in aliis verò temporarium. Quomodo igitur quis ab omnibus id exegerit? vidit hoc acutiùs Apostolus. quam obrem tam Episcopo, quam Ministro, vnã vxorem, permisit 1. Timot. 3. Corinthijs quoq; id consilij dat, vt vnusquisq; propriam vxorem, & quag; mulier proprium virum habeat 1 Cor 7. quo proprij verbo, tollitur polygamia. Si enim vnus vir, aliquot haberet vxores, communis illa-

rum

rum esset, non proprius maritus. Quod si pridem Ecclesia Romana obseruasset, nunquam Papa peperisset filium. Et si id hodie quidam Põtificum assentatores, inficiantur, at veteres aiunt: & locus, vbi tantum scelus perpetratum est, etiamnum Pontificibus abominabilis factum & arguit. è testibus hi sunt. Sigebertus Gotfridus Viterbiensis in pantheo, Martinus Polonus Anno 855. Cestrensis lib. 5. cap. 3. Chalcondyla Græcus de rebus Turcorum, Platina, Sabellicus in exemplis, Baptista Capofulgosus, factorum memorabilium lib. 7. Nauclerus, abbas tritemius Mattheus Palmerius in Chronico Eusebiano. Vxoribus Petri & Pauli Apostolorum, meminit Clemens Stromatum lib. 7. ad cùm Petri ad supplicium, quod Christiana esset duceretur, cohortatam ab eo hisce verbis idem testatur. Heus tu inquit, memento Domini. Ignatius quoq; ad philadelphenses, tam Petrum quam Paulum, ac cæteros Apostolos, operam dedisse rei vxoria, testis est. Idem sentiente Eusebio lib. 3. cap. 30. Eccl. Hist. Ruffino interprete. Quin Christus alloquens eosdem, inquit, Luc. 11. Si vos cum sitis mali, nostis bona dona dare liberis vestris. Si igitur liberos habuerunt: etiam vxores. Aliter enim tum Ministri Dei, quam hodie in Papatu sacrificuli viuebant. illi enim agglutinati coniugibus, sobolem procreabant: hi liberos absq; vxoribus, quod mirere, gignunt. tales sunt in regno Antichristi hypocritæ. Non esse autem Apostolos, vxorum suarum cõsuetudine interdum vsos, quis dixerit aliis, quam cui matrimonium peccatum est: vel vt hic Mosco ipsa impuritas, qui error Martionitarum olim erat, & Encratitarum. Nec ego crediderim, licet quidam veteres secus sentiant, vel viduas, vel coniuges alienas, per tot mundi tractus, secum ductasse Apostolos 1. Corint. 9. Mulieres illæ Apostolorum fuerunt, uti illæ Romanorum. illud me, inquit mouet, quod video omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere Cicero Epist. 18. lib. 14.

Vxoribus A-
postolorum.Vxoribus A-
postolorum te-
quæ.

Vox *vir* tam uxorem, quam mulierem significat. ideoq; Ambrosio lib. 10 Epist. 82. & Hilduino in vita Dionysii, illa Damaris Aetio. 17. non mulier, sed uxor Dionysii Arcopagite & primi Atheniensium Episcopi, Eusebio teste lib. 4. cap. 22. fuisse visa est Pudor sequi, non suum virum vetabat, & suspicionem apud Gentiles pariebat. Etiam tum tentabatur homines, à propria cupiditate Iacobi 1. quod Paulus de seipso ingenuè fatetur. 2. Cor. 12. Rom 7. Christi quem mulieres multa sequebantur Luc. 8. & discipulorum eius diuersa est ratio. Nam ille Deus naturà erat: hi homines, non tamen credo nunciassè illas, ita ut ipsos viros, Euangelium. Eadem omnium Apostolorum sententia fuit. Non sinit autem vnus, mulierem docere in Ecclesia 1. Cor. 14. 1. Tim. 2. Euangelium ut non confundit ordines Ecclesie, ita non separat, sed coniungit copulatq; coniuges, ad eò strictè ut eam cõiunctionè dirimant, tãtum adulteriũ, & infidelis à fideli secessio. Nec ita impedimento est uxor, ut q̄ esse minister Euangelij nequeat. Est amplexandi tempus, est & abstinendi ab amplexu Eccle. 3. ipsi quoq; Ethnici in sacris Cercalibus, Ouidio id prodente, à complexu fœminarum abhorrebant. Linius decem tum dies, matronas à viris secubasse tradit. quibus cum, ter in mense congregiendum esse, Plutarchus in Solone scribit. Quæ tempora, non obseruasse primos Christianos, quis dubitarit? Si quæ impuritas in coniugio esset, non illud Paulus honorabile, nec thorum eius impollutum vocasset. nec id. Diuina maiestas instituisset, aut suo in conspectu, sacerdotes, quibus erant uxores versari, & hostias sibi offerri permisisset. Et tamen Moscus, solis virginibus castitatem tribuit. Vbi nunc es. Sancte Paphnuti qui concubitus cum propria uxore, castitatem appellasti? tripart. Hist. lib. 2. cap. 14. Cuius viri, tanta olim fuit auctoritas, ut eius sententiam secutum sit, vniuersum illud 318. Episcoporum Cõcilium Nicenum ad. cœlibatum clericis iniungendum, paullo propensius Gratianus

Dist. 31.

Duo dirimunt coniugium.

Castitas in matrimonio.

Dist. 31. Permissum voluntati vnus cuiusq; , dormire cum uxore, vel non optimè hæc haud dubie enim, gratius est Deo castum coniugium, virginitate multis estibus inquinata. Porro Paulus ueram virginem, & corpore & animo castam esse vult 1. Cor. 7.

Vnde sua sumant Mosci, de ijs quæ Christum sequebantur mulieribus, me latet. Id pro comperto habeo. fabulis eos duci. & quiduis absq; omni iudicio, quod per manus à maioribus acceperunt admittere. Si mulieres, non fuerunt virgines. Sola maria mulier vocatur, quia peperit: virgo, quia virum non cognouit. Qui primus, præter votum, de colèda omni tempore vite pietate, in baptismo factũ, aliud perpetuæ castitatis, in Ecclesiã induxit (q̄ quidã Basilio Græco tribuit) is hoc & extar p̄ceptũ Diuinũ fecit, nusq; enim cuiq; p̄cipitur virginitas, & laqueũ iniecit hominibus. seu verius ipsũ peccatũ. Quotusquisq; enim virorũ est, q̄ hac in simulata pietate, creatorẽ suũ cũ cogitatione, tum reipsa non multo pluries q̄ in matrimonio offendat? quod cum fit, quo is animo oculos ad Deum purissimum attollet? quanc id spe quod petit, se ab illo impetraturum sibi persuadebit? Seruari absq; eiusmodi promissis castitas potest, ac debet non vouent eam ministri Ecclesie fratrum Bohemorum: & tamen pleriq; omnes, in Bohemia & Morauia viuunt cœlibes Sanctissimè, at qui in Polonia sunt, ubi tuta & libera omnia. ij uxores ducunt. Non esse precipitanter vouendum, monet Solomon. At quæ precipitantia stultitiane maior, quàm vouere in pueritia, quod non possis præstare in adolescentia? & vouere id quod in Diuina, non in tua manu est, nisi quod tibi ad tempus, quasi quoddam privilegium, est concessum? Nota nobis sunt Mosci, de votis instituta, nota Samsonis, Nazareorum, matris Samuelis, Pauli aliorumq; vota, ac illa Rechabitis in Ieremia, data à Patre præcepta. Quibus tamen, neq; coniugium, generi humano necessarium, neq; vsus carniũ, corpori hominis conueniens, neq; vota paupertatis

Mosci fabulis ducuntur.

Ministri fratrum Bohemorum cœlibes.

De votis.

X 3

voluntaria continentur. Imò, dicam liberius, nihil planè de eiusmodi obligationibus, reperiri in vniuersis Biblijs. Ad quas tamen faciendas, simplex puerorum, puellarumq; etas, varijs technis inducitur. Sed videamus istius coactæ, & imprudenter iurate virginitatis fructus. Iohannes Peregrinus, in conuiualibus Sermonibus. Est inquit, apud Germanos Episcopus quidam, qui dixit in conuiuio, vno anno ad se delata vñdecim millia sacerdotum, palam concubinariorum. Nam tales singulis annis pendunt aliquid Episcopo. Et Sanctus Huldericus, Episcopus Augustensis, ad Nicolaum Papam, circiter Annum Dom. 860. Sunt aliqui, qui Sacerdotum Gregorium sue sectæ sumunt adiutorem. Quorum quidem temeritatem rideo, ignorantiam doleo. Ignorant enim, quod periculosum huius heresis decretum, à Sancto Gregorio factum, condigno pœnitentiæ fructu, postmodum ab eodem sit purgatum. quippe cum die quodam in viuarium suum propter pisces misisset, & allata inde plus quam sex millia infantum capita videret, intima mox ductus pœnitentiâ ingemuit: & factum à se de abstinentiâ decretum, tanta cœdis causam confessus, cōdigno illud, vt dixi pœnitentiæ fructu purgavit, suôq; decreto prorsus damnato. Apostolicum illud laudauit consilium, melius est nubere quàm vri. addens ex sua parte, melius est nubere, quam mortis occasionem præbere. cesset ergo Sanctitas tua cogere, quos tantum deberet admonere priuato, quod absit præcepto, tam veteri quàm nouo contrarius inueniaris testamento. Et plura huiusmodi in epistola, sæpe recusa, ac in catalogo testiũ veritatis à Flaccio Illyrico & à Westhemero, in conciliatione Scripturæ ac patrum posita. Bruschius in chronologia monasteriorum Germania, Anno 1050. Ea tempestate, inquit, Monachi sine exemplo maiorum, uxores ducebant in quos idcirco Gregorius 7. Pontifex excommunicationis fulmine animaduertit. Et Lucidus libro de emendatione temporum. Anno

Fructus
castitæ ca-
sitatis.

6000 in-
fantum
occisa.

Monachi
uxores du-
cebant.

Dom.

Dom. 1054. celebrato Florentia concilio, multi Episcopi propter Simoniam, & fornicationem damnati sunt. plura istiusmodi omitto. Sed quantum præstabat. permittere cuiusvis arbitrio, à Deo permissum coniugium, vt quibus legitima uxori iunctus liberos Deo, quàm in stupris Diabolo procrearet? verum vt in alijs rebus, ita etiam in hac, oportuit Antichristum Christo cōtraria statuere. Ille ipse Hiedebrandus. siue Gregorius 7. qui Antichristi Imperij, iudicio Episcoporum Bauaria, vt est ad cap. 8. dictum. fundamenta iecit & carnibus die Sabbati huius vestigi in consilio Romano, Anno 1074. interdixit annis 20. ab hoc consilio Florentino, sacerdotibus coniugium ademit. quemadmodum Abbas Trithemius in Anno 1073. Chronici Hirsaugiensis scriptum reliquit. Itidem Gotfridus Viterbiensis, qui Conrado, Friderico & huius filio Henrico 6. Imp. fuit ab epistolis. Gregorius, inquit, 7. Papa, ad clericorum incontinentiam reprimendam, connubia eorum à subdiacōnato & supra, per totum orbem Romanum, edito decretali, in æternum prohibuit. Hæc Panthei lib. 17. cap. Henricus 4. Trithemius hoc eum. magna pœna excommunicationis addita fecisse narrat. Id quod & antea fecerant Syricius, & Innocentius, vt est scriptum dist. 82. cap. quia. & 28. cap. decernimus. Nempe vt Prophecia Danielis de futuro eiusmodi Antichristo impleteretur cap. 11. Neq; inquit, Deum Patrum suorum, neq; mulierum voluptatem, neq; vllum omninò Deum curabit. quin sese supra omnia extollet. Apostolus ad tempus, coniuges precum ac ieiunij gratia secubare vult. Papa Apostolo sapientior, vsum cōnubij inter quosuis honesti, in perpetuum tollit. Christus nō nisi in cælo. post resurrectionem factam, eam esse hominum conditionem futuram ait, vt illis dare operam matrimonio non sit necesse dicat Antichristus, hoc fieri mandat in terris: nec feminarum, sed puerorum delectatur amoribus: nullos prorsus curat diuos seu Deos, Augustos Casares &

Sacerdoti-
bus ma-
trimonio
interdictis

X 4

Reges. Quod, si cui incredibile videtur, is Romam petat. Ita me a-
met Deus, nisi ibi Sodomam, nisi Aegyptum, nisi Babylonem vi-
derit. Sentiunt haec inuita virginitatis mala omnes hypocri-
ta. Qui tamen vri, aut victi ardore libidinis scortari. & pessimo
populi exemplo, cōcubinas atq; scorta domi alere, quàm in iucun-
dissimo coniugio, (quod tamen illis est sacramentum) viuere ma-
lunt. Vrget vota Moscus, quanto illi sapientius, qui non vrget.
Cautum est, inquit, ne voueatur cœlibatus, & vt à communionē
fidelium arceatur, qui propter Ecclesiasticos ordines, ab uxore sua
se separaret Dist. 31. cap. quoniam. & Cyprianus lib. 1. ep. 11. Si vir-
gines perseuerare nolunt, vel non possunt, postquàm decreuerant:
melius est vt nubāt, quàm vt in ignē delicijs suis cadant, certe nul-
lum fratribus, aut sororibus scādalum faciant. Idem suadet canon
ille Isidori, in Decreta relatus. Quæst. 4. cap. In malis. In malis pro-
missis rescinde fidem. in turpi voto, muta decretum, quod incautē
vouiisti, ne feceris: impia est promissio, quæ scelere adimpletur. Et
Cicero. 1. officiorum. Qui ad naturæ suæ, non vitiose genus, consi-
lium vitæ omne contulerit is constantiam teneat. Id enim maxi-
me decet, nisi forte se errasse intellexerit, in deligendo genere vitæ.
Quod, si acciderit, potest autem accidere, faciendæ morum institu-
torumq; mutatio est. Risum mihi mouent illa Baldi verba, in lege,
si tibi filius, digest. de adopt. Papam posse permittere Monacho du-
cendæ uxoris ad tempus potestati vt sobole procreata, confestim ad
monachismū reuertatur. Quid enim si iterū atq; iterū, prolis edēdæ
cupidine inflammetur? an toties id Papæ concessu faciet, quod
ducta semel uxore, semper facere potest? Insulsē Moscus vt
multa alia, vota castitatis verbis confirmat Petri Apostoli, quæ ab
illo de abnegata Christiana veritate prolata sunt. Addit idem cœ-
libatui quo multis è clero virginibusq; claustralibus, nullus maior
cruciatu imponi potuit, ab usu carniū abstinentiam. nempe ne
quem

Mala con-
silia mu-
tandæ.

quæ lateret etiam id Moscos, doctrinā dæmonum peruernisse. 1. Ti.
4. Spiritus disertè dicit, fore vt posterioribus temporibus, defici-
ant quidam à fide, spiritibus deceptoribus attendentes, ac doctri-
nis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, iniustam habē-
tium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium,
abstinere à cibis iubentium. Sic ad Colossenses scribens superstitio-
forum esse hæc verba dicit. Ne tetigeris ne gustaueris. Salubre qui-
dem est, mentiq; & corpori prodest, abstinere se interdum cibo ac
potione, saltem id ne fiat eo animo, quasi eodem tempore, vinum
parce bibere, carnes, oua, butyrum modicè edere nefas foret. Non
enim vsus rerum, quæ bonæ à Deo creatæ sunt, sed abusus culpatur.
Nec ideo vel bruta animalia continentius nobis viuunt, quod his
non vescantur: vel quidam homines, ab his rebus abhorrentes. Vt
enim Moscum ipsum multis sese ieiunijs affligentem, & tamen
aliquot uxorum, præter concubinas multo plures, thorum exper-
tum præteream: videamus quæ Matthias Micchouiensis, de
Wladislao Rege Polonia abstemio, & ieiuniorum obseruante, cui
tamen 4. uxores fuere, lib. 4. Chronicorum Polo. cap. 48. scribat.
Per singulas hebdomadas, diem veneris mira abstinentia, in pane
& aqua ieiunabat, homo semper sobrius, nec vinum nec siceram a-
liquando gustans, in orationibus & poplitum flexionibus prolixus.
Et sub finem cap. In Venerem, non permissam modò sed etiam pro-
hibitam procliuus. vltima Maij, Anno 1434. mortuus. Prussia se
Ita cap. 6. 4. de huius filio Casimiro, qui Prusiam Regno Polonia
adiēcit, Anno 1454. vita functus 1492. 7. Iunij. Polens. ad-
iunxit.
Fuit homo semper sobrius, aquam bibens, vinum siceram, ceruisi-
am, & pharmacum nunquam gustans. & odorem eorum execrans
atq; fystidens, in Venerem procliuus, balnea amans, mares sex.
quorum 4. Reges fuerunt, & fœminas septem procreauit. Similia
de ipsis Moscis scripsit Sabellicus lib. 3. cncudis 10. Gens vniuersa
Mosci sa-
laces,

Doctrina
Dæmonū.

Ieiunium

Rex VIIa.
Wladislaus la-
gello.

Prussia se
Polens. ad-
iunxit.

Mosci sa-
laces,

in venerem prona, ac bibacissima. fuerant vulgo. nec fraudi est cuiquam, ne sacerdotibus quidem.

Criminatur Moscus quosdam è nostris qui tum in familijs illustrium legatorum fuere, quòd se impudicè gesserint. fateor tales plerosq; esse eos, qui aulici vocatur. quorum ego, nolo esse patronus, qui Deum habet ob oculos, id non faciunt. Sed non sola est impudica Sarmatia, vidi similia flagitia, in alijs Europæ regionibus.

De monachis Non minus violèter idem Sacra testimonia flectit, ad comprobandam, vitam monasticam. Ita est scilicet Mosce, & Christus & Apostoli præceperunt, ut nos è conspectu hominum, in solitudines, reciperemus desertisq; caris pignoribus, ac ipsa repub. inertes, inutileq; Monachi fieremus. longe alia est horum verborum, qua citas sententia. Nūquam Christus sylvas petijt, ut in eis vitam beatam ageret: sed semper in conspectu hominum, cum ipsorum commodo versatus est. imo ne iunior quidem, fuisse occisus creditur. Scribit enim Iustinus Martyr in colloquio cum Triphone Iudæo, aratra ipsum, ceteraq; rustica opera fecisse atq; tractasse. Sequitur

Christus aratra faciebat. is Christum, quem nulla pericula, nulla voluptates, ab ipso auocāt. Diligit, qui omnes suas fortunas, minus eo facit. odit suos parentes, liberos uxorem, cum minus eodem amat: cumq; secus fieri non possit, deserit, dummodo Christum consequatur, regni cælestis fiat particeps, & membrum vera Ecclesia. Crucem portat, qui omnia aduersa, eius causa constanti animo perfert. bonis suis renunciat, qui necessitate cogente, omnia amittit, ut Christo bona conscientia, cum electis Dei fruatur. Quis hunc queso sapiens crucem ferre? quis Christum sequi? quis mundum deseruisse dicat, qui cucullo sumto, in loco ab omnibus negotijs remoto, & omnis generis delicijs affluentis sudore aliorum viuit? Christone is militat, propter regnum Dei se castrat, proximi commodis studet. & Monachus solitarius est, qui fœctam seueritatem præ se fert, libidini ubi potest,

potest, clam seruit simplicium hominum, in cœtu equalium annonomam deuorat? Ego sane puto, dicit Erasmus, cucullatum vitæ agere expertus, rem Christianam nihilo deterius habituram, si non essent tot cultuum ciborum ac titularum discrimina. præsertim cum monachismus propemodum eo prolapsus sit, ut si externa detrahas, ferè deteriores sint ceteris. bona verò pars monasteriorum, ad eò nullam habent religionis disciplinam, ut nusquam minus liceat, religiosam vitam agere. Hæc ille ad Io. Gacchum monachum epist. lib. 22 Deus hominem paradiso exturbauit, ut labore sudorem eliciente, victum sibi pararet. què rursum monachi repetunt, amœnissimis locis claustra sua condunt: at tamen non laborant, sed tanquam fuci, fructibus agrorum in ocio saginantur. Quid de talibus Historia Tripartita cap. 1. lib. 8? Monachi qui suis ipsi manibus, non laborant, violentis latronibus habendi sunt æquales.

Quid Apostolus? audimus quosdam versari inter vos. nihil operis facientes, à quibus vos subducite. 2. Thessal. 3. & eodem loco. *Monachi cibo indolent.* Qui non laborat non manducet. Et Ephe. 4. labore operando magnibus. quod bonum sit impertiri, cui opus fuerit. Item, nos nullius vestrum panem gratis comedimus: sed cum labore & ærumna, nocte dieq; operabamur, ne quem vestrum grauaremus, & ut nos vobis pro exemplari exhibeamus, ad nos imitandos. 2. Thess. 3. Apud nos, inquit. AEthiopes, presbyteri uxores habent, idemq; ac monachi, & omnes Ecclesia Ministri. suo labore viuunt. quippe Ecclesia nullas decimas, nec accipit. Habet tamè proventus, & agros, quos ipsi clerici & monachi fodiunt, habet & eleemosynas. hæc Zanga Episcopus AEthiops, in libro Damiani à Goes. Meritò hæc Indi faciunt. Nam ipsa natura docet, victum esse labore quarèdum. Nec satis est decere. Monachos Deum pro alijs orare. Etenim non bene orant: nec solum Deum: nec per solum eius filium sed Sanctos in auxilium vocant, & per merita illorum Deum com-

pellant. Ad hoc orant & alij, extra hunc ignauorum fucorum ordinem: & quidem gratis ac melius. Nam non solis monachis si modo monachis sed quibusuis hominibus, ut indifinēter precetur, iniunctum est. 1. Theß. Luc. 18. In Hibernia, scribit Io. Auentinus, Richardus insule eius Patriarches, aduersus mendicantem religionem librum edidit, eumq. Innocētio. 6. Pont. Max. dedicauit, ubi testimoniis sacrarij cælestis comprobatur, religionem mendicantem, velut cultorum falsorum Deorum propriam, aduersam esse veritati, & pietati Christianæ. Christumq. & eius comites, non solum non emendicasse stipem hostiatim, victumq. emendicando quasiuisse: sed ne cuiquam quidem vel Christianorum, licere sua sponte profiteri mendicitatem. Hæc lib. 7. Annalium Boiorum, claruit Anno 1366. Iohan. de Rupe scissi ordinis Minorum, ut Trithe-
Monachi medicantes
Proditio de interitu monachorum.
Monachorum ordinis excogitati.
 minus auctor est, qui multa prædixit breui futura, de Antichristo, generali conculcatione Cleri, & Monachorum mendicantium interitu, deq. toto orbe ad fidem Christianam reducendo: quorum dictorum bonam partem, post exortum Lutherum ipsi vidimus, nimirum quod Deus ferre diutius non potuerit, tantam hypocrisim Pharisaicam. Tot ordines Monachorum, præter Antonianos, Basilianos, Augustinianos, Benedictinos nigros, & Cluniacenses, post mille à Christo nato annos, Satana ad homines decipiendos vinculis soluto, à superstitiosis, & suauius delirantibus hominibus instituti sunt, & assensu Pontificum Romanorum approbati: clarum id est, vel ex unico Lucido monacho, libro de emendatione temporum, omnes enumerante, ex quibus confici ingens exercitus, contra Turcas posset. Peucerus verò, in Chronico Carionis aucto, non sectas, sed dogmata monachorum hisce verbis recenset. Anno 1218. natae sunt hoc seculo in Ecclesia, plures ac diuersæ monachorum familie, veræ pietatis, doctrinæ Christianæ, & disciplinarum, literarumq. artium pestes publicæ: cum animos hominū iam teneret, pro-

profunda superstitio, & Pontificum tyrannis inualuisset. Finxerunt homines iustos esse coram Deo, non fide gratis propter mediatorem Christum, sed propter opera. Statuerunt hominem, Legi Dei satisfacere: de perfectione absurda commenti sunt, vitæ monasticæ genus, institutum esse prædicarunt, ad promerendam remissionem peccatorum, & finxerunt esse statum perfectionis plura eiusmodi alia refert cognitu necessaria. Nec diuersa ab his narrant ij, qui hypocrisi offensi, lustra illorum deserunt, nec quoniam Papparum creaturae sunt atque satellites, cernimus, ut omnia sedis Romanæ, (sit honos auribus) stercora, pulchris condiant verbis, ac condita pro rebus sacrosanctis plebi venditent. Qui quidem tam longe à priscis Monachis Aegyptiis atq. Syrijs, Paulo, Antonio (quem satirum hominem vidisse, Hieronymus in vita Pauli testis est) Hilarione, Macario, Mose, Arsenio, pane sicco radicibus, aqua, leguminibus, in speluncis & montibus, seu ieiuniam idololatrarum declinando viuere solitis, sanctitate recesserunt: quantum verum abest à falso, fucus a re ipsa, illud seculum ab hoc nostro, reuera enim mundo, verbis tantum, non factis renuntiarunt, nomine spiritui, operibus corpori vacant. Nulla re alia melius meriti de re pub. Christiana, quam quod nobis Lutherum producerunt virum certè incomparabilem. Quicquid contra dicant ceteri monachi, rana ille Apocaliptica, ex ritu bestia egressa, falsis miraculis insignes bellorū Euangelicis inferendorū faces, atq. noui Testamenti Pharisei, & hypocrita, horū ille pessimus, Bertholdus Schwart, Franciscanus magiæ & metallariæ peritus, qui anno pacis in mundum illata 1380. Colonia bombardas excogitauit, quo tormento verè Diabolico, innumerabiles homines, intra hęc ducentos annos perierūt. Hos inter, primas nūc tenent, cornuti Iesuitæ, qui auctore Loyola Hispano milite, Anno salutis hominum 1537. Roma exorti, numero eorum, ita augescente, ut mala ciuō crescunt

Hæreses monachorum.

Veteres monachi.

Monachus bombardaria inuentor

desuita. herba, primùm à Paulo 3. Papa, Anno 1540. deinde à Iulio itidem 3. tum à Paulo & Pio 4. postremò, ab ipso Concilio Tridentino approbati sunt. Ut igitur referant gratiam, cadentem Babylonem Romanam, magno nisu sustinent, fœditatem scorti eius, erudita hypocrisis tegunt. Maiestatem Pontificum coronatorum, quos non vidit prisca Christianorum etas, furioso ardore tuentur. Sinceritatem doctrinæ Evangelicæ, sophisticis argutijs obscurant. Euangelicos vitia, Pontificiorum detegentes, incredibili odio persequuntur. animos auditorum, tendiculas ipsorum ignorantium. quo volunt impellunt terras & maria. superstitiones atq; orrores, simul cum Euangelio seminaturi peragrunt. demisso vultu fluxa veste, longis precationibus, crebris ieiunijs. simulata sanctitate imperitos decipiunt. ut Lutherianos euertant, principum animis, callidè se insinuant malum bonum, bonum malum vocant, vel paullulum irritati leonibus iracundiores, lesi, ultra modum nocentiores. callidi in celandis suis vitijs, ingeniosi, in pelliciendis adf. hominibus. quorum numerus, in collegijs centum quadraginta & quatuor, toto orbe terrarum sparsis. quing; millia virum iam superat, breui tantus futurus nisi Christus suo aduētū falsos Prophetas perdat, ut sint facile cuiung; voluerint nocituri. At ne in fine quidem Moscus, oracula Diuina, rei aptè accomodat. Quis enim animaduertit, vltima illa Marci seu illa alia Luca & Matthæi verba, nihil prorsus ad monachos, nisi quis hos solos, Christianos esse putet, pertinere? Erant fateor illo tempore Apostolico, Philone

*Prifici
Eremita.*

Iudæo teste, quidam eremite Christiani in AEGypto. sanctimonia celeberrimi, quos si quis cū monachis, qui hodie sunt, nihil minus quàm monachi comparet. noctem cum die comparet. Singuli inq; habent Sacras adiculas, quæ femmea vocant, siue monasteria. ubi solitarij sanctæ vitæ dant operam, temperantiæ tanquam fundamento in anima iactò, virtutes cæteras superstruunt, nec cibum

nec

nec potum quisquam sumit, ante solis occasum quòd sapientiæ studium luci conuenire iudicent, tenebris verò, curam corporis. nonnulli ex his vix tertio quoq; die famem sentiunt, attenti magis ad disciplinarum scientiam. nec desunt, qui prælautè accepto epulo sapientiæ, vix sexto die degustant cibum, in cibatu vtuntur pane simplici, sal vicem supplet obsonij: delicatioribus hyssopum pro condimento adijciunt, aquam bibunt, carnibus & vino penitus abstinent. Plura Philo, libro de vita contemplatiua. Item Robertus Gagninus in Ludo Pronico crasso Gallorum Rege Bernardus. inquit, Clarenallis primus abbas, Olerum loco. fagi frondes desumebat, & pane hordeaceo admixto, milio & vitia vtiebatur. talis diu fuit religiosi hominibus viuendi austeritas & parsimonia. Sed ubi possessionibus aucti, prouentibus ditati sunt apud successores illorum, virtus & Dei pietas elæquit. Ita in luxum parsimonia in superfluas opes paupertas, in fastum humilitas, in lasciuiam continentia confusionem omnis ferè ordo nunc versus, parui habetur. Et Polydorus cap. 1. lib. 7. de initijs vitæ monasticæ. Id temporis, huiusce vitæ genus simplex ac liberum erat. Vtpote istis omnibus ceremonijs minimè obstrictum, quas hodie monachi obseruât, vestitum honestum pro arbitrato suo quisq; sumebat. Item nullum votorum vinculum. Ita vt integrum cuiq; foret manere aut proficisci, quo terrarum vellet. Vel si quem eiusmodi sui instituti pœnituisset, etiam potestas esset ad pristinam redeundi vitam: non absq; tamen inconstantia nota. Petebât autem loca, plurimum deserta. I nunc Mosce, & nostri seculi tam monachos quàm monachas, aut in medijs commercijs hominū, aut ruri, sed regie viuunt. s atq; degentes, illis antiquis equiparato, tuos tuosq; ad quas tot uxores tuas, quæ leui de causâ displicent detrudis, non bene noui. minus tamen illis esse deliciarum quam nostris Europæis audio. At verò, quid dura atq; austerâ iuuat vitâ si ei tantum, vt Christo

*Moscos
sa-
as Exores
detrudis
in mona-
steria.*

I 4

vite iustitię tuę, non omnia tribuas? si iudaico animo, è cibo potu, vestitu, alijsq; rebus ab homine extogitatis iustitię persuasionē, & perfectiōnis opiniōnem induas? siq; tibi aliquod supercilium, ad q̄ proclives natura sumus, propter continentiam, & diuturna ieiunia arroges? melior est in conspectu Dei, demissi animi publicanus, superbo Pharisęo, sibi placenti, ac iustitię innitenti suę.

Coronidis loco, fert idem sententiã iniquissimã, de tali ministro Christi, cui num pietate, rerumq; Diuinarum vera scientia, par tum quis fuerit in Mosconia, valde dubito: eo magis dolendã, quod schismaticus si Dijs placet de heretico. Nihil facilius Moscę quã heresis crimen alicui impingere. & id bonis doctisq; probare per difficile. Hereticus olim is erat, quemadmodum in prefatione

Quis hodie
hereticus.

docui, qui dissentiebat ab Euangelijs. 12. capitibus Catholice religionis, & 4. primis OEcumenicis concilijs: nunc is est, qui hac omnia concedens, ab his disidet hominibus, qui de uotis, imaginibus, ieiunijs, cibis, igne purgatorio, missa expiatoria, indulgētijs, mortuis inuocandis summo vnus hominis in omni Ecclesia principatu, septem Sacramentis, deq; rebus alijs, vt noua ita falsa dogmata inuexerunt in Ecclesiam. Pręterea qui ait disciplinã ecclesiasticã, multum à sinceritate Euāgelica prolapsã esse, populum Dei multis modis grauatũ, conscientias hominum varijs tricis illaqueatas, Pharisęos denuo exortos, Antichristum patefactũ, mũdum per astutum Satanã, in varios errores inductũ. Sed minime mirandum est, istum Christianorum Aristarchum, ita cen-

Christiana
religio, ha-
resis appel-
latur.

suiffe. Iam diu enim doctrina Christiana, heresis esse, cecis malisq; visa est. Vellemus ex te Paule audire quę sentias. Nã de heresi ista: notum est nobis, ubiq; ei contradici. Acto. 28. Et ipsemet Paulus cap. 24. Hoc verò tibi p̄feso confiteor, me secundum viam illã, quã heresim dicunt, ita seruire Patrio Deo, vt qui credant omnibus quę in Lege, & in Prophetis scripta sunt. Idem nos Mosco

respon-

respondemus, veri conscientia freti. Breui, vt speramus tempore, diuersã ab hac sententiã, ex ore omnium nostrum agnothetã audituri. Longe enim alia sunt Dei, alia hominum iudicia. Aliter ipsa veritas de vero, aliter mendax homo pronũtiat. Dicitur ibi, synagogis malorum eiectis, venite benedicti Patris mei, possidete regnum. Proinde has improborum diras, nauci facimus. Adeo peruersa hominum de veritate, nobisq; eius assertoribus iudicia, parui ducimus. erroribus cęcorũ Catholicis, orthodoxi minime mouemur. multitudine perperã credentium, Christi Regnum non metimur. Propter tot aduersa, quibus nos diu Caini Progenies affligit, quę vera sunt dicere, scribere religionē mirè labefactatã, pristina dignitati restituere, Deo propitio ac rei huius auctore, nunquam intermitteremus. Tu verò ò homo, ne ignores velim, reddendam tibi esse aliquando, Christo iudici orbis terrarum, vt omnis gestorũ, quę seria non est secuta pœnitentiã: ita huius ipsius veritatis à Rohita ministro, ad vos dono Dei missõ indicatã, sed abs te cleroq; tuo, ingrato animo acceptã rationem. Cuius viri, de Ecclesia Christi puriore, præclarè meriti, quod pro meo modulo, eo studio tueor innocentiam, heresis crimine immeritò aspersã, dari mihi veniam, si id peccatum est oro. Etenim non solum iusti, sed etiam misericordis est, proximum ab iniuria defendere. Nolo inquit, Hieronymus, in suspiciōne hereseos, quenquam esse patientem, ne apud eos qui ignorant innocentiam eius, dissimulatio conscientia iudicetur si taceat. Hac ad Pammachium aduersus errores Iohannis Hierosolymitanorum Episcopi. Habes candidè lector pauca de Mosconitica, & vt vocant Lutheriana theologia, in v. trag. perscribenda, absq; omni cuiusquam, vt opinor iniuria, bona conscientia vsus, dedi operam, vt Moscos, si quando hæc legent, meliora docerem: & causę nostrę non malę, apud iniquos iudices, pro virili patrocinarer.

Z

RELIGIO MOSCOVITARVM.
IOHANNIS FABRI, AD FERDI-
nandum Regem Romanorum cui
à confessionibus erat.

Moscouita fidem Christianam sequuntur, quam à Sancto Andrea Apostolo fratre Simonis Petri, primum eis predicatam affirmant. Ea quoque, quae sub Constantino Magno à CCC XVIII Eiscopis, in Nicea urbe Bithynia primo Niceno Consilio conclusa, ac à Basilio Magno & Sancto Chrysostomo tradita & predicata fuerunt, tam Sancta, tam firma, tam sincera esse credunt, ut ab illis haecenus nunquam licuerit transuerso digito (ut aiunt) recedere cuiquam, sicut neque ab Euangelio Christi. Ea quoque modestia est eorum, ut quae à Sanctis Patribus in suis consilijs, semel sunt decisa, nunquam audeat quisquam suae professionis, in dubium de nouo vocare. Verum si qua vel fidei difficultas, vel ritus religionis inciderit, uniuersa ad Archiepiscopum ac reliquos Eiscopos, per ipsorum tantum spiritum desinenda refertur: neque quicquam inconstanti vulgo & inconcordi relinquitur. Sacerdotis enim labia custodiunt Legem Dei, & Lex ex ore eius requirenda erit. Habent aut Archiepiscopum qui in urbe Moscouia in eo loco ubi sedem Imperator habet Cathedram Archiepiscopalem obtinet. Sunt & Eiscopi quamplures in Nouigradia, vnus, in qua & Isidorus exiitit, sub Eugenio Pontifice Rom. Cardinalis, teste Raphaelo Volaterrano

terrano. In Rosciua alius, alius in Sustali, alius in Otiferi, alius in Smolne, alius in Resani, Colmum, Volut, & Frotini praesciuntur Eiscopi, qui & suas habent Dioceses. Hi quidem omnes Eiscopi, Archiepiscopum velut supremum agnoscunt. Archiepiscopus autem ille, antequam Patriarcha Constantinopolitanus à Machometica tyrannide suppressus esset, semper hunc Patriarcham ut superiorem recognouit. Huius tamen Romanum Pontificem, veluti Petri successore praecessisse semper ac merito fatentur. Neque hodie huius rei immemor Ruthenorum Imperator, adhuc pietatis eiusmodi diligens custos: quot annis enim Constantinopolitano Patriarcha in hanc usque horam quo viuere & Aegyptiaca seruitutis finem aqua mente expectare possit elemosynam mittere consuevit. Apud Moscouitas calex & sanctio est, ut presbyteros & omnes quotquot clerici sunt soli ordinent Eiscopi. Neque ulli presbytero unquam quenquam confirmare licet. Hoc enim muneris Eiscopo soli incumbere asserunt, ut posteaquam tinctus aqua, adultus fiat, per impositionem manuum Eiscopi & signaculum crucis, adeptae fidei testimonium reddat, firmeturque per unctionem quae in fronte fieri solet. Idem in Cena Domini chrisma & oleum celebrant, atque conficiunt. Cuius dein usus sit in Baptizando, confirmando, vngendo infirmos. Soli sunt qui instituunt & destituunt presbyteros. Neque unquam licet laicis in ipsos animaduertere, recte ob oculos habentes Pauli doctrinam ad Timotheum qua dicit. Accusationem aduersus presbyterum ne admiseris, nisi sub duobus aut tribus testibus. Ita nec se unquam Imperator ipse de penis clericorum ingerit. hoc Eiscopalis tantum animaduersionis constanter affirmant & predicant ut eos arguat & castiget quos sibi subditos Euangelicus ordo, ac in sortem Domini vocatio fecerit. Habent & Eiscopi suos vicarios & officiales, quemadmodum & nostri qui iurisdictionem in subditos exercet, & iusticiam in rebus Ecclesia-

Quod accidit 1453.

sticis administrant. Decimis quemadmodum à Deo decretum est quoque viuunt Episcopi: dominij vtuntur iure concessis. villas ac castra possident. Reliqua verò sacerdotum turba, aliquibus decimis, oblationibus, & alijs quamplurimis tam viuorum quàm mortuorum aluntur. Pro ijs enim beneficia habent fundata, quorum patroni sunt tam spirituales quam laici. Seueriori tamen cura hic agitur, quàm soleat interdum nobiscum, negligētius scilicet. Nemi- ni enim facile aliquod munus Ecclesiasticum commendatur, neque confertur beneficium, nisi prius huic ipse satisfacere posse compro- betur, per eius rei tamē peritos velut Episcopos aut vicarios. Sunt Episcopis sua familie, tum nobilibus tum alijs constituta. Hi certē sunt Episcopi, per quos statim caditque vniuersa Ruthenorum reli- gio. Diuina saepe, quum cum Imperatore conueniunt peragere so- lent. Pro insignibus huius muneris, baculis vtuntur & mitris. Pe- rinde atque nostri solent Episcopi. Ea verò abstinentia est, qua nun- quam satis laudari poterit, insignis admodum & magna, tum Ar-chiepiscopi tum reliquorum Episcoporum, cibi atque potus, nec mi- nor ferè quam monachis eius regionis, quibus ipsa solet esse refer- tissima, qui quidem ea lege obstricti sunt abstinentie, vt nunquam in perpetuum carnibus vesci liceat. Non procul ab vrbe Mosco- uia monasterium est amplissimum, in quo trecenti fratres, perpe- tuò ferè sub regula magni Basilij degunt. in quo etiam sepulchrum sancti Sergij abbatis, quod ab exteris è longissimis etiam agris fre- quentatur. Multis enim miraculis celebre factum est, Christiano- rum admiratione non parum dignis. E quibus vel vnicum in me- dium prolatum sufficet, omnium illustrissimum, quod paucos an- te annos illic contigit, duobus cecis quidem visus donatus est. Cum enim abbas ille viueret, tanta vite sanctitate extitit, vt facile si- bi persuaserint, atque credant iam multa ipsum precibus suis apud Deum posse efficere atque consequi mortalibus. Ideoque monumen- tum

tum eius, crebro mira cum deuotione accedunt honorantque. Vni- uersi enim tum monachi tum virgines Vestales, quotquot sunt in monasterijs, vnica regula vnique habitui obnoxij, nigro scilicet, vsque ad eò religiose viuunt, vt nò mirentur solum, verum etiam summo honore eos prosequantur. Neque ipsis tam vilis ratio voti habetur velut hodie nobiscum. Verum cum quis ingressus fuerit monasterium, nūquam in perpetuum quoquo modo, quauē indul- gentia ei licebit exire, aut aliquo votum irritum facere. Vota verò tria sunt quae exhibēt ceu nostri. obedientiae scilicet. paupertatis, & castitatis. Quae si quis pratergressus, è monasterio qui prosiliit de- prehenditur, perpetuo carcere in pœnam tanti sceleris clauditur. Tanta est votorum sanctitas. Vt etiam quamuis multa apud Ru- thenos Archiepiscopi & Episcoporum authoritas sit. in his tamen illis minimè quicquam concessum est. Quod vouendum & reddend- um Domino, vtriusque testamenti scriptura edoceat, imò ipsa veritas requirat. Castitatis itaque adeò ratio haberi solet, vt nun- quam monachis uxores ducere, neque monialibus nubere liceat. Ita enim à Paulo & tota Ecclesia prohibentur. Is autem qui virgi- nem bona fama duxit in sacerdotem ordinatur in monachum ta- men nunquam recipitur. Episcopus autē vel Sacerdos, posteaquam caelebs in sortem Domini vocatus atque conscriptus fuerit, coniu- gio non copulatur, sed perpetua castitati adstringitur. Quod si quis concubinatus crimen admisserit (quod tamen apud Ruthenos vi- tium est rarissimum acerrima pœna ab Episcopo affligitur, suoque beneficio priuatur. Cumque vxor semel mortua fuerit quam primo duxit, in perpetuum quoque aliam in uxorem nunquam ducit. Non bigamum namque, at vnius uxoris virum Episcopum instituit Pau- lus. Et quod pietati colloquonium adferre videtur deuotionis spiri- tum augere vt cum Sacerdos Diuina celebraturus est, in coniugio constitutus, maximeque in Missa celebranda obseruari solet, mini-

mè fas esse putant precedenti nocte, cum uxore dormire: periculum enim illic esse verentur, si non cum peccato id fiat. Idèd quoque pro pleniori reuerentia nocte sequenti ab uxoribus quoq; abstinent. Ea est in his quidem tanti corporis & sanguinis mysterij reuerentia, is cultus, hæc spiritus persuasio. Videant igitur nunc nostri quam pollutis manibus hoc sacrosanctum mysterium, pignus omnis redemptionis nostræ tractare soleant. Moueret optatim vel unicum Dauidis exemplum, qui cum extremo iam ferè ieiunio laboraret, non tamen propositionis panes ab Abimelech obtinisset, nisi ipse & serui eius ab heri & nudius tertius ab uxoribus aut alijs mundi fuissent. Cur igitur nõ mundicie ille quoq; studeret magis, q̄ vasa Domini, in nõ ipsum Dominũ administraturus est & manibus contrectaturus? Est & aliud officium sacerdotum præcipuum, vt Evangelium Christi populo annuncient, salutem scilicet & pacem: id quod fieri consuevit ubiq; omnibus diebus dominicis, festis quoq; diuæ virginis Mariæ. Apostolorum item & quorundam Cõfessorum martyrumq;. Verbum autem Domini pari deuotione & predicatur & auditur. Magna quoq; est illis reuerentia virginis Mariæ, crebris quidè orationibus, veluti Christi mater pro intercessionem apud Filiũ rogatur. Verè enim ea putatur, cum Theotocõs sit, quæ pro nobis in terris plurima possit à Filio consequi. Festa itaq; eius Annuntiationis, Purificationis, Natiuitatis, Assumptionis, & quot quot denique inciderit, ieiunijs iudicij, orationibus, missis, tum lectis, tum decantatis celebrare, pro communi ritu Ecclesiæ solent Græcorum: quemadmodum & toto anni spatio, excepto quadragesimali tempore, quando S. Georgij missam theologice celebrare consueuerunt. Est autem utraq; missa ter prolixior, quàm sit ea quæ apud Latinos communis habetur. Deuotis quidem mentibus, accedunt, illam populi audituri, tanquam participes futuri eius. Solet autem hoc differre illorum

Missæ

Missæ nostræ, quod Moscouitæ in pane fermentato, Græcorum more conficiunt. Calici item tantum aqua quantum vini rubei miscent: quam aquam & calidam esse volunt, quod ex latere Domini non sine mysterio magno, profluxerit sanguis & aqua, quam calidam fuisse credere fas est: alioqui enim miraculum vix censeferi possit. Hocq; Sacramentum corporis & sanguinis à solo Sacerdote consecratur, qui veluti nostri ferè, stola alba indutus, tota mente ad Deum eleuata, id efficere conatur mysterium, quod pro sufficienti pignore omnium promissionum suarum Christus, in vltima Cæna reliquit, quemadmodum vniuersus orbis fatetur. Epistolam item & Evangelium aque in Missis habent. At lecto Evangelio, non mox Nicenum illud Symbolum, sed post angelicum cantum, qui Sanctus appellatur. Primum fides Nicena decantari solet, cūq; dominicæ orationis finis factus fuerit, mox antiphona de Beata virgine Maria sequitur. Consecratio itaq; aque ab ipsis verbis fit à Christo probatis, quibus & eam vim concessam credunt, vt prolatis ipsis à Sacerdote, mox creatura creatori suo cedat, illudque quasi necessarium esse. Dum verò sic conficitur, ecce panis in stæ magnitudinis hordeaceus apponitur, in cuius medio hostia est, cui crucifixi forma, perinde, vt apud nos, impressa cernitur, quàm vi benedictionis in corpus Christi conuersam, Sacerdos sibi sumit & manducat, reliquum verò panis per frustra diuisum petentibus distribuit: quem singuli non vt corpus Christi, sed veluti benedictum aliquem, & quodammodo sanctum panem, cum summa deuotione suscipiunt. Solent itaq; has Missas celebrare de Trinitate, & beata virgine, deq; alijs Sanctis. Et quoniam illis puoculdubio Purgatorij opinio est, assidue pro defunctis orat, Missis subueniunt. In qua quidem re tanta illorum est religio, vt pleriq; bina pro mortuis anniuersaria, vt vocant, agant. Alterum, qui fatalis quo mortuus est die agitur. Alterũ autem, quo ab Ecclesiâ institutum,

sancti illius, cuius nomen habuit proprium festum celebratur. Ad hæc fiunt frequentes oblationes & elemosyna Christianorum. Hoc quicquid est rituum & potissimum Missarum, omne quidem ex institutione primæ & Ecclesie esse affirmat, uti tradunt etiam Chrysostomus, Basilii Magni, ac Gregorius theologus. Hæc igitur sint breuius dicta quam vel par sit huic mysterio: Eucharistia quidem Sacramentum quantum ipsis in usu est, populo administrari solet, tempore quo Christus ipse instituit: & dein sequuta Ecclesia, paschali scilicet, alia tamen serie forsitan quam Romana Ecclesia faciat atque decreuerit. Baptismum pro Sacramento primo, adeoque præcipuo ducunt. Quapropter hoc si quisquam neglexerit deriseritque, mortis pena affligitur Baptistam itaque pueros, In nomine Patris Filij & Spiritus Sancti. Huic muneri fungendo quæcumque necessitas incidit, nemo hominum sufficere putatur nisi sacerdos extiterit. Prius verò quam Baptismus administratur, orationes fiunt frequentes ac deuote, à sacerdote, à parentibus, à patrinis, à proximis, ab amicis, & quicumque denique adsunt, quo Deus Opt. Max. sese è cælo per plenitudinem gratiæ suæ puero, per uniuersum vitæ suæ curriculum assistere dignetur. Quibus certè precibus ad Deum fuis, in Ecclesia, ad quod peragendum illic Baptisterium ordinatum est, aut tempore brumali molestiam frigoris fugientes, in loco secretiori puer baptizari solet. In cuius rei testimonium adhibentur patrinis, pro more etiam nostro quibus ex pollicitis incumbit, ut huius Baptistini memores esse velint, ut puerum olim, cum atas patitur aut expostularit, in fide erudire non negligant, ut Deum pro tanta gratia laudent, ac orent, ut donum hoc Diuinissimum fidei datum, in dies augere dignetur. Prælectis itaque orationibus, atque etiam exorcismis, cum puer fortioribus naturæ viribus apparet, ter totus immergitur, alioquin aqua tingitur, raro tamen, conspersio enim minus sufficiens indicatur. Oleo & chrismate interim quoque appo-

sit is

sit is fronti & scapulis. Sal verò quod à nostris adhibetur, & lutum ex Saliua, & puluere, non admodum receptum est Moscouitis, abrenuntiationem verò trinam fidei quoque confessionem trinam in usu retinent. Interrogati dein per nos quæntum ipsi Circumcisioni tribuerint, num & ipsi in usu haberent. Procul quidem ab eis abesse responderunt, ut vel scintillam veteris & aboliti Iudaismi obseruent, imò in detestationem illius nec quisquam Iudeorum per uniuersum Ruthenorum Imperium admittitur, etiam si multis millibus aureorum hoc consequi præsumeret. Cum verò iam adultus est puer, & perfectam ætatem cõsequutus, ita ut sua fidei Christianæ testimonia reddere potest, ad Episcopum ducitur, ut confirmationis huiusmodi fidei Sacramentum recipiat, quod & Chrismate in fronte per signum crucis confertur. Administratio verò huiusmodi Sacramenti, nulli concessa nisi Episcopis: quo cõiectura re licet atque argumèti loco haberi, quandoquidem omnem religionem suam per manus traditam habet ab Apostolis, impositionem illam manuum vel in confirmatione, vel in ordine sacro, soli Episcopo traditam esse, sicque hætenus monumenta omnia tenuerunt, atque perpetua obseruatione custoditum est. De matrimonio si qua dicenda sunt: hoc certum esse affirmarunt, consanguinitatis simul atque affinitatis, multum cura ac sollicitudinis esse ipsis, neque unquam facile negligi, adeo quoque, ut nec unquam in quarto gradu reperitus sit, qui cõtraxerit, neque indultum, verum perpetuo illicitum. Hoc enim à sanctis patribus sancitum semel, nunquam irritum facere conatur. Et quæ plus est, illud quicquid est cognationis quod in Baptismate, & cõfirmatione contrahunt patrinis, in uniuersum aque obseruare solent atque Ecclesia Romana decretis cautum est. Quod si in his discernendis concertatio oborta fuerit, lis omnis Episcoporum arbitrio dirimitur, ita tamen, ut nequaquam indulgentia causam leniorem fecerint, quo nulla fraus fiat omnino constitutionibus. Adulterij abomi-

Aa

natio fortassis maior illis quam nobis existit. Illud enim summa execratione detestari & persequi solent. Lex est etiam firma, ut quamdiu vir vixerit, simul alteri nubere uxor non possit. At hoc defuncto primum etiam Lege liberatur, alioquin indiuidua consuetudine uita cum marito commorandum est. Sacri ordines quoque apud ipsos suis quibusdam obsecrationibus & caeremonijs Sacerdotibus conferuntur. Neque illis clauium potestas tradita creditur, nisi ad imitationem Christi in aures illorum dicatur, Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Huiusmodi certe Euangelij forma à Christo nobis prescripta, omni huic qui ab Episcopo vocatus, ordinatusque in Presbyterum fuerit, authoritas tribuitur, qua vel à peccatis soluere, vel ijs ipsis obnoxios sinere potest. Sacerdotali enim hoc ministerio, Moscovitæ ad penitentiam utuntur. Quisquis namque ad prouectiorem aetatem, atque eam uenerit, quæ ingenij sui uiribus uti potest, ac discernere inter bonum & malum, rectum & prauum, lepram & non lepram, per contritionem sese peccasse agnouerit, rectè spiritus contribulati sacrificium reddens, mox ad pedes Sacerdotis procidit, & in aurem illi, ut qui sedem Dei teneat, scelera omnia admissa sigillatim, quantum memoria recolligere potest, ex ordine cum planctu aut gemitu declarat, à quo postea beneficium oblationis, tanquam Christi vicario accipit. Huic rei conficienda, tempus quoque habent constitutum: quotannis enim Pascha festo pro ecclesiastica ordinatione facere coguntur, plerique tamen deuotiores, ad celebriores festiuitates exomologesin auricularem facere non negligunt. Id si quis constituto tempore Paschatis neglexerit, Anathema esse solet omnibus, abominaturque, ipse ab omnium conuersatione, adeoque ab Ecclesie ingressu coercetur. Confessus itaque, quod digne particeps fieri possit tanti mysterij corporis & sanguinis Domini, prius per aliquot dies corpus affligat oportet, & in seruitutem usque redi-

Prepara-
tio ad sa-
cramentum
maxim.

gat carnem suam, reliquosque penitentiae fructus dignos in testimonium afflictæ conscientiae peragat. Proin ieiunium illud quadragesimale, à Christo & Apostolis nobis institutum prorsus affirmant, quo quidem tempore, quoniam omnium procreatum, Veneri commodissimum est, atque pruritus acerbissimos, animantium cunctorum non est, quod plus prouocet, opus est summè ut veteris illius Adæ insultus, per domemus carnis abstinentia, qua certè abstinentia, apud hos quidem septem hebdomadis summa diligentia perficitur, adeò ut hoc tempore in perpetuum nulli suorum hominum carnibus, ouis, caseo, & butyro vesci liceat. Præter hoc etiam à decima die Nouembris, ad festum usque Natiuitatis saluatoris nostri Iesu Christi, ieiunant, habent & alias hebdomadas continuas, quibus ieiunant, ut in Iunio ad festum Petri & Pauli. Aliquot item Hebdomadas in Augusto ad festum Assumptionis Mariae, tum diem Veneris per uiuersum annum, quidam & Mercurij. Votum proin fecerant octo ex peregrinis illis, qui cum sua Serenitate fuerunt, ut singulis hebdomadis tres dies ab esu carniū abstinerent, Lune scilicet, Mercurij & Veneris, id quod Diuina gratia hætenus obseruatum aiebat interpres. Tanta est autem illis harum constitutionum obseruatiua ut quocumque ieiunio piaculum esset, aliquem carnibus vesci aut ouis. Narrabant interim quoque, ex suis inueniri, qui cum ieiunia persoluunt, nihil quod unquam visum sit uita fungi, neque pisces ipsos ederent. Inueniri & alios qui ieiunio statutis diebus, neque uinum, neque quicquam aliud potuū bibant. Quare audita ita moti, ut mente, *εὐνοίας* correpti, destituti uideremur, quod admodum iniqua esse nostrorum Christianorum cum illis, in rebus istis Christi religionem cõcernentibus comparationem apparebat. Nec magis unquam quicquam animis nostris tenacius inhaesit, quod nos qui nobis ipsis multum persuademus de arbore fidei nostra, fructu quidem deteriores illis

esse contingat. Tuentur & alios pœnitentiæ gradus, quibus Deum nobis reconciliari credunt. Ex quibus & potissimus est Oratio, in qua frequentanda non facile similes reperiri censeo. Omni namque diluculo cuncti eorum, toto corpore in pulverem ipsum prostrati, prolixas orationes, & quotidianas ad Deum fundunt, & ferè absque omni temporis intercapedine orant precibus. Quarum primum locum obtinet oratio dominica, dein cum Archangelo Gabriele, diua virgo salutat. Dicunt & fidei professionem symbolo, quod Apostolorum esse à veteribus persuasi sumus: & nullus eorum est, qui non singulis diebus litaniam persolvat. Qui verò ditiores sunt, è quorum facultatibus est magnos pro ijs sumptus posse facere Ruthenicis literis imbuti, libros orationū sibi comparant, earum solum tum quæ ab Ecclesia receptæ sunt, cuiusmodi apud O-

*Culius i.
maginum.*

ratores vidimus. Imaginum verò non tam levis cura, aut contemptus apud ipsos viget, veluti apud nos his factionibus huius seculi increbruit, præter omnem pietatem: verum ut monumenta, quò nec unquam immemores beneficiorum Dei fieri contingat, præ oculis habent. Frequentes cõveniunt in Ecclesiis quas & ipsi magnis sumptibus extruunt, Orationis domos ex Euangelio vocitantes, quasq; imaginibus varijs Crucifixi, diuæ virginis, Apostolorum, & aliorum quorundam ornant, id quod licere sibi ex moribus vetustissimorum Christianorum prædicant. Neque tam facile ipsos mouet, quod apud Græcos Constantinopoli ante septingentos annos extiterunt, qui imagines idololatriæ conuenire docuerunt, neque fas esse, ut cum verè Christianis reperiantur. Qui certè secunda dein Nicæna synodo damnati fuerunt, quotquot pertinaci animo hanc sententiam sunt tutati. Neq; est ut vel unū aut alterum, qui his ut monumētis utitur, adorare, facile reperiri queas. Quoniam nemo est qui vel ignoret à lege prohibitum esse ne venremur lapides. E contra etiam nullibi scripturæ locus est, quo non uti li-

ceat

ceat ijs monumētis, q. vetet. Imò & in cõuijs illi ob oculos ponere consueverunt monumenta huiusmodi, ut in perpetuum animo obuersentur, quæ præstitit nobis Deus, atq; facilius recordentur vniuersæ vitæ nostræ exempli, Christi. At quod è cæremonijs est, communem habent nobiscum vsum, in sacris candelarum. quoniam cera opulentissimi sunt, frugibus verò terræ, & ijs omnibus, quæ ex substantia sunt alicuius, venerandum ducunt Deum, quæ candelæ tunc potissimum accenduntur, quando totius redemptionis nostræ mysterium corporis & sanguinis Domini, Missa à Sacerdote contractatur. In organa verò illa Pipiniana, quæ tamen nobis primo à Græcia sunt missa, nullos omnino sumptus faciunt neq; hæcenus vsi.

Neq; illud quidem minori, quam reliqua quæ egregiè faciunt, loco habendum erit, quod plurimum commendatos habent pauperes, quibus quisq; pro sua facultate, atq; quantum Euangelij pietas consulit, exponit elemosynas, vestit, potat, pascit, hospites colligit, & reliqua agit huiusmodi, quibus Filios Dei in vitâ prouehere potest. Constituunt ad hæc peregrinationes, ad præscripta quedam ac sancta loca, quam rem nunc lubens prætereo. Is quoq; qui morbo aliquo prægrauatus est, cuiusmodi in extremum mortis periculum ducere videtur, non solum auriculari confessione sua peccata enumerare solet: verum ad hoc etiam, ut fidem suam testetur in Christū qui hoc modo testamento reliquit se remissurum noxam, Sacramento Eucharistia prouidetur. Extremam item v-

*Extrema
vndio.*

Aa 3

tem faciunt. Præcepta item decem eadem auctoritate tenent, quæ Moysi primo tradita sunt, quasi nunquam intermoritura, certi per verbum eius quod venerit ut impleret legem. minime ut solueret. Indulgentias ab Archiepiscopo & Episcopis accipiunt, magis tamen castè forsitan ab ipsis agitur in ea re, quam à nostris. Impiissimum enim esse dicunt, ut quæ ipsi gratis acceperint sibi magnis sumptibus redimenda essent. Neque fas est ulli Episcopo dare potestatem vescendi carnibus. *Matthæus, Marcus, Lucas, Iohannes, Epistola Pauli, & reliqua à nobis recepta cum Apocalypsi, inter canonicas noui Testamēti scripturas recensentur.* De canonicis verò veteris Testamenti idem asserunt, quod decreuit Ecclesia Catholica. Pontificem Rom. ut Christi vicarium & successorem Petri agnoscunt. Propterea S. Clementis S. Leonis, & diuini Gregorij festa apud Moscovitas celebrari cōsueuerunt. Quod autē ab eo veluti apostatæ ac schismatici damnentur hoc se iudicio iustitiae Dei committere, dicebāt. Sapiss. certè tentatum est eos persuaderi, quò ad occidentale in Ecclesiā redirent. Quæ tamen fuerint, quæ infelicius homini frustrata sint, fortè plus profuerit obticere quam commemorando vel scandalum infirmioribus præbere, vel odium quorundam in me contrahere. Dissentiunt à nobis in Sacramenti consecratione aliquatulum, ac fractione panis, Spiritum Sactum à solo Patre nec à Filio procedere perinde atq; Græci tuentur. Quanquam verò sint apud Græcos pleriq; qui purgatorium negāt, & alij qui purgatorium scripturis probare conentur. In hoc tamen se non facile scissuram pati affirmant, quin id ipsum firmiter cū Romana Ecclesia teneant. Missas nostras animo promptissimo audiunt neq; aliud magis cruciari aiūt, quam quòd à quibusdam quasi alieni à fide vitentur, quando omnia fere nostra sacra cum studio obseruent. Festa item quatuor solennia celebrant. Natalis scilicet Domini, Paschæ, & Pētecostes, atq; dici quo Mater Domini

Domini assumpta est in cœlum. Magno loco habent Apostolos, præcipuè tamen Sanctum Nicolaum, quem celebrant, honorant atq; inuocant. Diem Palmarum ad imitationem Ecclesie Rom. celebrant, palmas & oliuas, atq; reliquas huiusmodi arbores benedicentes. Hancq; benedictionem creaturarum, non solum ab Ecclesia piè receptam, sed & sacris literis rectè fundatam probant. Ex qua enim quæ est in Numeris Cap. quinto & decimonono aperte monstretur, quid execrationes possint. Et è Paulo ad Timotheum, sanctificari creaturam per verbum & orationem, notissimum est omnibus. Apud ipsos deniq; per verba incantari serpentes, per verba ciici demones, & liberari obsessos commune sit. Per ieiunium enim & orationem expelli. Dæmoniū Christus post se scriptū reliquit. Signum crucis ac imaginem crucifixi, etiam contra hostes pugnatu secum deferunt, inde triumphari desiderantes vnde & Christus. Sanctos vere pro nobis apud Deum intercedere posse credunt, ac q; sedulo faciunt sperāt, quorū etiā vota facilius exaudiri autumāt. Quare & eos inuocant & venerātur. Eos quoq; q; publicè peccant, excommunicatione psequuntur, q; eorū lingua obscha vocāt, q; si quis incurrit, è cōmuni omnium hominum consortio, & conuersatione Ecclesiastica ciicitur. Vnicum est quod à nobis sane probari nō potest, & à nostris institutis alienissimum, quòd pueris vix dum tres annos natis, Eucharistia Sacramentum præbent, quòdque in pane fermentato conficiunt, & ex cocleari panem vino intritum pro corpore & sanguine populo ministrant. Hi sunt itaq; mores Moscovitarum, hæc religio, illa pietas, Serenissime princeps, quæ in vniuersum inclita tua in rebus Diuinis procuradis sedulitas ignorare omninò doluit, ideoq; iussu tuo hæc certè illorū hominum perquisita sunt. Data Tubingæ XVIII.

Septembris, Anni M. D. XXV.

**ELUCIDARIUS ERRORVM
RITVS RUTHENICI, IOANNIS
SACRANI Cracouiensis Ecclesie Canonici,
Anno Do. 1500. scriptus.**

RX omni gente Christianum gerente titulum, praecisa tamen ab unione Ecclesie, in defensione sui erroris schismatici, nulla pertinacior inuenitur gente Ruthena. Adeo namq; in seeta & errore suo, dura & inflexibilis est gens, ut nulli Scripturarum veritati, nulli Ecclesiastica determinationi, nulli doctorum Catholicorum, aut conciliorum sententia, assensu cedit unquam, quando potius visa & agnita veritati, proh dolor pertinaciter contradicit, & doctos Catholicos, etiam sui ritus viros refugit. sanamq; doctrinam eorum odit semper, ac disciplinam salutarem exhorret. Et hereticorum Valdensium more (quorum temeratissima rusticitas Innocentij secundi temporibus, virus pestiferum admodum in Ecclesiam iniecerat, quod necdum est in Bohemia consepultum) ambitionis fastu inflati, se duntaxat veros Apostolorum, & Ecclesie primitiue seetatores audent astruere & in eo, quod abscisi ab Ecclesia vltro dissident, eius excommunicatione contra se tanquam schismaticos, eternam reputant benedictionem. Multa contra Ecclesie Catholica ritum, ordinem atq; authoritatem blasphemantes, quae sequenti capitulo notabuntur, qui tamen & Graecanico ritu in plurimis abutentes ab eis semper, & vsq; modo pro hereticis eorum habitus

Valdensis.
Coronatus
Innocentius
An. 1130.
sedit in te-
plo Dei 13
annos.

habiti sunt, terti, & reputati. Hi Christianum sanguinem, non minus hostibus crucis Christi sitiunt assidue, toto nisu conantes, ut e medio fideles quosq; exterminent, ut sic nomen Ecclesiastica religionis, apud & inter eos abolitione prorsus interiret, nec probatione aut exemplis externis nobis opus est. Missio quidem execrabilis, nulla tamen obliteratione praeteribili sacrilegio, quod in Dominum Isidorum Kyouiensem Metropolitam, de concilio Florentino missum cum collega, quodam Episcopo ad se venientes, ut iuxta Florentini consilij determinationem cum Graecis, Occidentali seu Ecclesie Romanae concorporarentur & unirentur, commiserunt, oppugnatione rabida consentientes nequaquam, tum decreta unioni recens hoc de Anno Domini 1500. facinus admissum uniuersorum obtutibus ante positum innotescat. Diuus ac Religiosissimus Princeps. Dominus Alexander magnus Lytuania Dux modernus, ignitus Catholicae fidei amore zelotipo, instar Vitoldi incliti aui sui, qui prima fidei Ecclesie fundamenta in Lytuania iecerat. seculum deliberans, quemadmodum in amplissimo Ducatu suo honesta quapiam ratione, ad unitatem Ecclesie ditionis suae Ruthenos reduceret. Dum itaq; pia benigna ac paterna adhortatione adorandos statueret, ipsiq; praesentirent propositum deuotionis suae in eius cunctorumq; sibi subiectorum, fidelium perniciem, & exterminium, rabido furore coniurari duces, & certi primores eorum, ad magnum Moscouitarum Ducem schismatis & eorum seeta tutorem, e vestigio defecerunt. Cuius quidem filiam infectam paterno contagio. Idem Deo deuotus & innocentissimus princeps suorum optimatum & armigerorum suasu, & instantia coactus, pacis & affuturae amicitiae fiducia. Paulo ante thoro matrimonialiter sibi constituit. Sane praefatus Dux Moscouitarum ad iniuriam sibi referes, religiosissimi Principis huiusmodi propositum, gaudens hac occasione sibi (longe ante praconceptam) praebitam licentiam,

Circiter
An. 1386.

ad inuadenda, de urbanaq; ac populanda eius dominia, & ad pacem unionemq; Christi fidelium conuulserandam, mox neruis Thartaricarum gentium vicinarum obfirmatus, socrer genero patientibus indictis insidijs, non ante cruentum plene saginavit affectum, donec innumera millia Christianorum, iam per suos ex Lyzuano Dominio, iam per subinductos Thartaros ex Dominiis Sereuisimi Christianissimiq; Domini Iohannis Alberti Polonia Regis in perpetuam, atq; infamem seruitute abigeret. Hec enim schismatis huius Ruthenici, una eademq; est voluntas omnium, ut aduersus Romanam Ecclesiam, & eius ritum odio fremant, insectenturq; eam maledictis suis, & fideles de obedientia eius fide, bonis, gloria, vitag; nudare, ac priuare moliuntur semper, nec mirum. Nam cum non sint de unitate & societate Ecclesie, & per consequens nec de regno Christi, aliud agere nequeunt, nisi ut adinventionibus varijs, molestant Christi fideles, & persequantur blasphemantq; sanctam matrem Ecclesiam. Non habentes illud in prospectu, quod scribit Hieronimus super Epistola ad Titum 3. & habetur XXIII. questione III. capite. Si igitur quomodo Michel Archangelus, non fuit ausus Diabolo certa maledictionis dignissimo iudicium inferre blasphemie, disputans de corpore Moysi, ut in Epistola Iude Apostoli scribitur, sed dixit imparet tibi Deus. Si igitur Michel non fuit ausus blasphemie iudicium inferre Diabolo, per cuius os maledictum blasphemie, ipsius ixire non debuit, quomodo ipsi Rutheni blasphemare audent seruos Christi, & Ecclesiam suam Catholicam, qua unica est, & in duo vel plura diuidi non potest, qua corpus Christi est, qui vnus & indiuisus est, ut habetur 24. quest. 1. ca. Didicimus c. Schisma & super vnam petram adificata est, ut habetur 24. questione. 1. capite, loquitur Dominus. Cum & Apostolus cuius fingunt se imitatores fieri, ad Titum 3. dicat admonere ad omne opus bonum paratos esse. Neminem blasphemare. Et

quia

quia dicit neminem. Ergo non tantum hominem, sed nullam creaturam Dei, ut exponit Hieronymus ibidem, & per consequens, non Ecclesiam Catholicam in qua sola est Christi regnum. Nam dicit Beatus Augustinus super Iohannem, quod soli fideles Christiani, sunt regnum Christi, quod non colligitur, sed emittitur sanguine Christi. Et in alio loco ibidem, quid est regnum Christi nisi credentes, quod demonstrat etiam Augustinus in homelia zizaniorum, vbi dicit hi quos schismaticos communionis direpta societas facit, spicis corruptis comparantur vel paleis aristarum fractis, & ereptis de segete, qua non similiter cum frumento intrant in promptuaria dominorum, & contra ibidem Gregorius dicit eos esse Zizania, nec in vnum concludi sagena Ecclesie, in qua regnat Christus. & non obstante quod ex eodem semine Euangelij & nomine Christi procreati sunt. Non habet tamen fidei aut Ecclesie nisi solius Christiani nominis societatem, quamobrem hostes unionis facti, pacis & veritatis, ac in diuersorum errorum precipitium lapsi committis varijs, qua monstrosa & pestifera hereticorum ingenia ab initio conflauerunt, statum auctoritatem ritumq; sancte matris Ecclesie deprauare non formidant, & qua qualiaue vomant audiamus.

CAPITVLVM II. DE ERRONEIS articulis Rutenorum qui in hoc capitulo demonstrantur esse quadraginta. Quamuis multo plures sint, quos inferere tœdiosum fuit.

PRIMVS.

Negant Rutheni Sactum Petrum, verum Papam & verum Romanæ sedis antistitem & Ecclesie militantis caput vnicum

Bb 2

fuisse, nec accepisse plenitudinem auctoritatis à Christo, quod & de quolibet Romano Pontifice successore eius tenent, & communem eum cum alijs Pontificibus esse dicunt.

S E C V N D V S.

Negant Ecclesiam Romanam caput esse Ecclesiarum omnium principem reatricem & magistram, secundum quod scribitur dist. 23. c. sacrosancta.

T E R T I V S.

Dicunt omnes obediens Ecclesia Romana, veros Christianos non esse, neq. saluandos, eò quod ab Ecclesia primitiua discrepent. Se verò solos esse veros Christianos assueverat. sectatores Christi & Apostolorum, & sic esse de numero saluandorum. Immo Dominum Papam cum Ecclesia Romana dicunt hereticum esse, de heresi Arriana, & Catholicos omnes Arrianistas vocant, & anathematizant ipsam tẽpore cœna Domini cum suo clero, dicuntq. non habere plenam potestatem ligandi & soluendi, quod sumpserunt ex sectione seu diuisione Græcorum decima ab Ecclesia Romana de qua infra.

Q V A R T V S.

Dicunt omnes Latinos Ecclesia doctores nullius veritatis & efficacia esse fuisseq. hinc nec alicuius eorum dicta suscipiunt, quantumcumq. forent ab Ecclesia suscepta & approbata, nec credunt afflatu Spiritus Sancti locutos fuisse aut scripsisse, hinc nec libris aut scriptis beatorum Hieronymi, Augustini, Gregorij, Ambrosii, &

sii, & ex consequenti aliorum doctorum fidem dant, & eorum auctoritatem nullo modo suscipiunt.

Q V I N T V S.

Dicta doctorum Græcorum suscipiant, dummodo nihil aduersus eorum errorem in eis inuenerint. Si verò quid ex eis quod aduersus sectionem & ritum eorum erroneum fieret acceperint, corrupta dicunt & vitiosa esse ac fidem eis adhibere, non debere assueverant.

S E X T V S.

Sanctos ex Ecclesia & fide Catholica, Romana professionis & obedientie blasphemant, & damnant sicut infra patebit in septimo schismate.

S E P T I M V S.

Imagines operis, & artificij catholicorum horrent, & quantum ex eis est, inhonorant, etiam si crucifixi, aut eorũ Sanctorum fierent. Sui verò artificij venerantur, dummodo in sinagogis eorum locata aut picta fuerint, alias non.

O C T A V V S.

Ecclesias Catholicorum spernunt, confutant, inhonorant, ac blasphemant contra canonem Innocentij tertij de Baptismo c. Licet Græcos. Nec ullam in eis exhibent reuerentiam Sacerrimo Sacramẽto nisi coacti, aut metu maiorum offensa, aut simulata assen-

tatione, & sic de carundem Ecclesiarum consecratione, nihil tenent. Sic & de consecratione corporis Christi dicentes, in azymis ipsum consecrari non posse. Eorum verò synagogas per simplices eorum, Sacerdotes consecrari posse dicunt. prout de facto consecrant.

NONVS.

Statuta Ecclesie dictaq; aut scripta seu Canones, & Conciliorum determinationes, ac decreta, nulla esse dicunt, etiam & de primis Concilijs dicunt, quod à septima Synodo omnia Concilia nullius efficacia fuere, neq; de iure Catholico, quod sine eorum consensu agebantur & approbatione.

DECIMVS.

Omnia Ecclesie Sacramenta profanant & blasphemant, ridentq; & inhonorant, precipue Sacramenta Baptismi & sacra Eucharistia, ed quod non secundum formam ritus eorum fiant.

VNDDECIMVS.

Nullum Pontificem Catholicum habere potestatem dicunt, chrisma consecrandi. solum Patriarcham, quem se habere iactant Constantinopoli. per quem si semel consecratum fuerit dicunt, ad annos plurimos illud efficaciam habere ad vnctionem.

DVODECIMVS.

Ordines, benedictiones, pontificia, sacerdotia, orationes, ieiunia, indulgentias, iubileos, & omnia Ecclesiastica officia, & ea
qua

qua auctoritate clauium dispensat Ecclesia damnant, nec illius efficacia dicunt esse. Similiter obedientiam Ecclesiasticam auctoritatemq; rident. & sicut de indulgentijs, sic & de excommunicationibus Ecclesie nihil tenent.

TREDECIMVS.

Dicunt confirmationis Sacramentum nullum esse. Idè nec illud accipiunt. sine quo promouent Sacerdotes suos, nec habent tempora limitata ad ordines. sed passim & uno die promouēt, & plures ordines conferunt.

QUARTVSDECIMVS.

Dicunt Sacramentum extreme vnctionis, nullum aduersus peccati reatum medelam conferre posse, & B. Iacobum vnctionem intellexisse, tamen ad medicinam langoris corporalis.

QVINDECIMVS.

Sicut quandoq; baptizant in acetabulo, id est, in qua acida, expressa de succo pomorum, aut fructuum, confecta cum aqua naturali & fermento: dum aqua pro tēpore caruerint, discretionem in aqua non ponentes: sic in defectu vini in eodem acetabulo sacrificant, imò execrant.

SEDECIMVS.

In preparatione calicis duas aut tres guttas vini aquae immiscent calida, nec vinum sentitur in aqua absumptum, & dam-

nant Ecclesiarum quod aquam frigidam ad calicis preparationem accipiant, & panem fermentatum pro sacrificio recipientes diuidunt bifariam, superiorem partem in panis medio triangulariter, in profundam excidentem, in corpus Christi consecrant. Reliquum panis Beatæ virginis corpus designare dicunt, & in veneratione conseruant, in cuius panis preparatione farinam recipiunt. In nomine Patris, fermentum mittunt in nomine Filij, calidam fundunt aquam in nomine Spiritus Sancti. Item ad panis sacrificium plures panes associant & apponunt, vnum in nomine Mariae, alium in nomine præcursoris, alium in nomine Basilij, tandem Leonis, Helie, & sic consequenter singulis panibus sanctos singulos inuocatione attribuunt. Vnde & in Calicibus ligneis, in locis plurimis sacrificant, Vbi pane ex pluribus, vt tactum est polentis exempto, offam quandam faciunt, & consecrant tandem in consumptionem coclearibus ligneis, & sordidis vorat, & micæ seu reliquias panniculis detergunt, eijciuntq;. Sic quoq; communicant, & populum coclearibus, ex calice expromendo, & in esum offerendo.

DECIMVS SEPTIMVS.

Sumunt experientiam de calicis consecratione, tanquam dubitantes de consecratione eius. Nam antequam communicant in sacrificio, faciunt eis dari aquam calidam quam infundunt in calicem consecratum, unde si vapor exalauerit, credunt vere illic esse sacramentum, tum primo communicant. Et si pars in calice relicta fuerit seruetur, & peractis prandijs à sacerdote redeunte voratur.

DECIMVS OCTAVVS.

Consecrant pro bellantibus panem similigineum, in corpus Christi.

Christi, & laicis in bella procedentibus tradunt in manus, qui cum sunt cum hoste conflicturi & iam manus conferturi, replent vas escarium aut pocularium, quod in promptu fuerit aliquo liquore, qui tunc occurrerit, & illic pane illo posito, seipsos ordine communicant.

DECIMVS NONVS.

Sacramentum Eucharistie, quod die cæna sacra consecrant, illud solum dicunt pro infirmis procurandis valere, & non aliud, quod diebus alijs consecratur, & tale ad anni decursum conseruant in calice preparato, quod vermiculosum & tabidum, infirmiori imprimunt cocleari.

VICESIMVS.

Ante preparationem calicis incensis cereis, panem consecrandum cum vino, & aqua calida in calicem fusa, velut dictum est, cum reuerentia summa spectandum populo offerunt, & circumferunt vbi populus pronus cadit veneratur & idolatrat. Et post in altari positum, & consecratum nemo veneratur, neq; eleuatur.

VICESIMVS PRIMVS.

Non solum in forma Baptismi ab Ecclesia discrepant, sed etiam in materia. Quamquam vt supra in Articulo 15 dictum est & sacro Epiphaniarum die, loco fontis Ecclesiastici flumina rapide manantia, dummodo haberi poterunt pro Baptismate infantium consecrant, instar Iordanis. Et quem puerum in mersione ibidem mori frigore, aut è manibus elabi & mergi contingat, ab Angelo

raptum dicunt in cœlum, neq. mandum eius presentia fuisse dignum aiunt.

VICESIMVSSECVNDVS.

Sacerdotes eorum communiter non orant, nisi quando missæ officium suo more sint habituri, & quæ aut quales horæ eorum sunt Deus videat. Et dicunt presbytero sufficere ad continentia purificationem, cum uxore cubanti & celebrare volenti, quod se fermentata aqua calida abluat, à vertice capitis ad pedum vestigia. Hanc loturam tantæ dicunt efficacie quantæ foret confessio.

VICESIMVSTERTIVS.

Si casu quis Catholicorum presbyterorum in altaribus eorum celebraverit, mox velut execratum violant & effringunt, & dicunt quod in vno altari tantum missa vna debet in die celebrari.

VICESIMVSQVARTVS.

Dicunt populum mereri, & magnæ indulgentiæ fieri, quotiens quis hominem Catholicum obedientiæ Romanæ interemerit.

VICESIMVSQVINTVS.

Dicunt suos presbyteros irregularitatem incurrere, cum passerem, aut aliquod volatile occiderint, qui nõ prius regularitatem acquirunt, donec idem volatile sub ascellis gestum ab eis, totaliter computrescat. Hæc eorum est pœnitentia, quæ non esset adeo dura si Christianum hominem occiderint.

VICE-

Falso iurare aduersus inimicum & præcipuè contra virum Romanæ professionis non esse peccatum dicunt. Similiter & decipere damnificare aut fraudare eundem.

VICESIMVSSEPTIMVS.

Sicut Sabbatum in Quadragesima nullo modo fore ieiunandum, & peccare eos mortaliter, qui ieiunauerint. Neq. Missam celebrandam in tota Quadragesima, nisi Sabbaticis diebus & Dominicis. Undè damnant Ecclesiam Romanam, celebrantem alijs diebus Quadragesimalibus præter Sabbatum & Dominicum. Et simili errore ante ieiunia sua octo diebus solennisant. Similiter & post ieiunia, carnes vorantes quotidie ferijs sextis. Imò & in Vigilijs si quæ tum occurrerint. Nec piscibus licere uti dicunt nisi eorum intestinis, cum ieiunia Quadragesimalia peragunt.

VICESIMVSOCTAVVS.

Christi fideles peccare mortaliter dicunt, quod barbas radant, & manducant suffocata. Et similiter damnant Christianos carnes edentes vltima Dominica antè Carnisprinium, & consequenter.

VICESIMVSNONVS.

Dicunt licitè vendi posse prælaturas, ac beneficia, aut emt. Similiter & sacros ordines, & quæ beneficia patres tenere dicunt, filij ad eam hereditarium se habere.

Cc 2

Dicunt uiuentem hominem, mortaliter peccare non posse.

TRICESIMVS PRIMVS.

Dicunt fornicationem simplicem non esse peccatum mortale. similiter & iuram.

TRICESIMVS SECVNDVS.

Dicunt furi sufficere rationem furti sui, septem Sacerdotibus representari, & fateri crimen, & petere olei unctionem ab eis. Nulla tamen post hoc pecunia, nec restitutionis debito debere onerari.

TRICESIMVS TERTIVS.

Asserunt non esse purgatorium, solum esse duo receptacula animarum cælum & infernum.

TRICESIMVS QVARTVS.

Dicunt animam ante diem iudicij beatitudinis gloriam non habere, quod & credunt. Corpore in terra manente. Omnia hec in concilio Florentino cassata sunt, & per Bullam Eugenij correcta.

TRICESIMVS QVINTVS.

Dicunt quod uiuorum suffragia prosint damnatis in inferno, Et non alijs.

TRI-

Dicunt Spiritum Sanctum non procedere à persona Filij nisi solius Patris. Alias duo essent principia, & due spirationes, quod tamen sufficienter explanatum est in Concilio Florentino 1439.

TRICESIMVS SEPTIMVS.

Diortia faciunt in matrimonijs nulla rationabili causa interueniente, pro sola auaritia & libitu, quæ laici simplices inter coniuges faciunt. Et dicunt quemlibet qui petit separari licere.

TRICESIMVS OCTAVVS.

Dicunt secundas & tertias nuptias, ac deinceps, esse illegitimas nec facere verum matrimonium, nec inde sequi prolem legitimam.

TRICESIMVS NONVS.

Mortuorum tumulos, peracta sepultura iubentur singuli per Sacerdotem, suos osculari, & post ipsam sepulturam conuiuantur, vorantes quasdam polentas ab ipsis presbyteris benedictas.

QVADRAGESIMVS.

Dicunt secularibus Dominis eorum presidibus, licere sine nota excommunicationis maioris verberare & deponere eorum Patriarchas Episcopos, Sacerdotes cuius rei origo cæpit, ut dicitur in 10. diuisione Græcorum ab Ecclesia, sunt & aliæ plures leuitates & stultitiæ eorum & errores, quos presentibus obmitto inserere.

Cc 3

Satis hinc liquidè patere poterit, quòd horrendis erroribus si veteratores & sectatores prophanam à veritate & salutari Ecclesiæ Catholica determinatione discrepent, scèti ab unitate fidei orthodoxæ. Undè in simplicitate & humilitate simulata, venientibus ad Apostolicam sedem, an euestigio credèdum dispensandumq; sit cum eis de plano, non desimo.

CAPITVLVM TERTIVM DE PERTINACIA Ruthenorum, qui nec in obedientia, neq; in iurisdictione petenda ab Ecclesia, Græcos redeuntes voluerunt vnquam imitari.

Et quia in Græcorum atque Ruthenorum schismate claruit semper, & vsq; modo liquidè cernitur, inobedientia pertinacia maior esse in Ruthenis quàm in Græcis, qui nò solum animadvertere volunt potestatem & iurisdictionem omnem, non nisi ab Ecclesiæ Catholica auctoritate manare: nec aliunde consequi eam oportere. Quin potius imperium auctoritatemq; eius omnem nihili ducentes, à tertia Græcorum ab Ecclesia scètione, seu ab Ephesina Synodo hæretica diuisi cum eis ab Ecclesia. Vbi Dioscorus Alexandrinus Episcopus Leonem Papam primum contumeliosis verbis afficere, & excommunicare primum temerè ausus est. Post in Chalcedonensi Catholico Concilio damnatus, nunquam deinceps vniri Ecclesiæ voluerunt.

Græci duodecies defecerunt à Rom. Ecc.

At verò Græci post eandem diuisionem tertiam, redire nouies perhibentur. De quorum abitione & reditionibus præsens quoq; Capitulum introducit incidentaliter. Græcos itaq; seu Orientales Ecclesias à Romana seu Occidentali Ecclesia omnium Ecclesiarum matre & magistra, cui singuli quiq; omnium conditionum

tionum statuumq; subesse & obedire, eamq; sequi, venerari, ac in credendis audire tenentur, velut habetur Distin. 19. ca. in memoriam: duodecies præcidi legimus per diuersas hæreses & schismata. Ipsam tamen Romanam Ecclesiam, semper in vna vera & solida fide Catholica perstitisse, perstituramq; ad sæculi consummationem iuxta illud Luca 22. Ego rogavi pro te vt non deficiat fides tua. Secundum quòd & beatus Hieronymus ad Damasum Papam dicit, & habentur verba eius 24. Quæstione. 1. Can. Hæc est fides. Sacra Romana Ecclesia, quæ semper immaculata perman- sit. Domino providente & beato Petro Apostolo opem ferente in futuro permanebit sine vlla hæreticorum insultatione. scilicet præualente, atq; firma & immobilis omni tempore persistet.

Undè huiusmodi præcisiones eorum, post translata Imperij sedem ab vrbe Romana in Constantinopolim per Còstantinum Imperatorum secutas legimus ad illam vltimam, in qua nunc obstinati persistunt quæ post Florentinum Concilium accessit. Quibus redeuntibus, tamen minus susceptionis ab Ecclesiæ gratiosè impendebatur, semper vt habetur 22. Distinctione. Ca. Sacro Sancta. Quæ quidem Orientales Ecclesiæ, principales & patriarchales fuerant quatuor. Constantinopolitana, Alexandrina, Athiochena, & Hierosolymitana. Quæ iam diuisim, iam quoadq; coniunctim se ab obedientia Ecclesiæ Romanæ subtrahabant. Constantinopolitana tamen Ecclesiæ fiebat semper alijs occasio huiusmodi abcessionis.

*4. Patri-
archales
Ecclesiæ.*

Undè Prima scètio fuit Anno Domini 335. tempore Iulij Pape & Constantini Imperatoris, Constantini magni filii, Arriana hæresi plurimū infecti, qui seductus per Eusebium Anthiochenum Patriarcham, & alterum Eusebium Nicomediensem Episcopum, ambos sectatores Arrij Hæretici: qui in Alexandria dogmatizabat. Filium in quantum Deus, minorem esse Patre. Imo po-

*Prima di-
uisio Græ-
corum à
Romanis.*

tius dicebat eum creatum esse non Dominum non coeternum, nec eiusdem substantia cum Patre, & alia nefanda plura: multas & graues persecutiones intulit omnibus Catholicis, tã Orientalibus q̃ Occidentalibus, quosdã suffocãs quosdã in exilium condemnans.

Eius igitur fauoris fiducia, idem Eusebius Patriarcha Antiochenus: non quasita Papæ licentia: volens determinationem Niceni Concilij in Symbolo damnare de consubstantialitate Patris & Filij: Concilium in Antiochia congregauit. Et ad illud cunctos Episcopos Catholicos citari fecit. Vtpote Anatasium Alexandrinum Episcopum & Patriarcham Paulum Constantinopolitanum, Marcellum Anchiræ Episcopum, & Lucianum Andripolitæ, qui Orthodoxæ fidei erant veri zelatores.

Illi verò pro eo, quod sine Papæ consensu interueniente factum esset: ad tale conciliabulum venire contempserunt. Quapropter per eum excommunicati ad Iulium Papam appellarunt. Eusebius verò literis Papæ de audacia temera correptus atq; citatus ad reddendam de tanta presumptione rationem, spreto mandato Papæ ab obedientia sua & Ecclesiæ Romanæ se subtraxit. Mox in exilio Paulum Constantinopolitanum Episcopum, eius suggestu Imperator clam sub altari in Ensa ciuitate suffocari precipiens, Eusebium Nicomediensem Hæreticum transtulit in sedem Constantinopolitanam. Quæ ab eo annis duodecim post à Macedonio hæresiarcha Spiritum Sanctum creaturam assèuerante occupata, anno vno. Tandem à tribus alijs Hæreticis Eudésio Demophilo, Euagrio, Annis viginti tribus residentibus, usq; ad Felicis Papæ, & Theodosij Catholici Imperatoris tempora subsessione tenta est & gubernata. Donec à Gregorio Nazianzeno suscepta, ab huiusmodi erroribus & schismate fuerat purgata & reunita Ecclesiæ Catholice, ac sub obedientia Romani Pontificis tenta est. Post hæc annis 45 sub quinq; Pontificibus Catholicis videlicet Nestario 16.

Chryso

Chrysofostomo 6. Asacio 2. Achito 20. Sifinio 1.

Secunda diuisio fuit tempore Celestini Papæ & Theodosij Imperatoris iunioris. Anno Domini 406. Cum Sifinio Episcopo Constantinopolitano mortuo. Nestorius præbyter Hæresiarcha occultus, de Anthiochia ad illam sedem vocatus esset, qui in concionando dogmatizabat primo.

Quod nullus audeat beatam virginem dicere matrem Dei ^{Nestorij error.} sed Christi, quia non genuit Deum sed hominem, cum Deus generari nequeat ab homine. Dicebat quoq; duas in Christo personas distinctas vnã Filij Dei, aliam Filij virginis.

Idem dogmatizabat Spiritum Sanctum, nec esse à Filio, nec habere existentiam à Filio, sed à Patre solo procedere. Hunc errorem Phocius maximè plantauit in Græcis, ut infra patebit de processione Spiritus Sancti, quem usq; modo Græci errorem defendunt cum Rutenis. Hunc Cyrillus Alexandrinus Episcopus, vir Catholicus venerationis plurima apud Græcos, plurimis Epistolis reprehendit, de tam impio errore. Detulitq; cum Papæ Celestino, qui sibi mandauit ut Cyrilli scripta Catholica susciperet, & corrigeret errata, & in credēdis, Ecclesiæ Romanam sequeretur. Qui tandem mandata Papæ respuit, eiq; contempsit obedire. Et quia nulla alia orientalis Ecclesiæ eum secuta fuerat, sed nec tota Constantinopolitana. Quia multi clerici & laici resistebant suis erratibus. Idcirco durare non potuit Schisma & ille error. Nam post triennium Synodus vniuersalis per Papam Celestinum ^{Concilium Ephesinũ anno 430.} in Epheso celebrata est. Vbi congregatione ducentorum Episcoporum eadem est hæresis reuocata. Et constitutum ut nullus aliam fidem exponeret vel doceret, quam illam quæ scripta est à sanctis Patribus 328. in Nicena Synodo congregatis de qua Synodo in. C. Canones. dis. 15.

Tertia diuisio fuit, generalis omnium Ecclesiarum Orienta-

Dd

lium tempore Leonis Papæ primi & præfati Teodossi iunioris Imperatoris Anno Domini Quadringentesimo, quadragesimo quarto: dum post mortem Cyrilli Alexandrini Episcopi doctoris Catholici, & zelatoris fidei Orthodoxæ, Dioscorus sedem eius accepisset, & Ecclesiam Constantinopolitanam Flavianus Catholicus Episcopus tenuisset. Monachus quidam Eutyces nomine Archimandrita, id est plurimorum monasteriorum præses, seu Abbas, qui Nestorij heresim vehementer impugnans, duas in Christo personas ^{Heresis Eutycetis.} asseuerantis in aliam illi oppositam incidit, dogmatizando unam tantum in Christo naturam fuisse Diuinam, & humanam absumptam esse, & in illam conuersam. Dumq; Flavianus Constantinopolitanus, illum hac palam concionantem redargueret, & eius pertinaciam nequiuisset moderari, ut hæreticum de Ecclesia eiecit, & abstulit monasteriorum gubernationem. Qui dum appellasset petiissetq; Concilium generale, ac se iudicari super erratis ab Dioscoro Alexandrino Episcopo, Leonis Papæ dicti auctoritate, Synodus congregata est in Epheso, & legati missi qui nomine Papæ illi præsiderent, Dioscorus monachis vallatus & militibus, veniens ad Synodum, contra Papæ mandatum violenter Synodali præsentia usurpata, cogebat omnes ut subscriptione faterentur Eutycetis fidem esse Catholicam.

Quo viso legati Papæ fugerunt, ne errori tali & eius temeritudini consentirent, qui tandem Flavianum Episcopum mox detinuit, & pro sententia aduersus Eutycetem lata tanquam iniusta, coniecit in carcerem, appellantemq; ad Papam noctu fecit iugulari. Quo quidem iugulato, Archidiaconum suum nomine Anatholium sue opinionis, in Episcopum Constantinopolitanum consecrauit. Et Eutycetem restituit officijs & monasterijs. Similiter Anthiochenum tunc Episcopum restituit, & alios quatuor. Et in eius sedem quendam nomine Maximum, eque hæreticum instituit,

ut

ut sic contra Papam firmaretur. Quò tempore Hierosolymitanam quoq; Ecclesiam administrabat Iuuenalis Episcopus, & pariformiter in omnibus consentiens. Sic itaq; Ecclesias Orientales omnes sibi concilians, ad inobedientiam Papæ prouocauit. Audiens Leo Papa & gesta omnia illius Synodi irrita faciens, scripsit Imperatori ut annueret aliam Synodum fieri intra Italia: ut & error ipse, & Dioscori nequitia corrigeretur qui Ecclesiam perturbauit.

Ille verò non solum non annuit, sed & decreta dictæ Synodi potenter defendit. Sic itaq; Dioscorus ab obedientia Papæ cum Ecclesiis Orientalibus se subtrahens, omnium primus contra Papam non solum libellum famosum scripsit, caput cum putridum nuncupans: sed etiam temera præsumptione ausus est Papam excommunicare. Et ista sectio stetit toto tempore Theodossi & durauit annis septem. Nullum enim aliud Imperator Concilium voluit admittere ut in loco quopiam celebrari potuisset. Verum dum Imperator Catholicus Martianus, Theodosio mortuo in Imperium successisset, Papæq; annuisset ubi vellet Synodum celebrare & intercessisset pro Anatholio Constantinopolitano Episcopo qui timore depositionis ad unionem accedebat, ut sue sessioni consentiret, Papa tandem & Anatholium suscepit & confirmauit.

Et in Chalcedone ciuitate Synodo sexcentorum triginta Patrum congregata, cui & Imperator intererat, ut habetur Dist. 96. C. Nos ad fidem Ecclesias ipsas ad unionem cum eis suscepit, & Eutycetis heresim damnauit. Et declarauit in una persona Iesu Christi, duas esse naturas distinctas, & constituit beatam virginem matrem Dei dici debere Græce θεοτόκος. Toleratisq; tribus Episcopis in Ecclesiis eorum scilicet Constantinopolitano, Anthiocheno, & Hierosolymitano. solum Dioscorum Alexandrinum cõdemnauit, ex eo præcipuè, quod fuerit ausus leuare contra Papam excom-

Papæ excommunicatur.

Synodus Chalcedonensis Anno 453.

municationem, ut habetur Dist. 21. C. Intantum. Et exinde fuit aliqualis turbatio in Alexandrina Ecclesia ex parte cleri & populi particularis, qui Dioscori partibus fauebant. Hic Leo epistolam daturus Fabiano Constantinopolitano Episcopo, contra hereses Nestorij & Eutycetis, prius eam posuit supra sepulcrum beati Petri Apostoli petēs errata corrigi, & quæ deficerent in ea suppleri. Die tandem quadragesima beatus Petrus illi apparens dixit: Legi & emandauit, unde vidit in ea aliqua manu Apostoli emendata, aliqua suppleta.

Quarta diuisio fuit per Achatium Constantinopolitanum Episcopum, in Orientalibus Ecclesiis concitata, tempore Simplicij Papæ & Zenonis Imperatoris. Anno Domini Quadragesimo, septuagesimo. Cui diuisioni Sectio in Alexandrina Ecclesia occasionem praestitit. In qua sede vacante, Catholici suum elegerunt Episcopum, nomine Timotheum Fasciolum, & heretici suum etiam nomine Timotheum Elurum, qui dum dixit anno vno viueret. substituerunt ei alterum, scilicet Petrum Mongium. Achatius tandem ingratus primum de Petro Mongio à Papa Simplicio literis obtinuit, ut nullo modo Petri Mongij scissioni consentiret, sed potius autoritatem ei conferret, ad eijciendum eum de sede tanquam hereticum. Qua concessa usus suffragio & potestate Imperatoris, Petrum Mongium eiecit, & solū Timotheum Fasciolum Catholicum in sede reliquit. Quo breui mortuo, Clerus Iohannem Catholicum virum elegit in Episcopum. Et quia consuetum fuerat Episcopis nouiter confirmatis, Papæ & Patriarchis ac Coepiscopis suis literas Synodales mittere, & in eis fidem profiteri: Iohannes, facta suorum Synodo, ex ea Papæ literas Synodales misit. Misit in super Antiocheno & Hierosolymitano Episcopis. Misit non minus & Achacio Constantinopolitano, quæ neglectu auncij redditæ sibi non fuerunt. Ille verò despectum huiusmodi

Petrus A-
postolus
mortuus
scripsit.

Mos Epif-
coporum
μοναρχικ.

ad

ad iniuriam sibi referens, cum Petro Mongio à se deposito, tunc Constantinopoli presente conuenit: conciliatorq; Imperatore voto suo Iohannem ipsum de sede repulit & Petrum Mongium restituit. Expulit & Antiochenum Episcopum & Hereticum quendam Petrum nomine in sua sede constituit, quod & fecit Patriarchæ Hierosolymitano. Et sic omnes Ecclesias Orientales suis factionibus occupauit & rebelles fecit Romano Pontifici. Et quis in tali sectione Papa plures illi miserit Epistolas corripuitq; eum de temeritate & ille nihili duceret omnia, deposuit eum. Ille verò nihilominus Constantinopolitanam sedem Imperatoris fauore & praesidio occupabat diutius. Quo deinde mortuo Flauitius in Episcopum Constantinopolitanum electus, noluit nisi de approbatione Papæ in sede residere. Quo unico Anno sedente Eufemianus electus, cum simili consensu Papæ petito sedem accepit, & Annis sex in ea sedit. Donec ab Anastasio Imperatore heretico, qui Zenoni successerat deponeretur. Cui Macedoniū substituit nequiarū omnium sentinam scripturarum falsificatorem. Quo deposito post Annos tres Timotheus hereticus surrogatur in sedē, qui Diuinam naturam in Christo passam dicebat, & tenuit sedem annis sex. Et sic hæc scissio durauit annis 45. vsq; ad tempora Iustini Imperatoris Catholici, qui succedens Anastasio, Ioannem Timotheo mortuo, in Constantinopolitana Ecclesia sedere fecit, & sic Ecclesiam Orientalem cum Occidentali uniuert. Quæ unio durauit ad tempora Iustini Imperatoris & Agapiti Papæ.

Quinta diuisio fuit circa Annum Domini Quingentesimū Octogesimum, tempore Papæ Pelagij & Imperatoris Maurij, quæ venit ex fastu & superbia tumore cuiusdam Iohannis Constantinopolitani Episcopi, qui se pro Papa uniuersali gessit, & se Papam uniuersalem appellari fecit. Dicebat enim q; ciuitas Imperialis debet esse etiam sedes Pontificis supremi. Quemadmodum Ro-

Achatius
Episcopus
Constantinopolitani
Ecclesias
turbas

Iohannes
Papa uniuersalis
titulum
surpat.

na fuerat ante.

Vnde non ex aliqua heresi, sed sola superbia hæc sectio pro-
uenerat, vnde Pelagius Papa corripuit eum epistolis suis, & frivo-
lam eius rationem elisit. Similiter beatus Gregorius primus, qui
Pelagio Anno Domini 590. successerat, scripsit ei, & Impera-
tori Mauricio suam superbiam redarguens, vt patet in Registro
suo, & Dist. 99. ca. Nullus. & ad supprimendam tam temeram su-
perbiam suam, humilitatis titulum sibi apponens, se in literis om-
nibus seruum seruorum Dei intitulare cepit. Quem vsq; modo se-
quuntur omnes Romani Pontifices, licet quidem putent Damasum
Papam hunc primum titulum assumpsisse, & ab alijs successoribus
fuisse prætermisum, donec à beato Gregorio continuaretur. Hæc
diuisio pauco tempore durauit, quia mortuo Iohanne successor eius
in illa elatione non perstitit, sed ad Ecclesiasticam unionem acces-
sit. Quibus temporibus fuit Arteniſ hæreticus Episcopus
Constantinopolitanus, qui dogmatizabat vnã tantum fuisse in
Christo voluntatem & operationem. Quem Papa Pelagius veni-
ens Constantinopolim eiecit de sede, & sub iisdem temporibus quin-
ta Synodus celebrata est auctoritate Papæ Vigiliij Imperante Iu-
stiniano.

Sexta diuisio fuit, & cæpta est Sergij Papæ & Heraclij Im-
peratoris temporibus Anno Domini Sexcentesimo Octogesimo
& durauit annis 65. ferè vsq; ad tempora Agapiti Papæ, & Con-
stantini quarti Imperatoris Catholici, filij Constantini tertij om-
nium Imperatorum pessimi ex Heraclio geniti qui Papam Mar-
tinum ab urbe, Cōstynopolim tractum, damnauit exilio in Cer-
sonam, vbi loci & beatus Clemens exulabat. Quam diuisiõnem
& scissionem fecit Sergius Episcopus Constantinopolitanus Hæ-
reticus, qui similiter vt Arteniſ tenuit vnã voluntatem & o-
perationem fuisse in Christo & pertinaciter stetit sub inobedientia

CUM

cum alijs sex Episcopis videlicet, Piro, Paulo, Petro, Thoma, Piro,
Theodore se sequentibus hæreticis fiducia Heraclij, qui Heraclius
post multa facta egregia, de quibus mentio fit in legenda exalta-
tionis sanctæ crucis, qua pro fide & Ecclesia fecerat, lapsus erat in
eundem errorem Arteniſ, suggestu Sergij seductus, donec tempore
Agapiti Papæ Theodoro, in Constantinopolitana sede, Georgius
vir, Catholicus successerat, & Constantino tertio Imperatori fi-
lio Heraclij deteriore patre in heresi. Constantinus Quartus filius
eius princeps Catholicus succedens gessit Imperium. Sub quibus
Ecclesia iterum vnita fuit. Et sexta Synodus vniuersalis de qua
distinctione sedecima Capitulo sexto Synodus, per Agathonem
Papam celebrata durauit vnio quasi annis viginti tribus ad tem-
pora Iohannis Papæ Sexti tenentibus sedem Constantinopolitanam
successiue quatuor Episcopis Catholicis, Georgio, Theodoro, Paulo,
Calonico: donec Titus successerat eidem Calonico hæreticus de er-
rore Arteniſ.

Septima sectio cæpit à Tito Constantinopolitano Episcopo
hæretico ferè totidem annis durans vt præcedens, Incipiens tem-
pore Iohannis Papæ Sexti, qui Græcus fuit, durauit ad tempora
Adriani Papæ primi, & Constantini Imperatoris Quinti, qui
cum Hirene matre tunc tenuit imperium. Qui Titus, cum duobus
successoribus Iohanne & Germano sedit sedi Romanæ inobediens
annis 24. hæresim tenens Arteniſ. Quæ quidem hæresis in succes-
sore Germani finem accepit. tamen alia consurrexit scilicet sub A-
nastasio, qui annis 24. sedit in sede Constantinopolitana Ecclesiæ
Romanæ inobediens, cum successoribus duobus Constantio & Ni-
ceta. Vnde hæresis Iconomachorum consurrexit in destruentium
& persequetium imagines. Contra quos est Capitulum de Con-
secratione dist. 3. Venerabiles imagines. De qua heresi fuit Ana-
stasius cum duobus sequentibus.

Sexta Synodus.

Iconomachi.

Dd 4

Nicena Synodus. Terasio tandē Episcopo. Catholico Nicetæ succedenti in Ecc. Constantinopolitana, qui in ea sedit An. 12. Et Imp. Constantino. V. cum Hirene matre sua, Imperium gubernate, viro Catholico, Synodus per Adrianum Papam primum, in Nicea ciuitate Asia celebrata est, Anno Domini Septingentesimo Septuagesimo quinto, & vniuersa Ecclesia. Ibidem fuerat Synodus illa quam tempore Constantini Imperatoris Syluester Papa congregarat. Et durauit unio ad tempora Leonis Imperatoris, qui fuit Armenus genere, & Baro Michaelis Imperatoris. Et occiso Michaeli, qui post Constantinum Quintum & Hirenem imperauerat, quæ filium Constantinum eundem exoculatum, in carcerem coniecerat, quod eam priuarat imperio. Imperium tyrannice inuasit & occupauit, ac sopitam hæresim Iconomachicam à Concilio septimo reaccendit, temporibus Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani, qui Terasio successerat, & sedit annis nouem.

*Hirene im-
pía regina*

*Orana-
st-
modus.*

Octaua diuisio circa Annum Domini Octingentesimum trigésimum, tēpore dicti Leonis Imperatoris fuit. sub tribus Patriarchis Constantinopolitanis hæreticis, Iconomachicis, scilicet Theodoro, qui sedit annis sex, & Antonio, qui sedit annis tredecim, & Iohanne, qui annis nouem.

Qui tres nominatim anathematizati sunt. per octauam Synodum, & durauit annis quasi 27. Donec Methodius vir Christianissimus in sede Constantinopolitana sedit. Sub quo totaliter defecit hæresis Iconomachica, qui annis quatuor residēs Ecclesiam iniuit. Cui Methodio cum Ignatius vir Sanctus, & constans, miraculis successisset, & cum iam sedisset annis 11. per Imperatoris Michaelis, qui Leoni in imperium successerat, auunculū, Vardam nomine, cognomento Ebriosum, de sede pulsus est.

Qui excommunicabat eum, & spreta legitima uxore nurum suam superduxerat, nec absolueret voluit, nisi rediret ad pristinum coniugium

inugium. Et per violentiam fecit eligi quendam Phocium laicum scelestum hominem, in Patriarcham Constantinopolitanum.

*Phocius 3.
Sanctum à
solo Patre
procedere
docuit.*

Nona diuisio cœpit à prænominato Phocio Nicolai Papæ primi & Michaelis Imperatoris tēporibus circa Annum Octingentesimum Quinquagesimum Octauum.

Nam petente dicto Michaeli Imperatore ut Papa Nicolaus Phocium ad sedem Constantinopolitanam confirmaret Papæq; hortaretur, è contra pluribus eum litereris ut Ignatium iniustè à suis inferioribus, contra Canones depositum restitueret sedi suæ, ut habetur 21. Dist. C. Inferior sedes, cum 5. capitulis sequentibus. Dumq; cerneret ea in re obstinatorem Imperatorem, Phocium deposuit, & multas contra eum excommunicationum sententias promulgauit.

Ipse verò fauore & presidio Imperatoris sedem occupabat violenter, modum & viam querēs contutoto, quo se ab obedientia Papæ eximeret. Et quia veteres Hæreses sensit ea in re non fore sibi profuturas, nouam confluxit.

Nam versuta calliditate constituit quasi generale Concilium comportare, ut pertinaciter de processione Spiritus Sancti Nestorij dogma defenderet. Quod quia sine Papæ auctoritate & cōsensu facere nequiuert: subduxit ignotos viros, eos esse legatos simulās, non solum Romana Ecclesia, sed etiam principalium sedium aliarum, scilicet Alexandrinæ, Anthiochenæ, Hierosolymitanæ. Et congregans Metropolitæ & Episcopos per se agebat omnia. Nicolaum Papam, multis criminibus accusando, maxime quod excommunicatus esset, eo quod ad Symbolum addiderat Spiritum Sanctum & à Filio procedere, & esse depositum gestis tertij Concilij contra cuius decreta fecerat. Quæ pertinacia magis imbuert Græcos in hoc errore, & eos irritauit contra Latinos qui & plures ac varios accusatores cum testibus subduxit, ut coram Concilio

contra Papam acclamerent. Et sic adiudicauit contra Papam ut petebatur. Et hæc scissio stetit annis nouem durante eodem Phocio & Imperatore Michaelē. Quo deinde Michaelē occiso, per Basilium collegā suum, qui veritus ne in ebrietate furēs cum aliquando occideret, et etiā charissimos suos in hoc furore solitus fuerat occidere, eū occidere maluit, & possessō Imperio, voto Papa Nicolai parens, Phociū de Constantinopolitana sede expulit, & Ignatium reuocatum in ea collocauit. Iste ergo Phocius procurauit diuisionem plus alijs inter Graciam, & Latinam Ecclesiam occasione processionis Spiritus Sancti tantum à Patre, & Gracos in eo seduxit cum eorum sequacibus Ruthenis. Interim Papa Nicolaus moritur & Adrianus secundus elegitur in Papam, qui similiter omnia facta contra Phocium per Nicolaum confirmauit. Et missis nihilominus legatis tribus in Graciam, Donato Stephano Episcopis & maximo Diacono, discernere commisit eis inter Ignacium & Phocium. Illi conuocato Concilio inuenerunt detectas fraudes, falsitates, & varias fictiones Phocij. Vnde cum nollet fateri crimina, neq; pœnitere pro tot reatibus anatematizauerunt eum cum tota Synodo duodecim Anatematibus, & expulerunt à Synodo, vnde vnita fuit Ecclesia. Qui Phocius nihilominus clam varias machinationes instruens: dolo cuiusdam à se confecta, & tanquam veteris Prophetia in vulgus emissa, & velut sibi diuinitus reuelata ad intelligendum, gratiam Caesaris adquisiuit. Sic quod post mortem Ignacij, vi quadam eum in sedem Constantinopolitanam reposuit. Ipse verò falsitate solita literas Iohannis Papæ Octaui super sua cōfirmatione, tāquam ad petita Imperatoris confinxit & sedem occupauit, donec Stephanus Papa Iohannis Octaui successor eum palam deiecit & expulit.

Decima diuisio fuit tempore Constantini Sexti filij Basilij, qui Monachus dictus est. Et Leonis Papæ noui, qui fuit Anno Millesimo

Ebrietatis
malu.

Millesimo Quinquagesimo, quo tempore quoq; fuit Michael quidam illiteratus homo & ambitiosus, Patriarcha Constantinopolitanus. Cui Constantino dum Sicilia fuisset subiecta, veniensq; ad eam cum thesauris multis & gemmis, & urbem & Ecclesias eius spoliasset, misissetq; Constantinopolim ad constructionem monasterij sancti Gregorij, mox in eius egressu rebellauerunt, & regem sibi constituerunt, Leoni Papæ quarclā super tyrannica Constantini expoliatioe exposita. Quo cognito Imperator dum apud Papam instaret, ut eos à defectione per excommunicationem retraheret ab vna ipse quoq; ab altera parte, armis huiusmodi rebellionem se frenaturum disponeret: Papa rescribente quod id facere sibi nō liceret, eo quod iuxta querelam Siculorum occasionem solus præstitit rebellandi.

Indignatus Imperator iudicauit Papam eorum defectionis esse authorem. Et non valens se de Papa quouis alio modo vindicare cum Gracia tota ab eius obedientia se subtraxit. Ad quod facinus parati semper Greci extiterunt.

Constituens igitur Patriarcham Constantinopolitanum vniuersalem Papam facere tractatu super ea re cum Michaelē Patriarcha Constantinopolitano habito: ipsoq; homine ambitiosissimo annuente, voto suo, conuocato Concilio, Episcoporum omnium Orientalium, coram eis dictum Michaelē vniuersalem Patriarcham orbis totius pronuntiauit, & dextravit eum super equum insidentem per hypodronium palatij, prout Imperator facere Papæ solitus est, ducens frenum equi sui aliq; omnia insignia Papalia ei contulit.

Mox miser stulta elatione inflatus, Rommanum Papam in illo Conciliabulo cum omnibus occidentalis Ecclesie Episcopis ac clero vniuerso denunciavit esse depositos & excommunicatos. Quia contra Niceni Concilij determinationem addiderunt Symbolo,

Gracia de
fuit à Pa-
pa Roma-
no.

Imperator
Papa
equis.

Spiritum Sanctum à Filio procedere, quod. Nicena eadem Synodus non posuerat. Et in sequente Synodo iterum decretum fuerat: omnem qui aliam fidem teneret vel doceret si foret Clericus depōni. Si laici excommunicari debere: Quo factō dixit ad se iure pertinere regimen vniuersalis Ecclesie cum esset Patriarcha primus post Romanum Pontificem nec depositus nec excommunicatus: Itaq; stulta presidentia eius proceres milites & populus quisq; cœperunt in omnibus occurrentibus ad eum velut ad Papam recurrere & honorem ac reuerentiam exhibere tanquam Papæ. Audiens hoc Leo Papa duriter literis exprobrabat Michaeli, redarguens eum, & ostendens quomodo in prima Synodo Nicena, cui Syluester Papa & Constantinus magnus intererant, Decretum fuit cum subscriptione totius Synodi & Constantini, quod summa sedes Romana à nemine iudicaretur, & ut Romano Pontifici omnes sacerdotes totius orbis subditi essent, ut capiti. Quod decretum Synodi seu Concilia plura approbarunt. Primo Synodus Constantinopolitana prima cui Theodosius senior intererat: Ephesina prima cui Theodosius iunior filius Archadij aderat: Chalcedonensis quæ presentia Marciani Imperatoris acta est: Constantinopolitana tertia, quæ tempore Constantini iunioris fuit. Omnes hæ Concordi voto & subscriptione confirmarunt sanctam Romanam Ecclesiam, & Apostolicam sedem post Dominum Iesum Christum caput esse omnium Ecclesiarum hæc & alia plura illi obijciens. Ille tamen velut temerarius nullis decretis attentus in sua pertinacia permansit, propter quod iusto Dei iudicio breui vindictam accepit.

Nam Constantinus Imperator videns tantum ei deferri honorem ab omnibus, vehementer eum exaltationis sua pœnituit.

Tinens quoq; ne sumpta aliqua occasione leui excommunicaret eum, & ne proceres in eius defectionem ceu excommunicati aliquando

*Papa sunt
terrori
peruolant.*

quando cogeret, cum præsertim habeatur pro Papa vniuersali: arguebatq; intra se quod si Papa remotus Romanus hoc facere potuit. quid non faciet Papa presens? Vocato ergo ipso Patriarcha Michaeli, & alijs Episcopis, sicut coram eis eum instituerat: sic & coram omnibus à cunctis dignitatibus eum deiecit, & spoliavit non solum insignibus Papalibus, & collatis priuilegijs: sed & alijs quæ dudum ante Patriarcha Constantinopolitanus habebat, ab alijs Imperatoribus concessa, quo sibi audaciam omnem agendi contra se amputauit, libertates omnes adimendo.

Iustè igitur Dei iudicio factum est, ut careret proprijs, qui aliena iura contra fas & ius usurpatione inuaserat. Et exinde Græci Imperatores similiter ius cœperunt, ut Patriarchas & Clericos omnes teneant subiugatos, quos, & quando volunt instituunt, & etiam destituunt.

Similiter Rutheni principes faciunt, & idem pessimus hominum Constantinus, volens Græcos cum Latinis in perpetuo ponere dissidio, & separatione sempiterna: fecit publicè proclamare, ut quisq; contra Ecclesiam Romanam scriberet mala quæ sciret & abominabilia, premia scriptoribus pollicendo, ut sic populo Romanam Ecclesiam contemptibilem redderet. Sic itaq; multi multa scripserunt fatua ficta & nephanda, & quanto abominabiliora, tãto misero Imperatori gratiora. Et sic apud eos, ac Ruthenos magis velut aduersus Ecclesiam Romanam blasphemia. Vnde etiam Ecclesie consuetudines omnes, quas habet Romana Ecclesia, quæ non sunt apud eos, tenent pro hæresi. Sicut cõficere in azimis, comedere carnes feria secunda & tertia Carnispriniij, radere barbas & alia plura. Exinde fama in vulgus dispersa fuit, quod Latini nonaginta nouem articulos erroneos haberent. Hinc Græci obstinatissimi fiebant & contra Romanam Ecclesiam sæuebant. Quorum pertinaciam sequentes Rutheni aduersus Christicolos omnes, maledi-

*Græci cum
Rom. Ecc.
conciliantur*

ctiones, blasphemias calumniosè & mendaciter constant, & latratibus ructuant. Et scisci semel ac diuisi ab Ecclesia Romana, nunquã redire, nec de Ecclesia aliter, nisi impiè sentire voluerunt. Et huius mali occasio non minus etiam sumpta est. Postquam Carolus magnus, Orientale Imperium in Occidentem transtulit circa Annos Domini Octingentos. Et hæc nephanda scissio durauit, quousq; Latini Imperium Orientale susceperant circa annos Domini Millestimum Ducentesimum temporibus Innocentiũ tertij, Alexio filio Isaurij Græcorum Imperatoris cum patre occiso. Quos Latinus quidam cum classe maxima Gallorum & Venetorum à Venetis impetrata, promissione affuturæ unionis Ecclesiasticæ procurandæ, dum Alexius Constantinopolim versus educeret Imperium recuperaturus, & captiuo patri auxilium præbiturus ac dimicaturus, contra germanum patris, qui eodem patre suo rapto & exoculato ac coniecto in Carcerem Imperium vi occupauerat. Cum quibus conferto bello cum occupatore imperij eum in fugam conuertit Imperio restitutus. Vnde pro gratia Latinus reddenda homo pestifer nitebatur primo classem eorum exuere: ubi præpeditus, conferto cum eis aperto pralio vna cum patre occisus est. Et Græcis hincinde dispersis, Imperio Constantinopolitano potiti sunt Latini Annis 50. & unio facta est, de qua unione habetur. Extra de bap. Licet Græcos.

Græci scissi
à Gallis
Venetis,
Imperium
quiritant
Ab. 1200

Et creatus Imperator primus comes Gallicus nomine Baldunus & Patriarcha Cōstantinopolitanus quidam Venetus. Post annos tandem Quinquaginta Græci recuperauerunt Imperium Iemensium adiutorio de manibus Latinorum Factusq; est Imperator Græcus Michael Paleologus, qui misit ad Conciliũ Lugdunensẽ per Gregorium decimum celebratum, offerens se velle concordare & unire cum Ecclesia Latina. De processione tamẽ Spiritus sancti cupiuit erudiri, si procedēs à Filio nõ procedat à duobus principijs,

eo

eo quod omnia ab vno procedunt principio.

Vndè in eodem Concilio declaratum est, & decretum Spiritum Sanctum procedere à Patre & Filio non sicut à duobus principijs sed sicut ab vno principio & non duabus Spirationibus sed vna, vt habetur de sum: tri. & fide Ca. lib. 6. ca. 1. Et hanc confessionem fecerunt legati Michaelis Imperatoris Græcorum, & roceperunt, ac reuersi publicarunt in populis decantantes Symbolum Latinũ scilicet in Spiritum Sanctum qui ex Patre Filioq; procedit. Vndè ex hoc Symbolo Niceno nihil additur, sed potius sit declaratio veritatis.

Symbolum
Latinum
accipiunt.

Et sic quamuis Ecclesia Orientalis in unione permanebat tamen deerant qui contradicerent unioni, alij palam, alij occultè. Tamen Imperator multos hereticos obstinatos tales Abbates & Monachos occidi fecit, alios mergi, qui nec rationibus nec autoritatibus sanctorum valebant à sua pertinacia reuocari, qui etiam Ioseph Patriarcham Constantinopolitanum hereticum depositum eiecit & priuauit sedè illa, & Iohannem dictum Vechum, hominem Catholicum in sedè collocauit, & sub eius vita tota, durauit unio.

Vndecima diuisio cœpit per Andronicum filium Michaelis Imperatoris, qui vna cum patre in Imperium Coronatus fuit ubi Gregorio decimo iurauerat de fidelitate fidei & obedientia Romana: patre tandem mortuo solus gubernauit Imperium, homo pusillanimis, timidus & peruersus, qui fratrem anhelantem ad Imperium & Græcorum à se defectionem ad eum, metuens eum, incarcerationauit.

Coronatus
hic Grego-
rius Aug.
1272.

Et animaduertens Græcos in unione fidei & Romane obedientiæ vacillantes ac ad defectionem paratos, congregatis omnibus in Ecclesia maiori sanctæ Sophiæ Constantinopoli contra iuramentum factum Ecclesiæ Romane palam dixit. Vobiscum tenui semper, te-

Ee 4

neboꝝ fidem antecessorum nostrorū profitendo de processione Spiritus Sancti à solo patre, patriꝝ suo defuncto maledixit voce alta, & Anatematisavit eum cum omnibus qui fide sibi adharebant. Cuius incitatione Græci reuersi ad v̄sitatum vomitum diuisi sunt ab Ecclesia Romana, Sed vindice Deo quod miser & ignarus metuebat, euenit. Namꝝ, recordia sua Imperium penè totum amisit.

Turci namꝝ, totam sub eo Minorem Asiam rapuerunt. Et citra maria dominia vastarunt, alijs quoꝝ, ciuitatibus iam à Tartaris, iam etiam à varijs tyrannis direptis, Constantinopolim cum paucis ciuitatibus possedit. Qui nihilominus factus obstinatior, & ut aduersus Romanam Ecclesiã Græcos concitatiores & pertinationes efficeret: Iohannem Vechum Patriarcham Constantinopolitanum virum Catholicum, de sede turpiter eiecit & una cum alijs quos ad errorem suū deflectere nequiuerat coniectum in carcerem fame necauit. Et Ioseph perfidum ante depositum hæreticum in sedem eius substituit, quem ex eo quod pertinacissimè veritati fidei Ecclesia Romana resisteret, magnam calumniam fidei appellauit. Finaliter tamen per nepotem suum constrictus, & Imperio priuatus vitam miserabiliter finiuit. Durauit hæc iterum diuisio ad Annum Domini Millesimum Quadragesimum Trigesimum ad Florentinum Concilium, & à tempore Phocÿ sc. ab Anno

Octingentesimo Quinquagesimo octauo. Schisma hoc ad idem concilium stetit Annis 581. vel citra, quo tempore venit ad Concilium Florentinum per Eugenium Papam celebratum Iohannes, Paleologogus Imperator Græcorum cum Germano suo & Patriarcha Constantinopolitano Ioseph nomine, & multo clero ac proceribus.

Qui auditis terminationibus luculentis ex varijs scripturis & præsertim doctorum eorum Anastasij, Basilij, Cyrilli, Maximi, Dydimi, Chrysostomi quod procedat Spiritus Sanctus à Patre & Filio,

Filio, adqueuerunt & tandem confessionem susceperunt cum Ecclesia Latina. Et sic denuo fuit vnita Ecclesia Græca ad Latinam.

Duodecima & vltima diuisio. Nam quamuis Imperator cum suis domum redisset vnitus Ecclesie, & eius dogma professus, cum inde paucis profectus accessit. Nam etsi ordinati fuerunt doctores & prædicatores, qui hæc populo differerent: clerici tamen eorum & præsertim Monachi à quibus populi informabantur in doctrina credendi & viuendi, pro maiori parte pertinaces existentes in errore & perfidia aliud dogmatifabant & indurabant populum. Quapropter Dominus Deus malum hoc amplius non tollerans & Ecclesiam Catholicam irrideri toties non sinens, post Annos Quatuordecim permisit in eos exterminium, ut capta Constantinopoli à Turcis, miseri impio tyranno & inimico crucis Christi curuarēt ceruices suas, qui Christi vicario Romano Pontifici subesse voluerunt & qui Christianis Occidentalis Ecclesie commiseri & conuiuere, mutua vnione fuerant dignati, iuste commeruerūt, ut qui miserabilem mortem euaserunt cum Iudeis & infidelibus in ignominiosa seruitute vniti permancant.

Qui Turcus nūc Ecclesias Oriëntales omnes veraciter separauit. Sed pro dolor, homines miseri tam horrendo exterminio serè imperterriti vsq; modo permanēt, in sua pertinaci obstinatione. Maluntꝝ calamitatem omnem perpeti quam Ecclesiastica concorporari veritati, sapientia suorum maiorum prorsus fatuati non attendentes quātam eis reuerentiam Ecclesia Catholica exhibuerit, & vsq; modo exhibet. Itaq; eorum sapientia dans honorem: & cultui iustitia ab eis exorta, ac recognoscens, quod Græci fidem salutarem. Primum à Paulo & Barnaba susceperunt ut scribitur Actuum 13. à quibus ad Ecclesiam Romanam deriuata est Petro & Paulo

Ff

Constanti-
nopolis ca-
pta Ann.
1453.

Fides à
Græcis ad
Romanos
deriuata.

Turce A-
siam mi-
norem va-
stauit.

Schisma
Græcus
durat An-
nos 581
& q̄ne ad
Annum
Do. 1459

ex Græcia Romam venientibus traditiones Græcorum certas in Missæ certis concentibus continet vsq; modo. Et non mirum est, quod ad eos fremant aduersus Ecclesiam, deserviantq; in omnes quos sub eius obedientia cernunt consistere, quoniam à iusticia, caritate, & humilitate prorsus sunt alieni, cum omnibus sui ritus Schismaticis Ruthenis.

A iusticia inquam: dicit enim beatus Augustinus, & habentur verba in Canone vigesima quarta quest. 1. cap. ubi. Quod ubi sana fides non est, non potest esse iusticia que scribitur Abacuc secundo & ad Rom. 1. Iustus ex fide viuit, ubi subditur, neq; schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant. Et quod magis est de quo constat, quod caret virtute vera fidei, presumitur quod non caret omni vitio, & præsertim fidei opposito, scilicet perfidia.

Huic Ecclesie veram fidem profitendi, molesti sunt & infensi & aduersi vera pietati Religionis Catholice qua prima & summa iusticia est. Quod autem charitate careant, sola diuisione ab unione Ecclesiastica demonstratur, qua ex odio charitati contrario procedit. Caritas namq; imperat concordem fraternam unitatem, quia dilectio proximi, malum non operatur Rom. 13. & inclinatur in actus omnes virtutum omnium, quæ ubi defuerit, ira & odij remanet incendium, nec non contentiones rixæ discordia, detractiones, contumelia, blasphemia & ceteri quicq; actus victiosi merito succedunt, dicitur enim in quest. 8. cap. quo supra Quod si heretici aut schismatici charitatem haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est Ecclesia Catholica.

Ex eadem tandem radice liquet: eos humilitate carere, que est ornamentum præcipuum hominis Christiani, quia Ecclesia suaue iugum abijciunt, & fortè detrectant, contra quos quaritur Dominus in persona Ecclesie Ierem. 2. Confregisti iugum meum, rupisti

In hereticis non est abunitas.

rupisti vincula mea, dixisti non seruiam, scilicet constitutionibus & ordinationibus, ritui & sacramentis tuis arguant te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Hac ibi, & 24. 9. c. Audiuimus. Dicitur Christus non habitare in cordibus eorum qui superbia singularitate secuti, à corporis Christi compage semetipsos abrumpunt hinc præcisione sua laborantes, ad Ecclesie Catholice detrimentum, fama gloriæ, confuscationem, semetipsos infames reddiderunt, iuxta illud Dionisii Papæ 29. 7. cap. Alieni. Vbi dicitur. Infames esse omnes censemus, qui Christianam Legem præuaricantur, aut Apostolicam vel regularem postponunt auctoritatem, & ambivalentes superioritatis & prioritatis titulum in Ecclesia, se tanquam primitiua Ecclesie sectatores, primos & veros Christianos existimantes infimi facti sunt Christianorum omnium, iuxta illud Alexandri 2. 24. 9. 1. cap. Audiuimus. Item cum Dominus. circa finem, liquido constat eum, qui ab integritate Catholice fidei recedit, maledicendi & benedicendi potestatem minimè habere. Catholicum namq; utpote se superiorè maledicere non valet, id

est excommunicare.

* * * *

* * *

* *

*

Ff 2

Qui infames.

APPENDIX DE ERRORIBVS MOSCORVM.

* *
*

Pura eiusmodi, quæ Sacranus Russica refutans, ex scholastica profert Theologia, existimari perparum emolumentis, si hic ponerentur Lectori allatura esse. Sunt enim meræ argutiæ humane, vel raris, vel nullis firmata testimonijs Diuinis, quibus solis omnis redarguitur in fide error. Quamobrem ijs omisissis, Petrum quoque Scargam Iesuitam Vilnensem similia recensentem audiamus. Positis tamen in primis Grecorum rationibus, quibus suam à Romana Ecclesia defectionem excusare conantur. Primum inquit, octo capita, deinde nouem, postea sex & viginti, Græci Russis aduersus Ecclesiam Romanam edidere Photius Patriarcha Constantinopolitanus, octo conscripsit, quæ Nicolaus Papa ad Ignatum archimysitam Renensem scripto recenset.

Primo quia Romani sabatho ieiunant.

2. Spiritum S. à Filio quoque procedere asserunt.
3. A matrimonio abhorrent.
4. Sacerdotes confirmationem Baptismi facere non permittunt.
5. Interuallum temporis ante Quadragesimam producant.
6. Agnum Paschale unâ cum corpore Christi, in altari cõsecrât.

7 Sacer-

Errores
Latinorũ.

7. Sacerdotes illorum barbas radunt.
8. Diaconos absq; Sacerdotio, Episcopos faciunt.

Posthac ducentis fermè interiectis annis, Papæ Leonis, tempore hoc etiam nouum caput addidere. Quia ydem Romani, pane azymo in Sacramento corporis Domini vtuntur. Plura deinceps alia, ira inuidiaq; flagrantes commenti sunt & hereses vocarunt. quo, eò magis Russos, gentem simplicem, è quorum monumentis hæc producimus deciperent.

10. Quod Romani Pontifices in bella prodeunt.
11. Ieiunij tempore pueros lacticinys vesci sinunt.
12. Non contenti pictis imaginibus, sculptis etiam vtuntur.
13. Crucem digito humi factam pedibus terant.
14. Virginem Mariam Dei genitricem non vocant.
15. Ad altare mulieres admittunt.
16. Suffocatis aubus alyssq; cum sanguine, item ranis & vrsis vescuntur.
17. Ori Baptizati, salingerunt, & luto exspuito facto, aures illinunt.
18. Aqua se quotidie, ritu Iudaico aspergunt.
19. Tota manu benedicunt. signum autem crucis vno digito exprimunt.
20. Ab tempore ieiunij, vsque ad Pascha, Halleluia non canunt.
21. Cadauera mortuorum Episcoporum, aliquot hebdomadas infepulta seruant, nec illorum manus transuersim, figura crucis componunt.
22. Sacerdotes eorum, tres vno die Missas celebrant.
23. Consanguineas in matrimonium ducunt.
24. Monachi ipsorum carnes comedunt.

Ff 3

25. Tempore quadragesimæ sanctam crucem abscondunt, neq̄ flexu poplitum adorant.
 26. Loco participationis Cene Domini, sacerdotem sacrificantem osculantur.

Hæc Scarga cap. 12. libri 2. Polonici, Anno 1577. Vilnæ excusi de vno pastore, vnitæ Ecclesiæ, & Græcorum ab illa secessione. Capite verò 2. partis 3. hosce errores tã Græcorum quam Russorum enumerat.

Errata
Russorum.

1. De processione Spiritus S. perperam sentiunt, equalitati Filij cum Patre hac ratione detrahentes.
2. Datam esse à Deo Ecclesiæ Rom. eam auctoritatẽ, vt totius mundi Ecclesiis præsit negant.
3. Nondum esse sanctos in cælis, nec dum frui faciei aspectu Dei propterea quòd nondum resurrexerint credunt.
4. Nullum esse purgatoriũ aiunt, nihilominus tamen pro mortuis orant.
5. Matrimonium voce Diuina indissolubile pronuntiatum, posse p̄ hominẽ solui putant. Vnus illorum aliquot uxores simul habet, Popæ, id est, sacerdotes atque Episcopi, vota Deo nuncupata, ac id ipsum sacramentum disjungunt dissoluntq̄. Potentiores autem, tonsas monachas in matrimonium sumunt.
6. Septem tantum Concilia esse debere. Si verò vel octauum vel nonum foret, id pro Anathemate habendum dicunt.
7. Corpus Christi, in pane infermentato consecrari, nefas habent.
8. In Missa, panem nondum consecratum, genibus flexis adorant: cum autem consecratus fuerit, nullum honorem sanctis. Christi corpori exhibent.

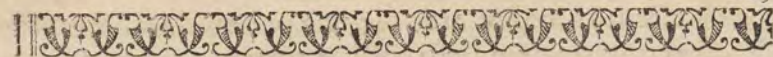
9. Et corpus & sanguinem Christi in ara, non solo Dei verbo, sed sacerdotis etiam precatationibus fieri existimant.
10. Idem sacramentum, feria quarta tantum ante Pascha consecratum, propter egrotos, totum annum conseruant, negantes alijs diebus idem consecrare dariq̄, ysdem licere, cum tamdiu haud possit panis species salua durare.
11. Popæ, id quod reliquum est corporis Christi, à fidelibus non absunt, peracto prandio templum ingressi interdum semipotenti, vel nulla vel parua cum reuerentia comedunt.
12. Parui id pendunt, si vino, accedentium frequentia exhausto, tantum aquæ post consecrationem affundatur, vt nullus eius sapor supersit, quòd ubi sit, nec sacrari, nec esse sanguis Christi potest.
13. Nec pluri faciunt confessionem peccatorum, nam Popæ peccatis contaminati, nulla alia confessione facta præter eam, quæ vulgo fit ab omnibus semel in anno, ad Liturgiam obeundam accedunt, quo pacto non id solum quod sacramento absq̄ penitentia sumto iniuria fiat: verum etiam communicantes sibi exitum attrahunt.
14. Confirmatio Baptismi non est illis Sacramentum quæ etsi ad solum pertinent Apostolorum successorem Episcopum: tamen eam vulgaris sacerdos peragit.
15. Extremam olei vnctionem, errore intolerando, homini mortuo adhibet, quasi soli corpori anima destituito, accommodanda sint Sacramenta.
16. Neminem, uxore carentem ad sacerdotium admittunt, nec ullam Popam, cui Popadia non sit habent, quo facto castitatem-exelsim noui Testamenti virtutẽ contemnunt, donum Dei corrumpunt quodq̄, idem Deus largẽ nonnullis dare potest, id omnibus detrahunt & à sacerdotali dignitate reijciunt.

17. Cleri apud eos consecratio, non fit sine pecunia. Dave enim consecrandum Episcopo consecranti, aliquot florenos oportet, quod tamen minimè dicitur esse peccatum.

18. Negant chryisma, Episcopo siue Metropolitana, prater solum Patriarcham consecrare fas esse. At uerò tam longè petutum, aut in itinere perit, aut adulteratur, vel atate consumitur. Id autem apud Catholicos, Episcopus quotannis renouat, Sacramentis quibusdam adhibendum.

19. Cerimonijs ritibusq; plus quàm par est confidunt. Ad hoc in Imaginibus, Sanctis inuocandis, alijsq; Ecclesiasticis rebus, multa iniquè committunt. Hæc sunt Scarga uerba paucis comprehensa, qui capite tertio ait Moscos, adeò abominati detestatiq; Ecclesie Romanae homines, ut illos pro Et hnicis habeant, & si occidant, obsequium se Deo præstare sibi persuadeant. Addit idem allegatum superioribus annis ad Lituanos, à Patriarcha Constantinopolitano, quendam sacri ordinis uirum, perducere non potuisse, ut Valerianum Episcopum Vilnensem saluaret, negans sibi suisq; quidquam commercij in rebus fidei, cum hominibus Latina Ecclesia, qui ipsis heretici essent, habere licere.

Et Scarga quidem Ecclesiastes, doctissimi Andrae Volani Euangelici duersarius, ista de odio Græcorum Russorumq; aduersum Romanenses: suum in Euangelicos egregiè dissimulans, quod tum re ipsa declarauit, cum Anno 1580. Lutherianos, ita esse omnibus exosos debere, suos Vilna doceret, ut & obuios conspuerent. Cuius rei, cum ipsemet obuius concionatori Euangelio factus, exemplum edit alijs imitandum, (audita refero) contusum os, ex quo sputum exierat, manu cuiusdam, id spectantis p; Nobilis, homo maledicus domum retulit.

ALEXANDER GVAGNINVS VERONENSIS,
Eques Auratus, peditumq; præfectus. In descriptione
Sarmatiae Europae.

De Religione Moscouitarum omniumq; Ruthenorum.

Rutheni omnes postquam semel fidem Christianam Græcorum ritu anno restitutæ per Christum salutis 942. susceperunt sub Olha Ducissa & Volodimiro filio eius Monarcha Russiæ in ea ad hunc usq; diem unanimiter fortiterq; perseuerant. Quamuis quidam proceres Russiæ Polono Regi subiectæ doctrinam Lutheranam, & Zuinglianam sequantur sed vulgus omne maiorq; pars magnatum & nobilium fidem antiquitus Græcorum ritu susceptâ firmiter retinent, Sic quoq; omnes regiones Russiæ quæ alba dicitur Moschorum Principi subiectæ Christianæ fidei quam à Græcis susceperunt vestigijs firmiter unanimiterque insistent. Vnus autem totius Russiæ Metropolitanus olim erat tam Moschorum, Lituorumque Ducibus Regiq; Polonorum tributarius qui sedem suam primo in Kiouia Russiæ Lituorum Metropoli ciuitate retinebat tandem in Volodimiriam postremo in Moschouiam translata est. Cum autem Metropolitanus Moschouia septimo vnoquoq; anno Russiam Lituanijs subiaccntem causa exigendarum pecuniarum inuiferet ablataque magna pecuniarum summa discederet. Vitoldus magnus Lituaniæ Dux, re considerata, prouincijs suis, ne thesauris

Rutheni
Christiani

Metropolis
Lituaniæ
Rus-
sia.

*Metropoli
russa Rus-
sia in Li-
uonia eli-
getur.*

exhaurirentur, consulere volens, Episcopis Abbatibusq; Russiae conuocatis iudicio eorū. Metropolitā in sua Russia elegit, qui sedem suam Vilnae (quae est Lituaniae metropolis) habet in Basilica diuē virginis, quae Ruthenis Preczista, id est, castissima dicitur. Hic autē metropolita raro Vilnae commoratur. Est verò Episcopus Vilnensis praecipuus secundum ordinem Ecclesiae Romanae. Ipsa enim Vilna Romanum ritum sequitur: sed media pars Rutenorum eam incolit pluresque Ecclesiae in ea Rutenicae quam Romanae conspiciuntur. Porro omnes Metropolitae Ruthenorum à Patriarcha Constantinopolitano auctoritatem suam habent, & primò omnium Episcoporum Abbatum & totius ordinis spiritualis iudicio, & consensu Metropolita eligebatur, sed nūc hanc auctoritatem magnus Dux Moschouitarum sibi asciuit suoq; iudicio Metropolitam in Moschouia constituit.

S. andreas.

A sancto Andrea Apostolo Rutheni se fidem Christianam suscepisse iactant, adhuc ante Olham, & Volodimirum, quem ex Graecia per Pontum Euxinum ad ostia Boristhenis fluij, gētiliter Dnepr dicti, apulisse annales eorum testantur, & inde ad Kiouiam, tunc temporis metropolim Russiae, aduerso fluuio peruenisse, atq; ibi omnem terram Russiae, benedixisse, & baptizasse, signumq; crucis eū illic constituisse. Ex Kiouia tandem aiunt eum ad fontes Boristhenis Dneprisko dictos peruenisse. Indeq; in Nouogrodiam magnam deinde per mare Germanicum Romā vsq; nauigasse. Postremò in Peloponeso Graeciae, sub Ago huius nominis Rege, propter Christū crucifixum fuisse. Archiepiscopi in toto Imperio Moscorum duo sunt, vnus in Nouogardia magna, qui habet prerogatiuam insulam al-

*Archiepiscopi
Mos-
coue, &
Episcopi.*

bam

bam bicornem nostrorū Episcoporum more gestandi. Secūdus in Rostouia. Episcopi sunt multi, videlicet Permae, Suddaliae, Tverensis, Columniae, Cernigoniae, Rhesanensis, Smolentensis, Pleskouiensis, &c. Vestes eorum sunt sicut aliorum Monachorum nigrae, nisi quod aliquando fericeas ferunt, & praesertim pallium nigrum, quod habet à pectore tres fimbrias albas, ad similitudinem riuuli fluitis inflexas, quod significat ex cordibus eorum riuulos doctrinae fidei, & bonorum exemplorum scaterē. Metropolita autem, Archiepiscopi, & Episcopi, Abbates, Monachi carnibus perpetuò abstinent. Prouētus necessarios ex praedijs, & alijs extraordinarijs accidētibus & beneficijs habēt. Arces verò vel ciuitates, & omnes administrationes seculares, eis ademptae sunt. Sed metropolita Russiae Polono Regi subiectae, & alij Episcopi villas ciuitatesq; possident.

Abbates qui Igonomei priores qui Archimandritae dicuntur, & omnes Monachi durissimas, molestissimasq; leges & regulas praescriptas habent, nullo solatij genere recreari eis cōceditur. Omnes non solum Principis, sed caeterorum nobilium mādati parent: Plures eorum ex Monasterijs in haeremum se conferunt, ibiq; in arctis tuguriolis, aut soli, aut cum socijs manent, victum de radicibus arborum, & varijs terrae herbis acquirunt.

In sacerdotij gradus hi tantum promouentur, qui diu apud Ecclesias seruiērūt. In Diaconum autem nemo consecratur, nisi vxorem habuerit, vnde interdum & matrimonio copulantur, & in Diaconatum consecrantur. Praeterea qui virgini stuprum aliquādo obtulerit, aut vxorem suam primo concubitu viciatā animaduernerit, in Diaconatum non ordinatur. Mortua vxore sacerdos à sacris

*Vestitus
Episcopi
russi.*

Monachi.

*Signum vng. ad
ad vng. ad vng.*

Sacerdotii
regula.

profusus suspenditur, nisi monasterium ingressus iuxta regulam viuat, officijs etiam Diuinis peragendis si castè viduus vixerit velut minister cum cæteris Ecclesiæ ministris choro interesse potest. Si autè viduus sacerdos aliam vxorem, (quod eis liberum est) duxerit, is munere sacerdotali priuatur, nihilq; commune cum clero habet. Nul-
Horol-
 lus sacerdotum Monachorumuè, horas canonicas dicit nisi habeat imaginem alicuius Diui præsentem, quam etiam nemo nisi cum magna veneratione attingit. Qui autem eam in publicū profert, manu eam in altum extollit, quam omnes prætereuntes cruce se signantes inclinando plurimum venerantur. Libros Eūanglij maxima veneratione prosequuntur, neq; eos manibus tangunt, nisi prius caput multoties inclinando, cruce se munierint. Omnes sacerdotes ex contributione quadam certa sustentantur. Assignantur etiam eis domunculæ cum agris & pratis, vndè victum suis vel famulorum manibus, more agricolarum acquirunt.

Sacerdotes Romanos confundunt, qui cælibem vitam ducere sese iuramento obstringunt, cum sancta Synodus quæ fuit in Gāgra scribat in quarto Canone, qui spernit sacerdotem secundum Legem vxorem habentem, discens quod non liceat de manibus eius Sacramentum sumere. Anathema sit, id eadem Synodus dicit, omnis Sacerdos & Diaconus propriam vxorem dimittens Sacerdotio priuetur,
*de yingio
Salandro.*

Habitu haud dissimili à secularibus vestiuntur solùm modo pileolum nigrum rotundum quo rasuram tegunt gestant. Comam ad brachia protensam nutriunt, omnes baculos Posoch dictos, quibus innituntur, cum manu-

briis

brijs incuruatis gestant.

Rutheni secundum Calendarium suum, plurima festa Diuorum, non his diebus quibus Romani celebrant. Trinitatis festum celebrant feria secūda Pentecostes, in octaua autem Pētecostes festum omnium sanctorum obeunt. Festum verò Corporis Christi more Romanæ Ecclesiæ non venerantur. Viri præstantiores peractis sacris, ebrietate & commestationibus, festos dies consumunt. Ciues artificesque Diuinis peragendis interesse solēt quibus peractis laboribus domesticis, cæterisq; negotijs incūbunt dicentes feriari & à labore abstinere dominorum esse.

Nicolaū sanctum inter cæteros diuos præcipuè venerantur, eumq; Diuino ferè cultu prosequuntur, Templaq; præcipua nomini eius dicata erigunt, de cuius plurimis miraculis frequenter prædicant.

Habent etiam in Catalogo sanctorum Romanos quosdam Pontifices, quos inter sanctos venerantur. Cæteros verò qui post eorum schisma fuerunt (quando à Romanis disuncti sunt) execrantur, & pro hæreticis grauissimis eos habent, eosq; scismaticos appellant.

In septimo enim generali Concilio, quod sub Adriano Papa celebratum est, conclusum esse dicunt, vt ea quæ in præcedentibus Synodis constituta conclusaq; fuerint, in posterum quoq; solida rata, acceptaq; & perpetua teneantur: nec posthac cuiquā sub graui anathematis pœna aliud Concilium celebrare, aut accedere licere. In his autem septem Concilijs, hos Pontifices Romanos fuisse constat, quos Rutheni inter sanctos venerantur, dignosq; Cathedra sancti Petri dicunt. Ideò quod secū sentirent, in prima Synodo, Papam Syluestrum, in secunda Damasum, in tertia

Gg 3

Feste
Rutheno-
rum

S. Nicolai

P. Infles

Concilium
sub Adria-
no Papa.

Celestinum, in quarta Leonem, in quinta Vigiliū, in sexta Orphanium, in septima Adrianum: omniaq; Concilia & Synodos. Post hos septem prædictos Synodos celebrata, maledicta, peruersa, & hæresi turpiter deprauata, esse dicunt. Erat quidē Metropolitanus Russiæ, Isidorus nomine, qui sedem suam in Kiouia retinebat, is ad Concilium Florētinum, q̄ celebratum est sub Eugenio Papa uenerat, ubi Ecclesias Ruthenicis abiectis Græcorum ritibus, cum Romana Ecclesia vniuerat. Tandem in Russiam reuersus cum propositum suum, & rem iam conclusam Ruthenis proponeret, illosq; ex verbo Dei ad unitatem & concordiam fidei instrueret captus, omnibusq; bonis spoliatus, in carcerē coniectus est.

*Isidorus
Metropo-
litanus*

*Doctores
Rutheni-
cum.*

Doctores quorum dogmata Rutheni sequuntur sunt hi, Basilius Magnus, Gregorius Nazianzenus, & Iohannes Chrysostomus, quem illi Zloto vsti, id est, aureum os habentem appellant. Gregorij etiam Pontificis Romani libros, de moralibus scriptos habent.

Sacrum.

Sacrum siue missa Sclauonica lingua apud illos peragitur intermixtis etiam aliquādo cantionibus Græcis, Epistola & Euangelium, quo magis à populo percipiuntur extra chorum in medio Ecclesiæ astanti populo clara voce recitantur Concionatoribus carent, satis enim esse putant sacris interfuisse, ac Euangelij Epistolarumq; verbaque vernacula lingua recitat sacrificulus audiuisse, concionariq; in suis Ecclesijs obstinatissimè prohibent, dicunt enim se hoc modo varias hæreses & diuersas de fide opiniones effugere, quæ ex cōtionibus & subtilibus argumentis sophisticisque quæstionibus oriuntur.

*Concionatoribus ab-
stinent.*

Panem ad sacrificandum hoc modo sacrificant, vnus
corum

eorum præparatum panem ad sacrificandum in patena super capite, per minorem portam de sacrario egressus portat, alter verò copertum calicē vino repletum cæteris Diaconis vel sacerdotibus imagines sanctorum, Petri, Pauli, Nicolai, vel Michaelis archangeli, magna populi circumstantis acclamatione & ueneratione præferunt, quidam ex circumstantibus acclamant vulgari oratione, Domine miserere, alij fronte terram gentili more percipiunt, quidam se signo crucis frequentius caput inclinando muniunt, varia denique ueneratione ac cultu circumlata signa uenerantur. Postea finito circuitu per mediam chori portam Sacerdotes in sacrarium etiam ingrediuntur, sacrumque peragunt. Quoties se signo crucis muniunt, id manu dextra sic faciunt vt frontem primum, deinde pectus, mox dextram ac demum sinistram pectoris partem punctis in formam crucis tangant. Quod si quis aliter se signo crucis munierit hunc velut hæreticum obiurgant.

*Consecratio
panis*

Signum crucis

Gloriantur Rutheni se solos cum Græcis veros Christianos esse, Romanos verò & alios Christianos damnant & execrantur, tanquam primitiua Ecclesiæ desertores & septem sanctarum Synodorum præuaticatores.

BAPTISMI Sacramento Rutheni hoc modo vtuntur: nato infante, sacerdos statim accersitur, qui ante fores puerperæ habitationis, certas orationes dicere solet infantiq; nomine imposito domum reuertitur. Postea puer in templum defertur, hocque modo baptifatur, in aquam immersus, Crismathe quod hæbdomada, feria sexta Patcha præcedente, consecratum est ungitur, deindè Mynha: Postea capillos infanti sacerdos abscondit, cosque ceræ in-

Baptifatio

tricatos in Ecclesia certo loco deponit. Sal autem & Saliuam Romano more, cum puluere mixtam inter Baptizandum non adhibent, aquam verò baptismatis pro singulis infantibus consecrant, & continuo post baptismum in foueam ad id præparatam eam effundunt. Fideiuflores verò vel susceptores infantis, quoties circa baptismum sacerdoti interroganti an Diabolo infans renuntiaret correspondent, toties in terram expuunt.

CONFIRMATIONIS, seu inunctionis Sacramentum maxime abhorrent, hocq; argumento vanam, & damnabilem confirmationem, esse approbant, quod in Synodis omnibus ferè dictum sit præcipuè verò in Nicæna, confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum, cum autem vnum sit baptismum vnum etiam esse Crisma, & virtutem eandem Sacerdotis & Episcopi circa Sacramenta distributa, dicunt esse.

PVRGATORIUM, Græci & Rutheni negant, sed dicunt vnum quenq; secundum opera sua, post mortem locum designatū habere vbi diē iudicij extremi expectaret, pios quidem cū Angelis placidis, in lucidis & amenissimis Aelys viridiferis campis recumbere, impijs autem in obscuris cæcis, nigrisque caligine obductis voraginibus, cum Angelis terribilibus destinatum esse mansionem, ad expectandam iudicij diem, vnde illæ animæ quæ in locis amantissimis & splendidis, cum Angelis placidis benignisque collocatæ sunt, gratiam Dei sibi futuram cognoscunt, assidue iudicium extremum fieri petunt. Aliæ contra condemnationem sibi imminere & pænas terribiles in caliginosis voraginibus sitæ præfagiunt, idque eò maxime allegant quod animæ post mortem in cælum statim non ascendent

Opinio de animabus

dunt neque in infernum. Quibus enim illud verbum à *Matthæi* Christo in nouissimo die diceretur, venite benedicti patris mei possidete regnum cælorum, &c. Cùm iam omnes antea in cælo sint, & contra, ite maledicti in ignem æternum, cùm iam olim in inferno condemnati fuerint. Neque etiam animam à corpore separatam pœnis obnoxiam esse credunt, nam cùm anima se vitijs cum corpore simul contaminauerit, cum corpore etiam expiandam putant, quod ego Theologis discutiendum relinquo.

Funebre autem sacrum pro defunctis ideò faciunt, quod ijs suffragijs tollerabiliorem animabus locum impetrari sperant, vbi facilius extremum diem iudicij expectare possint. Imò etiam cum aliquis magnæ autoritatis vir moritur, tunc Metropolitanus siue Episcopus, Epistolam ad Sanctum Petrum scribit, sigillo suo & manus subscriptione munitam, quam super pectus defuncti ponit, dans testimonium de bonis pijsque operibus eius. Vtque in cælum facilius post diem iudicij admitteretur, & Christianæ Religionis Catholicæ agnoscat, subscribunt. Præterea agreste vulgus circa mortuorum sepulturam, varijs caeremonijs & superstitiosis plerumque vitur. Sepultura eorum in syluis, & vbi agris tumulos aggestis lapidibus muniunt, signumque crucis super imponunt. Loca pro sepeliendis defunctis non consecrant: aiunt enim corporibus Baptizatis Sacramentisque Christi dicatis, & consecratis, terram ipsam & non corpora terra consecrari.

SPIRITVM quoque Sanctum à Patre tantum & non à Filio procedere confitentur, ac Romanos dicentes credo in Spiritum Sæctum, qui à Patre & Filio procedit, confundunt, eosque conformes hæresi Macedoniæ & Arianae

Hh

Mortuorum caeremonia

*King's 03
p. 10. 11. 12.*

dicunt: hac de causa quod duo principia duasque voluntates de Spiritu Sancto & duas virtutes adducerent, & honori Spiritus Sancti detraherent. Hic autem Rutheni non intelligunt vnam esse Diuinitatis voluntatem, potestatem, gloriam, & honorem. Sicque secundum Concilium Nicænum, contra Arrium, & Constantinopolitanum contra Macedonium celebratum dicunt: Credo in Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, Dominum verum & viuificantem à Patre procedentem, qui cum Patre & Filio simul adoratur & cōglorificatur.

* * * *

* * *

* *

*

DE

DE RVSSORVM RELIGIONE, RITIBVS NVP
PSIARVM, FVNERVM,
Vitu, Vestitu, &c.

ET

DE TARTARORVM RELIGIONE AC MORIBVS
vera & luculenta narratio.

AD

D. DAVIDEM CHYTRAEVM
recens scripta.

Alia eiusdem argumenti

DE RELIGIONE ET SACRIFICIIS
veterum Borussorum

Ad CL. V. Georgium Sabinum olim missa.

Ne p̄stola mea, XVII. Kal. Maij ad te missa, pollicitus sum, de Russorum religione & ritibus pauca me tibi perscripturum. Accipe igitur crecta fronte quod mittimus, & hoc tibi persuade fieri posse ut verba quidem nō satis Romana scribam. Res autem ipsas mēdaciū & vanitatis p̄nitus fore expertes. Nihil enim ex alijs auditū, nihil ex aliorū libris haustū, nihilq; incognitū cōmemorabimus sed quidquid oculis vidimus nostris, de illo cōtestabimur.

Hh 2

Polocia deditio recuperata, Soccolia, Czussa, Turobla & alijs Albæ Rusiæ oppidis ferro & flamma funditus eversis, Germani omnes, qui sub Christophoro Bomstorfio militabant, dimissi sunt. Solus Borussis, in Rusiâ manendum fuit, ut aliquo tamen presidio istarum terrarum incolæ defenderentur. si quam fortè eruptionem facere vicini vellent Moschi.

Ego itaque media in barbarie herens, amaras animi molestias ista ferè ratione semper excussi: Flamines Rutenicos adij, cumq; illis per interpretem de fide & religione collocutus sum. Si verò interrogantur, an in sanctam Trinitatem credant, constantissimè quidem hoc ipsum adfirmant si testimonia sacrarum literarum tibi dari petis, illi in libris suis quos p manus à maioribus acceperint, ita scriptum esse aiunt. porrò si LIBROS istos videre quis auct Psalterium Prophetæ & Regis Davidis, quod ipsorum lingua apud Ostorocenses impressum Excel. tue mitto ostendunt. Nouum præterea Testamentum. Apostolorum res gestas. D. Pauli Epistolas omnes: Item Homilias Chrysostomi, Basilij, Gregorij Nazianzeni ex Græco conuersas & manus scriptas habent, cum preculis quibusdam ad beatam Dei genitricem & S. Nicolaum dicendis, neque tamen quare hos libros possideant scire possunt, cum diebus Dominicis puras solummodo fabulas populo prælegant. Ista enim feria quâ nos legimus Euangelion de renato ex mortuis filio vidua Nainica, hospes meus, Consul Deisenensis, Alexius Casarinus Rutenus in suo se templo hanc lectionem audiuisse dicebat: Christum matri Mariæ obuiam factam suppliciter ab ea unum rogasse numum. Matrem verò cum & ipsa nihil haberet argenti filium Christum cum dolore suo dimisisse è conspectu. Vides qualibus nugis decipiunt miseram plebeculam, sed nec ipsi Doctores meliora sciunt & si audiunt, cachinno quodam explodunt. soli namque suam admirantur barbariem.

Pape

Pape Romani nomen agrè in aures dimittunt suas, scq; Græ. Archiepiscopus. corum socios in religione, & Pontificis Bizantini maiestatem venerari clamant, qui quidem suum Metropolitam in vrbe Mosconia habet, virum apud Ioannem Basilidem summa auctoritatis & estimationis. quod ex Christiano Boccornio, Magni Ducis concionatore, qui triennium in aula Moschorum cum suo principe vixit intellexi.

Ruteni verò, qui Regis nostri Imperio parent, Metropolitam suam Vilne habet, cui nomen est Anicephoro Hunc magnifico & splendidissimo habitu indutum. senioq; & cana barba venerabilem, 20. Iunij Vilnæ sacra peragentem vidi.

Russi delubra habent plerumq; lignea, tecto scandulari, in summitate templi signum Christi in crucem sublato conspicitur. Horologijs sciotericis planè destituuntur. Et tamen die Solis circiter quartam matutinam векшодатн eorum tintinnabulis pulsans populum ad sacra vocat. Tum verò matres atq; viri. pueri innuptæq; puelle lecto valedicentes vestem sumunt, & ad Ecclesiâ summa cum festinatione properant.

Verum enimverò pedem domo non offerunt, nisi prius genium suum diælis precibus mitigauerint. Habent autem tabellam quisq; ligneam, in qua capita aliquot depicta conspiciuntur, ad hanc cum tota familia accedentes, cum gemitu & lacrimis S. Nicolaum, eiusq; in cælo commilitones pro salute domus sue supplices deprecantur, atq; interim tanta cū deuotione pectus tundunt, ut cuius astanti facile cordolium excitent.

Iamq; penatibus placatis ad Sacram eadem discedunt, cuius limina quamprimum tetigerunt, magna cum reuerentia caput teluri illidunt. Et sanè si frons animi ianua rectè dicitur, non video quali sub sidere homines Dei numen religiosius adoraturi sint, quam hi de quibus loquimur, si modo pro vanis fabulis verbi cæ-

Hh 3

lestis veritatem aliquando cognoscant. Dolendum autem magno-
perè est, lucem clarissimam Euangelij illis nondum pœnitus illu-
xisse.

Locum templi secretiorem Flamines bini occupant. hic ara
sancto Nicolao dedicata videtur cū eiusdem imagine. Auditores
& populus in ambitu templi sese continet. Fœmina verò que præ-
terita nocte Veneri militarunt in penetralia sancta adis non veni-
unt, ne locum profanent. Ceteræ accedentes propius candelas cere-
as inflāmant & sacrificulo offerunt. Ille candida veste bombycina
indutus est, caluitio & pallida facie deformis, Crucem sanguinei
coloris à tergo pensilem habens.

Tandem è Sacrario egreditur, & ihurribulum dextra tenens,
tām forti odore Diabolus ex loco sancto abigit. Mox rituales libros
Conciones promit, & aliquam fabellam de S. Nicolao recitat, quem illi tan-
quam Deum tutelarem semper colunt Euangelij lectiōnem vnā
nunquam hic audiui. Intreà adytum clauditur. Sacerdos si inter
legendum aut erret, aut lingua titubet, aut vocem aliquam de-
pressius enunciet, grauisimè proptereà ab auditoribus obiurga-
tur qui eum & sacro loco indignum, & libros alij tradendos vna-
nimi voce prolamant.

Lectiōne finita ad anticum sacrarij in quo imago Nicolai aser-
uatur, sese conuertit, Deūmque patrium multis suspirijs rogat,
vt commoda Rusorum & gentem sibi deditam contra hostes inco-
lumen seruare dignetur. Orantem lamentabili vociferatione &
quiritatu excipiunt non tantum scholastici, sed omnes quotquot
isto videntur in fano: subindè iterantes hanc vocem. Hospody po-
myloy hoc est propitiare nobis ô Domine. Dum hæc aguntur, anti-
cum sacrarij non aperitur.

Missa. Mysta autem per pseudothyrum in illud ingreditur duduchis
tribus præcedentibus. Cū in aditum ventum est sacram Cœnam
verbis

verbis ab ipso Christo expressis consecrat. sed lingua tantum patria.
atque hæc sunt in ara Nicolao sacra.

Mox fores patent. Populus verò quia certum numen in isto
loco habitare existimat, egredienti Sacrificio magno eiulatu occur-
rit, sexcenties hanc vocem decātans, Hospody Pompyloy. Hunc
clamorem & cymbalorum tinnitus mirum in modum auget.

Vt verò in toto iam facta silentia templo, Sacerdos pedeten-
tim procedens, arcana sacra toti populi commonstrat, calicemq;
plumbeum, cum operculo serico in dextra, & scutellam ex eodem
metallo in sinistra tenens, dum in genua procidunt auditores, ille
lingua Rutenica hæc verba proloquitur: Hoc est Corpus, & hic est
sanguis Domini Iesu Christi, quem Iudæi innocentem morte mul-
ctarunt. Tum denuò inter gemitus & suspiria muliebriter lamen-
tantur, & tundunt pectora palmis.

Flamen illic in sacrarium regressus, in ara Nicolai sacra-
mentum deponit, donec veniant qui eo vtantur, quod interdum
fit sequenti die. Calicem si vinum non habent, ex calido Medone
consecrant. Panem verò azymum domi suæ pinsunt ciues & deindè
quoties cœlesti illud conuiuū accedere gaudent, sacerdoti offerunt
vt consecret, & cum calice distribuat.

Peractis sacris, libro ad manum resumpto Psalmum vnum
vel plures demurmurat sacrificulus, crucemque ex argento puro
factam omnibus exhibet osculandam, postea suam quisq; domū dis-
cedunt, & admodum rari ad vespertinas preces reuertuntur.

Polocia autem & Vilna, maiori pompa & splendore rebus
diuinis vacant. Vbi supellectilem ex auro & argento copiosam ha-
bent in Ecclesiis. Vilna triginta templa habent, omnia ferè opere
lateritio structa.

Statuas nullas in templis venerantur, sed D. Nicolai & Ma-
rie virginis imaginibus scrupos quosdam argenteos, Coralia, &
gines pila

aliàs exuias dono dederunt. Has quoq; picturas, tanq̄ numinis aliquid habentes religiosè colunt, & quotannis in Duna fluuio bis abluunt, atque tandem magna cum pompa pristinum reducunt ad locum.

Baptismus Præterea mysticæ ablutionis sacramentum in suo cœtu retinent, ita tamen ut in hoc negotio per omnia fere quam proximè ad Romanenses accedant, Multùm hic perditur olei, opera & vnguenti. Post longas tãdem ceremonias Flamen toto congio perfundere solet infantem, ita inquit: Baptizo te per nomen Patris, & Filij, & Sãcti spiritus. A patris deinde more patrio urnis aliquot tenellus pufio humectatur. Et licet hic aspera hiems crudelissimè sauiat, tamen tãta gelidarum copia aquarum suã sobolem abluunt. Si quis causam querit, respondent illi, à teneris assuescere multum est. Postremò Flamen infantulum iterum comprahensum blandè exosculatur, illiusq; caput ad crucem, quæ templi foribus incisa est magno impetu ter vibrat, & nisi testes baptisimi ictus audiant, indignantur propterea, neque puerum rectè sacris initiatum credunt. Sacro finito Flamini tres panes (quos à forma pyramidali Piracno vocant) porriguntur cum numis aliquot argenteis, templumque clauditur.

Sacerdotes Sacerdotes Rutenici proprias uxores habent, & sunt coniuges. Si quis dicit à Papa matrimonium clericorum improbari, excandescunt uti rapidis cum ferrea flammis lamina Cyclosum excoquitur flagrante camino. Reditus certos & certa stipendia non accipiunt, & tamen auditorum beneficentia liberaliter aluntur. Cucullos prorsus ignorant. Carulei coloris tunicam plerumq; duplicem habent, capillis ad humeros & pectus dependentibus apprimè gaudent: & quo quisque est nigrior, & ad spectu inamabilior, tanto maiori apud populum est in dignatione. Raso præterea vertice & immissa barba grauitatem præ se ferunt singularem. Vita alioqui

alioqui adèò impure & execrabilis, ut non delubris Deorum, sed pistrinis molitorum dignos adfirmare possis. Si quoties enorme aliquod flagitium perpetrarunt, ad populum se satis arroganter excusant, seq̄ Deorum fratres & vicarios esse aiunt, ita quidem, ut quidquid egerint, id cæli Quiritibus gratum existisse minimè dubitent. In tabernis publicis vinum adustum totos dies potant. Cumq; iam nec mens nec pedes officium faciunt, sæpe velut emortui in medijs plateis contidunt & obdormiscunt. Germani certè milites non semel iacentes perminxerunt. Postero die cum ad peragenda sacra in templū redeunt, non aliter coluntur à populo & amantur, quàm si nuper ex concilio immortalium Deorum missi venissent legati.

Scholas semper templis adiunctas habent, in illis triginta annorum iuuenis prima literarum rudimenta pueritiam docet. Litera ipsorum alphabetica veteribus Græcis quam similima sunt. Catechesi nulla utuntur: sed preculas ad beatam Virginem & D. Nicolaum in libris descriptas pueris proponunt. Symbolum tamen Apostolorum verbis quibusdam immutatis addiscunt. huic adduntur Hymni Davidis, quos illi nocturna versantque manu, versantq; diurna. Pueri annorum trium & quatuor, si fortè in ualitudine aliqua corripuntur, statim Flamen aduolat & sacramentum sub utraque specie illis etiam distribuit. Tum verò iussu sacerdotis serio prouidendum est parentibus ne iste puer, sacra qui vsus est cæna, toto biduo oris excrementa in terram exspuat.

Ferijs esurialibus plebes miserè obnoxia est. Cumque totus iam præterijt annus vix paucis diebus illis carnes comedere licuit.

Matrimonij cõtrahèditatio talis est. Iuuenis si cui fauet puella propinquos treis quatuorue ablegat, qui parentes de elocanda virgine interpellent. hi verò ut vehementius animum proci irritent,

nihil isto de negotio conferri posse adfirmant & quandam apud inter-nuncios simulant grauitatem. Sponsus talis se frustratus, alia rem via aggreditur, tempusq; & occasionem venanda virginis diligentissimè obseruat. Illa vero si fortè domo paterna egreditur ministri in insidijs collocati incautam & nihil tale timentem in caeses sponsi venatoris conijciunt: quæ simul atque deflorata fuerit, mittuntur alij ad parentes legati, qui partim culpam deprecantur, partim amoris vehementiam accusent. Tū demum parentum impetrato consensu nuptijs dies dicitur, neque enim illis cohabitare licet nisi solēnitatem publica copulentur. Igitur circa horam noctis undecimam, sponsi cum fidibus, facibus & fistulis ad delubrum deducuntur. Ante illorum aduentum, aliquot vascula, siccà, melicrato & cereuisia plena huc aduecta sunt. Conuiuia itaque utriusque sexus saltando, ludendo, clamando & ridendo bonam noctis obscura partem consumunt. Intercà mittuntur certi homines, qui Flaminem accersant, hi plerunq; re infecta semel atq; iterum discedunt, idque fit propter temulentiam deplorati sacrificuli, qui vino & somno sepultus iacet. Vulgus interim ducendis choreis occupatur. Postea mora & absentia impatientes illi qui sponsum adfinitate attingunt, Flaminis poti donū effringunt & vi abreptum ad peragenda sacra eundem pertrahunt. Ille dum solito vult fungi officio, nec tamen rectis pedibus consistere potest, sepe concidit in medio templo. Exoritur igitur damnabilis risus & barbaries, ut vix opiner, et hanc Veneris Sacra scurrilius peregrisse. Accurrunt illi qui lurconem teneant, ne collabatur. Tū primò panes sibi debitos adferri iubet.

Deinde libro aperto stentorea voce aliquem Hymnum Dauidicum cantat. Postea intortam sponsi cesariem manu comprehendens in hanc sententiam eundem affatur. Dic mihi ô sponse, ô frater, ô amice, numquid tu huic tenera vir esse potes? numquid

eand

eam fustibus aliquando multabis? numquid egrotam, scabiosam & decrepitam derelinques? Hic sanctè iurat sponsus se facturum viri boni officium. Ad sponsam igitur sermonem conuertens, eam quoq; interrogat. An viro ferendo sufficiat? (nam puella decem & undecim annorum hic nubunt) an rei familiaris curam agere? an cæco, curuo & decrepito marito fida velit esse comes? adfirmat illa. Mox Flamen seroto ligneo viridi utriusq; caput coronat. In circumferentia coronarum descripta sunt Ruthenicè hæc verba: Crescite & multiplicamini. Ille dum hæc agit, inflammantur ab omnibus ceræ candele, & patera medone spumans sacrificio traditur, eam nouis sponsis vno propinat haustu, illi simili alacritate euacuant, & viro religioso reddunt. Abiecto iam ligneo cassiculo & pedibus contrito, nouas instituunt choreas, hic Flamen choragus est, ceteri longo ordine eundem insequuntur. Famina etiam lupulum in templo spargunt, & linum, cum tali acclamatione: Dij nostri tutelares faciant, ne noui coniuges vllò unquam destituantur bono. Sic tandem tumultuum finis est. Sacrificulus domum reducitur: conuiuia sponso comitantur, & in tali conuentione egregiè potant, & mæchantur. Viri autem qui ex coniuge fato functam a sculam sobolem susceperunt, per sepe impuberi filio sponsam quarunt, cum qua tamen illi dormiunt & liberos procreant. Nato deinde ex ephēbis egresso nouam nuptam à se constupratam & sobolem unà adducit pater, ita inquit. Vides filii tuam coniugem & tuos liberos? Patris sortum, si filio placet, accipit illud, sin secus, pradam aspernatur & de alia ducenda cogitat.

Iam de Sepultura mortuorum quadam annotabimus. Hoc Funerum
mines rebus humanis exemptos in mensam nudos deponunt, & ritus.
calidis undis per integram horam abluunt, idq; tantum faciunt
noctu. Sordibus ita abstersis, in sella media domus constituunt eos
dem, propterea nimirum, ut patrem familias etiam mortuum ve-

nerentur, & metuant quotquot ista degunt in habitatione. Vidi semel atq; iterū, sed obstupui, steterūtq; come, & vox faucibus hæsit. Funus tandem tertio die effertur, præcedunt in ordine scholastici, hi lamentabile carmen ingeminant, cuius sensus est. Aspiciat o ciues hoc cadaver & vobis caute. Nam nos omnes sic ibimus, ibitis, ibunt. Sandapilarios tres insequuntur Flamines, medius thurribulo circum circa fumat. Existimāt enim hunc odorem malus genijs ita contrarium esse ut perinde eum fugiant, ac sanctæ crucis signum. Cum iam ventum est ad sepulturæ locum, Orciniana ista sponda deponitur. Fœmina verò, quæ ut flerent oculos erudire suos, magna cum lamentatione ad urnam feralem, quæ hic aperitur accurrunt, & cadaveri oscula figunt, ita interrogantes. Cur nostro abÿsti è conspectu o carissime? numquid cibi & potus inopia te occidit? numquid infelicis coniugij capistro caput subtrahere voluisti? Fatere nobis, quæ te res mouere potuit, ut nõ tantum suauissimam thalami cõsortem, & liberos dulcissimos tuos desereres, sed etiam delityjs pulcerrimi huius mundi, tuis præterea fortunis & familiaribus omnibus abrenuntiares? Sed hic verum est illud. Surdo narratur fabula. Accedens igitur sacrificus, plorantes fœminas arcet à feretro, Deoq; manū imperat, ut ne vllare mortuum impediatur hominem, sed liberè eum abire permittat ad locum istum beatarum mentium, ad quem maiores ipsius iam olim præcesserint. utq; expeditus, tam longum nec satis tutum iter conscicere possit, quidquid in omni vita præciosa suppellectilis habuit, illud in urnam feralem inserūt, iamq; antea domi suæ recentibus ocreis & veste noua abeuntem herum induerūt. Mortuo etiam cervical substernunt, sicca terra refertum. Cumq; iam ferale murmur Flamines absoluerunt, defuncti coniuu: iterum accurrens cum ciulatu & clamore maritum ad vitam reuocat. Huius gemitum ipsi sacrifici cū cantoribus excipiunt, & se sequi horam vociferando perdunt

perdunt, adfertur deinde & argentea crux, eam capulo superimponunt, & demortuum monent, ut ne suam patriam in consuetudine cœlestium animorum obliuiscatur, sed pro ea apud cœlites assidue deprecetur. Rogant etiam ut ante omnes D. Nicolaum sibi conciliet, hunc namq; Deum esse tutelarem omnium Rossorum. Tandem cadaver in fossam demittitur, Flamen verò sicci pulueris tantum urnæ superinjicit, quantum manu tenere potest. Cateri deinde mortuum sepeliunt. Atq; ita piacularia sacra suum sortiuntur finem.

Eodem die cœnam satis opipare & apparatus instruunt ad hanc Christiani (ita mendicos appellant) vocantur, ut nimirum tanquam ociosi pro mortuo Deos inclament. Flamines item & omnes consanguinitate propinquos inuitant. Cumq; & mihi hunc haberent honorem lubenter ecastor eos adij, ea potissimum de causa, ut mores eorum rectius contemplari & obseruare possem.

Hospites osculo blandissimè excipiunt, & quemq; ut dignior, est ad mensam collocant. Sed hic tibi illud ad mentem reuoces velim, Rossos omnes S. Nicolaum tanquam Deum adorare, eiusque imaginem in domibus omnium videri. Accumbentibus conuiuius ardentem statim adferunt candelam eamq; Nicolao consecrant, deprecantes sedulo pro salute & beatitudine amici demortui. Postea in scutella argentea triticum cum superinfuso melicrato apponunt.

Singuli ligulā sumentes, manibus defuncti rerū abundantiam, & nepotibus supellectilem copiosam vno optant ore. Mox calix vino adusto plenus obambulat, & hūc liquorē non aliter potant, q̄ vacca algentes vndas, ut in prouerbio dicitur. Neg; tamen hoc ipsorum factū certa ratione caret. Vix enim illos ob ciborum crudelitatem viuere posse arbitror, si tam forti potu stomachi frigiditatem non propulsarent. Ferculis demum apposis senior inter Fla-

mines iterum pinguiat hura adolet, & lemures eicit foras postea scripto Crucis signo cibo benedicit. Peregrinis hominibus Elephantem honoris gratia praeibunt. illosq; si alicuius sunt dignationis & praeminentia, muneribus adficiunt liberaliter. Dumq; omnes pro salute sui Regis, pro beatitudine amici mortui, pro felicitate adfinium & cognatorum, plenis cantharis bibunt: sit ferè, ut vix duo vel tres istis ab exequijs sobrij domum discedant. Eleemosynas illi qui lautioris fortunae sunt, die Veneris distribuunt, sed exiguam tantum gregarij panis particulam.

Alie superstitiones.

Porro de vanis superstitionibus, quibus haec gentes dedita sunt, quid attinet dicere? Multi serpentes in domibus familiares habent & alunt.

Demonem quoq; meridianum metuunt & colunt. Ille enim cum iam matura rescantur fruges, habitu viduae lugentis ruri obambulat, operarijsq; vni vel pluribus, nisi protinus visospectro in terram proni concidant, brachia frangit & crura. neq; tamen contra hanc quoq; plagam remedio destituatur. Habent enim in vicina sylua arbores religione patrum cultas, harum cortice vulneri super imposito, illud non tantum sanant facile, sed & dolorem loripedi eximunt.

Luem castrensem, quam nostri milites huc aduexerant, tali modo eos propulsare vidi. Funem accipiunt, eumq; per foramen scamni in domo vetustioris tantisper trahunt & retrahunt, donec ignis scintillam ex arido asseri eliceant: flamma conspecta, circum in delubro undis lustralibus perfusum accendunt. Omnes deinde qui ex hac fauilla prunas vel torrem domi conseruant, tutos fore credunt à pestifera contagione, & sit nonnunquam, ut cuentus fidei respondeat.

Doloribus dorsi talem adhibent medicinam. Pueros illegitimos, quorum hic ingens est numerus, certo ere conducunt, illo-

rumq;

rumq; tergum pedibus sexcentis premunt & conculcant. Hoc medicamentum anodynum maioribus profuisse asserunt.

Magistratum de voluntate Regis accipiunt. Oppidis Starosta hoc est, Capitanei imperant, hi pro suo arbitrio leges figunt, & in plebeculam securi dominantur. Causa criminales ad iudicia raro deferuntur. Qui se conuicia dixisse negat, absoluitur. Nam Palinodiam pro poena irrogata reputant. Iuris Romani scrupulosa volumina, Bartolos & Baldos frustra euoluiti. si hic esse voles. Statutis enim, id est, legibus scriptis utuntur. In illis & hoc sancitum est: Homicidam, nisi in ipso facto deprehensus sit, quinq; florenis vitam redimere posse. Homini autem qui alterius canem ceciderit, mulctam decem florenorum irrogandam esse. Fustuarij poena ipsis inter praecipua tormeta est. Nobiles enim, suos agricolas. Heri mancipia sua si quando peccarunt, horrendum in modum fustibus dolant. Qui vero grauius deliquerunt, virgis ferreis lacerantur.

Gens est natura ad arma propensior. Macharis, frameis, & falcatis ensibus pugnant: persapa etiam claua lignea quam semper ad manum habent. Si rus abeunt, Costram in dextra tenent, arcum autem Tartaricum cum pharetra & arundinibus venenatis lateri alligant.

In commessationibus non tantum rubri charthacca symbola Regis libenter tractant, sed & ludo tesserario gaudent. Summa autem solertia praelia latronum ludunt. Ut gemini inter se Reges albusq; nigerq; pro laude oppositi certent bicoloribus armis. In hac profecto arte ita excellunt, ut haud sciam an vlla gens cum illis comparari debeat.

Cum pax est, ferarum pelles ex Moschouia in Poloniam & Liouiam venales asportant. Mel, ceram, & corium magna copia peregrinis vendunt. Cateri venando & latrocinia exercendo vi-

Perarum
Venatio.

Etum quaritant. Vndiq; enim densissimis & inuis nemoribus sepi sunt. Lupos, Lynces, & Martes saepe intra ipsa oppidorum mania venantur. Martes quidem in summitatibus arborum plerumq; manent, & mel ab apibus congestum avidissime lingunt. Rustici igitur canes alunt vestigatores, odoratu produunt animal inter arborum frondes absconditum. Tum venator magno ictu arborem percutiens Martem de summo vertice deiecit: quem illicd ^{ixleutis} ille dentium morfu necat ^{ka. sop} quoq; in locis paludosis habitates simili ratione decipiunt. Hoc animal, quia in extremis annuum oris commoratur, non capitur, nisi Nouembri & Decembri mensibus, cum terra durissimo frigore riget. Fluuio igitur glacie constrieto aduolat rusticus cum cane odorifquo. ^{ka. sop} aduenientis animum minime ignorans effossos in ripa cuniculos deserit, & sub glacie in argentibus undis natat. Canis autem naribus locum supra caput natantis exacte prodit. Sequitur igitur venator, qui iam ante a glacie perfossa ad fauces fluminis rete de lino triplici factum disposuit. Ad hoc cum iam deuenit Castor, perrupturum se sperans, occiditur fustibus, & extrahitur. Pellis eius apud hos populos summo est in pretio. Hanc quoque venationem impune nunquam vidit: nam penè caeli intemperies me occidit.

Moribus Rossi erga hospites sunt tolerabilibus: nisi fortè eorum trullas ames. Nam inter pocula homines esse desinunt.

Vesti. Viri & foemina, si à fortuna bonis firmiores sunt, eodè ferè habitu vestiuntur. Tunicam talarem varij coloris ex panno Britanico habent: limbis vestium tancias sericas, & globulos deauratos intertexunt: uterque ocreis calceatus. Foemina vittis & mitra caput tegunt, viri cudone pileoue coloris diuersissimi. Rusticorum filia ex capitibus serpentum torquem collo circumdant. Vulgus autem ex pellibus ferinis tunicas, ex cortice arborum calceos parat: Et tot hic sunt sutores quot rustici.

Na-

Natura profecto sub aspero caelo homines etiam elegantes ^{Forma} producit. Corpora plerumq; solida habent & succi plena. ^{corporum.} Neg, aded informis est sexus muliebris, si quis formarum velit esse spectator. Omnem autem decorem suum unico potandi vitio mulieres obfuscant. In hac enim re si maritos non vincunt, certè non sunt illis inferiores.

Musica. Musica subtilioris ignari sunt. Panduras nulla arte tractant & tantum tibias utricularis in delitijs habent. In nuptijs & alijs solennitatibus persepe ad manuum complosarum fragorem choreas ducunt.

Libri. Libros latinos & grecos nunquam viderunt, & tamen de Religione Graecorum multa gloriantur. Ego cum semel nouum instrumentum Tiguri graecè impressum mecum haberem, rogaremq; Flamines ut aliquam periodum legerent, illi hoc sese facturos pernegabant: sanctè adfirmantes, eiusmodi typos nunquam sibi ante visos esse.

Vitius. Mensa elegantia non magnoperè curant, sed crudos cibos Deos Aegyptiorum, porrum & caepe avidissime ingurgitant. Ditiores vinum & medonem, vulgus Quastum, hoc est, aquam bibit admixto sale vulgari. & pane mucido squarosoq; vescitur.

AEdificia. Domus Rutenica lignea sunt, & quidè malè materiata. Ita tamen desipiunt, ut existiment parietem cratitium lateritio praefendum esse. Cementi apud eos nullus ferè vsus est. Polociae tantum tria templa sunt, opere lateritio exstructa. Ex his tertium more Italico pulcherrimè expolitum nunc ibidem conspicitur. Caetera Moschorum Dux Ioannes Basilides deuastrauit, cum ante annos octodecim Polotiam deditione in suam accepit potestatem.

Vitium. Patris tempore opimos accipiunt ex agris prouentus: nec vllis ferè frugibus hominum utilitati seruetibus carent. Aues omnis generis perdices puta, phasianos, attagenes erythraeones summa sler-

Kk

zia per insidias capiunt, & leui are diuendunt. Piscium lautissimo-
rum admirabilem copiam perennia illis supeditant flumina, Bory-
sphenes, Duna, Drisna Drissa, Polotta, ex quibus innumeri lacus &
ἰχθυόσφοιᾶ sese effundunt. Ex cocto sale Iberico cibos codiunt.

Moneta.

Metallum quidem patrio in solo non effodiunt, & tamen au-
ri obryzi signatiq; argenti maximo desiderio tenentur, atq; hoc
vitium cum ceteris mortalibus commune habent. Numos eorum
argenteos ouali forma procosos ad tuam Excell. mitto: ἢ vno in la-
tere Cataphraeto signantur: in altero descripta sunt Ruthenicæ hæc
verba: *Κῆς Βεῆλι Ἰβᾶρ* hoc est, princeps magnus Ioannes.

Hæc ferè ea sunt, David Chrytræ, quæ in Otient aliori Russia
observatione digna putauit, quæ quidem, ut tua cupiditati satisfac-
cerem, libenter in has paginas conieci. Nec tamen omnia attingi, sed
tantum summa sequutus sum fastigia rerum Apes ut tenero stu-
dens liquori libat summa thimi aut crocon rubentem.

Armenij.

De Armenijs quoque antea ad te perscripsi, neque dubito li-
teras tibi redditas esse. Hos frequentes habitare Leopoli, atq; ibi-
dem pulcherrima templa habere. Tidemānus Gistius, 7. Iunij Caunæ
mihi dixit. Ego quidem, si aliquando officij ratione hoc ipsum li-
cebit, Leopolim excurrām, & vicinam Armeniam perlostrabo,
fusiusq; deinde omnia literis tractabo.

Tartari.

Restat nunc ut de Tartaris perpauca subiiciamus. Cùm ve-
rò epistolam ad te scribere decreuerim, non est quod historiam ex-
pectes. Nolim namq; *ἡλαυνῶντες ἑὺ δὲ δῖνας*: Tartarorum quidem
copias minimè contemnendas regijs in castris persepe vidi, atque
hi ex Pracopiensium Horda aduenerunt, ex qua nunc quoq; mili-
tem conscripsit Stephanus victor. Ceteri Polonis notiores sunt
Tauricenses, Asturcenses, Naianenses, Rezhorenses, & Circas-
sij. Principem Hordæ sua lingua Czar, hoc est, Imperatorem ap-
pellant. Nobiles autem, quibus res mediocriter sunt secūda, Cnesi,
id est

id est, Principes vocantur. Tantus nimirum barbaræ gentis fastus
est, ut etiam titulos & magna miseri aucupentur nomina. Religio
eorum sine dubio diuersissima est.

Ego illorum ritus, qui Regis nostri sceptrum agnoscunt, bre-
uiter attingam. Bellici sanè tumultus eos à numinis cultu non auo-
cant. Nam Veneris die, cùm vix sol ipse nitentes spargere iam cœ-
pit radios, in medio camporum æquore frequentes conuolant. Hic
Papa nudo vertice & pedibus complicatis humi sedens, schedulam
sinistra in manu tenet, in hanc descripta ex Alcorano paradoxa
aliquot congesit, quæ voce clara ad circūstantes recitat illi si quan-
do nomen Dei & Mahometis audiunt, gemitu & capitis inflexio-
ne reuerentiam suam declarant. Lectione finita, in stationem quif-
que suam reuertuntur. Ceteri tamen, qui pacem bello, æcono-
miam militia præferunt, alijs quoq; ceremonijs occupantur. Hi v-
no à Vilna miliari, ad fluminis Velæ ripas, gurgustia aliquot &
pagum amœnissimo loco situm habent. Huc ego XII. Kal. Iul. cum
fratre Gamrato Stralsundino, mercatore & ciue Vilnēsi exspaci-
atus, delubrum eorum intraui. In illo certè, nec alicuius Diui, nec
atri Demonis simulacrum ullum videtur. Nudi ubiq; parietes.
Arca tamen pietis tapetis instrata est. Die Veneri dicata semper
ad sacra conueniunt, ea, uti opinor, de causa, ut significant neq; iu-
daorum superstitiones, neq; Christianorum nomen & religionem
sibi probari. Delubrum nulli nisi discalceato ingredi licet. Campa-
narum boatum minimè tolerant. Papa autem, exorto sole, in sum-
mitate templi exedra insistent, stentorea voce populū ad cōciones
vocat. Cūq; iam frequentes adsunt, sumto ad manum Alcora-
no quem Arabicis literis scriptum mihi monstrarunt, numinis
colendi rationem illis exponit. Postea de apotheosi Mahometis,
deq; illius maiestate & præcellentia carmen agreste decantant, &
tunc Comitiorum finis est. Si Alcoranum, vel alium quemuis

Religio
Tartaro-
rum.

librum typis editum hic videre licuisset eū certè, magno vel pretio comparatum, ad te misissem. In tanto autem librorum defectu nihil se vendere posse dicebant. De Deo Iesu Christo & Spiritu Sancto frustra eos interrogabis. Veram enim pietatem ita curant, ut numerum lupus aut torrentia flumina ripas. Non semel igitur admiratus sum cum inter Christianos habitent, cur adeo duri sint & Christianā religionem aspernentur, & video sane Iesuitarum nugas, qui de conuertendis ad Romanam Ecclesiam gentibus multa & grandia fabulantur. Cum nequaquam hos, qui vicinis in parietibus commorantur, à vana superstitione abducere possint. neque tamen & hoc negare ausim esse in Scythia homines Iesu nomen adorantes, cum dictum sit per Dauidem de voce Euangelij per Apostolos in gentes spargenda in omnem terram exiuit amussis eorum, & in finem orbis oratio eorum. Porro non fugit excellentiam tuam dogma Mahometarum magna ex parte Iudeorum superstitionibus & somnijs esse refertum. Tartari igitur Circumcisionem quoque retinent, sed diuersa ab Hebraeis ratione. Secundo enim & tertio annis à natiuitate, prout Papa visum est, circumciduntur.

Lingua eorum à Polono idiomate tam longè abest, ut in Scythiam illi in Sarmatiam commigrantes, rane Seriphie non iniuria dici queant. Qui tamen in Polonia, & Lithuania, & utraque Russia longè lateque dispersi sunt, plerumque hominum, quibuscum de-gunt, linguam addiscunt & callent.

Præterea illorum Papa hoc mihi in sermone dixit: In multis sua gentis regionibus, solem, ignem, malos item genios, tanquam Deos coli. Moribus feris sunt, & duri laboris patientissimi nec etiam una uxore contenti. Nam plurimas ducunt, quarum penè miranda domi est concordia. Sed prior cæteris gratior habetur & acceptabilior.

Mortuos

Mortuos hic non cremant, sed defodiunt. Sponsos etiam fato functos addita dote & rebus Oeconomia necessarijs: matrimonio iungunt, ridiculis mehercle ceremonijs, quos alio in orbe & reuicturos, & unà semp futuros autumat. De animabus demortuorū ita sentiunt, eas videlicet ex vno corpore in aliud tātisper demigrare, donec præcellentē aliq̄ & diu quasitam inueniant habitationē, atque hinc magna ista mundi lumina Cæsares & viros princip. enatos esse.

Victus illorum miserrimus & Cyclopicus: Nam prædentes aliquoties cum horore aspexi. Carnes certè equinas ac semicoctas auidissimè deuorant. nullus illis mensarum & sediliorum est usus. Cutes equorum iam tum fumantes, & recens bestia detractas pro scamnis confessuri consternunt. Lac equarum tanquam vinum Cretense admirantur & epotant. Hi bellis, acynacibus, arcu & sagittis pugnāt, bellatorum præstantia equorum omnibus facile anteponendi.

Præcopiensium legatus XIX. Iunij Vilnam adueniens Regi Euangelion adferebat, de re à suis contra Moscos animosè & fortiter gesta. Quod videlicet non tantum maximas hostis prouincias ferro flammaque feliciter peruagati sint: sed & ad ipsa Metropolis Moschoniae mœnia penetrarint. Horum studium voce sua Rex collaudans, magnam se ipsis aliquando gratiam habiturum dicebat, si deinceps quoque magnanimo conatu in aduersam gentem arma & bellum inferant.

Iam de rebus Polonicis quales ea nunc sunt, scribendum aliquid erit. Quia nihil enim abs te literarū tribus penè mēibus accepi, meas epistolas, quas Maio & Iulio exaravi, intercidiisse video. Rex Stephanus victor, 29. Aprilis ex Comitibus Warsauiensibus Vilaam reuersus est. VIII. autem Kal. Iun. Bogdanus Bielscius, Moschus nobilissimus, à suo principe profugus ad regem venit Vilaam qui non tantum humanissimè nouū & insperatum hospitem

Kk 3

exceptit, sed & muneribus adfecit liberaliter. Sunt homines qui omnino loco illius aduentum excipiant, & fore confidant, ut ex solius consilio Rex plurimis in rebus adiunetur.

Sequenti die, qui erat 26. Maij. Legatos Moschicos aduentare vidimus, comitatum habentes satis splendidum. Cum illis aliquot diebus de pace tractatum est effectum verò nihil. Cōditiones à Rege propositæ tales sunt: Moschus Liuoniam tradat. Impedimenta bellica & commentum in arcibus deditis relinquat. Sumptus etiã duabus expeditionibus factos persoluat. Pacẽ perpetuam fiant. Danorum & Suecorum Reges hoc fœdere comprehendantur. Captiui ^{autem} vel permutatione redimantur. Ipse Princeps in sinibus utriusq; regni ad colloquium se sistat. Internunciũ cum dicerent nihil horũ suis in mandatis annotatum esse, intercessione Procerum, decem dierum spacium impetrarunt, ut interea per veredarium Principis sui mentem explorarent. Ille quia die dicto reuersus non est, Rex quidem Legatos dimisit.

Ipse verò 19. Iunij, equum in gyros tortum cōscendens, Vilna egressus est circiter decimã diei horam, caelo ita sereno & tam faustis hominum acclamationibus, ut dubitare nemo possit, hunc Principem diuinitus Polonorum gēti datum, ex hydra ista Lernaefeliciter debellata, famã reportaturum esse immortalem. Equitabant in agmine variarum gentium Proceres, inter quos non postremus erat legatus pontificius Ioannes Andreas Caligarius, Episcopus Brittonoriensis, qui pro confirmatione Regni pecuniam Papæ debitam deposcens, indulgentias simul & peccatorum remissionem largissimam attulit. Proximum ab illo locum tenebat generosus vir, Leuinus Bulouius, ab illustrissimo Marchione Brandeburgensi & Borussiae Duce in legatione huc missus, Qui postea Caudam reuersus, cum ad prandium me inuisset, amanter hoc à me petijt, ut suo nomine salutem tibi plurimam adscriberem addens

addens & illud: In Borussia quidem te hoc tempore non venturum, id quod ego summo cum dolore audiui: Statueram enim salutandi gratia Regiomontem ad te excurrere.

Tidemannus quoq; Giffius, I. V. D. & Regis intimus Secretarius, homo omnium hominum humanissimus, & optimis literis egregiè excultus. 21. Iunij, Historiam Augustanae Confessionis tuam, ab Ristero latina ciuitate donatam, Vilnae mihi monstrauit. Cumq; sumto semel iterumq; calamo scribere tibi vellet, neq; tamen tanta & indicibili negotiorum mole oppressus, sibi ipsi satisfacere posset: inuitus quidem hoc tempore officium tuæ excellentiæ debitum intermisit, meq; per Apollinem rogauit, ut hanc candidissimæ mentis suæ adfectionem per epistolam tibi significarem, id quod me facturum, uti debui, ita lubenter promisi. De omnibus tamen rebus, quæ hactenus gesta sunt, & quæ deinceps numinis auspicio gerentur, faciet te paulò post certiore.

Regis nostri frater, Transyluaniæ Princeps, nuper decessit, cuius obitum Rex grauitè tulit, ut par est. metuit fortassis aliquam in istis locis mutationem, quanquam filius demortui, decem annorum puer, à subditis patris successor, nominatus est. Eodẽ die quo Transyluanorum Dominus exstinctus est, Generosissimus Regis equus exanimis concidit & perijt, qui non procul ab arce Vilnensẽ defossus est, & columnam habet ligneam.

Rex Belli suscepti moles hac æstate Plefcouiam tanget. Milites undiq; huc confluunt, ille ex Germania, alter ex Calydonia, tertius ex Britannia, ut nimirum venales animas tantò citius Plutoni propinent. Nam undiq; ad inferos tantundem via est.

Rex dum foris hostem querit, nos domi pro pietate bellum gerimus. Proceres quidem Polonici, qui purioris doctrinæ professoribus fauent, & partim Zingianos defendunt, partim Augustanam Confessionem sequuntur: ante abitum suum de incunda concordia

suaserunt, certum esse adfirmantes, q̄ N. Roma nuper creatus in perniciem Lutheranorum iuramentum praestiterit Pont. Max. Huius verò tyrannidem non adeò metuendam esse, si nos piè in religione consentiamus. Maio igitur mense convenimus Vilna, effecimus nihil. Summā actionis adiuncta continet pagina. Ipse Dei filius, utinam gloriosissimo aduentu suo vulnere Ecclesiae citò sanet, & beatitudinem nobis donet sempiternam. In hoc quidem seculo sinceram sperare pacem non licet. Anabaptistas vicinos per occasionem erroris admonui. Horum superintendentes Laurens Criscovius, haeresin se defensurum scribit. cū prodierint charta, habebimus sanè q̄ aut contemnamus, aut etiam quod auctoritate sanctarum scripturarum refutemus. Literas ipsius Criscovij ad tuam Excellentiam transmitto. Iamq̄ Colophonis vice etiam atq̄ etiam vehementer te rogo, ut hasce paginas tuo iudicio emendes, ac vel legas, vel divulges, vel abijcias, quidquid horum feceris, meo facies consensu. Summū Pontificem Ecclesiae. Iesum Christum, Dei ac virginis filium, qui solus est longitudo dierum nostrorum, toto pectore precor, ut tuam Excellentiam spiritu sanctissimo suo gubernet, & diutissimè incolumem conservet, meq̄ tua benevolentia & amori totum trado. (VIII. Kalend.

August. Anno. M. D. LXXXI.

* * * *

* * *

* *

*

DE

DE RELIGIONE ET SACRIFICIIS VETERVM BORUSSORUM, epistola Io. MELETII
Ad
GEORGIVM SABINVM.

Um elegiam illam tuam, quam ad Petrum Bembum Cardinalem scripsisti, mihi legendam exhibuisset Hieronymus filius meus, qui tuis scriptis plurimum delectari solet, in qua de sacrificio capri, & anguivm cultu, qua nonnulla Sarmatica gentes faciunt, commemoras: continere me nō potui, quin ea qua de vano cultu earum gentium comperi, ad te scriberem, tibi utique non ingratum fore sperans, si earum gentium, ad quas fato quodam vocatus es, & in quarum vicinia vitam agis, mores & idolatriam plenius cognosceres. Multi enim superstitiosi ritus, idolatriciq̄ cultus passim in his regionibus adhuc occultè servantur, qui tibi advena nōdum fortè cogniti sunt. Itaque visum est communicare tecum, quicquid de illis compertum habeo. Ac ne longiore utar proœmio, referam primo sacrificia, quibus olim Borussi, Samogitæ, Lithuani, Ruteni & Livones, coluerunt demonia pro dijs, atque etiam nunc multis in locis colunt occultè: deinde superstitiosos quosdam ritus, quibus nuptiæ, funera & parentalia apud easdem gentes celebrantur.

Die Georgij sacrificium facere solent Pergrubrio, qui florum

Ll

plantarum, omniumq; germinum Deus creditur. Huic Pergrubrio sacrificant hoc modo. Sacrificulus, quem Vurschayten appellant, tenet dextra obdam cereuisiæ plenam, inuocatq; demonij nomine, decantat illius laudes: Tu (inquit) abigis hyemē, tu reducis amantiam veris: p te agri & horti uirēt p te nemora & syluæ frondēt. Hac cātilena finita, dēribus apprehēdēs obdā, ebibit cereuisiā nulla adhibita manu: ipsamq; obdam ita mordicus epotam retro supra caput iacit. Quæ cum ē terra sublata, iterumq; impleta est, omnes quot quod adsunt ex ea bibunt ordine, atque in laudem Pergrubrij hymnum canunt. Postea epulantur tota die, & choreas ducunt

Similiter quando iam segetes sunt mature, rustici in agris ad sacrificium congregantur, quod lingua Rutenica *Zajinet* vocatur, id est, initium messis. Hoc sacro peracto, vnus ē multitudinem electus, messem auspicatur, manipulo demesso quē domum adfert. Postridie omnes, primo illius domestici, deinde ceteri quicumque volunt, messem faciunt.

Facta autem messe, solenne sacrificium pro gratiarum ectione conficiunt, quod Rutenica lingua *Dzinck*, id est, consumatio messis dicitur. in hoc sacrificio, Sudini Borussiae populi, apud quos succinum colligitur, capro litant, sicut in elegia tua ad Bembum scribis.

Litandi verò ritus est talis. Congregato populi cœtu in horreo, adducitur caper, quē Vurschaytes illorum sacrificulus mactaturus, imponit victima utrāq; manum, inuocatq; ordine demones, quos ipsi Deos esse credunt: videlicet, Occopirnum, deum cœli & terræ. Antrimpum, deum maris: Gardoaten, deum nauarum qualis olim apud Romanos fuit Portunus. Potrympum, deū fluminum ac fontium. Piluitum, deum diuitiarum, quem Latini Pluturum vocāt. Pergrubrium, deum veris. Pargnum, deum tonitruum ac tempestatum. Pocclum, deum inferni & tenebrarum. Pocolllum
Deum

deum aëriorum spirituum. Putscatum, deum qui sacros lucos tuetur, Aufscutum, deum incolumitatis & egritudinis: Marcoppolum, deum magnatum & nobiliū: Barstuccas quos Germani *Erdsmenten*, hoc est, subterraneos vocant.

His demonibus inuocatis, quot quot adsunt in horreo, omnes simul extollunt caprū, sublimemq; tenent, donec canatur hymnus quo finito, rursus demittunt ac sistunt caprum in terram. Tum sacrificulus admonet populum, vt solenne hoc sacrificium à maioribus piè institutum, summa cum veneratione faciant, eiusq; memoriam religiosè ad posteros conseruent. Hac conciuicula ad populum habita, ipse mactat victimam, sanguinemq; patina exceptum dispergit. Carnem verò tradit mulieribus eodem in horreo coquendam. Hæ interea dum caro coquitur, parant ē farina siliginea placentas, quas non imponunt in furnum, sed viri focum circumstantes, hinc illinc per ignem iaciunt absque cessatione, tandiu quoad illa indurescant, & coquantur. His peractis epulantur atq; belluantur tota die ac nocte vsque ad vomitum. Ebrj deinde summo mane extra villam progrediuntur, vbi reliquias epularum qua remanserunt, certo in loco terra operiunt, ne vel à volatilibus vel à feris diripiantur. Postea dimisso cœtu suam quisque domum repetit.

Ceterum, ex omnibus Sarmatiae gentibus supra nominatis, multi adhuc singulari veneratione colunt Putscatum, qui sacris arboribus & lucis præest. Is sub arbore Sambuco domicilium habere creditur. Huic passim homines supersticiosi litant pane, cereuisia, alijsque cibis sub arbore sambuco positis, precantes à Putscato vt placatum efficiat Marcoppolum deum magnatum & nobiliū ne grauiore seruitute à dominis ipsi premantur: utque sibi mittantur Barstuccæ, qui vt supra dictum est subterranei vocantur. His enim demonibus in domo versantibus se

fieri credunt fortunatiores: eisq; collocant vesperi in horreo super mensam mappastratam, panes, caseos, butyrum, & ceruiciam: nec dubitant de fortunarum accessione, si mane reperiant cibos illic assumptos. Et si quando intactus cibus in mensa remanet, tunc magna anguntur cura nihil non aduersi metuentes.

Eadem gentes colunt spiritus quosdam visibiles, qui lingua Rutenica *Colky* Craca *Coboli* Germanica *Coboldis*, vocantur. Hos spiritus credunt habitare in occultis adium locis, vel in congerie lignorum: nutriuntq; eos laute omni ciborum genere, eo quod afferre soleat nutritoribus suis frumentum ex alienis horreis furto ablatum.

Cum verò hi spiritus alicubi habitare ac nutrirì cupiunt, hoc modo suã erga patremfamilias voluntatẽ declarant. In domo congerunt noctu segmenta lignorum, & mulctris lacte plenis imponunt varia animalium stercora. Quod ubi paterfamilias animaduertit, nec dissipauerit segmenta, nec stercora e mulctris eiecerit sed de inquinato lacte cum omni familia sua comederit, tunc illi apparere & permanere dicuntur.

Praterea Lituani & Samogita in domibus sub fornace, vel in angulo vaporarij ubi mensa stat, serpentes fouent, quos numinis instar colentes, certo anni tempore precibus sacrificuli euocant ad mensam. Hi verò exeuntes, per mundum lintecolum conscendunt, & super mensam assident. Vbi postquam singula fercula delibauerunt, rursus descendunt, seq; abduunt in cauernis. Serpentibus digressis homines lati fercula illa preguustata comedunt, ac sperant illo anno omnia prosperè sibi euentura. Quod si ad preces sacrificuli non exierint serpentes aut fercula super mensam posita non delibauerint, tum credunt se anno illo subituros magnam calamitatem.

Ad hac eadem gentes habent inter se sortilegos, qui lingua Rutenica

Rutenica *Burty* vocantur, qui *Potrimpum* inuocantes, ceram in aquam fundunt, atque ex signis sue imaginibus inter fundendum figuratis, pronunciant ac vaticinantur de quibuscunque rebus interrogati fuerint. Noui ipse mulierculam, quæ cum diu reditum absentis filij frustra expectasset: erat enim filius ex Borussia in Daniam profectus: consulit sortilegum, à quo edocta est, illum naufragio perysse. Cera enim in aquam fusa, expressit formam fractæ nauis, & effigiem resupini hominis, iuxta nauim fluitantis.

Apud Samogitas est mons ad fluium *Nauuassam* situs, in cuius vertice olim perpetuus ignis à sacerdote conseruabatur, in honorem ipsius *Pargni*, qui tonitruum & tempestatum potens à superstiosa gente adhuc creditur. Hactenus de sacrificijs.

Nunc de ritibus Nuptiarum, funerum, & parentalium, narrabo non minus ridicula quàm superstiosa. Apud Sudinos, *Curonenses*, *Samogitas*, & *Lituanos*, nobiles puellæ multis in locis gestant tintinnabulum, quod funiculo alligatum e cingulo dependet vsq; ad genua, nec ducuntur, sed rapiuntur in matrimonium, veteri *Lacedemoniorum* more à *Lycurgo* instituto. Rapiuntur autem non ab ipso sponso, sed à duobus sponsi cognatis. Ac postquam raptæ sunt, tunc primum requisito parentum consensu matrimonium contrahitur.

Cum nuptiæ iam celebrantur, sponsa ducitur ter circa focum. Deinde in scellam ibi collocatur. Sediti super sellam, pedes lauantur. Ea verò aqua, qua sponsa lauantur pedes, conspergitur lectus nuptialis ac tota supellex domestica, Consperguntur item hospites, qui ad nuptias inuitati sunt. Postea sponsa os oblinitur melle, & oculi teguntur velamine, velatis oculis ipsa ducitur ad omnes adium fores, quas iubetur contingere ac pulsare dextro pede. Ad singulas fores circumspergitur tritico, siligine, auena, hordeo, pisicis,

fabis & papauere. Qui enim sequitur sponsam gestat saccum plenum omni genere frugum: cumq; illam circumspergit, ait, nihil horum defuturum sponsa, si religionem pie coluerit, remq; domesticam curauerit ea diligentia, qua debet. His actis, auferitur sponsa velamen ab oculis, & conuiuium celebratur.

Vesperis cum sponsa ad lectum deducenda est, inter saltandum ei abscinduntur crines, quibus abscisis, mulieres imponunt ei sertum, niueo linteolo adornatum, quod vxoribus gestare licet, donec filium pepererint. Tam diu enim vxores pro virginibus se gerunt. Ad extremum introducit in cubiculum, ubi pulsata & verberata, coijcitur in lectum. Sponsa, traditur. Tum pro bellarijs afferuntur testiculi caprini, vel ursini, quibus ipso nuptiarum die comanducatis, coniuges creduntur fieri fecundi. Hac de causa, nullum quoq; animal castratum illic ad nuptias mactatur.

In Funeribus hic seruetur ritus à rusticanis defunctorum cadauera vestibus & calcibus induuntur & erecta locantur super sellam, cui assidentes illorum propinqui, perpotant ac belluantur, epota cereuisia, fit lamentatio funebris, quae in lingua Rutenica sic sonat. *Ha le le / le le / y procz ty mene vmarl? ij za tij nie miel hro yest y albo pity? y procz tij vmarl? Ha le le / le le ij za tij nie miel krasz ije mlodzice? ij procz tij vmarl?* Id est, Hei, hei mihi. Quare mortuus es? Num tibi deerat esca aut potus? Quare ergo mortuus es? Hei hei mihi. An non habuisti formosam coniugem? Quare ergo mortuus es? &c. Hoc modo lamentantes enumerant ordine omnia externa illius bona, cuius mortem deplorant: nempe, liberos, oues, boues, equos, anseres, gallinas, &c. Ad quae singulari respondentes, occinunt hanc Naniam, Cur ergo mortuus es, qui haec habebas?

Post lamentationem dantur cadaueri munuscula, nempe, mulieri fila cum acu: viro linteolum, idq; eius collo implicatur. Cum

ad

ad sepulturam effertur cadauer, pleriq; in equis funus prosequuntur, & currum obequitant quo cadauer vehitur: educti s; gladijs, verberant auras, vociferantes *Gen gen the began the peck elle.* id est, aufugite vos demones in infernum. Qui funus mortuo faciunt, nummos proijciunt in sepulchrum, tanquam viatico mortuum prosequentes Collocant quoque panem, & lagenam cereuisiae plenam ad caput cadaueris in sepulchrum illati, ne anima vel sitiatur vel esuriat. Vxor mane & vesperi, oriente & occidente sole, super extincti coniugis sepulchrum sedens vel iacens, lamentatur diebus triginta. Cognati vero ineunt Conuiuia die tertio, sexto, nono, & quadragesimo. *A Funere.* Ad quae conuiuia animam defuncti inuitant, precantes ante ianuam. In his conuiuijs, quibus mortuo parentant, tacite assident mensa tanquam muti, nec utuntur cultris. Ad mensam vero ministrant duae mulieres, quae hospitibus cibum apponunt, nullo etiam cultello utentes. Singuli de vnoquoque ferculo aliquid sub mensam iaciunt, quo animam pasci credunt, eisque potum effundunt. Si quid forte deciderit de mensa in terram, id non tollunt, sed desertis (ut ipsi loquuntur) animabus relinquunt, manducandum, quae nullos habent vel cognatos vel amicos viuentes, à quibus excipiantur conuiuium. Peracto prandio, sacrificulus surgit de mensa, ac scopis domum purgat. animasque mortuorum cum puluere eijcit, tanquam pulices, atque his precatur verbis, ut è domo recedant. *Iely / Pily ducisse: nu wen, nu wen:* hoc est, edistis ac bibistis anima dilecta, ite foras, ite foras. Post haec incipiunt conuiua inter se colloqui & certare poculis. Mulieres viris praeibunt & viri vicissim mulieribus, seque mutuo osculantur.

De hac oblatione ciborum super tumulos defunctorum meminuit etiam Augustinus sermone 15. de Sanctis, cuius verba haec sunt: *Miror cur apud quosdam infideles hodie tam perniciosus*

error increuerit, ut super tumulos defunctorum cibos & uina
cōferāt, quasi egressa de corporibus anima, carnales cibos regrant.
Epulas enim & refectiones caro tantum requirit. Spiritus au-
tem & anima ijs non indigent. Parare aliquis suis charis dicit
quod ipse deuorat. Quod praestat ventri, imputat pietati, &c.
Haecenus Augustinus.

Hac, qua de superstitiosis ritibus, & ceremonijs illarum
gentium narraui, partim ipse vidi, partim ab hominibus fide
dignis audiui. Tu verò praestantissime vir qui variarum
rerum cognitione delectari solitus es, pro ea qua ex-
cellis humanitate, meum hoc qualecunque scri-
ptum ab homine tui amantissimo,
profectum boni consulas
oro.

* * * *
* * *
* *
*

ALIA

ALIA QVAEDAM DE MODO IEIUNANDI CONFITENDI EVCHARI-

stiae vsu, item de matrimonio. Ale-
xandri Gwagnini, quæ supra
folio 234 sunt
omissa.

* *
*

Ritheni in Ieiunio, put in cæteris ceremonijs,
à Romanis discrepant, quatuorq; ieiunia ma-
gna, quibus carnibus abstinēt habent. Primū
in quadragesima septē integris hebdomadis
ab esu carniū abstinēt. In prima autem heb-
domada quam nos vltimam Bachanalium dicimus, illi
lactarijs & butiraccis cibis vtuntur, eamq; Masina quasi
butiraceam appellant, reliquis verò septem integris septi-
manis ad Pascha vsq; etiam piscibus abstinēt, oleribus,
cauliculis raphano, fungisq; contenti Quidam etiam de-
uotiores Dominicis tantum & Sabbatis diebus (quibus
ieiunare peccatum putant) cibum sumunt, reliquis die-
bus, nisi frustulo panis in meridie confortati ab omni ci-
bo abstinent. Alij die Dominico, feria tertia, quinta & se-
ptima, cibis coctis vescuntur, reliquis frustulo panis, cum
Mm

aqua fermentata sumpto, toties diebus in adiam tollerant.

*Ieiunium
Petri.*

Secundò ieiunant post octauam Pentecostes vsq; ad ferias Petri & Pauli Apostolorum, appellantq; hoc ieiunium Diui Petri.

*Ieiunium
duæ Vir-
ginis.*

Tertiò à prima Augusti vsq; ad Assumptionem Beatissimæ virginis Mariæ ieiunio se macerant. Quartò sex septimanis in aduentu Domini carnem & butirum abhorrent, vocaturque hoc ieiunium Philippi secundum Rutenicum Calendarium. Omnibus verò diebus sabbatis (exceptis temporibus ieiunij) carne vescuntur. Sed feria quarta & feria sexta grande peccatum carnibus uti credunt, ita ut si Petri & Pauli Assumptionisque Mariæ festum feria quarta vel sexta contigerit tum ea quoque die carnibus non vesci peccatum putant, Romanosque hac de causa maximè redarguunt, argumèto Clementis Pontificis Romani id cõprobantes, qui dicit in statutis Apostolorum Canone Lxi iij. Si Ecclesiasticus die Sabbato vel Dominico ieiunans inuentus fuerit, exceptis ieiunij Sabbatis ab Ecclesia perscriptis, sacerdotio degradetur. Si autem sæcularis homo fuerit excommunicetur, & ab Ecclesia se iungatur. Nullius sancti vigiliam ieiunio veneratur, præter sancti Iohannis Baptistæ quam vigesima nona Augusti die, (ex præscriptione Calendarij sui) celebrant.

Monachi grauioribus ieiunijs, præ cæteris onerantur, quia aqua fermentata cum frustulo panis semel in die sumpta, contenti esse coguntur.

CON-

Irca Paschatis festum Rutheni, præcipuè confiteri solent, hoc modò: Confessor vnà cum confitente, in medio Templi stat magna cordis cum deuotione, contritioneque ad imaginem alicuius diui vltu reuerenter conuerso. Postea confitendi secundum peccati grauitatem iniuncta pœnitentia, ante ipsam imaginem confessor, & confitens magna cum deuotione reuerenter sese inclinant, signoque crucis frequentius frontem pectusque & brachia munientes, alto cum gemitu consuetam orationem proferunt. Iesu Christe Fili Dei viui miserere nostri. Quosdam etiam, qui grauius aliquid deliquerint aqua sacrata abluunt, quàm in Epiphania Domini toto fluuiio, vel stagno (secundum morem) consecrato hauriunt, & pro ab-
*Aqua con-
secrata.*
stergendis noxialibus delictis, per integrum annum in Templo reseruant. Quibusdam verò pro pœnitentia ieiunia, & breues facilesque orationes, iniunguntur. Dominicam enim orationem perpauci ex vulgo sciunt, dicuntque orationem Dominicam seire, Dominorum & Sacerdotum qui nullis laboribus occupantur opus esse. Confessionem etiam quamuis ex præscripto habeant eam tamen ad dominos pertinere agrestes dicunt, sibi autem in Deum & filium eius Iesum Christum & Spiritum sanctum simpliciter credere satis esse. Hacque oratione omnes Rutheni promiscuè, & peculiariter vtuntur, Iesu Christi Fili Dei viui miserere nobis.

¶

Mm 2

Sacramento Eucharistiae Rutheni sub vtraque specie vtuntur, aliud autem pro infirmis & aliud pro communicantibus secundum consuetudinem habent. Pro infirmis sacramentum in hebdomada magna ante Pascha, die Iouis consecratum, in vase mundo per integrum annum seruetur. Dum autem id Sacerdos pro infirmo daturus est, tum parum vini & aquae tepidae addit, portiunculamque bene humectatam egroto cocleari de calice porrigit. Si autem puer infirmus fuerit, adeo vt non possit de pane sumere, tunc infunditur ei gutta vini consecrati in os de calice. Pro communicantibus vero secundum consuetudinem, Sacramentum dum Sacrum siue Lyurgia peragitur consecratur, quod sacerdos cocleari ex calice in portiunculas minutas redactum, & vino commixtum communicantibus distribuit. Praescriptum communicandi tempus ante festum Paschae (vel quotiescunque aliquis voluerit, modo confessus sit) habent. Pueros qui septem annos transigerunt ad Sacramentum admittunt dicuntque hominem septennio transacto contra Deum peccare incipere.

Porrò omnes Rutheni pane fermentato & non azymo (prout Romanae Ecclesiae mos est) vtuntur, idque hac ratione approbant, quia Iudaei in memoriam liberationis suae ex Egypto, secundum mandatum Diuinum azymis vtuntur, se verò semel Christianos factos nunquam in labore

*Duplex a-
pud Rute-
nos Euchas-
tistia.*

labore Aegyptiorum fuisse, idè de huiusmodi Iudaeorum azymis. Sabbato & circumcisione obseruandis, seliberos esse dicunt, si enim aliquis sequatur vnum ex illis (Paulo attestante) totam legem adimplere tenetur. Eundemque Apostolum dicentem, fratres ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quia Dominus in qua nocte tradebatur accepit panem benedixit, &c. de pane fermentato & non azymo dixisse intelligunt, eo enim tempore nec azyma nec Pascha fuisse cū Dominus coenaret, dicunt. Idque hoc argumento maximè approbant, quia Iudaeorum Pascha stando fit & comeditur secundum legis praescriptum, hoc autem in coena Christi non erat (vt Euangelista dicit) recumbentibus eis duodecim, &c.

Item & discipulus recubuit super pectus ipsius in coena, &c. Quod etiā Christus dicit ibidem desiderio desiderauit hoc Pascha manducare vobiscum, non de Iudaeorum Pascha eum dixisse sentiunt, quod antea semper comme debat cum Apostolis. Neque azyma Christum Apostolis dedisse, sed panem fermentatum credunt, cum dicit, Ecce panis quem ego do vobis. Similiter ad Iudam, cui ego dabo panem intinctum, ipse traditurus est me.

Romanos autem in azymis communicantes confundunt, dicentes eos Iudaicos ritus obseruare, in haeresique Iuliani Apolinaris Laodicensis, & Pauli Syrii Samosatensis Machometi, Euthychij, & Diasterij ambulare, qui erant in sexta Synodo deprauatissimi haeretici, & spiritu Diabolico repleti.

Mulieres autem apud Ruthenos panem ad sacrificandum Proskura dictum conficere solent. Seligantur autem ad id mulieres prouectae aetatis quae mensibus pati-

Non azyma Rutheni sed fermentato pane vtuntur.

endis amplius non sunt obnoxiae, praecipue vero viduae sacerdotum relictae, id muneris obire solent.

DE MATRIMONIO.

MTa Rutheni Matrimonium contrahunt, ut quartum consanguinitatis gradum non attingant. Tertiam ducere uxorem viro vix concedunt, & non admodum legitimum matrimonium esse putant. Quartam vero nec concedunt, neque etiam Christianum esse iudicant. Pro adulterio non computant, si vir habes uxorem cum soluta concubuerit, excepta uxore alterius.

Diuortia inter se frequenter celebrant, Episcopis permittentibus, literasque repudij datibus.

Diuortium. Quidam etiam agrestium, quibus ad Episcopos propter longam itineris distantiam aditus difficilis est. Diuortium etiam tali modo (more gentili antiquitus obseruato) peragunt, cum sibi vir & uxor utrinque displicent, tunc extra pagum in triuuium ambo prodire solent, mantili accepto quod inter se manibus utrinque tenendo per medium discindunt, hocque inter se diuiso matrimonium etiam, inter se diuisum esse putant, & uxori repudiatæ vir dicere solet, vade tu hac, ego illac pergam. Sed hic peruersus Diuortij modus nunc prorsus abolitus est.

Hoc autem ritu Matrimonium inter sponsam & sponsum contrahitur. Imprimis mensa in medio templi adornatur, ingredientibusque templum sacerdos praecedens certas recitat orationes, deinde pro Patriarcha, Metropolitano. Episcopis, & toto clero, pro monarchaque suo

suo, & omni ordine equestri, & plebeio, qui ritus suae fidei sequuntur sigillatim sacerdos cum Diacono clara voce orant. His peractis sponsus & sponsa mensam praeparatam accedunt, in linteoque secundum morem pedibus substrato uterque stat. Postea sacerdos ex praescripto an alicui olim non sponderent interrogat, stolaque manus utriusque annulos commutans colligat. Deinde coronas ligneas vel ex tilia libro pictas ad id muneris in Ecclesia seruatas capiti utriusque imponit, dicens. Posuisti Domine coronam super caput eius de lapide pretioso, &c. Evangeliumque de nuptijs in Chana Galileae celebratis recitat. Deinde panem & cereuisiam consecratam desponsatis ad prae gustandum porrigit, postea stolam (qua sacerdotes collo appensa uti videmus) sponsus & sponsa ab una parte, & sacerdos ab altera tenet, sacerdotemque praecuntem sequuntur (haec verba dicentem. Circuite populi Sion & date gloriam nomini Dei altissimi, uterque mensam circumeuntes loca sua occupant, & Sacerdos Psalmum

Miserere nostri Domine secundum magnam misericordiam tuam, &c. recitat, Suffragijsque pro omnibus, tam spiritualibus quam saecularibus Deo persolutis de templo egrediuntur.

* *

*

Mm 4

*Sponsalia
ritus.*

QV AEDAM DE LI
VONIA ANNO M. D.
LXXXII. POLONORVM
Imperio subiecta.

*N*E quod reliquum chartæ, benignè lector vacuum sit addere theologicis tua causa placet ea, quæ his omnibus ad finem perductis, à Palatino quodam primario, de bello cum Moscis, ob Liuoniam suscepto, iamque composito accepi. Vbi Duci illorum Iohanni Basilio, extrema necessitas lacrymas expressit, cum Possonium legatum Pontificium obsecraret, ut in pacem omnibus ingenij viribus incumberet. fallor. si is senator fallitur, qui id ex legato, in Moscouia audiuit, nec inclytus Rex Stephanus, licet felicissimus, fortuna memor humana, homini satis superq; vndiq; exagitato, admodum difficilem se præbuit. Iam igitur Liuonia, seu manus Libonia (à Libone quodam Duce, aduersa tempestate cum Italis in illas oras nauibus delato, cognomen adeptâ) Deo sic volente, & regna à gente ob eius vitia, in gentem transferente nostra est. In qua cum & Rex Suecorum Iohannes 3. nobis bello distentis, aliquot arces occupauit (ne ea quæ pauca sunt Ducis Magni, Fridrici Regibus Danorum fratris commemorarem) facilis erit cum ipso hac de re compositio, cum ideo quod affinis Stephani Regis sit, uterq; enim Sigis-

mundi

mundi illius nostri, tot victorijs clarigenæ) tum quia Liuonia, armis nostris iuste sumtis territa, Augusto Sigismundi filio, anno 1556. sese dederat. Regio Aquilonaris, ultra citraq; gradum latitudinis 60. figura triquetra qua maximè patet 80. amplius miliaria Germanica longa: ducentis propemodum arcibus insignis. Moscis ab Oriente, Prussis & Lituaniis à meridie sinu Venedico seu Oceano Sarmatico, ab Occidente & Septentrione cinctâ, quæ hodie, maximè à Moscis infestatur, antea hostes habuit, eosdem Moscos siue Russos, Lituanos, Samagitas, Semegallos, Curones, atq; Prussos. in qua quinq; lingua diuersæ. Quatuor in pagis, videlicet Liuonum (Latina quedam, et si deprauata habentium) Estonum, Lottonum, atq; Curonum, Saxoniam ciuitates sibi vendicant, inde ab aduentu Germanorum Christianorû in Liuoniam. Sunt autem ciuitates primariæ Riga, Derpata, Pernauia, Reualia, Harua. Portus item aliquot. ex quibus multum emolumentum percipit tota regio. Distat autem Riga ab Reualia, 50. miliaribus Germanicis à Derpata 30. ab Regiomonte Prussico 60. totidem à Plestouia Moscouitica, à Vilna Lituonica 40. Fluuiorum duo nobilissimi habentur alioqui tractus ille ut syluosus, ita & aquosus est, vnus Ddvia, alijs Duna, Eridano Italico amplior, qui ex lacu emanans Moscouitico eiusdem cognominis, 10. à Borystene in sylua ex oriente miliaribus supra Rigam in mare illabitur. alter Embecus est, ex ingenti ortus lacu Peibas vocato, & Liuoniam ab Oriente sole terminante qui in idem mare prope Pernauiam influit. Hæc olim Gottia Orientalis erat: ut illa altera, Suedica, quam vndiq; alluit Oceanus Occidentalis. Ex utraque Gotti, Anno Christi 380. effusi per tractus secum finitimis, Imperium euastarunt Romanum, quod ad Occidentem vergit solem. Primus autem Liuones, qui Gotti successerant, Meinardus à Zegemberg theologus, Anno Domini 1186. Lubeca soluens cum mercatoribus, ad vitam

mansuetiorem & Religionem Christianam perduxit, lingua vernacula diuturno labore percepta. quartodecimo post anno datus ipsis, atque Rigæ constitutus Episcopus, ab Harduico secundo Bremensi Archiepiscopo, creati alij quoque post hos Derpate, Renalle, & alibi. Meinardo pio post multos exantlatos labores. satis absumpto, qui arcendorum a suis causa, ferorum tunc Lituanorum arces nonnullas prope Rigam, ad ripas Dvina erexerat: Bertoldus Cisterciensium abbas, vir eiusdem studij surrogatus est. Huic verò Albertus Bremensis canonicus Anno 1246. aliq. post. Is annos 30. cum idololatriis tam suis quàm externis bella gessisse, & ordinem seu societatem ensiferorum militia Christi, concessa ipsi tertia Episcopi sua parte eo cõsilio instituisse dicitur, ut in promptu semper haberet, aduersus barbaros auxilium. Porro magistrorum, id est prefectorum Liouiensium primus fuit Vinncius, qui arces Segenoldam, Vendam, & Ascherodam condidit Kokenhausen expugnauit, Moschorum Principem acie victum interfecit. occisus & ipse per insidias à Vendensi prefecto una cū suo cõciomatore. Secundus erat Volquinus, tertius Hermanus, quo rerum potente, Voldemarus Danorum Rex Ordinem Teutonicum terra Ieruenfi, quæ est Liouie pars, donauit. Quartus Theodorus, cateriq. deinceps. qui Goldingam, Curonam & Ampotè arces exstruxit, Lituanorum sibi molestorum terram depopulatus est. Verùm, ne omnes recenscam, secundus ille Volquinus Felinum à fundamentis crexit, cum Moscis sæpe decertauit. Semegallos, australis Liouie incolæ atq. insulam Ozeliam subegit. Renaliam Danis eripuit, nam & hi tunc aliena inuadebant. Ordinem suorum crucigerorum, suasu Alberti antistitis, maioris adiuuenti gratia, Ordini Teutonico Sanctæ Mariæ, fœdere perpetuo inseruit. Iam enim euocati ex Germania erant milites Mariani, Anno 1226. à Conrado Masouia duce, aduersus vim Prussorum idololatrarum, in Masouiam

atq.

atq. Poloniam incursiones facientium, quibus pars Prussia, si barbaros debellasset assignata. Ut autem hi progressu temporis Prussiam, ita illi Liouiam, ex inculta fecerunt cultissimam. Vtrique posteritate ut sit superbiores facti. adèd ut à Marianus Prussi anno 1454. ad Polonos defecerint, quorum postremus fuit Albertus, Marchio Brandeburgensis, quem Rex Polonia Sigismundus, sæpe vano conatu rebellatè, abolito magistri cognomine, Ducem partis Prussia, altera sibi relicta anno 1526. Cracouie appellauit suumq. stipendiarium fecit. Liouiensium item magistrorum. 47. hoc est, vltimus erat Wilhelmus Firstemberg, qui proditione militum Germanorum in arce Felina anno 1558. à Moscis captus, in vinculis vitam finijt, cui qui successerat Ketterus nobilis Vestfalus, eum Sigismundus Augustus Rex noster Anno 1564. Ducem Curlandia sibi vectigalem Rigæ declarauit. Atq. ita vterque hic ordo. suis cum terris, quæ magna sunt, in potestatem Regum Polonia venit. Sequitur iam ea pacis factæ formula, quam legatus Gregorij tertijdecimi Papæ Romani, tam Rege nostro quam Moscho comprobantibus, in Moschouia prescripsit.

Nn 2

CONDITIONES PACIS, A MAGNO MOSCOVIAE

DUCE PETITAE A SERENISSIMO

Poloniae Rege Stephano concessa, & per

Sanctissimi Domini nostri legatum tran-

sactae in Zapolstra Iama, Anno

Domini 1582. 15.

Januarij.

T suae Maiestatis exercitus, soluta Pleseouiae obsidione è ditionibus Mosci deducatur.

Incendia & agrorum populationes prohibeantur.

Vt decennales induciae dentur.

Id est 1580.

Vt arces in Moschouia, anno superiore captae Vielicolum, Chelma, Zamolocze, Newella, tum & quae hoc anno, Ostrow, Krassinhorodek, Voronecia, Veliza, ceteraque castella ad Pleseouiam pertinentia cum tormentis, & apparatu bellico, quae exstant non essent, reddantur.

In praemium horum, Magnus Moscouiae Dux, omnibus arcibus & possessionibus, quas in Liuania quocunque modò quaesitas habuit, cum tormentis bellicis & armamentarijs, cum quibus eas ceperat cedit.

Non

Non repetet arces Vielisiam, Vswiatum, Ieziecisce, Sokolum, caeterasque bello captas, & ad Polocziam spectantes.

Arces in Liuania statim ac primo loco Derpatum, Felinum, Pernauia, & Nowohorodek ex parte Mosci tradentur. Reliquae verò omnes ante proximam diem quartam Martij, quarum series est ista. Kokenhausen, Krentzburg, Lande, Rositen, Lusen, Festen, Sesswegen, Schwantzburg, Marienhausen, Runtzburg, Adzel, Trikatem Marienburg, Wolnur, Perchel, Sales, Stara pernaua, Ander Fikel, Margema, Kukehaim, Leal, Lode, Hapsel, Sancta Brigitta, Fegsewer, Liel, Borcholm, Neisclos, Falkoffen, Bialikamiè, Narew, Talkinaw, Worbeth, Kerempe, Oldetorn, Neihaus, Odempe, Sommerpal, Kaelicht, Vltzen, Kuntzteth, Randen, Ringen, Oberpoln, Lais, Terwess, Lenwarth, Afferath.

Arces 52.

Ex parte Naruae & aliarum arcium, per Sereniss. Regem Sueciae captarum, protestati sunt legati Serenissimi Poloniae Regis suam maiestatem. non obstare pacificatione, ius suum prosequuturum.

Ante praescriptam diem quartam Martij, ea quae Serenissimi Regis, tum & quae Mosci sunt, ex restituendis vtrinque arcibus deduci debent.

Si quid per temporis breuitatem, deduci fortè non posset, relictum sub custodia, donec deductum fuerit manere debet.

Custodes & vectores, vtrinque securi esse debent.

In deducendis hominibus, tormentis caeterisque rebus, vis atque omnis dolus abesse debet.

Ad praestandum à Mosco iuramentum in ratihabi-

Nu 3

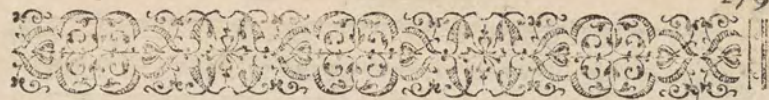
tionem conditionum pacis, Sereniss. Regis Poloniae oratores in Moscouiam pro die decima Iunij, Oratores verò Moscouitici in Poloniam, ad quindecimam diem Augusti venire debent.

Transactio de captiuis intacta ad tractationem per Oratores reiecta est.

A D

* *
*

AD SERENISSIMUM
STEPHANVM, REGEM
POLONIAE,

CHRISTOPHORI WARSEVICII
Oratio.

Qua, exposito toto belli negotio, cum Ioanne, Magno Moscorum Duce, XV. Ianuari ad Zapolsciam confectam pacem gratulatur.

SERENISSIME REX.

CVM nuper ex castris ad conuentum tractandae paci Zapolscia destinatum, me misisses: & confecta pace, rursus ad te in viam me dedissem, fallendi tēporis gratia, cōscripsi orationē, qua de hoc tam grato & magnifico munere, diuinitus tibi dato & oblato, gratularer. Quam, & adeo Vilnam cum venissem, typis diuulgandam esse duxi. Ut vel in varias partes non solum fama verum etiam letitia de ea peruolare facilius possit. essetq; instar epistola alicuius quae tum & ad tuos, tum & ad exteros ijs de rebus quae hic geruntur, officij ergo scribi posset & deberet: & denique ut vel hac testificatione memoris nostrae mentis beneficiorum tuorum erga nos, & eorum qui viuunt & posterorum gratissimus sermo de tuo regio nomine nusquam conticescat. Bene vale. Vilnae IIII. Februarij. Anno Domini M. D. LXXXII.

S. R. Magestatis vestrae.

Fidelissimus & addictissimus sub-
iectus & seruator. V. Warseuicius.

N° 4

AD SERENISSIMUM STEPHANVM
Regem Poloniae.

Christophori Warseuicij Oratio.

Regis nuntium Stephane Rex habes, quam Christo
Opt. M. de virgine nato caelitus Angeli venerant
olim nuntiatum Perfectum est tandem summi Dei
benignitate erga nos, & tua quadam veluti vigilia
regali, eximiaque virtute ut contra magnum Mosco-
uia Ducem, iuste & legitime bello abs te suscepto, & prosperè for-
titerque gesto, in tot annis & bellatoribus, quibus cum bella gessit,
penè omnium solus, ad pacis conditiones quas volebas acceptan-
das adegisse eum videre. Quo equidem nomine & tibi & Reipub.
in primis gratulor, & prestanti virtuti felicitatiq; tue, omnia
præmia & insignia honoris, & ornamenta laudis ac gloria, iure
optimo deberi, agnosco & profiteor. Quid enim aut beneficio ca-
rius, aut fama & opinione maius accidere potuit, quàm quod ut
diuturnam quietem, prænunciam tempestatis, maximum &
grauissimum bellum, sic demum instar solis, post densissimas te-
nebras, optatissimam pacem, terrorem belli est subsecuta? Et verò
iucundum est semper nomen pacis, & res ipsa salutaris, qua &
desiderio expectantium, & voluptate exultantium, & eorum,
qui sunt eius seruatores gloria, vix admirabilius aliquid dixeris.
Sed nimirum fert hoc humanarum & diuinarum ius legum, con-
suetudo gentium, ratio ipsa muneris & dignitatis regum, ut sua
subiectos

subiectos potestati, omni iniuria & calamitate, prohibeant & de-
fendant. Res porro bello gestas, plus quàm pacem admiremur.
verum si casu non consilio: temeritate, non necessitate, bella susci-
pantur & gerantur, vel maxima quæq; vis expers rationis &
consilij, mole sua ruit, nec sine vicissitudine aliquid potest esse diu-
turnum. Quo magis venerari & suspicere te cuncti debemus,
qui ut ocium metiris dignitate, ita bella geris & administras ne-
cessitate: & ut armorum capiendorum certam tenes rationem
sic deponendorum modum. Quippe cum non ea mens institutumq;
tuum sit vel fuerit, ut in luctu & sanguine eorum, quos ex præ-
scriptione diuina legis non minus ac te ipsum diligere debes, nomi-
nis & imperij tui titulos proferas, & per omnia diuina, & humana
iura impotentè grassè. sed armorum tuorum vis & ratio tota
eospectauit, ut in belli multitudini sacerdotibusq; & religiosis vi-
ris, alijsq; id genus subiectis tuis, digna professione pax non desit, &
ut ea quæ per manus tradita accepisti, non tantum facta tectaq;
conseruare, verum etiam quoad eius fieri maximè possit, ornare,
& augere videàre. Hoc animo & consilio ductus, Polotiam pri-
mum deinde Velicolucum atq; ita & Plescouiam demum oppugnare
aggessus es posteaq; tot literis legationibus & admonitionibus tuis
cui grauisima testificatione desiderij pacis, apud Magnū Moscouia
Ducem nihil esset profectum. Quæ omnia & quale intium ac pro-
gressum habuerint, & quo exitu terminata sint, nullus est, ut
opinor, in Oriētis & obeuntis solis & Aquilonis, Austriue partibus
locus, ad quem fama, & læticia earū rerum non peruenierit. Nam
& Polotiam, quam sub Sigismundo Augusto Rege, certa spe indu-
ciarum per literas facta, Magnus dux à Lituania auulserat, in
pristinum statum libertatemq; posuisti. & aliquot millibus hosti-
um ad Socolum caesis, orbi terrarum testatus es, illud esse bellum
iustum, quod esset necessarium. illa arma gloriosa, quæ nō ad inno-

In expedi-
tione pri-
ma anno
1579 Se-
ren. Regis
Poloniae cō-
tra Moscū.
Literæ
pacis & le-
gationis
M. sua Re-
gic. à Mosco-
non susci-
piuntur.
Polotia ca-
pitur.
Moscus cir-
ca Socolum
caeditur.

centis sanguinis profusionem sed ad sui suorumq; defectionem: non ad inuidiosas opes minimeq; ferendam potentiam sed ad Dei Opt: Max: cultum, gloriamq; propagandam, Reges & Principes cape- rent atque conuerterent. Quod tūc vel maximè patuit, cum ad

*Arca triū
phalis Deo
extruxit
Polonia.*

cuius victoria monumentum, non statuas vel trophæa, non mutū aut tacitum aliquid sed domum orationis sacrarium pacis, tem- plum Deo Opt: Max: Societatis Iesu extruxisses: ut cuius esset vi- ctoria eidem daretur & honos & à quo profectum, eidem ferri acceptum beneficium videatur. Etenim multa multis soli Deo

*In expedi-
tione scē-
da Anno
1580.
Velicolu-
ci cetera
arce ex-
pugnantur*

Opt: Max: cuncta debentur. Tandem verò in sequenti anno, con- tra hunc eundem Moscum, subsequuta est expeditio tua altera Ve- licolucensis, & multarum aliarum arcium expugnatione clarissi- ma, in qua quam longum & difficile iter emensus fueris, quo- modo te erga captiuos gesseris, & quid potissimum in eo spectaueris longum esset commemorare. Illud quidem non prateribo, etiam in medio cursu, & quasi ardore belli, à fide pacis conditionibus alienū te non fuisse: & Magni ducis Oratores (si Oratores & non specu- latores potius appellandi fuerant) in ipsa castra ad te admississe. Sed diem illos de die ducere, & nihil non simulatè agere cognitum est. Itaq; capta & expugnata Velicoluco hostilibus copijs eis Turopeci- am fuis & fugatis, Velisia Neuelia, Zauolotia, Iezeriscia in po- testatem tuam redacta, Vilnam reuersus, & mox Varsoniam ad comitia profectus es. Quo vel legatos quoq; illos ducere placuit, ut quid & illi postularent, & tu velles, & Reipub: expediret ab ordinibus regni cognosceretur & decerneretur. Sed vix in illa tanta, non dicam ordinum sed hominum multitudine aliquis reperiebatur, qui ijs, quas illi offerebant conditionibus acquies- cendum, & à bello desistendum arbitraretur. Non obscure prese- ferebant omnes Liouiam prouinciam, pro qua bellum susceptum & gestum esset, sub Moscho recuperari oportere: & vel grauissi-

*Oratores
vel potius
expeculato-
res Mosci
in castra
Regia ad-
mittuntur.
Rex Varso-
nia ad co-
mitia re-
uertitur:
ubi Quani-
mi consensu
omniū or-
diniū Rex
iterum in
Moscouā
proficisci-
tur.*

mas

mas quasq; difficultates, iacturas atq; detrimenta potius subeunda: quam ut nomine insidioso pacis, pactio seruitutis Liouia afferretur. Nec non tot prestantium virorum militumq; casus in bello, cum gemitu & lachrimis notabatur: siquidem omnium iactura- rum iactura maxima hominum est, & videri debet. Quocirca in eam curam potissimum incubuisti, ut tertiam belli expeditionem contra Moscum, vel quam primum apparare potuisses, neque aut tenuit as ararij, aut angustia temporis, aut tedium & faciet as belli, aut itineris longitudo, à persequenti hostis celeritate te retarda- uit. Duxisti exercitum haud scio, an etiam quam ante florentio- rem, copiarum numero, varietate gentium & nationum, usu & exercitatione belladi planè mirandum: ita ut Plefcouia, ad quam vis & ratio armorum tuorum conuertere in primis debuerat, post- quam Ostrouia paucis horis oppugnata per deditioem esset capta breui etiam in potestatem tuam redigi posse videretur, & hac de- mum occupata, non modo Liouia hosti eripi, verum etiam ad ma- iora audenda & molienda occasio & materia praberetur. Sustine Rex, si Deus Opt. Max. ab imminente interitu multitudinem conseruauit eam, quam nec consuetudo benignitatis, neque iudicium clementia tua, cōtra furorem Martis, superbiamq; vi- ctoria seruare fortasse potuisset. Hoc quidem tibi ademptum est nihil, quin etiam id, quod quæstas, habes, & Liouia pro qua bel- lum susceptum gestumq; abs te fuerat, potire. Nemoq; sapiens cul- pæ potius, quam fortuna, id indicabit telum. Moscis verò, qua vnquam letior illuxisset dies, quam ea, qua prater suā omniumq; opinionem sunt diuinitus ab interitu conseruati? siquidem vite leticia, quem nascendi conditio certior sit, semperq; fuerit. Oppu- gnauit olim terror ille gentium, tot molitor cladium, Aquileiam per triennium Solimanus Turca cum innumerabilibus copijs Vi- ennam: Carolus Quintus Casar Metim frustra tentauit. Quid?

*in expedi-
tione ter-
tia. anni
1581.*

*Ostrouia
capitur.*

*Plefcouia
oppugna-
tur.*

num quod conatibus eorū euentus non responderint in eo quo tempore necessitatiq; paruerant, & fortitudinis laudem secuti fuerāt protinus honorem & existimationem concoxerunt suam? Minime gentium. Magnorum enim hominum gestas res, exitu metiri par non est. sed iusticia & aequitate. Et quanquam prosper & aquabilis sine ulla offensione bellorū cursus in primis delectat, tamen nescio quo modo aduersis interdum casibus in bello etiam illustramur: & non semper cum volumus oblata, aliquando etiam desiderata res magis nos recreat atque reficit. Quo magis hoc tuum Plescouiense bellum gloriosum est, & videri potest, in quo nec tentatae irruptionis infestus casus, neq; alienum anni tempus, neq; multa alia incommoda de statu mentis solitaq; constantia animi te deturbauerunt. Quin etiam virtute & fortitudine tua talem exitum sortitum est, qualibus iusticie & aequitatis radicibus, vel inde ab initio innixum fuerat. Petijt tandem is abs te pacem, qui intra quadraginta annos nullas ad te literas daturū se, missurumūe internuntium, paullo ante minabatur. Cessit Liuania is, qui ne Liuania insereretur literis pacis, mentione ulla de ea fieret, à legatis tuis ante omnia postulauit. Denique is qui tam gloriose & magnifice & loqui, & sentire de se multa ausus fuerat: quiq; diffidens suae, alienae virtuti & amplitudini frustra inuidebat, supplex tibi est factus: & eas conditiones pacis postremo accepit, quas tot latebris fallaciarum, & missione legationum subterfugere videbatur. At quomodo id non faceret? tua Rex & celeritate apparandi, & scientia administrandi, & fortitudine continuandi belli, tuiq; exercitus famis, frigoris, difficultatumq; omnium, incredibili tolerantia adactus & compulsus? Quid enim per Deum immortalem exercitu illo laboriosum? Quid ad omnes difficultates & discrimina vita ferenda, obfirmatum magis fuit aut esse potuit. Equidem quoad per atatem grauissimasq; occupationes

Mosci clausus & timidus animus ad petendam pacem impellitur.

pationes licuit legi, & vidi aliquid, nec non meminisse possum ducum & exercitum multorum, quorum in omni genere belli gerendi, nobilitata est patientia, ita tamen statuo, nec pabuli vel commeatus quarendi difficultate: nec longitudine viarum: nec intensissimi frigoris magnitudine: nec ferocia & crudelitate hostium erga captiuos, vilius exercitus labores & pericula, cum tuo posse conferri. Memorabilis illa est eritq; semper, Alexandri Magni militum perseuerantia: quorū opulentos Persas inopia Gracos luxuriosos continentia: Indos desides vigilantia: Caucasum postremo ipsum, siti, labore, inedia superauit. Ac ne vetera memoria repetere videamur, quàm graue & difficile bellum Caroli V. Caesaris ad Alligerium: quàm molesta & exitialis Metensis obsidio fuerit, quis ignorat, ut tot tantorūq; aliorum bellatorum, eorumq; exercituum incommoda silentio transeam. Sed inter horum gestas res, erit etiam, ut opinor, aliquid loci tuo, tuorumq; nomini: & haud scio, an exercitus fortitudinem & constantiam legens & audiens tui, non aliquis obstupescat. Quis enim media hyeme in media Moscouia in castris unquam permansit? Mansit miles tuus. Quis in praeuro & immensis frigoribus concreto solo vallum tulit, corbes vimineos contexit, munitiones exstruxit? cuncta hac miles fecit & perfecit tuus. Quis adeo totis, & tam longis, tamq; intempestis noctibus hybernis excubias egit. egit miles tuus. Quis non modo cum hostibus, sed etiam cum elementis ipsis pugnam sibi desumpsit. sumpsit miles tuus. Ac breuiter, nullum difficultatum, nullum laboris, nullum tædij & patientie est genus, in quo non exercuerit exercitum tuum hac bellorum abs te gestorū ratio aut conditio, siue quarendi victus & pabuli gratia longissimas profectiones susceptas: siue tot manifesta mortis & fortunarum pericula adita à tuis, quis consideret: siue cum ferocissima gente, varia eorum certamina, leuioraq; pralia, & ex-

curfiones hostium infinitas intueatur, in quibus milites tui duce & authore te, ferè semper victoriam reportarunt. Cessit malitia inlitia: fraus & dolus veritati: temeritas rationi: furor virtuti: vis deniq; ipsa vi victa est: nec quo se contra te Moscus iacet vel excuset, habet. Fac Plefcouiam irruptione tentatã, in potestatem tuam non venisse. Quid tum postea? Enimvero ignoramus optabilius esse, semperq; fuisse, in hostili ditione armorum suorum vim & terrorem longè latèq; proferre, quã unius vel alterius expugnata ciuitatis manibus includi & mancipari: ita, vt si optio eligendi detur, capienda vrbs spe, nonnunquam excidere, quã captã & possessã aduētui hostium opponere se non posse, malle videres non neminem, & quidẽm omnis belli gerendi & administrandi ratio difficilis est, capiendarum arcium & ciuitatum difficillima. Quid? & erit qui nesciat, in quanta trepidatione Moschus fuerat, cum tu hac eadem in bellum expeditione Plefcouiam ipse profectus, aliquam exercitus tui partem in pœnitiora Moscouia Polotia dimisisses. Quæ sanè pars cum Christophoro Raduilo Castellano Trocen: duce, imitatore anitæ & patriæ virtutis singularis, maximis & difficilissimis itineribus Stariciam prope venisset incredibile dictu est, in quantam desperationẽ Moschus adductus fuerit, si quidem in fugam versum biduo triduoque latuisse sunt, qui assueverunt, suam certè filiorumq; suorum coniuges, & ancillarum greges, cum amandauisse Staricia constat: quandoquidem non solum de vastitate agrorum, tantisq; suorum cadibus, ad ipsius aures constans & perpetua fama quotidie peruolaret: Sed adeo flammæ & incendia à tuis excitata à fenestra ipse intueretur, & singulis momentis ijs adhuc deteriora cum metu & horrore expectaret. Hæc similiaq; vulnera, ac (quod horum non postremum est) perpetua illa conscientia carnificina Magno Duci de pace cogitationem iniecerunt, cum videret, ne ei quidem exercitus tui parti resistere se

Dnx ipse
Moscouia
pra nimio
terrore in
abditis spe-
luncarum
locis de-
trahitur.

re se potuisse. & in quo spem ponebat maximam, menses aliquot effluxisse, quibus vel maximis illis frigoribus durantibus, utique obsidio Plefcouia non soluebatur. Quid de se futurum esset, si aut Plefcouia caperetur, aut ea relicta in pœnitiora Moscouia ingrederetur hostis, prospiciebat animo: & tum externum, tum & internum malum magnopere verebatur: nempe morbi ij, qui in venis & visceribus inclusi latent, quã qui apparent, agrius curantur. Dimisit ergo ad te internuntium, & vt pacificationis cum eo gratia, Legatos Zapolciam mitteres, quo propediem essent venturi sui, magnopere contendebat. Cuius tu postulatus, ne tui ipsius dissimilis viderere, qui semper honestam pacem, vel explorata victoria, anteferre te velle testatus es, refragari nec potuisti, neq; debuisti: præsertim cum adeo Pon. Max. auctoritas eo quoq; accessisset, qui à Mosco literis & legato habitis, Antonium Possuinum Societatis Iesu sacerdotem, maximis quibusq; & grauissimis rebus rectè & scienter tractandis, in primis probatum, ad te, & Moschus suo nomine ablegauerat, & ad Christianam pacem patere nẽ utrumq; hortabatur. Proinde biduo ante, quam ipse ex castris discessisset, misisti Zapolciam legationem amplissimam cum mandatis, non obscure præferens, si causa belli, quæ esset Liouonia à Magno Duce è medio non tolleretur, bellum etiam ipsum cessare non posse nec debere. Distat verò Zapolcia viginti propè à Plefcouia miliaribus: via, qua Magni ducis instituto, equi ad celeritatem Nouogardia, Zauolociam & Velicolucum, alias disponebantur. Cuius circumuicinam regionem omnem, magno & incredibili metu hostibus incusso, miles tuus ita occupauerat, ut nescio quomodo in mediã Polonia seu Lituania quã in Moscouia ipsa versari securius potuisset. Quo quidem ipso Magni ducis legati, non nihil de se solliciti, ad locũ tractandæ paci destinatum aliquanto posterius, quã tui aduenerant, & Possuinus, quassæ & cupi-

Interu-
cuius ad Re-
gem de pa-
te trahan-
da mitti-
tur.

Ad quã ac-
cessit an-
thoritas
summi pœ-
nificis, per
legatũ sua
sinceritas

Rex lega-
tos Zapol-
ciam mit-
tit.

*Tractatur
de pace.*

ditate constituenda pacis exarserat, ad eos profectus fuerat, ut nulla interposita mora, pacis tractatio sequeretur. Id ad eum cum esset factum & varijs sermonibus, atq; disceptationibus, dies quamplurimi dati, tandem de Liuania tibi restituenda, qua ante omnia ab ijs postulabatur, mandata habere Mosci legati confessi sunt, & ut vicissim arces aliquot, eo bello abs te occupata Magno duci concederentur, afflagitauerunt. Est Moscis fides Græca, siueritum & doctrinam, siue mores eorum spectes. Itaq; quidquid in questionem disceptationemq; ab eis veniebat, id diligenter versare animo & circumspicere cogitatione oportuit. Turpe namq; labi & decipi in iis, qua mutare nunquam possis. Erat præterea memorie proditum, Ioannem magni istius ducis auum, sub Casimiro Polonia Rege, & Magno Lituania Duce præter fœdus ictum, Magnam Novogardiam possedisse. Quæ alias libera & immunis per se ex pactione fœderis, à neutro eorum infestari & subigi debuerat. Huius verò filium, & istius patrem Basylum, sub Alexandro, Starodubum, sub Sigismundo I. Regibus Smolensem, iurisiurandi religione violata, occupauisse memorabant, nec non & ipsum hunc sub Sigismundo Augusto Polotiam, sub Henrico Pernauiam, iisdem artibus possedisse. Quibus vestigijs & quasi impressis signis improbitatis atq; fraudis territus, vel legationis illius fidem suspectam habere aliquis potuisset, sed timidi & suspitiosi cogitatio impedit seipsam, cum maximè dispicit & prouidet cuncta. Dandum erat temporibus aliquid: dandum rationi morique communi, cum verum sit illud, quod dicitur, milles licet homo fraudetur ab homine, utiq; hominem cum homine viuere debere: dandus Pont. Max. suus authoritati & postulatis locus: qui diuino nutu & potestate, in altissima specula pastoralis vigilia positus, per longissimam ætatem qua vixisset, maximarum rerum momentis, ad certam rationis normam toties ponderatis.

ratis, amplissimis legationibus pro Ecclesia obitis, & tot deniq; regnorum cladibus & mutationibus cognitis & perspectis, nunc in hanc, nunc in illam partem Christianæ Reipub. inferet oculos: & tanquam solers quidam prouidusq; nauarchus, Christianos reges & principes in his procellis & tempestate, ad concordiam hortaretur. Neq; verò & fletu ipso lachrimisq; legatorum Magni ducis vel ferreus aliquis commoueri non potuisset. Qui de cade & interitu suorum, cum aliquid inaudissent, (inaudiebant autem quotidie) aut cum suos captiuos duci & longè à patria auehi cernerent (quod cernebant sapissime) supplices manus in cælum tendere, et ad nomen pacis suspiria geminare videbantur. Et horum quidem (ut opinio mea fert) fite aut simulatè nihil. Quinetiã si quis risus fuerat, fuerat à cordolio. Quis enim nõ ingemisceret, tãta uastitate agrorum, exitio facultatum, direptionibus artium, cade & interitu ciuium, euerfione patria, commotus & excitatus. Graue erat Moscis Polocense bellu: nemo eorũ non indoluit clade suorum ad Socolum. Velicolucensi excidio quid miserabilius fuit aut esse potuit? ad Turopecium suorum copias fusas & fugatas, præcipuos viros captos, tot arcium præfectos, tãtam commeatus & apparatus bellici, omnis generis vim interceptam meminerant. Harum rerum excruciat & torquebat eos recordatio. Hoc aut casu grauius, aut conditione peius, aut iactura fama & hominum, maius nihil eis videbatur. Quid verò de bello isto Plescouiensi loquebar? dies me deficeret, si quot Mosci in excursionibus ab urbe casi: quot dum suis opem ferre conantur, per agros interfecti: quot capti quot in foruitutè abducti sint, vel fuerint, commemorare velim. Nam & tũ, cum in castris manebas, ferè singuli dies hostibus aut captis aut interfectis nouis gratulationibus celebrabantur. Post discessum tuum Ioannes Zamoscius regni Cancellarius, & exercituum tuorum Imperator, vir perpetua laudi & maximis muneribus

obeundis in Rep. natus, tot hostibus captis, tot interfectis, tot continuis vigilijs fameq; fatigatis, suam & exercitus tui perseverantiam ita probaverat, ut non modo legatis Moscoviticis ad conficiendam pacem stimulo fuisse, verum etiã uniuersã Moscouia maximũ terrorẽ inieciſſe & dici & videri queat: presertim cũ Spitzkone Iordano praefecto, vetustate generis, spectata virtute commendato certo militum numero, in pœnitiora Moscouia immisso, agrisq; vastatis, & hostium occisis plurimis, armorum suorum vim & terrorem in ipsam Nouogardiam intulisset. Non igitur mirum est, aut videri debet, si vel legati Magni Ducis tantò desiderio pacis & quietis, ut diximus tenebantur: & ipse Magnus dux, conditiones eas, quas subterfugere aliã visus est tandem aliquando accepit. Non mirum si in Liouonia triginta quatuor arces, quas possidebat, tibi concessit. Non mirum si Derpatum sibi & ditionibus suis adedò adiunctum, quã prima belli Liouonici eius materia & quoddam veluti integumentum fraudis fuerat, post tot suas suorumq; legatorum insidiationes, tergiversationesq; interpositas, reddidit. Non mirum si in Derpato septuaginta & octo maiora tormenta bellica, & in omnibus arcibus pene trecenta & deniq; infinitum minorum bombardarum, apparatusq; bellici vim & numerum, volens nolens, reliquit. Non mirum si tot & tam magni momenti captiuorum suorum liberationem conditionibus pacis non inseruit, sed quoad eius fieri melius citiusq; posset, ut quisq; eorũ redimeretur non recusauit. Non mirũ si Velicoluca Zafiferitur, uolotia, Neueling, abs te redditis, & Plescouien castellis quibusdam relictis, decennalem ferre pacem tecum non dubitauit. Non mirum si primi belli trophaa & monimẽta tua victoria, Polotiam Nieszerdam, Cozianam, Socolum, Turoutiam, Suthno, Suffam Crasnum: si secundi vsuatam, Velisiam, & Ieziericum, quas antea tenebat, cunctas in potestate tua reliquit. Non mirum si soli-

tas illas licitationes & postulationes suas, de Liouonica hereditatis de Cazany & Astracany imperiorum titulis, tandem post habuit & neglexit. Non mirum si Legatos suos (ut ex verbis eorum, cum quid intemperantiũ loqui cepissent, multò sese admonentium, elici potuit) in dictis & factis ad moderationem est praeter morem adhortatus. Non deniq; mirum, Graci ritus cum sit, atque adedò, cum Rex sacrorum quidam simulq; Imperator videri velit: & cum plusquam Regiam, & Pontificiam Maiestatem, in vestitu: confessu, & reliquis praeseferens, admirabilis nescio cuius potestatis & intelligentiae rerum, diuinitus sibi data & concedita, apud suos existimationem certe quadam arte & diligentia tueatur: si à Pont. Max. cuius nominis & gloria emuli, leues & temerarij Graci semper sunt & fuerunt, ad consequendam à te pacem, fauorem & auctoritatem, implorauit: & Antonium Possuinum Pont. Max. nomine missum, tanquam quendam arbitrum, istius pacificationis fieri permisit. Quid enim illo stimulis conscientiae compunctum? Quid infelicitate miserum? Quid voluntate perditum? Quid metu abiectum magis dici aut cogitari potest? Vetus est prouerbium: Nullam esse calamitatem solam. At ha non vna aut altera: sed conspirarunt in Moscum infinita. Vidit ille domi suae proditorem: in castris desertorem: sociam thori repudiavit, liberos in omni turpitudine & ocio educauit. Sentit se esse suspectum & odiosum suis, cum & ipse fuerit semper hostis suorum. Grauisimas habet insidias eas, quae latent in simulatione officij & aliquo vinculo sanguinis vel propinquitatis. Praeceptum in furorem agitur, & nuper mortis filij est causa sui. Restituit tandem vel inuitus Liouoniam: & cum Prusso nescio quogentis suae authore excogitato et conficto, Prussia ipsi adedò in biasset, de qua ne verbum quidem apud se vllum fieri voluit: amisit et Liouoniam Dei Opt. Max. iusto iudicio, omninoq; admirando:

Moscouia
primo fu-
rore filium
necat, fa-
cique in-
uitus sine
belli.

quippe qui appetit aliena, perdit saepe ea quae estimat sua: sicuti tu etiam hanc tam nobilem prouinciam, quam ille semper dixit et duxit suam, sepimentum Lituania, decus et ornamentum Regni tui, tot distinctam castris, refertam portibus, exaggeratam bonis omnibus, ex faucibus ipsius eripuisti. Quae si loqui posset, ita haud dubie ad te verba faceret. Grates tibi ago Rex optime, quod post tertium et vigesimum annum, ex quo Moscus libidine dominandi incitatus, me meaque aggressus est, dextera tua forti, et non magis in bellis ac praeliis, quam in pactis et promissis seruandis firma et laudata, sublato metu et formidine belli, in pristinam quandam dignitatis spem me reuocare dignatus es. Multa ego multis debeo. Sed uni tibi post Deum Opt. Max. acceptam fero libertatem. Praeclare olim Menardus, & post eum Albertus Episcopus, Christiana religionis & pietatis nostrae authores, non deterius Bremem: hoc eodem nomine de me meriti sunt & fuerunt. Grata Guilhelmi Cardinalis Mutinensis, ex concilio apud Lugdunum habito, in has oras missi, apud me viget memoria. Sed enim decora & ornamenta omnium, situ iam pridem obsita, squalore sordida, tenebris vetustatis inuoluta, tu in pristinam lucem & dignitatem posuisti: ut cum multa illis plurima cruciferis, tibi demum cuncta iure optimo debeamus. & sicuti est iucundior valetudo ijs, qui graui aliqua infirmitate impediti & lecto affixi diu admodum iacuerunt, sic & nos tantopere desiderata, per te verò libertate parta vehementius recreamur. Sit clara & commemorabilis Platembergij apud nos: sit Hasencampij virtus qui ordinis Teuthonici Magistri hic aliquando fuerunt, & maxima grauisimaeque bella pro communi salute & dignitate confecerunt. Enimvero ea, quae tu pro nobis suscipere & gerere voluisti: & iniurijs lata, & progressu gloriosa, & exitu salutaria magis censentur, literis monumentisque nostris inserentur, ad memoriam posteritatis transmittentur.

transmittentur: quandoquidem ut & pater benignissimus, & bellator sapientissimus à meis tectis & domicilijs, in hostiles agros armis conuersis & prolatis, quod iam pridem sequutus, id assequutus es: ut ego à tot continuis bellis & calamitatibus respirare, & tandem nullam non gratiam à me tibi debitam, si non referre, attestari erga te possim. Sic olim ut virtus Mosis illustris & peruagata magis videretur, Populum Israeliticum seruire seruitutem in Aegyptio Deus Opt. Max. voluit, sic ut magnitudo animi Cyri esset clarior, Persas à Medis graui dominatu opprimi contigit: sic ad ostendendam virtutis praestantiam Thesei dispergi aliquando Athenien, oportuit, sic denique (ut ad me ipsa veniam) maximis & grauisimis malis affligi Liouoniam necesse fuit: ut de tua prestabili virtute, fortitudine, moderatione, iustitia, nulla unquam vetustas obmutescat. Vicit nempe is, qui non insolenter efferrè victoria sua, sed cuncta aequitate metiri videatur: neque cum Mosco immanitate sibi certandum, sed omni genere benignitatis, se ipsum superandum potius arbitraretur. En verò tibi bone vir superbia & tyrānis tua: quae tumens & inflatus, nescio quem non despicere praete nuper videbare. Quin nec vides ipse, tanquam alicui Polyphemo oculo vno, Liouonia, quo in diuersas orbis terrarum partes prospectabas, tibi adempto et euulso: nimirum intelligis, quantas vires virtus habeat, et quàm longè melius fuerit, Hieronij Syracusano, cum priuatus esset, quam Perseo Macedoni, cum Rex diceretur, esse similiorem. Hic enim praeter regnum, regale in se habuit nihil: ille non tam regno, quam regnum eo, indigere videbatur. Cogita quantum intersit, inter veram et fucatam gloriam, et quomodo diligi, quàm metui praestet: neque suorum tantum, verum etiam et externorum beneuolentia ad incertos temporum casus, et bellorum exitus expediat obsepiri. terrent apud te vestigia multos (ut aliquando dixit Poëta ille: intro spectantia nulla

retro (et ferro gerirem, non semper aurum et argentum neruum belli esse, malo tuo experire. Deniq; si sapias, cur non potius Agefilaum, Tymoleonem, Dionē, quàm Nabidim. quàm Phalarim. quàm Dionysium imitandum putes? satiusq; esse viuere uitam Scipionis, quàm desiderare principatum Caesaris. Quorum enim aliquis imitatur mores. eorum et exitum expectare debet. Vide quomodo Titus, Nerva, Traianus, Adrianus, Antonius, et Marcus apparitoribus, et doryphoris non egebant Roma et rursus, quomodo Calligula, Neroni, Vitellio, neque Orientis, neque Occidentis exercitus, opem ferre potuerint. Animaduerte Tyrannorum vim et potentia corporibus nostris esse persimilem, quæ quoad bona uentur valetudine, latet in ijs incommoda singula: nec facile morbum aegritudinemq; deprehendas: statim uero ut grauior morbus aliquis incurrerit, et corpus aduersa valetudine vexari incipit, omnia etiam minima cum doloris sensu maximo, repente commouentur et exitantur. Ad eum modum tyrannorum iniuria et contumelia, prosperitate ueluti uelo obducta, delitescunt: simul atq; increpuit bellum, aut seditio tyrannus corruit: neque quicquam uolentum potest esse diuturnum. Sed quid ego te admoneam? et num humanitatem ab hominū hoste, ab immoderato modum, ab effreni disciplinam, à barbaro expectem doctrinam? cur nō potius ad te mea unde initium cæpit se conuertit oratio? Ego te Stephane Rex pro eo ac debeo, veneror et colo: neq; ullum premium uirtutis ullum insigne honoris, ullum monumentum laudis esse fieriq; posse existimo, quod tibi à nobis iure et merito nō debeat. Tu ex seruitute in libertatem, ex profundissimis tenebris in lucem, à morte (ut ita dicam) in uitā me reduxisti: tu calamitatē omnem et squallorem mihi ademisti: tu et subsidia belli et ornāmēta pacis attulisti. Paruit olim orbis terrarū Romanis. seruiuit Assyrijs subiectus fuit Persis: at enim et Persarū disciplina dignitate Assyriorū, et huma-

nitate

nitate Romanorū uidebatur tolerabilior cōditio seruitutis. Huic uero tam fædo et impotenti domino, subiecta si fuisset, q̄ lucē solatiū, q̄ perfugiū pacis, quē portū quietis sperare poterā uel debebam in cuius regno nihil aliud quam flagitiosissima luxuria, quàm deterrima crudelitas, quàm contumeliosissima superbia: nihil aliud, quam dolor et gemitus perpetuus audiuntur. Ergo quàm maximas possim gratias tibi ago, Rex, maiores etiam habeo, eiusq; beneficij tui, memoriam erga me, nulla unquā inobscurabit oblitio. Tu fac, ut sicuti speramus et optamus fore: pace concordia, tranquillitate, et ocio per te & in te perfruamur. Hæc Luonia, si posset, apud te hodie diceret. Quæ quoniam non potest, id à nobis tacita requirit, ut præstati uirtute, rebusq; abs te gestis optimorum olim Regum & Principū memoriam in Polonia in animum nobis reuocemus et Lechos fortes, sileres Graccos Lescones strenuos sapientes Cazimiros, audaces Boleslao, moderatos Jagellones in te uno contemplemur. Deumq; Opt. Max. cuncti precemur, ut eum, quem per omnes omnium honorum gradus, ad regiam dignitatem extulit quem potestatis suæ participem in terris, administrum iustitia, auctorem pacis exteris admirabilem, suis venerabilem hostibus fecit formidabilem, bonis omnibus auctum, et florentem, et quam maximè diuturnum, et in omnes partes victorem esse, perpetuoq; fieri, patiatur.

FINIS.

SPIRAE NEMETVM, EX OF-
 ficina Typographica Bernardi Albini.
 CIO. IO. LXXXII.

INDEX RERVM ET VERBO-
 RVM IN HOC OPERE ME-
 morabilium.

A.

<i>Abrenuntiatio in Baptismo Mos-</i>		<i>Animarum transmigrationem</i>	
<i>scis usitata.</i>	177.	<i>Tartari credunt.</i>	253.
<i>Achatius Episcopus Constantino-</i>		<i>Animas mortuorum neq; in calo</i>	
<i>pol. Ecclesias turbat.</i>	205.	<i>neq; in inferno esse.</i>	233.
<i>Adagium Moscorum.</i>	13.	<i>Anima separata à corpore non est</i>	
<i>Adoratio Italica.</i>	147.	<i>pœnis obnoxia.</i>	233.
<i>Adorationis gestus.</i>	147.	<i>Animarum conditionem qualem</i>	
<i>Adulteriorum pœna apud Mos-</i>		<i>Russi esse statuant.</i>	232.
<i>cos.</i>	178.	<i>An Apostoli secum circumdlexerint</i>	
<i>Adus siue orcus.</i>	117.	<i>uxores.</i>	155.
<i>AEdificia Russorum.</i>	249.	<i>Anniversaria bina Moscorum</i>	
<i>AEthiopes Circūcisionem retinent</i>		<i>quo tempore fiant.</i>	175.
<i>& simul etiam Baptismum.</i>	35.	<i>Antichristus.</i>	15.
<i>Agatho Papa.</i>	63.	<i>Antichristus qui sit.</i>	76.
<i>Agessilus.</i>	294.	<i>Antihesis Christi & Antichristi.</i>	76.
<i>Albertus Bremësis Canonicus ter-</i>		<i>Antichristi doctrina & facta.</i>	77.
<i>tius Episcopus Rigensis ordinem</i>		<i>78. 79. & 80.</i>	
<i>ensiferorum instituit.</i>	274.	<i>Antichristiani qui.</i>	80.
<i>Aldad.</i>	22.	<i>Antichristi Imperij fundamentū</i>	
<i>Anabaptista in Polonia.</i>	256.	<i>iactum Anno Domini 1241. sub</i>	

I N D E X.

<i>Hildebrando.</i>	81.	<i>Abgarus.</i>	128. & 134.
<i>Antiochenum Concilium.</i>	200.	<i>Augustinus de sacrificijs ad tumu-</i>	<i>los defunctorum, & libationibus</i>
<i>Antrimpus Deus.</i>	258.		264.
<i>Apostoli quomodo à Moschis ho-</i>			
<i>norentur, & inuocentur.</i>	43.		
<i>Qui veri Apostolorum successores</i>			
<i>sint.</i>	21.		
<i>Apostoli sunt in caelo.</i>	26.		
<i>Apostolos Mosci venerantur.</i>	183.		
<i>Apostolica traditiones.</i>	73.		
<i>Apostoli & doctores Ecclesie cur</i>			
<i>honorandi.</i>	120.		
<i>Aquam lustralem quomodo Russi</i>			
<i>conficiant.</i>	267.		
<i>Archiepiscopi Mosconitarum se-</i>			
<i>des.</i>	170.		
<i>Arnobius.</i>	146.		
<i>Armenij.</i>	250.		
<i>Arrianam heresin esse Moschus</i>			
<i>dicit: credere Deum Patrem pro-</i>			
<i>pter meritum Filij nos in grati-</i>			
<i>am recipere.</i>	45.		
<i>Artenius hareticus.</i>	206.		
<i>Armeniorum metropolis</i>	250.		
<i>Asecutus Deus incolumitatis &</i>			
<i>morborum.</i>	259.		
<i>Assumptio Mariae.</i>	137.		
<i>Asturcenses.</i>	250.		
<i>A. S. Andrea Russi fidem Christia-</i>			
<i>nam se accepisse iactant.</i>	226.		

B

<i>Baculis pro mitris utuntur Episcopi</i>	
<i>Moscici.</i>	172.
<i>Bagdanus Bicscius nobilis Moscus</i>	
<i>ad Regem Polonia profugit.</i>	253.
<i>Baldus in l. si tibi filius ff. de adop-</i>	
<i>ineptit.</i>	160.
<i>Baptismus in acetabulo apud Russos</i>	
	191.
<i>In Baptismo tolli peccatum.</i>	40.
<i>Baptismum non spernūt Mosci.</i>	176.
<i>Baptismi infantium neglectū quo-</i>	
<i>modo Mosci puniant.</i>	176.
<i>Baptismi apud Moscos non nisi sa-</i>	
<i>cerdotib. administrandi etiam</i>	
<i>tempore necessitatis datur copia.</i>	176.
<i>Baptizandi ritus apud Moscos.</i>	176.
<i>Baptismi Sacramento quomodo Ru-</i>	
<i>theni utantur.</i>	231.
<i>Baptismi apud Russos materia &</i>	
<i>forma.</i>	193.
<i>Baptizandi mos apud Russos.</i>	240.
<i>Barbas radere mortale peccatum a-</i>	
<i>puđ Russos.</i>	195.
	Baf-

I N D E X.

<i>Bastrucca Erdmeimlin Dij subter-</i>			
<i>ranei.</i>	269.		
<i>Basilienſe Concilium Bohemis &</i>			
<i>Morauis Calicem Domini con-</i>			
<i>cedit.</i>	93.		
<i>Basylius primus cœlibatus author</i>			
	157.		
<i>Basylij Casariensis miraculum.</i>	27.		
<i>Bernhardi victus & dieta.</i>	167.		
<i>Bertoldus Cisterciensium Abbas</i>			
<i>succedit Mainardo in Episco-</i>			
<i>patu Rigensi.</i>	274.		
<i>Bertholdus Schwartz Franciscanus</i>			
<i>Magia & metallaria peritus Bõ-</i>			
<i>bardus inuenit.</i>	165.		
<i>Bigami qui Moscis sint.</i>	133.		
<i>Blondus.</i>	148.		
<i>Bohemorum fratrum sententia de</i>			
<i>Cœna Domini.</i>	115.		
<i>Bohemi quando sint facti Christia-</i>			
<i>ni.</i>	63.		
<i>Bohemorum Apologia qualia ieiu-</i>			
<i>nia approbet.</i>	105.		
<i>Bohemorum fratrum ministri ple-</i>			
<i>riq. cœlibes.</i>	157.		
<i>Bombarda à quo & quando inuen-</i>			
<i>te.</i>	165.		
<i>Bombarda ubi inuenta.</i>	165.		
<i>Bonifacius octauus.</i>	63.		
<i>Bruschius.</i>	158.		

C

<i>Calici Eucharistia rubrum vinum</i>	
<i>insundunt.</i>	175.
<i>Calicibus, & scutellis plumbeis in</i>	
<i>administracione cœna Domini-</i>	
<i>ca utuntur Russi.</i>	239.
<i>Calicibus lingneis utuntur in ad-</i>	
<i>ministracione cœna Russi.</i>	192.
<i>Campanas Tartari auersantur.</i>	251.
<i>Canes pluris quam homines estimã-</i>	
<i>tur apud Russos.</i>	247.
<i>Canon missa.</i>	111.
<i>Canones missa diuersi.</i>	112.
<i>Canonica scripta in Biblijs qua Mo-</i>	
<i>sci esse credant.</i>	182.
<i>Cantica Moscorum.</i>	119.
<i>Carnibus die sabbathi vesci Grego-</i>	
<i>rius in Concilio Romano primus</i>	
<i>interdixit.</i>	159.
<i>Caro Christi certo in loco semper est.</i>	25.
<i>Caroli quinti expeditio in Lybiam.</i>	285.
<i>Casimirus Vladislai filius.</i>	161.
<i>Castorum venatio.</i>	248.
<i>Castitas in matrimonio.</i>	156.
<i>Castitas monachorum.</i>	158.
<i>Castrensis luis medicatio.</i>	246.
<i>Catholica Ecclesia qua sit.</i>	4.
<i>Cause imaginum.</i>	144.

INDEX.

- Cercorum usus apud Moscos. 181.
 Gestochouiensis monachi. 136.
 Charitate in hereticis non esse. 218.
 Cherubin cur facta. 135.
 Christus non precepit solitariam & monasticam vitam. 162.
 Christus non fuit ociosus etiam in iuuentute. 162.
 Christus aratra fecit, & tractauit. 162.
 Christina cōsecrandi potestatem soli Patriarcha suo tribuit Russi. 190.
 Christiana religio non est hæresis. 169.
 Christina & olei cōfectio apud Moscos. 171.
 Christum sequi quid. 162.
 Solus Christus voluntati Diuina satisfecit. 49.
 Christi Epistola ad Abgarum. 134.
 Christus vnicus mediator, redemptor iustificator noster. 55.
 Christus nullum habet collegam in officio redemptionis. 56.
 Christiani cur sabbatum nō obseruent. 61.
 Christus non Papa pastoribus Ecclesie munus docendi confert. 82.
 Christus nihil reticuit. 73.
 Christophorus Radiuilus. 286.
 Chrysostomus approbat imaginum cultum. 132.
 Circassij. 250.
 Circumcisionem Tartari retinent, attamen diuersa ratione ab Hebreis. 252.
 Cæna Dominica quibus temporibus populo administratur apud Moscos. 176.
 Cæna Dominica institutioni ab hominibus adiecta. 111.
 Cælibatus castus singulare Deinum est. 154.
 Coboli Spiritus lares domestici. 260.
 Coboli quomodo sese in domibus habitare declarent. 260.
 Concilium Florentinum. 159.
 Concilium Florentinum damnauit simoniacos, & fornicarios Episcopos. 159.
 Conciliorum decreta Moscouita non vocant in dubium. 170.
 Concilium Ephesum primum. 201.
 Concilium sub Adriano Papa. 229.
 Concilium Chalcedonense. 203.
 Concubinatus Sacerdotum pœna. 173.
 Conditiones pacis inter Stephanum Regem Polonia, & Iohã. Basiliadẽ, Moscum facta An. 1582. 276.
 Condi-

INDEX.

- Conditiones pacis Moscho à Rege Polonia lata. 254.
 Confessio quomodo fiat à Moscis coram sacerdote. 178.
 Confirmationis sacramentum Russi non habent. 232.
 Confitendi mos apud Russos. 267.
 Confirmatio. 177.
 Confirmationis ritus apud Moscos. 171.
 Confirmationis sacramentum Russi contennunt. 191.
 Consecrant Mosci alio modo quam Romana Ecclesia. 182.
 Consecratio sacramenti per sacerdotes non est Apostolis tradita. 115.
 Constantinopolitani imagines coluerunt. 139.
 Constantinopolis capta. 217.
 Constantinopolis expugnata. 101.
 Constitutiones Ecclesiasticae multiplices. 29.
 Cōuiuiorum funebrium ritus apud Russos. 245.
 Cœnam Dominicam porrigunt pueris trium annorum Sacerdotes Russici. 241.
 Crucem portare quid sit. 162.
 Crux Evangelica. 44. & 57.
 Cucillos Russici sacerdotes ingrant. 340.
 Cucullum induere nō est sequi Christum. 162.
 Cur Christus homines sit indicatum secundum opera. 2.
 Curnenses Putei. 93.
 Czar gloria Christus. 115.
 D
 Damascenus imaginum preco. 134.
 Damianus à Goes. 36. & 123.
 Daniel printz. 114.
 Decem precepta Moysis retinent Mosci. 182.
 Deus tribus rebus colitur. 143.
 Deus Romanum imperium constituit. 110.
 Dei institutis nihil addendum. 110.
 Solus Deus colendus inuocandus. 55.
 Dei dona nostra merita. 58.
 Decima apud Moscos cedunt Episcopis. 172.
 Decima Græcorum diuisio. 210.
 Deformes abusus Ecclesie. 92.
 Deorum subterræcorum sacrificia apud Sarmatas. 260.
 Descensus Christi ad infernos. 120. & 122.
 Diabolus hominem decepit. 54.
 Diabolum si penitentiam ageret

I N D E X.

<i>posse per Christum veniam consequi.</i>	48.	<i>ss.</i>	279.
<i>Diaboli colloquium cum S. Martino.</i>	48.	<i>Doctores Ecclesie honorandi.</i>	41.
<i>Diaconi non nisi coniugati, & in matrimonio viuentes consecrantur apud Russos.</i>	227.	<i>Quomodo.</i>	43.
<i>Diana Ephesina.</i>	156.	<i>Doctrina Damonum est prohibere nuptias.</i>	161.
<i>Dies humanus: tempus hominis.</i>	20.	<i>Doctores corda hominum siue auditorum suorum, non illuminant, sed ss.</i>	52.
<i>Demonia meridiana Russorum.</i>	246.	<i>Doctores veri non ex titulis sed fructibus agnoscuntur.</i>	19.
<i>Dij Tartarorum.</i>	252.	<i>Doctores quos Russi sequuntur.</i>	230.
<i>Dies Dominicus cur Christianis sit sacer.</i>	61.	<i>Dogmata Monachorum heretica.</i>	164.
<i>Didacus Couarruias Hispanus.</i>	104.	<i>Dominicis diebus Russi fabulas praelegunt.</i>	236.
<i>Differt Missa Moscovitarum à Latinorum.</i>	175.	<i>Dorsi dolorum medicina.</i>	246.
<i>Dignitas hominum in Deo est.</i>	54.	<i>Damon unde dicatur.</i>	143.
<i>Diligere Deum, & proximum quid.</i>	35.	<i>Duo posteriora praecepta Decalogi, de non concupiscendo male distunguntur.</i>	62.
<i>Dion.</i>	294.	<i>Duodecima & vltima Græcorum diuisio à Rom. Eccl.</i>	217.
<i>Dispensationes & ordinationes Ecclesiasticas Russi despiciunt.</i>	191.	<i>Duna siue Ddvia Liuania fluius.</i>	273.
<i>Diortia apud Russos frequentissima esse.</i>	197.		
<i>Diuersi Canones Missæ.</i>	112.	E	
<i>Diuersitas opinionum inter doctores non obest veritati.</i>	31.	<i>Ebrietatis mala.</i>	210.
<i>Diortia apud Russos creberrima.</i>	279.	<i>Ecclesia vrbi capta similis.</i>	95.
<i>Diortia quomodo fiant apud Russos.</i>		<i>Ecclesia, non solus Petrus habet potestatem ligandi & soluendi.</i>	24.
		<i>Ecclesie Romana doctores non profitentur</i>	

I N D E X.

<i>fitentur veritatem.</i>	188.	<i>Episcoporum apud Moscos ornatus.</i>	172.
<i>Ecclesia nunquam caruit Imaginibus.</i>	132.	<i>Episcoporum nouorum mos.</i>	204.
<i>Ecclesiam Græcam à Romana damnatam.</i>	4.	<i>Episcopi Moscorum villas, & castra possident.</i>	172.
<i>Ecclesie Moscorum orationum domus dicta.</i>	180.	<i>Episcopi plures in Moscouia.</i>	170.
<i>Ecclesia Romana non est princeps & rector aliarum.</i>	188.	<i>Episcopi visitatores.</i>	19.
<i>Ecclesia Patriarchales in Oriente quatuor.</i>	199.	<i>Episcoporum vicarij & officiales apud Moscos.</i>	171.
<i>Ecclesia Romanae obediens non sunt veri Christiani.</i>	188.	<i>Episcoporum in Russia uestitus.</i>	227.
<i>Ecclesiarum ornatus.</i>	145.	<i>Erasmi Roterodami testimonium de Luthero.</i>	88.
<i>Ecclesiam diu absq. Imaginibus suis.</i>	145.	<i>Erasmi Roterodami de Luthero iudicium.</i>	16. 17.
<i>Eleander.</i>	16.	<i>Erasmus de Monachis.</i>	163.
<i>Electorum Dei ante Christi aduentum apud inferos cruciatus.</i>	119. 120.	<i>Eremitarum Priscorum disciplina.</i>	167.
<i>Embecus Liuania fluius.</i>	273.	<i>Eremita Prisci.</i>	166.
<i>Ensisiferorum ordo à quo, & quando institutus.</i>	274.	<i>Eremitarum cum Monachis nulla collatio.</i>	168.
<i>Epiphanius Cypri Episcopus Imaginem concepit.</i>	132.	<i>Euangelia si non fuissent scripta, quomodo verbum Diuinum potuisset intelligi.</i>	42.
<i>Epiphanius de Imaginibus.</i>	145.	<i>Euangelicos non esse hereticos.</i>	13.
<i>Epiphanius Electio.</i>	132.	<i>Euangelium penitentiam requirere testatur confessio Augustana, & quomodo.</i>	57.
<i>Episcopi doceant & pascant oves, non regnent.</i>	149.	<i>Eucharistia in defectu vini Russi sic copiorum celebrant.</i>	191.
<i>Episcopi ministri non Domini sunt.</i>	149.	<i>Eucharistia panem quomodo Russi consecrant.</i>	231.

INDEX.

<i>Euangelium quibus temporibus, & diebus annuntietur plebi à sacerdotibus.</i>	174.	<i>tur</i>	196.
<i>Eucharistia usus apud Ruthenos</i>	268.	<i>Fides mortua.</i>	3.
<i>Eucharistia sacramentū pueris exhibetur.</i>	183.	<i>Fides in malis promissis non seruetur.</i>	169.
<i>Eucratita.</i>	155.	<i>Fides à Græcis ad Romanos derivata.</i>	217.
<i>Eusebij Nicomedienſis & Antiochenſis dogmata.</i>	200.	<i>Fides si sana non sit, non potest inde iustitia esse.</i>	218.
<i>Eutyches.</i>	13.	<i>Filius Dei declarabit quinam sint orthodoxi, qui pro hæreticis</i>	169.
<i>Eutychetis error.</i>	202.	<i>Flaccius illyricus.</i>	158.
<i>Examen sacerdotum apud Moscos.</i>	172.	<i>Fluuij Rossorum.</i>	250.
<i>Exempla varia de imaginib.</i>	128.	<i>Flavianus in carcere ingulatur.</i>	202.
<i>Excommunicationis ritus apud Moscos.</i>	183.	<i>Fræcisus Petrarcha de Ecclesia Romana, & Roma.</i>	83.
<i>Execrationes creaturarum non esse prohibitas in verbo Dei.</i>	183.	<i>Fratrum Bohemorum sententia de descensu Christi ad inferos.</i>	123.
<i>Exercitus Polonici commendatio.</i>	285.	<i>Fridericus Barbarossa.</i>	148.
		<i>Fructus coactæ castitatis.</i>	158.
		<i>Funebria conuiuia Russorum.</i>	245.
		<i>Funerum ritus apud Tartaros.</i>	253.
		<i>Funerum ritus apud Russos.</i>	243.
		<i>Funerum ceremonia apud Russos.</i>	233.
		G	
<i>Fabula de Christo obuiam factō B. Mariæ matri.</i>	236.	<i>Gangrenſis Synodus permittit Sacerdotibus coniugia.</i>	228.
<i>Festa quatuor solemnia cum Romana Ecclesia celebrant Mosci.</i>	182.	<i>Gardæotes nautarum Deqs.</i>	258.
<i>Festa Mariæ virginis apud Moscos.</i>	174.	<i>Georgius Cassander.</i>	146.
<i>Festa Russorum.</i>	229.	<i>Georgij Sabini Elegia ad Bembum</i>	
<i>Furta quomodo apud Russos puniã-</i>			<i>de</i>

INDEX.

<i>de sacrificio capri, & anguium cultu.</i>	257.	<i>Grossus Polonicus.</i>	89.
<i>Gentilium ieiunia.</i>	101.	<i>Guicciardinus de Luthero.</i>	91.
<i>Geniculari & adorare idem esse</i>	141.	<i>Guilelmus Cardinalis Mutinensis</i>	292.
<i>Gilbertus Cognatus.</i>	112.	<i>Gymnasium nullum per totam Moscouiam est.</i>	69.
<i>Gilbertus Gennebrardus.</i>	15.		
<i>Gottia Orientalis.</i>	273.	H	
<i>Gottfridus Viterbiensis</i>	159.	<i>Harduicus Bremensium Episcopus</i>	274.
<i>Gradus consang. & affin. in contrahendis matrimonijs apud Moscos.</i>	177.	<i>Hasencampius.</i>	292.
<i>Gradus pœnitentiæ, & satisfactorum modi apud Moschos.</i>	180.	<i>Hæreticus quis hodie & quis olim.</i>	168.
<i>Græci Ienuensium auxilio imperium recuperant à Latinis.</i>	214.	<i>Hæretici charitatem non habent.</i>	218.
<i>Græci mendaces & superstitiosi.</i>	136.	<i>Hæretici humilitatem non habent.</i>	218.
<i>Græci qualia aduersus Romanam Ecclesiam ediderunt.</i>	220.	<i>Hæretici scripturas deprauant.</i>	61.
<i>Græcorum diuisio à Romanis prima.</i>	199.	<i>Hæreses in Polonia præsertim Ebionitica.</i>	49.
<i>Græca fides.</i>	288.	<i>Hæreses in Ecclesia Christi semper fuisse.</i>	31.
<i>Græci duodecies à Romana Ecclesia defecerunt.</i>	198.	<i>Hæreticus quisnam.</i>	13.
<i>Græci à Gallis & Venetis victi Imperium amittunt.</i>	214.	<i>Helpis.</i>	110.
<i>Græci Symbolum Latinum suscipiunt.</i>	215.	<i>Helchetaia.</i>	136.
<i>Græcia defecit à Papa Romano.</i>	211.	<i>Heluetiorum de ieiunijs sententia.</i>	104.
<i>Græcæ Ecclesiæ concedunt Sacerdotibus coniugium.</i>	9.	<i>Henricus septimus.</i>	114.
		<i>Hermanus Patriarcha Constantinopolitanus.</i>	129.
		<i>Historia de Abgaro.</i>	128.

INDEX.

<i>Historia Tripar. de Monachis.</i>	163.	<i>Ieiuniorum varia species apud Mos-</i>	
<i>Historia belli Moscovitici adoci-</i>		<i>cos.</i>	179.
<i>um deducti die 15 Ianuarij An.</i>		<i>Ieiunium Petri.</i>	266.
1582.	270.	<i>Ieiunium D. virginis.</i>	266.
<i>Homicidij pœna apud Russos.</i>	247.	<i>Ieiunium Philippi.</i>	266.
<i>Homines quales natura sint.</i>	49.	<i>Ieiuniorum species.</i>	99.
<i>Hominem operibus saluari Moshi</i>		<i>Ieiuniorum usus.</i>	100.
<i>contendunt.</i>	38.	<i>Ieiunia Turcarum.</i>	101.
<i>Horas Canonicas Sacerdotes Russici</i>		<i>Ieiunia apud Russos creberrima.</i>	241.
<i>non dicunt.</i>	194.	<i>Iesuitæ Cornuti quo auctore prodie-</i>	
<i>Horologijs sciothericis Russi carent.</i>		<i>riant.</i>	165.
237.		<i>Iesuitæ Tartaros ad fidem Christia-</i>	
<i>Hyero Siracusanus.</i>	293.	<i>nam conuertere debebant.</i>	252.
		<i>Iesuitis Rex Polonia templum Polo-</i>	
		<i>tia extruit.</i>	282.
		<i>Iesuita herba mala citò crescentes.</i>	
			166.
		<i>Iesuitarum patroni & promotores.</i>	
			166.
		<i>Iesuitarum conatus.</i>	166.
		<i>Iesuitarum hypocrisis.</i>	166.
		<i>Idololatra punita.</i>	144.
		<i>Ignis perpetuus in Samogitia sicut</i>	
		<i>apud Persas Orymasda.</i>	261.
		<i>Indulgentiæ Moscorum.</i>	182.
		<i>In ieiunijs Russi etiam piscibus non</i>	
		<i>vescuntur.</i>	195.
		<i>In quibus Russi à Romana Ecclesia</i>	
		<i>disideant.</i>	229.
		<i>In malis promissis rescindenda fides.</i>	
			169.

I

<i>Iacobi & Pauli Conciliatio de ope-</i>	
<i>rum iustificatione.</i>	38.
<i>Iacobus Spinula.</i>	148.
<i>Iconomachi.</i>	207.
<i>Ieiunia Christianorum,</i>	6.
<i>Ieiunium duplex.</i>	6.
<i>Ieiuniū in abstinentia consistere.</i>	6.
<i>Ieiunij quadragesimalis tempus à</i>	
<i>Moscis religiose obseruatur.</i>	179.
<i>Ieiunia iuxta consensum Augustanæ</i>	
<i>confessionis.</i>	105.
<i>Ieiunia iuxta Bohemorum Apologi-</i>	
<i>am.</i>	105.
<i>Ieiuniorum tempora quæ Mosci ob-</i>	
<i>seruant.</i>	179.

INDEX.

160.	<i>Imaginum cause.</i>	144.	
<i>Intercessio Sanctorum & Aposto-</i>			
<i>lorum.</i>	119.	<i>Imaginum origo.</i>	140.
<i>Iohan. Wicleuus.</i>	16.	<i>Imago Florentina.</i>	139.
<i>Ioannes Faber.</i>	114.	<i>Imaginum usus in scripturis nus-</i>	
<i>Ioannes Papa vniuersalis titulum</i>		<i>quam est interdictus.</i>	181.
<i>usurpat.</i>	205.	<i>Imagines Diuina.</i>	130.
<i>Ioannes de Rupe-scissa predixit Mo-</i>		<i>Imagines quales Russi venerentur</i>	
<i>nachatus interitum.</i>	164.		189.
<i>Ioannes Zamoscus.</i>	289.	<i>Imaginum veneratio.</i>	125.
<i>Ioannes Rochizana Bohemorum</i>		<i>Imaginum abusus quando creuerit.</i>	
<i>concionator.</i>	94.		146.
<i>Iodocus Chlichtouens</i>	15.	<i>Imperator Papæ equiso.</i>	211.
<i>Iodocus Decius.</i>	16.	<i>Imperium ex Oriente in Occidentē</i>	
<i>Io. Gwalbertus.</i>	139.	<i>redit.</i>	214.
<i>Imagines Iudei non adorarunt.</i>	135.	<i>Imperatores εικονόμαχοι & quidam</i>	
<i>Imagines Dei Pontificij perdūt.</i>	135.	<i>alij p̄ homines.</i>	147.
<i>Imagines esse Idola.</i>	133.	<i>Impositio manuum solis Episcopis</i>	
<i>Imago & Idolum idem sunt.</i>	133.	<i>conceditur apud Moscos.</i>	177.
<i>Imago B. Mariae in Moscouia spon-</i>		<i>Immersio trina, tinctio, & aspergio</i>	
<i>te facta.</i>	129.	<i>apud Moscos indifferens.</i>	176.
<i>Imaginum differentia.</i>	129 & 130.	<i>Indocta garrulitate nihil difficilius</i>	
<i>Imagines cur non adoranda.</i>	7.		121.
<i>Imagines nulla in templis Christia-</i>		<i>Infames qui dicantur.</i>	218.
<i>norum aliquot seculis post Chri-</i>		<i>In forma & materia Baptismi Russi</i>	
<i>stum natum fuerunt.</i>	8.	<i>ab Ecclesia discrepant.</i>	193.
<i>Imaginum origo à Seruch.</i>	129.	<i>Infernus.</i>	122.
<i>Imaginibus Ecclesia nunquam ca-</i>		<i>Infinite calamitates subito Moscum</i>	
<i>ruit.</i>	132.	<i>obruunt.</i>	291.
<i>Imaginum cultus apud Moscos.</i>	180.	<i>Intercessiones sanctorum non esse i-</i>	
		<i>nanes.</i>	131.

INDEX.

<i>Inuocatio Sanctorum species idololatriæ præcipua.</i>	109.	<i>Laurentius Ciscouius Anabaptistarum in Polonia Superintendens.</i>	256.
<i>Irene impia Regina.</i>	208.	<i>Leo Pontifex cur Indulgentias in Germania promulgavit.</i>	91.
<i>Isidorus Metropolita Kioniensis à Russis indignè exceptus.</i>	186.	<i>Leges & iudicia Russorum.</i>	247.
<i>Isidori canon.</i>	160.	<i>Leonardus Ghiësis.</i>	101.
<i>Isidorus.</i>	170.	<i>Leopolis Armeniorum metropolis est.</i>	250.
<i>Isidorus Metropolitanus Russiæ.</i>	230.	<i>Lex Moralis perpetua est.</i>	34.
<i>Isrælitica, & Romanæ Ecclesiæ collatio</i>	70.	<i>Legis Moralis definitio.</i>	34.
<i>Iter Sabbathi.</i>	74.	<i>Christiani à Lege liberati quomodo & quatenus.</i>	34.
<i>Iudeorum Sententia de miraculo Christi.</i>	25.	<i>Liberi arbitrij homo secundum Moschos.</i>	37.
<i>Iudas Taddæus.</i>	128.	<i>Libo Dux Italus à quo Liuones & Liuonia.</i>	272.
<i>Iusticia aliena nobis ad salutem opus esse.</i>	35.	<i>Libri S. scripturæ quibus Russi utuntur.</i>	236.
<i>Iusti per Christum ab orco liberati.</i>	117.	<i>Literæ Lutheri ad Maguntinum Cardinalem.</i>	87.
<i>Iustificatio hominis coram Deo.</i>	2.	<i>Liunia vnde dicta.</i>	272.
K		<i>Liiones quando ad Christianam religionem sint conuersi.</i>	274.
<i>Kionia sedes Metropolitanæ Russici.</i>	225.	<i>Liunia ad Regem Stephanum gratiarum actio.</i>	291. 292. 293. 294. & 295.
L		<i>Liuniam recipit Polonia Rex Stephanus.</i>	276.
<i>Laicis nulla datur potestas in presbyteros animaduertendi apud Moscos.</i>	171.	<i>Liunorum primus concionator.</i>	273.
<i>Lambertus Assanburgensis.</i>	15.		Li-
<i>Latina Ecclesiæ errores.</i>	221.		
<i>Latina Ecclesiæ versutissima.</i>	68.		

INDEX.

<i>Liunia descriptio.</i>	273.	<i>Lutheriani Episcopi an rectè & legitimè vocati</i>	20.
<i>Lingua in Liunia diuersa quinque.</i>	273.	<i>Luth. ubi natus quibus parent. quo tempore mortuus.</i>	14. 15.
<i>Liunia ciuitates primariae quatuor.</i>	273.	<i>Lutheriani à Catholica Ecclesia nõ defecerunt.</i>	4.
<i>Liunia fluuij.</i>	273.	<i>Latnam Ecclesiam à Catholica discessisse.</i>	4.
<i>Librorum Euangelij veneratio apud Russos.</i>	228.	<i>Lutheri duo magna peccata.</i>	17.
<i>Lingua patria apud Russos sacra peraguntur.</i>	239.	<i>Lutherus de seipso ad Regem Angliæ.</i>	17.
<i>Loyolas Hispanus Iesuitarum primus auctor.</i>	165.	<i>Lutheriani truculenti.</i>	19.
<i>Lucas non fuit pictor.</i>	136.	<i>Lydorum templum ab Apostolis conditum.</i>	128.
<i>Lucidus.</i>	158.	<i>Lyturgia Mosconitarum.</i>	175.
<i>Lucæ pictura.</i>	129 & 134.	<i>Liturgia.</i>	107. & 110.
<i>Ludi Russorum.</i>	247.	<i>Liturgia Moscorum.</i>	114.
<i>Luis Castrensis medicatio.</i>	246.	<i>Liturgiæ Bohemicae & Mosconitica collatio.</i>	113.
<i>Lutherus.</i>	14.	M	
<i>Lutherus à quo vocatus.</i>	84.	<i>Macedonius.</i>	200.
<i>Lutherus non corrumpit doctrinam Christi.</i>	16.	<i>Marcoppilus Deus magnatū.</i>	269.
<i>Ostendit vitia Rom. Eccl. ibidem repurgat doctrinam.</i>	18.	<i>Magistri nomen Alberto Marchioni Brandenburgico in Prussia ademptum.</i>	275.
<i>Lutherus coactus repurgauit doctrinam.</i>	70.	<i>Meinardus à Zigenberg primus Liunorum concionator.</i>	273.
<i>Lutherus quanta prestiterit huius seculis.</i>	124. & 125.	<i>Mala consilia mutanda.</i>	160.
<i>Lutherū Monachi produxerūt.</i>	165.	<i>Maqueda Regina Aethiopum.</i>	36.
<i>Lutherus Decretales comburit.</i>	90.	<i>Maria virgo, nulla sua dignitate,</i>	
<i>Lutheri Etymon.</i>	14.	Rr 3	

I N D E X.

<i>sed gratia Diuina est Electa.</i> 53.	<i>Marinus.</i> 16.
& 54.	<i>Medad.</i> 22.
<i>Maria beata quia credidit.</i> 54.	<i>Medicamentum anodynum contra dorsi dolores.</i> 247.
<i>Mariae virginis veneratio.</i> 42.	<i>Memoria Sanctorum.</i> 43.
<i>eiusdem inuocatio.</i> 43.	<i>Memoriam Christi fieri non posse absq; Liturgia.</i> 108.
<i>Per Mariam Deo nos reconciliatos esse. Mosci putant.</i> 42.	<i>Merces piorum gratuita.</i> 57.
<i>Maria obiit.</i> 137.	<i>Merita nostra Dei dona.</i> 58.
<i>Maria mediatrix salutis hominū.</i> 130.	<i>Metropolitani Russiae quomodo eligantur.</i> 226.
<i>Maria cur virgo, & mulier dicitur.</i> 157.	<i>Metropolitanus Russiae & Moscouia olim vnus fuit.</i> 225.
<i>Mariae imago in Polonia.</i> 136.	<i>Metropolita, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Monachi carnis perpetuo abstinēt in Moscouia.</i> 227.
<i>Mariae Loretanae.</i> 137.	<i>Michalo Lituanus.</i> 102.
<i>Mariae virginis reuerentia apud Moscos.</i> 174.	<i>Ministorum Euangelicorum officium.</i> 21.
<i>Martionita.</i> 155.	<i>Missae S. Georgij apud Moscos deuotio maxima.</i> 174.
<i>Martinus Bielscius.</i> 60.	<i>Missam unicam in die Russi celebrant.</i> 194.
<i>Massæus de indulgentijs, & Luthero.</i> 89.	<i>Missio Filij.</i> 45. 46.
<i>Matrimonium duo dirimunt tantum.</i> 156.	<i>Missae pro quacung; necessitate.</i> 112.
<i>Matrimonia Moscorum.</i> 177.	<i>Missae quomodo peragantur apud Russos.</i> 230.
<i>Matrimonij contrahendi ratio apud Russos.</i> 241.	<i>Miracula falsa ad quid fiant.</i> 139.
<i>Matthias Micchouiensis.</i> 161.	<i>Miracula</i>
<i>Matrimoniorum contrahendorū mos apud Russos.</i> 270.	
<i>Matrimonio Sacerdotibus interdictum.</i> 159.	

I N D E X.

<i>Miracula Ethnica ad idola edita.</i> 138.	<i>Monachis uxores ducere non conceditur apud Moscos.</i> 171.
<i>Miracula cur hodie non fiant.</i> 6. 12.	<i>Monachorum veterum victus.</i> 165.
<i>Miraculum ad sepulchrum Abbatissae Sergij.</i> 172.	<i>Monasticae vitae authores Apostolus Moscus somniat.</i> 153.
<i>Miracula quae hodie sunt in nostris Ecclesijs.</i> 30.	<i>Moneta Russorum.</i> 250.
<i>Miracula falsa Ecclesiae quantum noceant.</i> 31.	<i>Monasterium non procul ab urbe Moscouia 300. fratrum Basilij Magni.</i> 172.
<i>Missae Canonum diuersi.</i> 112.	<i>Mortuorum status ante Christum natum secundum Moscos.</i> 36.
<i>Monachi mendicantes.</i> 164.	<i>Moscorum & Romanorum in consecratione Sacramenti dissensio.</i> 182.
<i>Monachatus interitus.</i> 164.	<i>Mosci detestantur Idolorum cultū.</i> 127.
<i>Monachi.</i> 9.	<i>Moschi quomodo excipiant Latinae Ecclesiae homines.</i> 60.
<i>Monachi uxores duxerunt.</i> 158.	<i>Cur Mosci existiment Sanctos mortuos esse inuocandos.</i> 124.
<i>Monachorum varij ordines subinde excogitati.</i> 164.	<i>Mosci salaces & libidinosi.</i> 161.
<i>Monachus bombardae inuentor.</i> 165.	<i>Moscus peruertit scripturas.</i> 47.
<i>Monialibus apud Moscos nubere denegatum.</i> 173.	<i>Moschorum ieiunia triplicia.</i> 103.
<i>Monachi non sunt cibo digni.</i> 163.	<i>Moscouiae amplitudo.</i> 69.
<i>Monachi in India uxores habent, & laborant.</i> 163.	<i>Mosus in abdita speluncarum loca detruditur.</i> 286.
<i>Monachorum impudentia impulit Lutherum ut scriberet contra Indulgentias.</i> 88.	<i>Moschi crudelitas.</i> 56.
<i>Monachorum Priscorum disciplina quomodo degenerarit.</i> 167.	<i>Moschorū de ieiunio sententia.</i> 98.
<i>Monachi Prisci.</i> 165.	<i>Moscorum vicia.</i> 64.
<i>Monachorum in Russia disciplina.</i> 227.	<i>Moscouiae Archiep. & Episcopi.</i> 226.

I N D E X.

- Moscius cogitur pacem petere. 284.
 Mosci elatus animus. 284.
 Mosci Græcis similimi. 288.
 Moscovitarum & Latinorum Mis-
 se discrepantia. 175.
 Moscovita utuntur pane ferment-
 tato in missa. 175.
 Mosci quomodo Liturgiam celebrēt
 114.
 Mortuorum per Christum ex Ado
 liberatio. 117.
 Moscovitæ Patrum decreta rata
 habent. 170.
 Moscovitarum Archiepiscopi sedes
 in Urbe Moscouia. 170
 Moscovitarum Episcopi & Archie-
 piscopi in perpetuum ab esu car-
 nium abstinent. 172.
 Moscius suas uxores detrudit in
 Monasteria. 167.
 Moschi ossa sanctorum mortuorum
 venerantur. 57.
 Moscius cedit Liunia. 290.
 Moscius decennalem pacem Cum Re-
 ge Polonia facit. 290.
 Moscius concedit Polono plures ciui-
 tates. 290.
 Moscius filium suum necat. 291.
 Moscius quamdiu Lioniam tenuerit.
 292.
 Moscovita dubia religionis, & ri-
 tuum ad Archiepiscopum & re-
 liquos Episcopos deferunt. 170.
 Mosci cur imagines colant, & quis
 sit autor tanti studij. 140
 Mosci quam superstitiosè de imagi-
 nibus querant. 147.
 Moscovitici Eiscopi omnes Patriar-
 cham Constantinopolitanum pro
 Archiepiscopo agnouerunt. 171.
 Mosci quomodo capita Noui Testa-
 menti distinguant. 63.
 A quo Mosci religionē Christianam
 acceperint. 63.
 Moscovita gloriantur quod accepe-
 rint fidem Christianam ab Apo-
 stolo S. Andrea. 170.
 Moscovita quo tēpore fidem Chri-
 stianam receperint. 170.
 Mosci in colendis imaginibus super-
 stitiosi. 62.
 Mosci frustra in imaginum presidio
 confidunt, in expugnatione castri
 Vielcoluco. 62.
 Moschorum ingenium. 101.
 Moschorum Principis ieiunia. 102.
 Moschi Tyrannis. 102.
 Filius Moschi patrem defendit. 102.
 Moschus filium propriū occidit. 102.
 Moschus trecentos captiuos Polonos
 nobiles

I N D E X.

- nobiles in arce Isborg interemit.
 102.
 Mulieres Russicæ bibula. 249.
 N
 Nabides. 394.
 Naianenes. 250.
 Nestorij error. 201.
 Nestorius. 13.
 Nicæna Synodus. 208.
 Nicæna Synodi decreta Moscovitæ
 amplectuntur. 170.
 Nicolaum Mosci pre cateris sanctis
 colunt 183.
 Nicolai Hemmingij encomium 146.
 Non usus, sed abusus rerum à Deo
 creatorum prohibitus. 161.
 Nouogardiam quomodo Moschus
 occuparit. 288.
 Nona Græcorum diuiso. 209.
 Nostrum seculum felissimum. 124.
 Nuptias secundas & tertias Russi
 non concedunt. 197.
 Nuptiarum ritus apud Russos. 242.
 Nuptiarum ritus apud Samogitas
 261.
 Nullus sanctus adorandus. 142.
 O
 Obitus Mariæ. 337.
 Oblatio ad imagines. 127.
 Occopirnus Deus. 258.
 Octaua Synodus. 208.
 Oleo & Chrismate in Baptismo in-
 fantum utuntur Mosci. 176.
 Oecolampadij de Luthero iuditiū. 17
 Opera quib. Deus honore afficitur. 3.
 Opera præcedentia iustificationem
 44. & 57.
 Opinio Russorum de animabus. 232.
 Oppidum Angliæ Lutherdwort. 16.
 Ordinatio Ministrorū Euangelij. 5.
 Ordinandi & confirmandi presby-
 teros apud Moscos ratio. 171.
 Ordo Monasticus edidit miracula
 non Apostoli. 153.
 Ordo Teutonicus. 274.
 Origo fratrum Bohemorum, quos
 Picardos vocant. 93.
 Orcus Moscis Adus. 123.
 Ostrouia capta. 283.
 P
 Palmas consecrant Mosci. 183.
 Pane azimo in Cæna utuntur Russi
 239.
 Panis Eucharistia apud Russos qua-
 lis, & quomodo formetur & di-
 uidatur. 192.
 Panem Similagineum pro bellanti-
 bus Russi in corpus Christi conse-
 crant.

INDEX.

<i>crant</i>	192	<i>Quomodo imitandi.</i>	30.
<i>Pane fermentato non azymo Rusſi in Euchariftia uiuntur.</i>	268.	<i>Patriarchala Eccleſia in Oriēte qua- tuor.</i>	199.
<i>& cur.</i>	269.	<i>Patrum Authoritas.</i>	124.
<i>Panem Euchariftia apud Ruſſos mul- lieres conſciunt.</i>	269.	<i>Patrum authoritas non equiualeat authoritati Apoſtolorum</i>	124.
<i>Papa Romanus eſt hereticus.</i>	183.	<i>Patrimi adhibentur Baptiſmo apud Moſcos.</i>	176.
<i>Pape Romani nomen Ruſſi execran- tur.</i>	237.	<i>Patrum decreta Moſcouita in du- bium non vacant.</i>	170.
<i>Papa excomunicatur à Dioſcoro</i>	203.	<i>Pauperum rationem habent Moſci,</i>	181.
<i>Papa legatus quomodo à Moſco tra- ctatus.</i>	60.	<i>Phalaris</i>	294.
<i>Papa de regno Chriſti inſtaurando non eſt conſulendus.</i>	97.	<i>Phariſæus & publicanus Luc.</i>	18.
<i>Papa Imperium à Grecis ad Germa- nos tranſtulit.</i>	77.		103.
<i>Papa Imperatorē calcat pede.</i>	148.	<i>Phariſaica inſtituta.</i>	75.
<i>Papa ſunt terrori Imperatoribus.</i>	212.	<i>Photius hereticus.</i>	209.
		<i>Philo de Eremitis.</i>	166.
<i>Papa equiſo Imperator.</i>	211.	<i>Pedes Pape oſculantur Reges & Re- gina.</i>	149.
<i>Papa parit filium.</i>	155.	<i>Peiſas lacus.</i>	273.
<i>Papa expetit ſeſe adorari.</i>	148.	<i>Pecunia indulgentiarum in mulie- brem libidinem conuerſa.</i>	92.
<i>Paphuntij dictum.</i>	156.	<i>Pelagiani.</i>	51.
<i>Pargnus Deus tonitruum.</i>	258.	<i>Perſecutiones fratrum Bohemorum.</i>	46.
<i>Parentalia Samogitarum.</i>	263.	<i>Perfidia Moſcouiticorum Ducum.</i>	288.
<i>Partes catechiſmi.</i>	1.	<i>Pergrubius Deus.</i>	258.
<i>Patribus quatenus credendum.</i>	28.	<i>Pergrubio quando & quomodo ſa- crificent</i>	
<i>Patrum authoritas non eſt ſimilis Apoſt.</i>	30.		
<i>is quatenus credendum</i>	30.		

INDEX.

<i>tyſicent Beruſſi.</i>	258.	<i>Pontificij imagines Dei diſperdunt.</i>	135.
<i>Pernauiam quomodo poſſideat Moſ- cus.</i>	288.	<i>Pontificem Romanum pro vicario Chriſti Moſci agnoſcunt.</i>	182.
<i>Peregrinationes ad ſanctos Moſci inſtituunt.</i>	181.	<i>Pontifex Romanus legatum miſit ad Polonia Regem, qui cum ipſo ageret de pace cum Moſco faci- enda</i>	287.
<i>Petrus Apoſt. mortuus ſcripſit.</i>	204.	<i>Poſtellus.</i>	15.
<i>Petrus ſignificat Eccleſiam.</i>	24.	<i>Precandi ratio apud Chriſtianos.</i>	7.
<i>Perrum cur Chriſtus ter compellet.</i>	19.	<i>Preparatio ad Sacrā Synaxin.</i>	178.
		<i>Præcepta de ieiunio.</i>	106.
<i>Petrus negatur ſedis Romane Anti- ſtes & Eccl. militatis caput.</i>	187.	<i>Præcepta etiam non ſcripta obser- uanda.</i>	66. & 73.
<i>Perſecutio Chriſtianorum in Bohe- mia.</i>	93.	<i>Prima diuiſio Græcorum à Romanis</i>	199.
<i>Piluitus & Plutus idem ſunt.</i>	258.	<i>Procopius Lupatius.</i>	139.
<i>Pleſconia oppugnata</i>	283.	<i>Propoſitiones de indulgenijs.</i>	86.
<i>Plettenbergius.</i>	292.	<i>Pro imaginum aſſertione ad pontifi- ciorum argumenta.</i>	146.
<i>Polocia Lituania iterum adiungi- tur</i>	281.	<i>Pruſſia quādo regno Polonico ſit ad- iecta.</i>	161.
<i>Pocelus Deus inferni.</i>	258.	<i>Pſalmos Dauidis Ruſſi iuuenturi tradunt.</i>	241.
<i>Poccolus Deus aëriorum Spirituum</i>	259.	<i>Pueris quomodo Euchariftiā exhibeant.</i>	183.
<i>Puiſcatuſ lucerum Deus.</i>	259.	<i>Pugna ad Socolum.</i>	281.
<i>Polotiam quomodo Moſcus ceperit.</i>	288.	<i>Pugna ad Turopecium.</i>	289.
<i>Polonicorum Regum precipuorum nomina.</i>	295.	<i>Purgatorium Ruſſi negant.</i>	232.
<i>Polydoras Vergilius de monacho- rum diſciplina.</i>	167.		
<i>Polidorus Vergilius de Euangelicis</i>	29.		

INDEX

<i>Purgatorij opinionem Faber sese probare velle putat etiam apud Moscos esse.</i>	175.	<i>Rex Polonia proficiscitur ad obsidendam Pleseouiam.</i>	254.
<i>Quomodo Christus sit mediator</i>	118. & 119.	<i>Regina caeli.</i>	144.
<i>Quando ceperit reformare Ecclesiam Lutherus.</i>	85.	<i>Regis Polonici frater princeps Transylvaniae moritur.</i>	255.
<i>Quae & à quibus instituit: Cæna Dominica sint adiecta.</i>	111.	<i>Reges & Regina osculantur pedes Papa.</i>	149.
<i>Quando sit à Domino potestas data sacerdotibus.</i>	132.	<i>Religio Christiana hæresis appellatur.</i>	168.
<i>Quantam sibi pontifices Romani auctoritatem arrogent.</i>	63.	<i>Regnum Moscouiticum quam late pateat.</i>	69.
<i>Quatuor concilia principalia.</i>	13.	<i>Regiones ditionis Moscouiticae.</i>	69.
<i>Quo ritu ordinem sacerdotes</i>	178.	<i>Regum Adoratio.</i>	142.
<i>Qui damnentur.</i>	56.	<i>Reliquias calicis & panis Russi afferunt.</i>	192.
<i>Quid sit Deus alienus.</i>	143.	<i>Ritus porrigendi Sacramenti Cænae apud Russos.</i>	129.
<i>Quarta Græcorum diuisio.</i>	204.	<i>Ritus baptizandi apud Ruthenos.</i>	231.
<i>Quinta Græcorum diuisio.</i>	205.	<i>Robertus Gagninus.</i>	167.
<i>Quinta Synodus.</i>	206.	<i>Rex Wladislaus Jagello.</i>	161.
<i>Quartū consanguinitatis gradum in contrahendis matrimonijs Russi non attingunt.</i>	270.	<i>Rezhorenses.</i>	250.
<i>Quomodo Petrus & Angelus in Apocal. noluerint adorari.</i>	131.	<i>Rohita.</i>	I. II. 12.
<i>Quomodo cū Patre & Filio, & SS. vnum simus.</i>	27.	<i>Rohitæ elogium.</i>	169.
		<i>Roma omnis impietatis sentina.</i>	84.
		<i>Roma Occidentalis Babylon.</i>	94.
		<i>Romanorum Pontificum præsumptio, & arrogantia.</i>	63.
		<i>Romanum imperium à Deo constitutum.</i>	110.
			Romane

INDEX.

<i>Romana cum Israelitica Ecclesia colatio.</i>	70.	<i>Russorum victus.</i>	249.
<i>Romani Imperatores ignauiores.</i>	294.	<i>Ruthenorum Ieiuniam.</i>	265.
<i>Romani Imperatores bellicosi.</i>	294.	<i>Rutheni Christiani quando facti.</i>	225.
<i>Romanum Pontificem ut Petri successorem agnoscunt Mosci.</i>	171.	<i>Rutheni Regi Poloniae hodie subiecti partim Lutherani partim Zuinliani sunt.</i>	225.
<i>Romani Episcopi non sunt Christi & Apostolorum successores.</i>	188.	<i>Russi non nisi de calice aquae euaporantis bibunt quando Cænam peragunt Sacram.</i>	192.
<i>Romano pontifici omnes sacerdotes totius orbis Christiani subsint.</i>	212.	<i>Russorum progenitor Czar Wladimirus primus, baptismo initatur.</i>	67.
<i>Roma Sodomæ & Babylon.</i>	160.	<i>Russi fornicationem simplicem & usuram non existimant esse peccatum mortale.</i>	196.
<i>Russorū sacerdotes in perpetua. viuunt a sotia.</i>	241. 242.	<i>Russi quales sint erga hospites.</i>	248.
<i>Russi vinum adustū copiosè bibunt & cur.</i>	245.	<i>Russorum vestitus.</i>	248.
<i>Russi in acie se ipsos communicant.</i>	193.	<i>Russi non sunt de regno Dei.</i>	187.
<i>Russica fides.</i>	67.	<i>Russorum erronei articuli.</i>	187.
<i>Russorum errores.</i>	222.	<i>Russi Græcis pertinaciores aduersus Ecclesiam.</i>	198.
<i>Russi libris & scriptis patrum Latinae Ecclesiae fidem non habent.</i>	189.	<i>Russi unde dicti</i>	82.
<i>Russi quatenus Græcorū doctorum scripta recipiant.</i>	189.	<i>Rossi quasi dispersi.</i>	82.
<i>Russi duas aut tres guttas vini immiscent aquae calidae quædo Cæna Domini administrantur.</i>	191.	<i>Russi cum Græcis consentiunt.</i>	273.
<i>Russi quibus instrumentis Musices delectentur.</i>	249.	<i>Russi Bizantinum potificem agnoscunt.</i>	237.
		<i>Russi duplicem habent Eucharistiam.</i>	268.
		<i>Russi integra Eucharistia utuntur.</i>	268.

INDEX.

- Russi tertiam uxorem viro ducere
agre, quartam omnino non concedunt. 270.
- Rufforum preces publica 238.
- Russi quomodo missas celebrant. 238.
- Rufforum ludi. 247.
- Russi venatores. 248.
- Russi concionatores non habent. 230.
- Russi tintinabulis populum ad sacra vocant. 237.
- Rufforum summa deuotio. 237.
- Russi pertinacis, schismatici. 184.
- Russi Christiani sanguinis sitientissimi. 185.
- Russia metropolitanus in Lituania eligitur. 226.
- Russi Sacramentum in azymis non consecrant. 190.
- Russi Cœciliorum decreta spernunt. 190.
- Russi baptisant in aqua acida expressa de succo pomorum. 191.
- S
- S. Andreas dicitur in Russia esse & quomodo eò venerit. 226.
- Sabellicus. 148.
- Sacerdotes Moscorum ante & post celebrationem Missæ à concubitu uxorum una nocte prohibentur. 174.
- Sacerdotum ordinatio apud Moscos. 178.
- Sacerdotes in India sunt uxorati. 163.
- Sacerdotum vitia propria. 148.
- Sacramentum post consecrationem in ara S. Nicolai reponunt Russi. 239.
- Sacerdotis in celebratione Missæ habitus apud Moscos. 175.
- Sacerdotes Moscorum unde viuunt & alantur. 172.
- Sacerdotum in Russia habitus. 228.
- Sacerdotum regula apud Russos. 228.
- Sacerdotes Russis gratiores qui sint. 240.
- Sacerdotes Ruthenici uxores habent. 340.
- Sacerdotibus licet ducere uxores & quales. 173.
- Sacerdotum authoritas. 131.
- Sacramenta Russi contemnunt. 190.
- Sacramentis Russi nullum honorem exhibent. 189.
- Sacrificij capri ritus. 259.
- Sacramentum pro infirmis Russi in die Cœna Domini cōsecrant. 193.

INDEX.

- Sacramenta Septem Mosci credunt. 181.
- Sacrificium capri. & anguim cultus apud Sarmatas. 257.
- Sanctos pro nobis apud Deum intercedere Mosci credunt. 183.
- Sancti non sunt inuocandi. 109.
- Sancti peccant. 50.
- Sanctorum iusticia. 50.
- Sancti quid impetrarint suis intercessionibus. 131.
- Sancti honorandi. 51.
- Sancti nihil per se sed gratiam Dei agunt. 52.
- Sancti non satisfecerunt voluntati Diuina. 49.
- Sarmatie Europea descriptio per Alexandrū Guagninum. 103.
- Satisfactionum modi apud Moscos. 180.
- Scarga odium in Lutheranos. 224.
- Scarga conspuit concionatores Euāgelicos. 224.
- Schola Rufforum. 241.
- Scheol. 122.
- Schyta nomen Iesu adorant. 252.
- Scriptura Diuina absolutam viuēdicationem tradit. 73.
- Secunda Græcorum diuisio. 201.
- Secundum præceptum de non adorandis & faciendis imaginibus perperam omittitur. 62.
- Seculum nostrum fabulis delectatur. 134.
- Sedes Russici metropolitani Kiouia. 225.
- Septē Sacramenta consistuntur Mosci. 181.
- Septem generalia cœcilia Russi tantum amplectuntur, cetera pro hereticis habent. 223.
- Septima Græcorum diuisio. 207.
- Sepultura ritus apud Russos. 197.
- Sergij Abbatis sepulchrum. 172.
- Sergij Abbatis miraculum. 172.
- Serpentes familiares Russi domitant. 246.
- Serpentum cultus apud Lituanos & Samogitas. 260.
- Serui & mācipia quomodo à Russis dominis tractantur. 247.
- Seruus seruorum Dei Papa. 206.
- Sexta Synodus. 107.
- Sexta Græcorum diuisio. 206.
- Sigismundi Regis Polonia prudentia in administrando bello. 281.
- Sigismundus Polonia Rex Magistrum ordinis Teutonici in Prussia suum stipendiarium fecit. 273.

I N D E X.

<i>Signum Crucis Mosci contra hostes in acie gerunt.</i>	183.	<i>Sponsos quomodo Tarari sepeliunt</i>	253.
<i>Sinus Abraae.</i>	122.	<i>Sponse a Russis rapiunt per cognatos sponsi.</i>	242.
<i>Simonia apud Russos non est prohibita.</i>	195.	<i>Statua Iesu & hermorioissa.</i>	135.
<i>Spiritus. S. à Filio non procedere cur Russi dicant.</i>	197.	<i>Statuae nullae sed pictae imagines sunt in Russia.</i>	239.
<i>SS. à solo Patre Procedere sicut & Graci Mosci credunt.</i>	182.	<i>Statura & forma corporum hominum in Russia.</i>	249.
<i>S. Martini cum diabolo colloquium.</i>	48.	<i>Starodubū quomodo in potestatem Mosci venerit.</i>	288.
<i>Smolenscum quando à Mosco captum.</i>	288.	<i>Sudini.</i>	258.
<i>S. Nicolaus percipue apud Russos, & Moscos colitur.</i>	229.	<i>Sudini capra litant & quomodo.</i>	258.
<i>Sola fide nos iustificari.</i>	51.	<i>Superstitio Moscorū de imaginum inquisitione.</i>	147.
<i>Solon ter in mense cum mulieribus congregiendum voluit tantum.</i>	156.	<i>Succinum ubi colligatur.</i>	278.
<i>Solitus Gallicus</i>	89.	<i>Summa fidei Russica.</i>	67.
<i>Solus Deus inuocandus.</i>	7.	<i>Summa indulgentiarum.</i>	86.
<i>Sonetti.</i>	83.	<i>Surius de Luthero.</i>	92.
<i>Sortilegi Russorum Burty dicti.</i>	261.	<i>Sdvatoštavus Dux Novogrodianus.</i>	82.
<i>Sortium ratio quibus fratres Bohemi vsi sunt.</i>	96.	<i>Symulacra nulla apud Tartaros.</i>	251.
<i>Sortes Apostolorum.</i>	96.	<i>Symbolum Apostolorum aliquibus tum verbis immutatum pueros Russi docent.</i>	241.
<i>Spiritualis cognatio in contrahendis matrimonijs observatur.</i>	177.	<i>Synodus Gangrensis sacerdotibus concedit uxores.</i>	228.
<i>Spitkon Iordanus.</i>	290.	<i>Synodus Nicæna.</i>	208.
<i>Sponsalium ritus apud Russos.</i>	271.	<i>Synodus</i>	

I N D E X.

<i>Synodus Ephesina Lystrica.</i>	202.	<i>Turca Asiam minorem vastant.</i>	216.
<i>Synodales litera.</i>	204.	<i>Tyrannorū vis & potetia humanis corporibus Similis.</i>	294.
<i>Synodus Lipnicensis.</i>	115.		
<i>Syricij lex.</i>	159.		

T

<i>Tartari Christianam religionem aspernantur.</i>	252.	<i>Varda,</i>	208.
<i>Tartarorum Religio.</i>	251.	<i>Varsouiana comitia.</i>	282.
<i>Tartarorum populi.</i>	250.	<i>Vbiquitas Corporis Christi.</i>	116.
<i>Tartari.</i>	250.	<i>Veneratio Calicis.</i>	193.
<i>Tartarorum victus.</i>	253.	<i>Velicolucensis expeditio.</i>	282.
<i>Tartari poligami.</i>	252.	<i>Venenum in Sacramēto porrectum.</i>	114.
<i>Tartarorum lingua qualis.</i>	252.	<i>Veronica imago.</i>	135.
<i>Tartarorum Dy.</i>	252.	<i>Vnctionem extremam retinent Mosci.</i>	181.
<i>Tauricenses.</i>	250.	<i>Vestes sacerdotum Russicorum quales sint.</i>	240.
<i>Templa Russorum lignea.</i>	237.	<i>Vestitus Russici sacerdotis quando vult celebrare sacra.</i>	238.
<i>Templum Aesculapij in Epidauro.</i>	138.	<i>Vilna. 30. templa habet.</i>	239.
<i>Tetzelius.</i>	85.	<i>Vinnenus primus Magister Teutonicus in Linonia.</i>	274.
<i>Tertia Græcorum diuisio.</i>	201.	<i>Vinum adustum à Russis largissime bibitur.</i>	245.
<i>Timotheus hereticus.</i>	205.	<i>Vitalianus Papa.</i>	15.
<i>Traditiones humanae seruandae.</i>	66. 73.	<i>Vitæ Monasticae Apostoli autores & ipse Christus.</i>	253.
<i>Traditiones humanae.</i>	3.	<i>Virginitas non tã virginum quam etiam mulierum.</i>	158.
<i>Trina immersione, & tinctione, raro autem aspersione in Baptismo vtuntur Mosci.</i>	176.		
<i>Trina immersio</i>	74.		

V

INDEX.

<i>Vincentij Speculum historicum.</i>	148.	<i>Vxorati fuerunt Petrus & Paulus</i>	
<i>Vndecima Græcorum diuisio.</i>	215.	<i>Apostoli.</i>	155.
<i>Vnius noui Testamenti Sequester</i>			
<i>Christus.</i>	109.		
<i>Vocatio ministrorū Euangelicorum</i>			
	521.		
<i>Volatile occidens apud Russos graui-</i>			
<i>ter peccat & quomodo eiusmodi</i>			
<i>peccatum expietur.</i>	194.		
<i>Vota & castitas Monachorum.</i>			
	250 151.		
<i>Vota calibatus & alia in genere.</i>			
	157.		
<i>Votorum prauaricatores quomodo</i>			
<i>puniantur à Moscis.</i>	163.		
<i>Vsus imaginum in scripturis non est</i>			
<i>interdictus.</i>	181.		

FINIS.

SOLI DEO GLORIA.

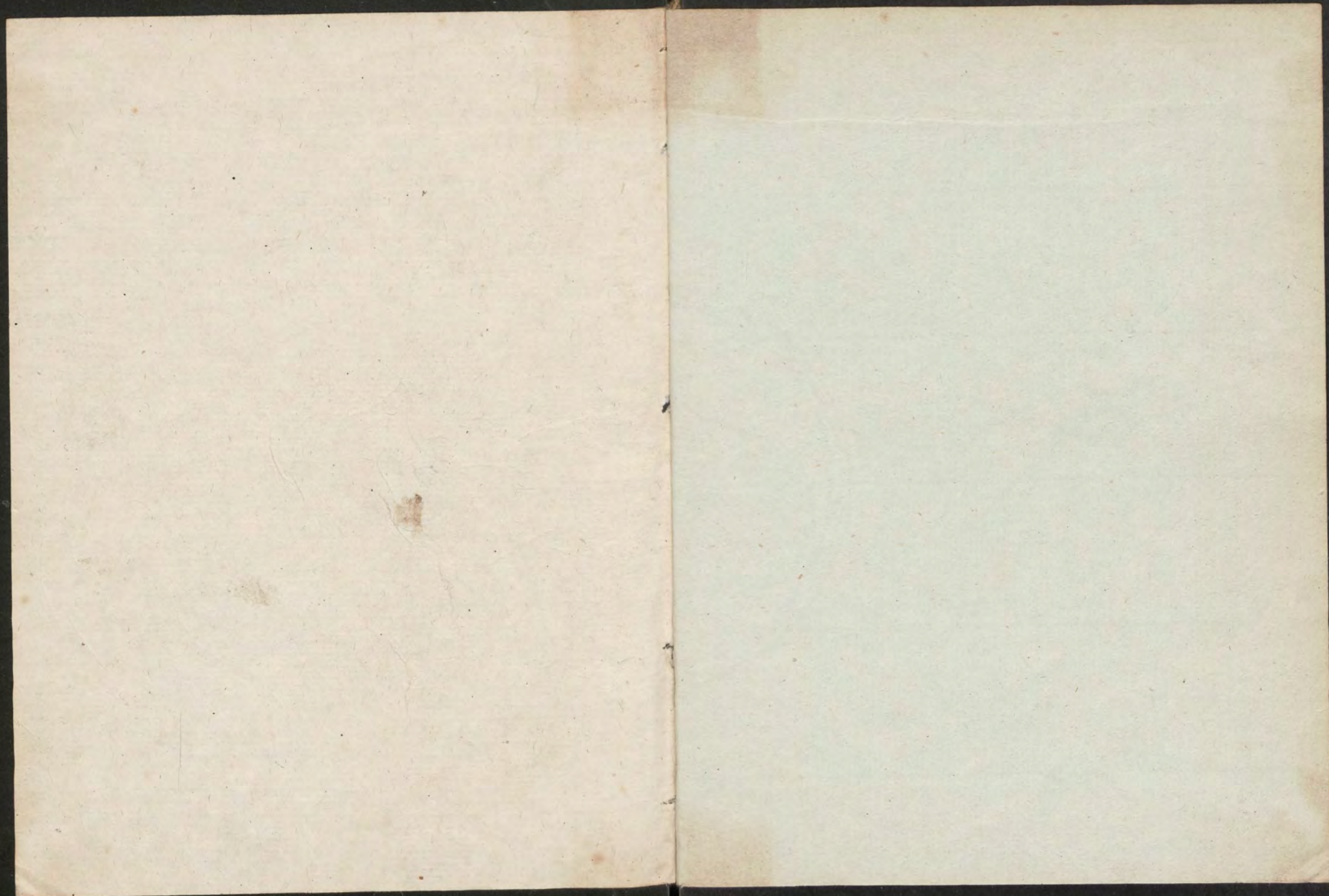
W

<i>Waldenses Bohēmi dicti Picardi.</i>	
	63.
<i>Waldenses quando ceperint.</i>	21.
<i>Witeberga</i>	86.
<i>Wilhelmus Firstenberg ultimus</i>	
<i>Magister Linoniensis.</i>	275.
<i>Wladislans Jagello.</i>	161.

Z

<i>Zaga episcopus AÆtiopia.</i>	163.
<i>Zapolciam legati mittuntur de pa-</i>	
<i>ce ut tractent.</i>	287.

Russia

I Topogr. & Morum
Description

at univ.

